הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - CC BY-NC-SA 2.5 אסור בשימוש מסחרי
בס״ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב איתן כהן שליט״א

שכרן של מצוות

הרב איתן כהן שליט״א

אוסף מדרשים ואגדות, סיפורים ומשלים, על שכר מצוה ומצוה, ליקוט מאלפי ספרים שנאספו אחד לאחד במשך השנים מגדולי ומנהיגי ישראל לדורותם להלהיב ליבו של אדם בעבודת בוראו.
הספר קבל הסכמותימם של רבנים חשובים.
כתובת המחבר - איתן כהן הי״ו - צהל 12/77 ת.ד 300 מיקוד 13102 צפת 6827262-04

הקדמה • פרק א׳ - שכר המצוות בימינו • פרק ב׳ - שכרה של ברכת הנהנין • פרק ג׳ - שכרה של עניית אמן • פרק ד׳ - שכר השומר עיניו • פרק ה׳ - שכרן של פסיעות • פרק ו׳ - שכרה של תפילה בציבור • פרק ז׳ - כוחו הענק של הדיבור • פרק ח׳ - כוחה של פעולה אחת • פרק ט׳ - שכרו הגדול של תלמוד תורה • פרק י׳ - שכרה של כבישת התאוה • פרק י״א - שכרו של השומר לשונו • פרק י״ב - שכרה של השבת הקדושה • פרק י״ג - שכרו של שלום בית • נעילת שער

הקדמה

פרק א׳ - שכר המצוות בימינו

• ירידת הדורות ומשמעותה • דורות הראשונים והאחרונים • מעשה האדם נמדד לפי מצב דורו • אולם עתה שכינתא בגלותא • הסניגור ניצח • מה שתחטוף בעבודת ה' יהיה לך לריוח גדול • סייעתא דשמיא מתגלגלת ברחובות • על הבורא עולם לא שמע מעולם • אני רוצה להסתכל על רבנים • בזמננו יש להקל בתיקוני התשובה • גודל ערך המעשים בדורנו • מה תועלת בגלות • במאמץ קטן מצידנו נוכל לגמור את הבנין • אחד המרבה ואחד הממעיט • יש זכות שהיא כנגד כמה עונות • בשעת מלחמה לוקחים הכל • עכשיו צריכים הרבה מים אפילו שאינם מסוננים • .והם שקולים בעיני ה' כמו כמה מאות אנשים • אתה נוטל שכר כנגד כולם

פרק ב׳ - שכרה של ברכת הנהנין

• האם לא כדאי לחיות יממה שלמה במצב כזה • בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך • לא אוכל יותר לברך • חן חן כי הצלתני מהמצר שהייתי בו • המעינות חזרו לנבוע • וכל העולמות העליונים יקבלו שפע ואור גדול • המברך ברכה ניצול ממות בטוח • למה לא מאה פרקי תהילים • לברך ברכת המזון מתוך הסידור • לזכות לזרע של קיימא • זכתה לזרע של קיימא • יש בכל ברכה הכרה במלכות שמים • עיקר עניינו של העולם הוא שנברך עליו • הוא נותן לחם לכל בשר • קדשנו במצותיו • לברך מתוך יראה • את מי אנו מברכים • העיקר שקודם תהא ברכה • מהי ברכה

פרק ג׳ - שכרה של עניית אמן

• שערי גן עדן פתוחים • לראות מה נעשה בגן עדן • ללא כרטיס אין כניסה • מתי קטן זוכה לעולם הבא • סגולה להינצל מכישוף • העונה אמן חשוב יותר • מוסיף כח וגבורה בפמליא של מעלה • גורם על ידי זה להימלט מכל צרה • אליהו הנביא מגיע לענות אמן • לפתע ראיתי שני אנשים משונים ונוראים במראם • עונים אמן ואומרים מאמינים אנו • אין גדול לפני הקב"ה יותר • עיקר עניית אמן הוא הכוונה • אמן בגימטריא מלאך • השכר הגדול • שכר אמן בעוה"ז

הוא עשרה זהובים • מיד מתגלגלין רחמיו של הקב"ה עליהם ביותר • וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות • תיקון עולמות עליונים למעלה ותיקון נשמות למטה • בזכות עניית אמן נפקדה בזרע של קיימא • אין תיקון אלא בעניית אמן • אמן שחסרה אין לה תקנה • לזכות לענות עליה אמן • אמן מבטלת כל גזרות רעות וקשות • אם נגזר עליו קללה מתהפכת הקללה לברכה • משפיע הרבה אורות ושפע • שתהיה האמן ניכרת • גודל חשיבות עניית אמן • שיענה פעם אחת אמן במשך כל ימי חייו • ובזכות זה יזכו להינצל מגזירות רעות וקשות • כוונת עניית אמן כראוי

פרק ד' - שכר השומר עיניו

• אני ערב שלא ישלוט בו יצר הרע • תקנות החפץ חיים • סגולה להינצל מעין הרע • מקיים כל העולם בזכותו • הכיר על כלי שנקנה מגויים אם נטבל • תיכף ומיד זוכה ומקבל פני השכינה • ישפיע גם כן לאחרים לשמור עיניהם • עקבתי אחריו סיפר בעל התשובה • אין חיות יכולות להזיק לו • ואז מגיעים לידי קדושה • חמישים או מאה מצוות של לא תתורו • עיור לנצח נצחים • מכניע בזה את היצר הרע • סגולה שלא ישכח את תלמודו • מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה • שיקדים תפילה לצרה

פרק ה' - שכרן של פסיעות

• שיזכה הגוף להיות שותף • שכר הלויה אין לה שיעור • היה שכרו מרובה מאוד מאוד • יש לו שכר בפני עצמו • חייך שאגלה עליך מיד

פרק ו' - שכרה של תפילה בציבור

• זוכה ומקבל פני השכינה • ניצל ממות אכזרי • האבא בא בחלום והוכיח את בנו • ושמח הגאון שמחה גדולה • שירת החיפוש התמידי • אמירת שיר השירים של הגר"א • שאזכה לומר פעם אחת שמע ישראל • לולא היית אומר שמע ישראל אזי • ...אומר שמע ישראל וצועק • ואני אברכם - הברכה הגדולה • ברכת כהנים מכשירה את ישראל לקבלת ברכה • עת רצון גדול בשמים

פרק ז' - כוחו הענק של הדיבור

• הדיבור עושה שולחנו של מקום • גדול המלבין שיניים לחבירו • היה כדאי לבורא עולם לברוא את העולם • הייתי אומר אחר קיום כל המצוה • איזו השפעה יש למילה אחת • מצוות פדיון שבויים בדורינו • לא להיות בור ברשות הרבים • מה אפשר לעשות במילה אחת • מי הקים את בית יעקב לבנות • מי הקים את הסטיפלר • איך נוצר החפץ חיים • זה החיה אותי • לדעת איך לדבר • אותו נפנוף נרשם בשמים • כדי לזכות במצוה רבה • הכל כדאי בתי • ברכת "מזל טוב • "זיכוי הרבים במעשה קטן

פרק ח' - כוחה של פעולה אחת

• הקים שיעורי תורה ברחבי הארץ • סידר לו את הצווארון • ניגש אליו וטפח על שכמו • קבלתי על עצמי לא לעשן בשבת קדש • והעם לא נסע עד האסף מרים • חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי • כל פיסת נייר שקרע הצדיק קרעה את לבי • אין לדעת מהיכן יצמח גדול הדור הבא

- אמא למה את בוכה
- לקחת מקל ולסלקם מבית הכנסת
- והנה פרח עליו עשב השדה ונבהל הרב
- או עושר גדול או חלק לעולם הבא

פרק ט' - שכרו הגדול של תלמוד תורה

- למען ייטב לך לעולם שכולו טוב
- רק התורה תעמוד לכם לנצח נצחים
- מעלת לומדי התורה לפני בורא כל העולמים
- .לימוד התורה השכיח את הניתוח
- אם אין לך ידיעה בתורה
- הסטנדר הוא קודש קודשים
- כך יש להתכונן לעתיד
- על משכבי בלילות
- יהיו לך אלף פעמים ש"ס
- הנאה ביותר לספרי התורה
- חצי שעה של לימוד תורה
- נחשב לו כאלו למד כל היום
- מזכי הרבים הגדולים ביותר
- עיקר בריאת האדם
- יכנסו דברי תורה באוזן ואזי תבא הקדושה
- ונכנס בלבו חשק גדול ללמוד תורה
- מתיקות חיי התורה
- התורה היא חיי האדם
- אין טוב אלא תורה
- העונג היחיד
- התורה כוללת כל הטובות שבעולם
- להרגיש טעם אמיתי בתורה
- אני לומד להיות תלמיד חכם
- ניצל ממות בטוח
- כוחם של לומדי תורה
- מה קורה כשהבנים לומדים תורה בעולם הזה
- בזכות זאת תיפתח כאן ישיבה
- מוטב לי למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה
- אשרנו מה טוב חלקנו
- מה עושים ביום שלג
- ארבעת אלפים פעם מסכתות ביצה וראש השנה
- ישנם אנשים שמאריכים ימים
- השיעור יציל את כל השכונה
- מי מחזיק את מי

פרק י' - שכרה של כבישת התאוה

- במקום תענית ואשרי לו
- יותר חשוב מגלגול שלג
- תיקון לדברים בטלים
- תיקון לשמירת היסוד
- שקולה אכילתו כקורבנות
- ושמח הגאון שמחה גדולה
- בחלומי והנה אנכי מובא לבית דין של מעלה
- אכילה לשם שמים של יהודי פשוט
- רוחניות אינה נמדדת בכמות אלא באיכות
- מוכרח שיראה נס באיזה אופן שיהיה
- אמונה בחוש
- סוכריה של רעל
- החייל היהודי הכשר
- לקיים מצוה בדברים טמאים
- כבישת התאוה הגדולה ביותר
- לשמע המלים "חילול השם" חוורו פניו
- מהו ההכרח האמיתי
- מעשה מדהים
- המקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה

פרק י"א - שכרו של השומר לשונו

- החוסם פיו מגדיל זכויותיו עד לב השמים
- חסמה פיה וזכתה לבן גדול הדור
- אני מבטיח שלא אדבר יותר לשון הרע
- ביום הארבעים סגרנו את התנאים לחתונה
- להימנע מלדבר לשון הרע ולו רק פעם אחת
- כדאית כל הטרחה
- העיקר לזכות לעולם הבא
- הפה קודש קודשים
- מקבל שכר גם שלא היה לו חשק לדבר לשון הרע
- הסגולה הטובה מכל הסגולות שבעולם
- מכל הצרות שבעולם אציל אתכם
- מה מוטל עלינו לתקן לאחר אסונות קשים
- חטא הלשון נורא מאוד
- תפילה לשמירת הדיבור

פרק י"ב - שכרה של השבת הקדושה

- השבת מקור הברכה
- זה תיקון שלך לחילול השבת
- בפסוקים אלה הרבי מוסר את נפשו ממש
- תחיו מאה שנים כל אחד ופרנסה בשפע כל החיים
- הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם
- משמיים שילמו לך שכרך מושלם בזכות שמירת שבת
- בקרוב יוולד לך בן שיאיר את העולם בתורתו
- ממהרים להכנס לתוך הברכה
- כמה חביבה השבת
- השבת שקולה כנגד כל המצוות
- נותנים לו משאלות לבו
- שמר כל השבתות מיום בריאת העולם
- המלאכים באים לביתו לברכו
- מלאכתו נעשית מאליה
- השבת מליצה יושר
- השבת שומרת עלינו
- מלירדר

בזכות השבת • פשטידת שלום בית • הפשטידה של שבת • רפואה בזכות השבת • התפרץ החפץ חיים בבכי • סגולה לאריכות החיים • בזכות הנרות השבת נצלנו והכרנו אחד את השני • חזרנו בתשובה בזכות נרות שבת

פרק י״ג - שכרו של שלום בית

• אומר הקב"ה זה שלי • אל תשכח לעזור בבית • בקישוטים של האשה לא נוגעים • לא קרא כתב של נשים • יש תוספת בשלום בית • לפני שדפק על הדלת סידר את מלבושו • ריקודו של רבי מאיר שמחה • ממקצת שבחו של ה"אור שמח • "לתת מקום חם לשכינה • רבי זליג ברוורמן עושה שלום בית • כיצד להכרית מחבלים מכרם בית ישראל • הגמ"ח הגדול ביותר בעולם • עד היכן מגיע כחה של מחלוקת • לא רציתי "להפציץ" את העולם • אם יראו שם את אימת הדין אוי ואבוי • מילה קטנה שלום בית גדול • איך מדברים בני זוג • החיסון הגדול ביותר • הסגולה לשלום הבית

נעילת שער

• העיקר הראשון - לעשות עסק מדברים קטנים • העיקר השני - להגיע למצות התשובה • העיקר השלישי - להתחזק העבודת ה • 'שאיפה לגדלות יסוד האדם • הדרך לעליה - עקשנות דקדושה

הקדמה

כתב ה ״פלא יועץ״ וז״ל: אם חננו ה׳ רוח דעת, יעשה ספר ללמד ולהועיל, ואם יזכה שיועיל דבריו בדור מן הדורות ״לאחד״ מיני אלף, ״די לו״ אם לא בא לעולם אלא לדבר זה!!! (ערך זכיה)

ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים וחיי עולם נטע בתוכנו, ונתן לנו מצוות כדי שנתקרב אליו יתברך שהן האמצעים היחידים להגיע לעולם הבא, וכלשון המסילת ישרים בפרק א׳ וז״ל: והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה הם המצוות אשר ציונו עליהן האל יתברך שמו.

וידוע הוא שהשכר גדול, נורא ועצום למי שמקיים את רצונו יתברך כמו שנכתוב בתוך הספר. ולפי זה תובן הגמרא בחגיגה (דף ה׳ ע״א) וז״ל: תנו רבנן שלושה הקב״ה בוכה בכל יום, על שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתגאה על הציבור.

ופירשו במאמר זה, שמובן שמי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, ה' בוכה עליו מפני הצער שיש לו לקב"ה שהרי יש לו הרבה שכר ולמה הוא לא לוקח, והרי יש לו אפשרות לקחת על ידי לימוד התורה הקדושה ועל ידי קיום המצוות?! וכמשל לאבא שרואה את בנו העני שהולך רעב וצמא ויחף, כואב לאבא מאוד בראותו את בנו במצב זה, אבל כאבו גדל שבעתיים כשמונח לפני בנו כסף או אוכל, ואינו לוקח להחיות את נפשו.

ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, כלומר: שאע"פ שקשה לו מ"מ מתאמץ ביותר, הקב"ה בוכה עליו מרוב שמחה.

והנה בספר שלפנינו נראה באמת מה גודל השכר שאדם מקבל חלף עבודתו, שהוא גדול ונורא עד בלי שיעור וחקר.

וזאת למודעי, שכל הדברים הכתובים כאן הכל ליקוט מפי ספרים וסופרים אשר מהם ומפיהם אנו חיים, ובנוסף לכך השתדלתי לא להוסיף ולא לגרוע על דברי חז"ל אלא להביא את לשונם הזהב ככתבם.

ואע"פ שהשתדלתי לא להכניס בספר רק מאמרים המדברים בענין שכרן של מצוות, מ"מ ראיתי לפעמים בכמה מקומות בודדים לחרוג ממנהג זה ולכתוב גם את עונש העוון החמור הנ"ל. וראה עוד באור יחזקאל ח"ו שיחה ראשונה.

המשנה באבות (פרק שני משנה א') אומרת: "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות". גם במצוה קלה מאוד אין אנו יודעים שכרה.

ומזה יובן הטעם מדוע ציוו עלינו חז"ל ש "אין מעבירין על המצוות". שפירושו: שכאשר יש לפני האדם שני מצוות שהוא צריך לקיימן, לא יניח את הקרובה ואפילו שהיא קלה, ויעסוק ברחוקה אפילו שהיא חמורה, אלא יקיים את הראשונה שלפניו, מטעם שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, שלפעמים מצוה שניראת לנו קלה, השכר שמקבלים בעדה גדול יותר משכר המצוה שניראת לנו חמורה.

והשאלה הגדולה היא: מדוע אין אנו יודעים מתן שכרן של מצוות, ומדוע הקב"ה כשברא את העולם החליט להעלים זאת מעיני בני האדם, וכי לא היה כדאי לכתוב גם את השכר שיש בעד כל מצוה ומצוה? ומדוע תורתנו הקדושה לא מגלה לנו מהו מתן שכרן של מצוות?

התורה בפרשת ניצבים (פרק ל' פסוק י"ט) אומרת: "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". כלומר אפילו שיש לפניך החיים והמות הברכה והקללה, מ"מ עדיין יש לך אפשרות לבחור באחת מן הדרכים, והוא מה שנקרא בפי כל "בחירה חופשית" שכביכול בורא עולם לא כופה

על האדם את דרכו, ובלשון חז״ל נאמר: ״הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים״.

וטעמו של דבר מפני שעיקר מציאות האדם בעולם הזה היא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, ומשמים לא מעכבים כדי שינתן לאדם שכר חלף עבודתו ועונש עבור עוונותיו, שלא יתכן לתת לאדם שכר בדבר שכופין אותו או שהוא מוכרח לעשותו, וכן להיפך שלא יתכן לתת לאדם עונש על דבר שהוא מוכרח לעשותו.

ולכן אילו היה הסדר בעולם הזה, שהעושה מצוה מקבל את שכרו בטובות העוה״ז, וגם החוטא היה מקבל עונש רע ומר בעודו בחיים, היו בטל כל רצונו של הקב״ה בענין הבחירה החופשית שנתן לו, וגם היה בטל כל ענין מצוה לשמה.

שהרי קיום המצוות והמעשים טובים היו נעשים דומים לחנווני העוסק בחנותו או פועל העוסק במלאכתו, שהוא עובד בזה לעצמו, לצבור רווחים, ולא לשם עבודתו יתברך, וממילא לא היה מגיע לו שכר, וענין לשמה הוא יסוד היסודות בעבודת ה׳, וכמו שאמרו חז״ל ״רחמנא ליבא בעי״.

עוד ראיתי בהגדה תפארת שמשון עמוד ש״ט שתירץ באופן קצת אחר וז״ל: שהרי הכלל הוא: ״הרוצה לשקר ירחיק עדותו״, היינו שאומר דברים שאין יכולים להכחישם. לכן, לא כתבה התורה שום דבר שאין בו תפיסה לפי מושגי העוה״ז. כל דבר הנכתב בתורה הוא אמת גמורה שא״א להכחישה, אבל ענין השכר בעוה״ב וענין יש מאין לא נתפרשו בתורה אלא ברמזים גרידא, כי אלו דברים שאינם נתפסים בעוה״ז.

והשאלה השניה שיש לשאול, מדוע כאן בעולם הזה אין אנו מקבלים שכר בעד המצוות שאנו מקימים? וכי חסר לאדון הכל להשפיע עלינו שכר בעולם הזה וגם חלק לעולם הבא?

והנה הגמרא במסכת קידושין (דף ל״ט ע״ב) אומרת: תניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה, בכיבוד אב ואם כתיב ״למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך״. בשילוח הקן כתיב ״למען ייטב לך והארכת ימים״, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

והשאלה נדרשת מעצמה שוב, מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא? והתירוץ שכולנו מכירים הוא, כיון שאי אפשר בעולם הזה לשלם שכר אפילו על מצוה אחת, כיון שהשכר כה גדול שלא מספיק העולם הזה

להכיל את השכר, אבל העולם הבא שהוא נצח נצחים יכולים שם לשלם את השכר בעד המצוות, וכמו שהמשיל החפץ חיים במשל נחמד, למה הדבר דומה לאדם שנכנס למכולת עם צ׳ק של מליון שקל ומבקש לקנות סוכריה ובנוסף שהמוכר יחזיר לו עודף, ודאי שהמוכר לא ימכור לו לא סוכריה ולא יתן לו עודף, שהרי הוא יצטרך למכור כמה מכולות כדי להחזיר את העודף.

כך גם הוא בעולם הזה, המצוה היא כמו צ׳ק של מליון שקל והעולם הזה הוא כמו חנות קיוסק קטנה, ולכן אי אפשר לשלם בעולם הזה, במילים יותר פשוטות: עולם קטן ושכר ענק.

אולם ראיתי בספר ״חכמה ומוסר״ ספרו של הסבא מקלם זצ״ל שהסביר את הגמרא ״ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא״ פירוש: שאנשי העולם לא יכולים לתפוס את גודל השכר בשכלם, למה הדבר דומה לאדם שיום אחד בא לבית הכנסת עם רכב ״צעקה אחרונה״ ואנו נשאל אותו מהיכן הוא קנה רכב זה? והוא יאמר שהוא קבל הרכב מפני שהוא ברך ברכת אשר יצר בכוונה! העולם לא יתפוס איך יתכן כזה שכר.

מחר יבוא יהודי אחר שקבל בית שלוש קומות עם עשרה מפלסים, ואם נשאל איך קבל דבר זה? יאמר שהוא ברך ברכת המזון בכוונה! אנשי העולם לא יכולים לתפוס דבר זה.

כל אמן שיאמר, יקבל מיד בחשבון אלף דולר, בסוף היום מאה אלף דולר, ובשבוע? ובחודש? ובשנה? ובשבעים שנה? לא יכולים אנשי העולם להבין את השכר של מצוה. לכן שכר מצוה אין בעולם הזה, לא מפני שהעולם הוא שחסר אלא שאנשי העולם חסרים.

ובענין הזכות לכתוב ספר ראה מה שכתב הפלא יועץ ערך זכיה וז״ל: אם חננו ה׳ רוח דעת יעשה ספר ללמד ולהועיל, ואם יזכה שיועיל דבריו בדור מן הדורות לאחד מיני אלף, די לו אם לא בא לעולם אלא לדבר זה.

ובערך חידוש כתב וז״ל: וכן יכתוב כל אשר ישמע דבר חדש, שהרי כתבו המפרשים שעכשיו שאין בהמ״ק קיים ואין קרבנות, הכותב חידושי תורה מכפר עליו כאילו הקריב קרבנות, והסמיכו זאת על הפסוק ״עולה וחטאה וכו׳ אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי״. וכתבו ג״כ שעתיד אדם ליתן את הדין על שגילו לו חדושי תורה ולא כתבם, שלא גילו לו אלא על מנת שיכתבם ויהנו ממנו, (כדי שתהיה לו הנאה שיהיו שפתיו דובבות בקבר), ועוד עיין שם דכתב דהלואי כל אחד יכתוב כל דבר חדש ששומע מילדותו, ואפי׳ שהרבה מהם כתובים ע״ש.

ועיין בספר חתם סופר (או״ח סי׳, ר״ח) מ״ש דהכותב ספרים שלא לשם שמים אלא לגדל שמו וכו׳, עובר איסור דאוריתא, דדברים שבע״פ אי אתה רשאי לכותבן, ולא הותר אלא משום עת לעשות לה׳, ואם איננו עושה לה׳

הרי איסור במקומו עומד. ולעומת זה היודע בעצמו כי כל מגמתו לשם שמים להגדיל תורה וכו', ורק מונע מפני חשש מבקרי מומין, עבירה היא בידו, וכשם שיקבל עונש על הדרישה הנ"ל, כן יענש על הפרישה. ועין שם בדבריו מה שכתב במלעיג בד"ת של חברו.

וע"ע בדבריו ביו"ד תשובה רמ"ד (הובא בפ"ת סי' רנ"ט סק"ח) באמצע התשובה ד"ה ומעתה וז"ל: אין לך מצוה רבה מלהמציא ספרים ללומדי תורה, והעושה צדקה בכל עת זה הכותב וקונה ספרים ומשאילן לאחרים וצדקתו עומדת לעד ע"ש.

ובספר חסידים סימן תק"ל כתב: דכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבו ויכול לכתוב, הרי גוזל את מי שגילה לו, כי לא גילה לו אלא לכתוב ע"ש.

והחיד"א כתב בברית עולם מספר רבי אפרים על התורה בשם ר' אלעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלים לו רזי תורה ואינו כותבם, עתיד ליתן את הדין. ועוד מביא שם דבזמן שבית המקדש היה קיים, קרבן מכפר לו לאדם, וכשאדם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש, הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן. בספר קב הישר פרק נ"ג כתב: "קנה לך חבר"קנה הוא הקולמוס, יהיה לך חבר שתכתוב מה שתחדש.

ובספר כף החיים (סימן ר"ח סק"ו) כתב: על הא דמי שנעשה לו נס יתקן איזהו צרכי רבים, וכתב הכף החיים דהוא הדין אם יחבר וידפיס ספרים בדבר שהוא צורך רבים להאיר עיניהם, דכמה מעלות איכא למחבר, וגם למקדיש להוציאו. (ובמ"ב סי, רנ"ו ובשעה"צ שם דהמזכה את הרבים זוכה לבנים גדולי ישראל).

ועיין בפלא יועץ ערך דפוס מש"כ במעלת הדפוס, אשר על ידה יגדיל תורה וכו', וע"ש מ"ש דראוי לעשירים לפתוח את ידיהם אל החכמים המכתתים רגליהם מעיר לעיר ללקט כסף כדי להדפיס הספרים, וכתב שם וז"ל: ותחפש ותמצא שכמעט אין כסף שיהא נחשב למצוה רבה כזו, שכל ההוצאה של מצוה היא לשעתו מתחיל במצוה וגומרה, אבל זה הנותן לצורך הדפוס צדקתו עומדת לעד לדור דורים, והוא מזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, וילך לפניו ולאחריו צדקו מה טוב חלקו.

ועיין עוד בהסכמת הרב חיים זונלפד זצ"ל על ספר קצור שולחן ערוך וז"ל: וזה תכלית כל פרי הלימוד התוה"ק, לכל אחד לפי כחו לברר ההלכה מתוך חיבורי הקודש הנמצאים ולזכות הרבים, והלואי יעשו כן כל אחד, לברר או הלכה או הלכות מיוחדות כראוי, ויתרבה כבודה של התורה הקדושה.

ועיין בפלא יועץ ערך אסיפה שמשבח את המלקטים וז"ל: כמה טובה עשו לנו בעלי אסופות. רבוה"ק אשר בכל דור ודור וכו' זכות הרבים תלוי

בם, כגון אנו דור יתום יתמי דיתמי אשר טרדות הזמן רבו עלינו ואין פנאי ללמוד כ״כ בשקידה כמו הראשונים וכו׳, אבל ע״י האסופות נוכל לצאת מעט ידי חובתנו, ובכל דור צריכים האסיפות כמו שעשה הרמב״ם והטור והב״י והכנה״ג ורבים כמותם, ומהם יראו וכן יעשו בכל דור ודור. כל ת״ח אשר חננו ה׳ דעת וספרים הרבה, ישתדל להועיל לרבים בדברים הנצרכים. מי מקיצורי דינים על ד, טורים וש״ע, מי מכללים וכו׳, ואין לך חסד גדול מזה וכו׳, וזכות הרבים תלוי בהם. ואל יחושו ללעג השאננים שאומרים מה הועילו החכמים בתקנתם, ימחול להם הקב״ה למדברים כן כי לא צדקו. שוודאי יותר טובים לנו אלו הספרים של אסופות, מכל חיבורי הפלפולים והחריפות וכו׳, אבל אלו הספרים של האסיפות תועלתם מרובה, ולכן כל ת״ח ירדוף אחריהם וכו׳, כי בזמן הזה הקיצור הוא טבע חריף אהוב ונחמד לכל ע״כ.

חובה נעימה לי להודות בראשונה להורי היקרים, מור אבי ועטרת ראשי **ר׳ סעיד הכהן הי״ו**, ואימי מורתי מנב״ת מרת **רחל** תחי׳, על גמולם הטוב, שלא חסכו כל מאמץ לחנכני ולהדריכני בדרך הישרה, דרך התורה והמצוות, יהי רצון שבכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, ברוב עושר ואושר וכבוד לאורך ימים ושנות חיים בבריאות איתנא ונהורא מעליא, ויזכו לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם אכי״ר.

ולא אחשוך פי מלברך את נוות בתי, עקרת הבית ועוזרתי בחיים, רבת המעלות אישה יראת ה׳ היא תתהלל, מרת זימול תחי׳ אשר מידה היתה לי זאת, יהי רצון שה׳ יתן לה כח ובריאות ויכולת לעמוד על המשמר, ויהי רצון שנזכה יחד לגדל את בנינו בדרך התורה והיראה, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ונזכה לראות בנים ובני בנים גדולים בתורה ויראת שמים, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם אמן כן יהי רצון.

הנה ברך לקחתי לידיד נפשי רב פעלים זוכה ומזכה את הרבים **הרב ר׳ יצחק בן יאיר שליט״א** שבכל לבו מנהל את הכולל של האברכים החשובים כולל ״היכל שמחה״ וממש שם כוחו ולבו ולא חוסך כל מאמץ לעשות לטובת האברכים בפרט ולציבור הרחב בכלל ישלם ה׳ פעלו ותהי משכורתו שלמה. ויזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו לראות אותם גדלים על מבועי התורה והיראה לתפארת עם סגולה אמן.

קראתי שם הספר ״**שכרן של מצוות**״ כיון ששמו כן הוא, שכולל בו הרבה מאוד עניינים בענין שכר המצוות, וכמו כן שמי נרמז בקרבו שכן שכרן של מצוות עולה בגימטריה קטנה כמנין איתן כהן ס״ט וכמו שכתבו בספרים שצריך לרמוז שם המחבר בספר, עיין ב״רוקח״ בהקדמה לספרו שכתב שכל אדם צריך לרשום שמו בספרו, וכן בספר שם הגדולים למרן החיד״א ח״ב ערך ספר הזכרונות.

ואני טרם אכלה לדבר, אוחילה לאל אחלה פניו, שלא יסיר חסדו ואמתו מאיתי כל הימים, ואזכה לשבת כל ימי באוהלה של תורה ואזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו בתורה ויראה, כל ימי חיי, ונזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולקיים להבין ולהשכיל, ולעשות נחת רוח לפניו כל הימים, ונזכה כולנו יחד בקרוב לישועת עולמים ולרגלי מבשר בראש ההרים בבנין ציון וירושלים אמן.

איתן **כהן**
ר"ח סיון ה'-תשס"ד

פרק א' - שכר המצוות בימינו

כשלשה חודשים לאחר פטירת ה"חפץ חיים", נשא ר' אלחנן דברים, לפני תלמידי הישיבה ד"ברנוביץ", הדברים נסובו על התבוננות בדרכי החפץ חיים.

ור' אלחנן הציג את השאלה: כיצד התעלה ה"חפץ חיים" כל כך ובמה היה כוחו הגדול?

ור' אלחנן ממשיך: כפי שסיפר ה "חפץ חיים" בעצמו, שבהיותו ילד בן ארבע הלך עם חבריו בשוק, ויחד עימם, חטף תפוחים שהתפזרו מסל תגרנית יהודיה, ושלמד אחר כך בחומש, את האיסורים "לא תגנוב" "לא תגזול" ואת המצוה "והשיב את הגזילה" הפציר מאד בהוריו שיתנו לו מטבע "קופיקה", ובמטבע זו רכש בשוק תפוחים מאותה תגרנית והשליכם תיכף בחזרה אל הסל שלה, כשהוא ממהר להימלט...

משמע אם כן, שתיכף משהתחיל לעמוד על דעתו, היה "לומד על מנת לקיים" והיא גדולתו!!!

והוסיף ר' אלחנן: ר' חיים מוולוז'ין, מפרש את התפילה "ויעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם,כמו שידענו"...

והיינו: מדרך בני אדם שהידיעה לחוד, והמעשה לחוד, אין עשיית הטוב מקבילה לידיעות, אבל אז, יהיה "לעשות רצונך כמו שידענו" שלא תהיה חכמתו של אדם מרובה ממעשיו...בודאי שצריכים "לדעת", אבל שיהיה "וידעת היום והשבות אל לבבך".

והיא היא גדולתו של ה "חפץ חיים" ממעשיו היו תמיד מרובים מחכמתו!!! (אור אלחנן א' ס"ד)

דע! כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלה הקליפה גוברת "מאוד מאוד" עד אין קץ, מה שאין כן בדורות הראשונים, ואלו היית שם באותם הדורות הקדומים, היו מעשיך וחכמתך נפלאים יותר מכמה צדיקים ראשונים (רבינו האר"י ז"ל בשער הגילגולים)

ירידת הדורות ומשמעותה

הנה הגמרא במסכת ברכות (דף כ' ע"א) אומרת: אמר לו רב פפא לאביי מה ההבדל בין הדורות הראשונים שנעשה להם ניסים, ואילו אנו בדורנו לא נעשה לנו ניסים?

אם הסיבה שגורמת לזה הוא מצד הלימוד, הרי אנו "גדולים" מהם, שהרי בזמנו של רב יהודה היו לומדים רק סדר ניזיקין, ואילו אנו לומדים את כל הששה סדרי משנה, ואילו כאשר היה מגיע רב יהודה לסוגיות שבעוקצים, כגון: "האשה שכובשת ירק בקדרה", או "זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים", היה אומר סוגיות קשות אני רואה כמו הקושיות הגדולות של רבותי רב ושמואל, ואילו אנו יש לנו שלושה עשר ישיבות רק במסכת עוקצין.

וכאשר רב יהודה כאשר היה מוריד את נעלו האחד מפני הצער, היה מגיע "מיד" המטר, ואילו אנו מצטערין כל היום כולו, וגם מרבים מאוד בתפילה ולא יורד לנו גשם.

אמר לו אביי שההבדל הוא, שהדורות הראשונים מסרו את עצמם על "קידוש השם", ואילו אנחנו לא מוסרים את עצמנו על קידוש ה'.

והמשיך אביי לומר לו דוגמא על מסירות נפש על קידוש ה', כמו שהיה מסופר על רב אדא בר אהבה שהוא ראה גויה אחת שהיתה מהלכת בשוק בבגד אדום, הוא חשב שהיא בת ישראל, והלך אצלה וקרע לה את בגדיה, ולבסוף התברר שהיא הייתה גויה.

והבגד היה יקר מאוד והעריכו אותו בארבע מאות זוזים שהיה שוויה של הבגד הרבה מאוד, אמר לה מה שמך, אמרה לו מתון, אמר לה מתון מתון ארבע מאות זוזים שוים, כלומר, אם הייתי ממתין קצת לברר אם את יהודיה או גויה, לא הייתי צריך להפסיד ארבע מאות זוזים.

רואים אנו מכאן את ההבדל הגדול שהיה בין הדורות אפילו בזמן הגמרא, זאת ועוד, רואים אנו "יסוד עצום" שהנהגת ה' עלינו היא מידה כנגד מידה, וכפי ההתנהגות שלנו למטה כך ה' מתנהג עמנו, כלומר

שהאדם בהתנהגות שלו קובע איך תהיה הנהגת ה' כלפיו, "לפעמים" אנו חושבים למה לזה טוב ולי פחות טוב, התשובה נעוצה בגמרא הנזכרת. (והוא הערה נפלאה)

דורות הראשונים והאחרונים

הסבא מקלם זצ"ל היה מתעורר בדבר השינוי שמצינו בין דורות הראשונים לבין תקופתנו, שמצינו בדורות הקודמים מדריגות מסוימות ברשעים גמורים, והיום אף בקרב צדיקים וחסידים אינם נמצאים מדריגות אלו.

וביותר שבדורות קדמונים ראינו שאף רשעים גמורים עקב התעוררות מסוימת, חלה בהם מהפיכה גמורה ושבו בתשובה שלימה ונעשו לצדיקים וחסידים, ואילו בדורנו "הכל טבעי", כל אחד נותר במדרגתו הקודמת, הרשע ברשעתו, והצדיק בצדקו, ולכל היותר ניכר איזה שינוי מועט בהנהגת האדם, אבל שינוי מהותי "המקיף" את כל האדם לא מצינו בתקופתנו.

והוכיח זאת מהגמ' (סנהדרין ל"ז ע"א) גבי אותם בורים שהיו בשכנותו של ר' זירא שהיה מתפלל עבורם, ואילו לאחר פטירת ר' זירא, התעוררו ואמרו מעתה מי יבקש בעדנו, ושבו בתשובה שלימה, חזינן שרשעים גמורים שאפ' חז"ל הקפידו על ר' זירא שהיה מקרבם, עקב התעוררות אחת שבו בתשובה שלימה.

ואילו בדורינו נראה שאף לאחר תקופת המלחמה האחרונה, (כלומר מלחמת ששת הימים) שהשפיעו על הציבור לטוב, מ"מ לא ניכר שינוי מהותי, ורק לכל היותר איזה שינוי קל לטובה, וכן מבואר בגמ' (עבודה זרה י"ז ע"א) גבי ר' אלעזר בן דורדיא ששמע בת קול שאינו חוזר בתשובה, והלך וישב ביו הרים גדולים וכו', עד שיצאה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.

וביאור הענין, איתא בגמ' (ברכות י"ג ע"א) "למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע, שתחלה יקבל עליו עול מלכות שמים ואח"כ יקבל עול מצוות". חזינן שיש שני מדרגות, קבלת מלכות שמים היא המדריגה הראשונה, ויתכן שקיבל מלכות שמים אך עול מצוות עדיין לא קיבל, וה"נ לענין יראת שמים, יש שיראים ממלכות שמים, אד עדיין לא זכו שתהא להם יראה ופחד מעבירות עד כדי עשיית שבעים שערים שלא יכשלו בחטא.

וזו היתה מדרגת הראשונים, יראה מהקב"ה היתה להם, אד יראה ופחד מעבירות לא היתה בהם, כי לא הצליחו להתגבר על מדת התאוה, ומשום הכי נכשלו בחטא, אבל ההכרה באמונה לא חסרה.

וזכורני שהמשגיח דמיר זצ״ל היה אומר שעוד זוכר מנערותו שהכל האמינו בד׳, ואילו עתה בדורינו כל האמונה נעלמה, ואין יודעים ומכירים כלל בשכר ועונש.

ומשום הכי דורות הראשונים שאמונתם הייתה נכונה וראויה, ורק התאוות והרצונות הביאו אותם לחטא, לכן בשעה שהתעוררו לשעה הצליחו להתגבר על תאוותיהם וחוללו מהפיכה בנפשם ושבו בתשובה שלימה, אמנם אנו שחסר לנו יסודות האמונה האמיתית, לא יתכן שלפתע ע״י התעוררות נשוב בתשובה, כי אין בנו כלל קבלת מלכות שמים.

וביותר יש לומר שהנה כתב הרמב״ן (שמות י״ג, ט״ז) ״כי אין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע״ה עד שיאמין שכל דברנו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של אדם, אלא אם עשה הטוב יצליחנו שכרו, ואם עשה הרע יכריתנו עונשו״.

יסוד האמונה, לדעת שרק ״מעשי האדם״ הם הגורמים לכל מהלך הבריאה, ולכן דורות הראשונים שהכירו בכך, בשעה שראו איזה מעשה באו לחשבון הנפש מה היה הגורם שקרה מה שאירע, וראה בחז״ל כמה וכמה פעמים ששאלו איזה מעשה בא לידך, כי הבינו וידעו ששום דבר אינו קורה בעולם ללא מעשה האדם שגרמו לכך, ומשום הכי אף הרשעים התעוררו ובאו לידי תשובה.

אמנם בזמנינו כל חיי האדם הם בהמיים ורחוקים אנו מאמונה, ואיננו תולים הכל במעשי האדם, אלא סבורים אנו שהכל מקרה, או איזה סיבה מסיבות העולם הזה, ואף שאנו אומרים תהלים בשעת מחלה, אינו אלא לתוספת בטחון, ו״העיקר״ סומכים על הרופאים. אוי ומבהיל

מעשה האדם נמדד לפי מצב דורו

רבינו האר״י ז״ל כתב בשער הגלגולים (ירושלים תרכ״ח דף ס״ב ע״ב) וז״ל של רבי חיים ויטאל: שאלתי למורי (הוא האר״י ז״ל) איך היה אומר שנפשי למעלה כל כך כנזכר בשער הגילגולים באורך, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו?.

ויאמר: דע - כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן בדור הזה, שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי ״בדורות האלה״ הקליפה גוברת מאוד מאוד עד אין קץ (לפני חמש מאות שנים!!!), מה שאין כן בדורות הראשונים, ואלו היית שם באותם הדורות הקדומים, היו מעשיך וחכמתך נפלאים יותר מכמה צדיקים ראשונים.

אשר על כן שלא תצטער על זה כלל, כי בלא ספק יש "למעשה קטן" כיום, מעלה גדולה ממעשה גדול של צדיקים ראשונים מזמן התנאים והאמוראים.

אולם עתה שכינתא בגלותא

ובספרים אמרו משל על זה, למטרוניתא אחת יפת תואר ויפת מראה, שהיתה חביבה מאד על בעלה המלך, בהיותה חכמה ומשכלת מאד, הוצק חן בשפתותיה, וכל מה שביקשה מן המלך נתן לה ברוב אהבה וחיבה.

ואם רצה איזה סוחר גדול לבקש ממנה שתמליץ עליו לפני המלך, להקל מעליו עול המסים, או לקבל טובת הנאה מאת המלך, בחכירת בניית פסי הרכבת או מפעלים אחרים, שהרווחים שלהם רבים ועצומים.

לא יראה פניה ריקם, אלא עליו להביא אליה מתנה יקרה מאד, כגון שרשרת פנינים מרהיבי עוז ברוב יופים והדרם, אשר אולי ימצאו חן בעיניה, כדי שתדבר עליו טוב אצל המלך, כי הלא מה חסר לה בבית המלך.

והנה לימים טפלו עליה שקר זדים והעלילו עליה עלילות ברשע, והטילוה בבית הסוהר לחדשים רבים עד יצא כנוגה צדקה. ואז ידעה מחסור גם מן הדברים ההכרחיים.

ואיש נכבד אשר ראה וידע את מצוקתה, טרח בכל כוחו ואונו, והביא לה מזרונים ושמיכות מצופות משי ורקמה, שתהנה מהם במשכבה כאשר היתה נאמנה איתה בבית המלכות, וגם מאכלים ערבים לחיך מכל טוב.

אף שהשווי שלהם אפסי באופן יחסי למתנות שהיתה מקבלת בימי תפארתה, בכל זאת מצאו הדברים חן מאד בעיניה, יותר ממרגליות ויהלומים בהיותה יושבת על כסא מלכותה.

והנה לאחר חדשיים ימים נתבררה צדקתה ויושרה, והמלך גזר אומר להוציאה מן המאסר, ולהחזיר העטרה לראשה, והמלך אהבה וירב תפארתה. ואף היא זכרה את חסדיו של האיש המטיב עמה בימי מצוקתה, ותעלהו על ראש שמחתה, וכל אשר דרש ממנה מילאה מיד את בקשתו כרצונו. והנמשל נרמז שכשהשכינה היתה בבית קדשנו ותפארתנו, כדי למצוא חן בעיני השכינה, היו צריכים מעשים טובים גדולים מאד ומסירות נפש להשביע רצונה, כי מה חסר לה בבית מלכו של עולם.

אולם עתה אשר בעונותינו שכינתא בגלותא, והיא בצרה גדולה על עם ישראל, כמו שנאמר בכל צרתם לו צר, כל הבא לעשות אפילו איזו "מצוה קלה" להשביע רצונה, המעט יחשב להרבה.

הסניגור ניצח

כשהיה הגאון רבי שלום מרדכי הכהן זצ"ל הרב דברזאן אברך צעיר לימים נדבק במחלת הטיפוס הנוראה, והגיע עד שערי מות, אחיו הגאון בעל ה"שושנת יעקב" זצ"ל נסע לרבו הקדוש רבי יצחק איזיק מזידיטשוב זצ"ל בעל "ליקוטי מהרי"א" להעתיר לרפואה, אמר לו אל תפחד כלל וכלל סע אליו ואמור לו כי שמו שלום, ויהיה שלם בגופו בתורתו ובממונו, עשה כן, ואכן החל האח להתאושש ושב מעט מעט לאיתנו.

בקומו ממחלתו סיפר שבתוקף המחלה נדמה לו שהיה נוכח במשפטו בבית הדין של מעלה, וסנגורים וקטגורים משמיעים דברם ונגזר דינו למיתה, מסרו את נשמתו לשליח שיצא עמה לדרך, לפתע הגיע שליח ודרש שיחזירוהו לבית המשפט.

החזירוהו וראה שם אדם ומראהו כמלאך אלוקים, ושאל מדוע חייבו את האברך זה בדין הלא מתמיד הוא בלמודו יומם וליל, ענה אחד המקטרגים, וכי לכך לימוד יקרא הנה אפיח רוחי בפי ואפריח את כל למודו.

נענה אותו קדוש בכעס, האם גם "בתקופתינו" תבחנו כל אחד שלומד כיצד הוא לומד, האם גם בתוקף הצרות והגלות תדרשו לימוד לשמה בטוהר הכוונה, קבל בית הדין את דבריו והמחלה חלפה.

סיפר לו אחיו שהרבי מזידטשוב ברכו ברפואה והבטיחו בהחלמה מלאה, רצה רבי שלום מרדכי לנסוע לזידיטשוב ולהודות לרבי על ברכתו ותפלתו, בבואו ראה את הרבי לראשונה והתעלף, כי היתה זו צורת פני המליץ שהכריעו לחיים בעולם העליון. (מהקדמת בנו לספר תכלת מרדכי)

מה שתחטוף בעבודת ה' יהיה לך לריוח גדול

והנה אחי תדע: "שעכשיו בדור החשוך והנורא", אשר נתגבר ההסתר שלא היה זאת מעולם, ונתגברו צרות וחשכות הדור שלא ראו דורות הקודמים, ונסתמו כל המאורות ונסתם כל החזיון, ואין מגלה ואין מגיד ואין דורש ואין מבקש.

ואף אם נמצא איזה נפש קדוש שרוצה בקרבת ה׳ מראה לו היצר מה לך להתחכם על כל הדור ואינשי דעלמא, הלא תראה שכבר אין הזמן לבקש לך גדולות ונפלאות, ואין עוד הזמן להתרפק לעבודת ה׳, ולא בזה חפצים עכשיו בשמים, וככה בלי שיעור פיתויים.

ועל זה כתבתי הדברים להראות שאני ה׳ לא שניתי ח״ו, ואין שום השתנות לפניו כביכול באמת, ואין שום הסתרה באמת רק ההסתרה לפנינו, וגם היום אפשר לעבוד ה׳, רק באם תרצה ותחפוץ באמת, וככה עד ביאת המשיח, הגם מה שיעבור, לא יהיה שום זמן בעולם ח״ו שיהא אפשר לומר שאין עכשיו הזמן להתרפק לה׳ לעבוד אותו בעבודתו יתברך, וגם במסירות נפש;

״אדרבה״ כל מה שמתרבה החושך יותר, חשוב גם עבודה קטנה, כאשר אמר הקדוש האר״י ז״ל לתלמידו הקדוש ר׳ חיים ויטאל (עיין שומר אמונים דף י״ז ע״ב סוף פרק ב׳) וז״ל: ועכשיו מפני גירוי החיצונים יותר חשוב גם עבודה קטנה מבר ישראל ״יותר״ מכל אילי נביות שבעולם מדורות הקודמים, וזה היה בימיו, וכל שכן עכשיו גם תנועה טובה וקטנה של בר ישראל חשוב ומקובל בשמים בלי שיעור וחקר.

ואמרו חז״ל (אבות פרק ב׳ משנה ה׳) ״במקום שאין אנשים השתדל להיות איש״, ואמרו במקום דלית גבר תמן תהי גבר, שהוא לשון גבור במקום שתראה שאין שום אחד מתגבר בעבודת ה׳ אתה תהא מתגבר והולך ואשרי לך.

וכל נפש ונפש מישראל יכול להעמיד כל העולם כולו במסירת נפשו לה׳, כי אמרו ז״ל (יומא דף פ״ו ע״ב) ״אפילו יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו״. עצום

לכן אחי חביבי מה שתחטוף בעבודת ה׳ בתשובה, וטהרה, ומסירות נפש, וצדקה, ותורה, ותפלה, יהיה לך לריוח גדול ונורא, כי יבוא זמן אשר יאיר לך, זה התשובה, וזה הלב הנשבר, וזה התורה, וזה המצוה, ויאירו לפניך בכל הדרכים, ובכל השבילים, ובכל העליות והעולמות שתצטרך לעבור בהם, וגם להבדיל בגיהנם ובעולם התוהו ח״ו, שם גם כן יהא לך לטובה ולמשמרת.

לכן אחי חזק ואמץ וחזקת והיית לאיש, דהיינו אפילו שאין אתה בגדר איש שהוא מדריגה נעלה ורמה, עם כל זה על ידי ההתחזקות תוכל להיות איש בלי ספק, ״הגם שהיא לפי שעה לפעמים״.

כמובא בספר הקדוש נועם אלימלך שאדם על ידי מצוה גדולה יכול ״לקפוץ״ על הרבה מדריגות בפעם אחד ולעלות מעלה מעלה, וכן מובא בספר הגלגולים לרבינו האר״י ז״ל.

סייעתא דשמיא מתגלגלת ברחובות

במהלך אחד מביקוריי האחרונים אצל מרן הגאון רבי אליעזר. מנחם מן שך זצ"ל ראש ישיבת פוניבז' הגיעו אליו כמה תלמידי חכמים גדולים על מנת להתייעץ באשר להקמת ישיבה קטנה במרכז הארץ, הם הציגו את שאלותיהם והתלבטויותיהם, מרן זצ"ל השיב להם מה שהשיב.

ולפתע קם מכסאו, פניו התלהטו, ואמר בהתלהבות רבה: "אתם יודעים, בימים בהם אנו חיים מתגלגלת לה סייעתא דשמיא ברחובות בצורה שלא היתה מעולם". כל מי שמייסד ישיבה, או פותח מוסד כלשהו, ומטרתו לשם שמים, להגדיל תורה ולהאדירה, זוכה לראות הצלחה לא - רגילה.

שבשנים קודמות ובדורות אחרים צריכים היו "לעמול על כך הרבה יותר" ולהשקיע מאמצים וכוחות גוף ונפש, עד כאן דבריו של ראש הישיבה.

על הבורא עולם לא שמע מעולם

בהזדמנות זו סיפר הרב גם על ילד שעלה מרוסיה ומגיע ללמוד בכולל "בית דוד" בחולון. ילד זה, עד שנכנס לבית המדרש, ידע רק כיצד כופרים באלוקים, וכל מחשבותיו היו נתונות בקומוניזם, כפי שחינכו אותו בבתי הספר שם.

על יהדות ובורא עולם לא שמע מעולם, על תנאים ואמוראים בוודאי לא. והנה עתה, בתוך זמן קצר ביותר, הצליח להגיע לדרגה גבוהה בלימוד, הוא יושב ולומד גמרא עם אברכים בכולל, השומעים מפיו סברות מצויינות.

אלמלא אותה סייעתא דשמיא המתגלגלת ברחובות, כפי שאמר מרן ראש הישיבה, כיצד אפשר להבין מציאות כזו? היאך ניתן להסביר תופעה שמימית כה מופלאה, שילד שעוד לא חגג את יום הולדתו העשירי, ניחון ברצון אדיר שכזה לדעת את התורה הקדושה.

אני רוצה להסתכל על רבנים

לפני כמה שנים, כשערכנו בחולון את ה"בר בי רב" של הכולל, התפלאנו להיתקל בילד חילוני שדחק את עצמו להיכנס אל תוך האולם בו נערכה

סעודת הצהרים. כששאלנו אותו למבוקשו, השיב הילד: "אני רוצה להסתכל על רבנים"...

כששמענו כך, הכנסנו אותו לאולם והושבנו אותו סמוך לשלחן המזרח', כדי שיוכל לראות את הרבנים מקרוב. ואכן, במשך כל הסעודה ישב הילד ולא גרע עין מהרבנים הנואמים.

ויהי לאחר האירוע, "הפתיע" הילד את כל האברכים באומרו שהוא רוצה ללמוד תורה, וביקש שנייעץ לו איזה סוג של לימוד הוא מסוגל ללמוד לבד, בכוחות עצמו, כיון שההורים בבית אינם מאפשרים לו ללמוד תורה עם חבר. יעצנו לו שילמד משניות מבוארות, מסכת ברכות, ובזה תמה הפגישה עם הילד.

עבר חודש, והילד מגיע לכולל ומבקש שנבחן אותו על... כל מסכת ברכות בעל פה!. למרבה הפלא, המבחן עבר בהצלחה רבתי, והילד הקטן הפגין שליטה מלאה במסכת ברכות. לא עבר שבוע נוסף והוא בא עם עוד מסכת.

וכך צמח הילד וגדל בצורה מפליאה, נכנס ללמוד באחת הישיבות הגבוהות המובחרות, וכיום זכה כבר לחבר ספר מצויין וקיבל עליו הסכמות מופלאות מגדולי ישראל.

לפי מידת ההתפתחות שלו נראה שה"ילד" הזה יהיה אחד מגדולי ישראל בדור הבא. והוא שאמרנו, דווקא בדור כשלנו מושפעת סייעתא דשמיא כבירה על כל "מי שמראה נכונות" לעמול בתורה ולהשקיע בה ראשו ורובו. (טובד יביעו עמוד ת"א)

בזמננו יש להקל בתיקוני התשובה

דע! שהיום שנתרבו הטומאה והתאוה והכפירה ר"ל, והניסיונות בחיים הם רבים מאד, שבאים להפריע לאדם להתנהג בדרך התורה בחייו, ולכן מאידך היום מי שעובר בהצלחה את הניסיונות, ורוצה לשוב בתשובה, שכרו רב מאד "יותר" מכל התקופות.

שהם לא עמדו בניסיונות קשים כמו היום, ולכן לא צריך היום תיקוני תשובה החמורים שתיקנו רבותינו בדורות הקודמים, ואין לנו להחמיר על השבים, שעלולים בזה לנעול דלת מפני השבים, ולכן "מקילים" אנו היום בזה. (שו"ת תשובות והנהגות חלק ד' סימן קמ"ח)

גודל ערך המעשים בדורנו

וכבר כתב הר״א קרלינר זצ״ל וז״ל: ״אהובי אחי תאמינו לי, והוא מלא בכל הספרים, אשר מה שהיו צריכים הצדיקים הראשונים להשיג בכמה ימים וחדשים, אפשר כעת לתקן בשעה אחת, מחמת שכעת העולם הוא יותר בשפלות, בבחינת ״רגלי״, חס הקב״ה על עולמו ומוריד קדושתו למטה״. (בית אהרן דף פ״ז)

מה תועלת בגלות

מה תועלת בגלות, הרי הדורות פוחתים והולכים, ואיך יבוא התיקון?

אבל האמת הוא, שככל שהדורות מתקטנים והסביבה מתרחקת יותר מתורה, הקידוש השם שבכל נטיה קלה לתורה ועבודת ה׳ ״מתרבה ומתגדל״ עד אין שיעור! (מכתב מאליהו ח״ד 309)

במאמץ קטן מצידנו נוכל לגמור את הבנין

ורבי צדוק הכהן ז״ל כתב (בספר פוקד עקרים) שאף שהלבבות מתמעטים, הנקודות הפנימיות מתקבצות מכל דור ודור, ובמאמץ קטן מצידנו נוכל לגמור את הבנין ולהביא את התיקון. (מכתב מאליהו, ח״ד 301)

אחד המרבה ואחד הממעיט

ומובא בשם החיד״א והספר ״חסידים״ שכותבו, לפי שאצל הקב״ה ״לב״ שאינם פקחים בדורות האחרונים כ״לב״ פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך, יוכל כל דור ׳ לומר למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים והייתי לומד תורה הרבה, אומרים לו, מה איכפת לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ולא ישב בטל, אלא יהגה בכל עת שיכול אע״פ שאין לבו חריף כ״כ!

והחיד״א כותב בהגהותיו שם, וכיוצא בזה ראיתי בכתבי מהרח״ו ז״ל ששאל לרבו רבינו האר״י ז״ל דעין רואה בתלמוד ובמדרשים שמעשים טובים, מדות, וקדושת התנאים והאמוראים הוא דבר מבהיל ולא יוכל אדם בדורינו לעשות אחת מאלף...

והשיב לו הרב זצ״ל דעתה גברה הס״א מאוד מאוד והמעט שעושים עתה חשוב לפניו יתברך, ״כהרבה״ שהיו עושים הראשונים. (ספר חסידים אות תתקמ״ה)

יש זכות שהיא כנגד כמה עונות

וכך מבאר הרמב״ם: (פ״ג הל׳ תשובה) וז״ל: כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו צדיק, ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו רשע, וכו׳. ״ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות, אלא לפי גודלם״!.

יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות... ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות... ואין שוקלים אלא בדעתו של אל דעות שהוא היודע, היאך עורכים הזכויות כנגד העוונות!

בשעת מלחמה לוקחים הכל

היה אומר ה״חפץ חיים״ זצ״ל ״יסוד עצום״ שדוקא עכשיו, שהמצב הרוחני בעמינו נמצא בשפל המדריגה, דווקא בזמן זה אפשר לעשות ״עסקים טובים״, אפי׳ כשהמעשים קטנים ואינם מושלמים...

וכה היה ה״חפץ חיים״ ממחיש את הדברים ע״י מעשה שהיה וז״ל: מעשה ביהודי גביר אדיר, סוחר תבואה גדול, שהתגורר ברוסיה, וניהל את עסקי המסחר שלו על פני כל הארץ.

ובשעה שפרצה מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע״ד, פגשו ה״חפץ חיים״ והנה הגביר הזה מתאונן לפניו שאין הוא רואה ברכה בעסקיו, ואף שהיקף מסחרו גדול והוא שולח ״קרונות של חיטה״ לטחינה, בכל זאת אין העסק מצליח, ומדוע? הסיבה היא, כי השוק ״מוצף״ סחורה, התחרות גדולה, והסוחרים בעצמם מורידים את השער, ועוד שאין מקבלים את התשלום במזומן, אלא בתשלומים ולזמן רחוק, כללו של דבר עסק גדול שהכנסתו מועטת...

לאחר זמן, כשנתחוללה המהפיכה ובעקבותיה בא הרעב הגדול בכל רחבי רוסיה, שוב נפגש אותו סוחר עם ה״חפץ חיים״ זצ״ל, וראה זה פלא, דווקא עתה בזמן הרעב הגדול הוא נראה שמח ומרוצה ביותר. שאלו ה״חפץ חיים״ לשלומו ולעסקיו והשיב לו הגביר, ברוך השם בלי עין הרע מרויח אני עכשיו יפה...

הכיצד? תמה ה״חפץ חיים״, הלא הרעב כבד בארץ, קשה להשיג תבואה המחסנים ריקים, ואיך יתכן דבר זה שדווקא עתה עסקי התבואה שלך מכניסים רווח גדול?

השיב הסוחר: דווקא משום כך, הרווחים גדולים, כי מלפנים, בזמן השלום, כשהארץ הייתה ״מוצפת״ בתבואה, קשה היה לי למכור את תבואתי משום שהאופים דרשו קמח משובח, ובעלי הטחנות הקמח תבעו אף הם חיטים משובחות. ״מובחר שבמובחר״ הם ביקשו, כל סחורה שהבאתי להם בדקו בשבע בדיקות, והיו מעקמים את אפם, ופוסלים, וחוזרים ופוסלים, ועוד שמסביב לכל קונה עמדו עשרים מוכרים, וממילא העסק לא היה ריוחי.

אולם כיום הרעב כבד בארץ, כמעט שאין חיטים למכירה, ולכן בזמן שאני בא למכור אפי׳ מעט תבואה. הרי ממש חוטפים ממני בעודו בכפי ואין בוררים דווקא תבואה משובחת ביותר, אלא לוקחים מכל הבא ליד אפי׳ תבואה גרועה, וגם משלמים כל מחיר שאבקש ובמזומן... א״כ ברור מדוע עסקי פורחים דווקא עתה.

ומסיים ה״חפץ חיים״ זצ״ל ואמר, כן הוא גם כן בעסקי התורה והמצוות, כי מלפנים, כשהיה עם ישראל בתפארתו הרוחנית, כל הישיבות מלאים בלומדי תורה בשקידה עצומה וכו׳, ובעלי בתים קבעו עיתים לתורה. ובעלי מעשים טובים נפלאים וטהורים, היה ״שוק התורה והמצוות״ מוצף בסחורה משובחת, אז ביררו מאוד בשמים, ולא קיבלו אלא סחורה ״מובחר שבמובחר״, תורה שנלמדה לשמה ובקדושה ובטהרה, ורק תפלה ומעשים טובים שנעשו בכוונת הלב כראוי, ואפילו אם נמצא פסול קל, בחסרון הלשמה בתורה, ובכוונה במעשים טובים, לא היה לסחורה כזו כ״כ דורשים.

אבל עתה שבעוונותינו הרבים עם ישראל ברובו הגדול ניעור וריק מתורה ומצוות, גם בקרב שומרי התורה והמצוות, מועטים העוסקים בתורה ובמצוות כראוי. והרי זה עתה ״בצורת רוחנית קשה״, שעת חירום.

בזמן כזה כל סחורה שמביאים לשוק היא ״מיד״ נחטפת! ואפילו אם התורה והמצוות לא מושלמים, שלא לשמה ושלא בקדושה ובטהרה כראוי, וכן תפילות ומעש״ט שלא בכוונת הלב כראוי, ואף שהמעשים ״קטנים״ בכמותם, מעט דפי גמרא, ומעשים טובים קטנים בהיקפם, אעפ״כ הכל חשוב ומתקבל ברצון, ובעד הכל משלמים בתשלומים נכבדים!

ישימו אל לבם דבר זה, כל אלה, המתרפים עתה בזמנינו, מפני שאינם יכולים לעשות מעשים גדולים ומושלמים, וידעו כי ״דוקא עכשיו״ הזמן המסוגל ביותר ל״עסקים״ כגון אלו.

עכשיו צריכים הרבה מים אפילו שאינם מסוננים.

פעם בא אל ה"חפץ חיים" יהודי והתלונן על רוע מצבו הרוחני אשר מעשיו אינם מושלמים כראוי, וא"כ מה ערך מעשיו.

והשיב לו ה"חפץ חיים" במשל: בעיירה אחת השכיר המושל את באר המים ליהודי אחד שתפקידו ופרנסתו תהיה בחלוקת המים מן הבאר, יום אחד מגיע המושל לבקר בבית היהודי, נו, במה אפשר לכבדך? כוס קפה, טוב, מחמם היהודי מים ומביא לו כוס קפה.

מה זה יהודי? מה פירוש מה זה, כוס קפה הבאתי לך, אומר המושל, נכון, כוס קפה, אבל מדוע יש חול בכוס, עליך לדעת שצריכים קודם "לסנן את המים", טוב, מבטיחך אני אדוני המושל, מהיום כל פעם שתבקש מים תקבל "מים מסוננים".

יום אחד פרצה שריפה בעיירה. המושל שולח שליח במהירות ליהודי שישאב מים מהבאר ויביא לו במהירות, והנה המושל מחכה, ומחכה, והמים אינם מגיעים. "פקעה סבלנותו", הוא רכב על סוס מהיר ומגיע לבית היהודי, והנה מה הוא רואה, סדינים ענקיים פרוסים, והיהודי עומד ומסנן כמויות גדולות של מים.

מה אתך? עכשיו יש שריפה, האש בוערת אין זה נפקא מינא מים מסוננים, או לא מסוננים העיקר תביא מים, והרבה מים...

והנמשל מובן.

והם שקולים בעיני ה' כמו כמה מאות אנשים

יסוד זה שערך מעשי האדם "נמדדים" לפי הקשיים שעמד בהם, ולפי העמל שהשקיע בהם, ואשר דבר זה יחסי לפי הדור, ויחסי לאדם זה, מבאר זאת ה"חפץ חיים" באופן קצת אחר:

יש אדם הנראה בעיני עצמו, ובעיני אחרים, כאדם רגיל, מדריגתו איננה מיוחדת, אבל אם אדם זה, כדי לזכות למועט שבידיו היה זקוק לעמל עצום, ולעמוד כנגד מכשולות שונים, ולהתגבר על מגבלות שונות, קשיי כשרונותיו, כוחות נפשו, סביבתו, הוריו וחביריו, וכו' וכשהתגבר על כל זה והשיג כפי יכולתו, אז מדריגתו עצומה הרבה יותר מהנראה לעינים.

"והוא שקול כנגד כמה אלפי אישי", הכל תלוי לפי רוב עמלו ונסיונו, וככל שתגדל נסיונו כך תגדל מעלתו.

וממחיש זאת ה"חפץ חיים" במשל: כיצד ניראים חנויות העיר הגדולה בעיני הכפרי הפשוט שלא ראה את חיי הכרך מימיו, והבנתו מצומצמת, כיצד הוא מודד ומעריך אותם? הרי המודד בעיניו הוא "הכמות הגדולה", ולכן, כאשר הוא עובר ליד חנות המלאה שקי קמח בכל מדפיה, מלמעלה עד למטה, בכל ד' רוחותיה עמוסה לעייפה, הוא מתפעל עד מאוד.

ומאידך, ככל שכמות הסחורה קטנה יותר, כך בעיניו ערכה "עלוב" והנה בהמשך כשהוא רואה חנות "בדי משי" שהסחורה מונחת על חלק מן המדפים בלבד, ועוד בהמשך חנות ל"כלי כסף", ריקה עוד יותר, וממילא עלובה יותר.

והחנות העלובה בעיניו ביותר היא, החנות למכירת יהלומים, ותכשיטי זהב, חנות שהיא כמעט ריקה, מלבד מספר תיבות, ומלבד זאת אין בה מאומה, מה "עלובה" חנות זו, זהו מבט של כמות בלבד.

אבל הנבון בן העיר אומר לו: הוי כפרי סכל, הלא תדע, שערך מה שנמצא בחנות היהלומים ותכשיטי זהב "בתיבה אחת" שוה יותר מכמה חנויות מסוג אחד המלאות סחורה על כל גדותיהן...

וכן הוא הדבר ג"כ בעניננו: אותם יחידים המחזיקים בכל עוז בתורת ה', ועומדים בנסיונות, המה "כמו אבנים יקרות", והם שקולים בעיני ה' יתברך כמו כמה מאות אנשים... (נדחי ישראל, פ"ג)

אתה נוטל שכר כנגד כולם

תניא אמר רבי שמעון בר יוחאי אם ראית הבריות שנתיאשו מן התורה, עמוד והחזק בה, ואתה נוטל שכר "כנגד כולם"!!! (ירושלמי מסכת ברכות פרק ט')

וסיבת הדבר, כמו שאנו רואים במלכות שבארץ, שכאשר יש זמן מלחמה, ויש הרבה שמורדים במלך והמלחמה כבדה, הנה, מי שיעמוד לצד המלך ויעזרהו במסירות נפש, "יזכה לעלות בדרגא בבת אחת", מה שבימים רגילים צריך הוא לזה עשרות שנים.

כן בענין התורה, בזמן שרבים לוחמים בה ורוצים לעוקרה, וכבוד ה' ותורתו מושפל, אז מי שמתחזק בכל כוחו שלא לסור מדרך התורה, אף שמלפנים הייתה עבודתו ממוצעת, אבל "עתה" שזוכה להיות מהשרידים אשר ה' קורא, ולהכלל בכלל "יראי ה' וחושבי שמו" וזוכה למדגרה עצומה.

פרק ב' - שכרה של ברכת הנהנין

ואמר לי ת"ח אחד שליט"א, ממשפחת מרן הגאון האדיר רבי שלמה זלמן אוירבאך זצוק"ל, שפעם אחת בא אליו גדול אחד, שהיה חולה מסוכן ל"ע , ושאלו איך להתחזק ולעורר רחמים על עצמו בשעת צרתו.

וענה לו הגאון רבי שלמה למן ז"ל, שאיני ראוי להגיד זה לאחרים, אבל אני אגיד לך "מה שהייתי עושה בעצמי" במצב כזה.

הייתי מחזק את עצמי באמירת ה"מאה ברכות", שתהא אמירת מילת "ברוך" כמו צריך, ומילת "אתה" כמו שצריך, ואמירת "השם" כמו שצריך לומר את השם, ואם אצליח בזה , הרי זה בשבילי המסור הכי גדול". (הקדמה לספר מצות מאה ברכות כהלכתה)

* * *

וכתב רבינו מהרח"ו זצ"ל בשם רבו האר"י ז"ל וזה לשונו: אמר לי מורי ז"ל כי "עיקר" השגת האדם אל רוח הקודש, תלויה ע"י כוונת האדם וזהירות בכל ברכת הנהנין.לפי שעל ידם מתבטל כוח אותם הקליפות הנאחזות במאכלים החומריים, ומתדבקים באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות שאומרים עליהם בכוונה הוא מסיר מהם הקליפות ההם, ומזכך החומר שלו ונעשה זך ומוכן לקבל הקודשה. והזהירני מאוד בזה.

אמרו חז"ל חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מ"ג ע"ב) כי בזמן דוד המלך כל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר דוד המלך והבין ברוח הקודש, ותיקן להם לישראל מאה ברכות בכל יום (טור סי' מ"ו בשם הגאונים)

האם לא כדאי לחיות יממה שלמה במצב כזה

השרף מבריסק הגאון הקדוש מהר"ל דיסקין זצ"ל, שמע שמחלת השיתוק אחז באלמנה צדיקה ישישה, הזדעזע, ושלח לשכור אשה שתבא בכל יום לרחוץ את החולה, והורה שארוחותיה תשלחנה מביתו דבר יום ביומו.

בערב החג אמר, מצוה מיוחדת ניצטוינו לשמח אלמנה בחג, קם והלך לברכה "בברכת החג", אין לתאר את התרגשותה, רק בקשה אחת היתה בפיה, יברכני נא הרב שאזכה להאריך ימים:

בקשתה התמיה את הנוכחים, ראשית, מדוע לא בקשה להתברך ברפואה שלמה, הן עיין בעיין ראינו כמה חולים גוססים "הקים" הרב בתפילותיו הקדושות, כעדות תלמידו הגאון רבי יעקב אורינשטיין זצ"ל, ואם נואשה מרפואתה, מה לה להאריך סאת סיבלה ויסוריה ומצבה הנורא.

הבחינה בתמיה והסבירה, איני מבקשת רפואה, כי מצדיקה אני עלי את הדין, ומה אועיל אם ארפא מיסורי בעולם הזה ואדחם לעולם הבא לדינה של גהינום, אבל מבקשת אני אריכות ימים, שכן אחת ליממה באה האשה לרחוץ אותי, "ומידי" לאחר מכן מצליחה אני "לחטוף" ברכה בנקיות.

ויאמר נא הרבי, כלום לא כדאי לחיות יממה שלמה במצב כזה, כדי "לזכות" ולברך ברכה לפני מלך מלכי המלכים רם ונישא.

בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך

אומר היה ה"חפץ חיים" זצ"ל, חייב אדם לדמות לעצמו כיצד היה לו היה הגאון מוילנא זצ"ל בא לבקרו בביתו, על אחת כמה וכמה בורא העולם, והלא כבר נאמר "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך" (שמות כ'. כ"ב.) ונאמר "ונתתי משכני בתוכם" (יחזקאל ל"ז. כ"ו.) איך לא יחרד לקראתו.

לא אוכל יותר לברך

הרב הגאון מרן הרב שך זצ"ל "ראש הישיבה" ישב שפוף על שולחנו, וניסה להתרגל לצינורות החדשים שחוברו אל גופו, לפתע הבחין נכדו, שהוא פורץ בבכי מר.

סבא! נזעק הנכד המסור, מה קרא, אולי הצינורות שאינך רגיל אליהם מכאיבים לך.

לא בני לא, היודע אתה מדוע אני בוכה, אמר, כשדמעות ממשיכים לזלוג מעיניו, מעתה לא אוכל יותר לאכול ולשתות דרך פי, "תאר לך" נאנח בצער, לא אוכל יותר לברך שהכל נהיה בדברו.

חן חן כי הצלתני מהמצר שהייתי בו

כתב הגאון רבי יהודה פתיא זצ"ל וזה לשונו: מעשה שפעם אחת בחודש כסלו באה אלי אישה זקנה בעלת רחיים, ואמרה, בהיותי כוברת החיטים באשמורת הבוקר, מצאתי בין החיטים תמרה אחת, ברכתי עליה בורא פרי האדמה ואכלתיה.

בעוד אני כוברת, נתנמנמתי, וראיתי זקן אחד עומד לנגדי ואמר לי, "חן חן כי הצלתני מהמצר שהייתי בו אף על פי שלא הצלתני לגמרי".

ונתעוררתי ובאתי לשאול פתרון החלום, אמרתי לה, מובן הענין, כי בתמרה היתה מגולגלת נפש אחת ועל ידי הברכה "נתקן" אך לא לגמרי, לפי שברכתו היתה בורא פרי העץ, ואת ברכת בורא פרי האדמה. (מנחת יהודה דברים. ח. ג.)

המעינות חזרו לנבוע

בעיר "סאלי" שבמרוקו היה עשיר מופלג ועם הארץ מופלג ושמו ישועה ששפורטס, קנה האיש פרדס מערבי אחד, ובו שתי מעיינות גנים בארות מים חיים זכים ומתוקים, אך לא עברו חודשיים ימים, והמעיינות חרבו ונשקפה סכנה לפרדס כולו שיבש.

הצטער האיש, ופנה אל איש האלוקים רבינו חיים בן עטר ה"אור חיים" הקדוש זצ"ל, ושטח לפניו את צערו.

היה זה יום קיץ לוהט, ועל שולחנו של הצדיק נצבו קנקן מים וכוסות, מזג לעצמו כוס מים והגירה לגרונו בלא ברכה תחילה וסוף.

אמר הצדיק "אכן נודע הדבר", נודע סיבת התיבשות הנהרות, שכן כתוב "ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה" (ישעיה י"ב. ג'.) "בששון" נותריקון ברכות שתים שהכל ובורא נפשות, או אז הבארות למעייני הישועה.

הוכיחו הצדיק על שנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, ונחשב כמועל בקודשי שמים, וככפוי טובה למקום ברוך הוא, דרש ממנו שיקפיד לברך תחילה וסוף על כל דבר מאכל ומשקה, ויזהיר על כך גם את אחרים, קבל על עצמו, וכעבור כ"ד שעות שבו המעיינות לנבוע. (הקדמה לאוצר המכתבים ח"ב)

וכל העולמות העליונים יקבלו שפע ואור גדול

נאמר בספר הקדוש "שלחן הטהור" להגה"ק רבי אהרן ראטה מח"ס "שומר אמונים" זיע"א שמתאר בלשון ארמית את ההוראה שהנשמה מקבלת מו השמים לפני ירידתה לעוה"ז, וזה לשונו: (מתורגם ללשון הקודש) דע, כי בשעה שנשמת האדם צריכה לצאת לאויר העולם, בא אליה מלאך גבריאל ואומר לה, את בת קדושה של המלך, תדעי שתצטרכי לצאת מזה העולם העליון לרדת לעולם השפל, ולתקן שם התיקון של המלך הקדוש, ולתקן אלו המדריגות העליונות שתלויות בך. וזאת היא עבודתך בעולם שתלכי לשם.

צריך שתדעי, בת קדושה, שתיתנסי שם בכמה ניסיונות, ועוד שתצטרכי להתחבר שם עם כמה מיני אש רעה שיסובבו אותך מכל צד, אחד, הגוף הרע, והשני, היצר הרע וכל חיילותיו, שממלאים את כל אויר העולם.

והם יסובבו אותך ויפתו אותך לסור מדרך הקדושה, ולהתדבק בתאות טנופת של עולם הזה השפל, ותסתכני שם מאד שלא תפלי ח"ו לרשת שלהם.

לכן אמסור לך בשליחות של הרבש"ע "מאה מרגליות קדושות" שהן מאה ברכות דלעילא, שכל חפציה לא ישוו להן.

ובכן בת קדושה של המלך העליון, אם תזהרי באלו המאה ברכות הקדושות לברך אותו כראוי, ובכוונה וברצון הלב, ביראת ואהבת אדונך.

שכר טוב ושמחה רבה וברכות ואורות רבות תקבלי, עד שאי אפשר לפרוט בשפתיים, וכל זה שמור לך בשכר אלו הברכות הקדושות. עצום

וצריכה את לדעת, שבזכות אלו הברכות העליונות, יפתחו לך "מאה אורות ואוצרות עליונות", וכל עולמות הקדושים העליונים יקבלו "שפע ואור גדול" מאלו הברכות כשהן נאמרות כראוי, ועי"ז כולם ישתדלו בעדך לסייע אותך לקרבך לעבודת אבינו הקדוש, ואף הגוף שיהיה משכנך וחברך שם, יזדכך בטהרה רבה. וכשיזדכך גופך באור הקדוש של אלו הברכות, אזי "יכנע" היצר הרע ויעזוב אותך מלפתותך לרדוף אחר תאוות זרות, ותתקדשי ותטהרי מכל צד.

וכשיגיע זמנך לחזור לאדונך, תצטרכי "ליתן חשבון" על כל ברכה איך היא יצאה מפיך, ואיך היא נתפרדה ממך, אם בהתעוררות של הנשמה ורוח לכוון בה דעתך ולבך. ובזה יוצאת בת קדושה לעוה"ז התחתון לעבוד ולתקן עבודת ותקנת רבונו של עולם.

המברך ברכה ניצול ממות בטוח

הובא בטור (סי, מ״ו) בשם הגאונים מה שאמרו חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום״, (מנחות מ״ג. ע״ב.) כי בזמן דוד המלך ״כל יום״ היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר דוד המלך והבין ברוח הקודש, ותיקן להם לישראל מאה ברכות בכל יום, עיין שם, וזו אחת משבע מצוות דרבנן.

למה לא מאה פרקי תהילים

והנה לכאורה למה לעצירת מגיפה תיקן דוד המלך דוקא מאה ברכות? למה לא מאה פרקי תהילים? או לתת לצדקה מאה פרוטות בכל יום?

דוד המלך ראה, ״שמלאך המות משתולל״ ר״ל, ויש עכשיו עידנא דריתחא נוראה, לעשות תשובה יסודית על כל הדברים שצריכים תיקון, זו עבודה קשה ולא בשביל יום יומיים, והרי בינתיים ״יש שריפה״ ונופלים חללים והזמן דוחק, צריך משהו מהיר, פעולת הצלה, זריקה ישר לתוך הלב, שתעצר המגיפה תכף ומיד.

לכן תיקן דוד המלך מאה ברכות, שהן ״סגולה לפתוח שערי ברכה״ ולסתום פיות המקטרגים.

וגם היום שיש מגפות קשים ופיגועים נוראים וכו׳ השם יצילנו היינו יכולים לעצור את המלאך המשחית בעם אילו היינו רק מרגישים שכשאנו מברכים אנו מדברים עם הקב״ה, ואזי לא יכול להיות כעס כזה, אלא שפשוט לא מדברים עם השי״ת, ״בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני״ (ישעיה כ״ט. י״ג.) השפתיים נעות, אבל הלב אינו חי!...

וצריך לעשות לדבר זה חיזוק תמידי.

לברך ברכת המזון מתוך הסידור

הגאון הרב שך זצ״ל היה עוזר לכל הפונים אליו, בכל מה שיכול, בין במתן עצה, ובין במתן ברכה, בסיוע כספי, ובשאר האפשרויות שהיו בידו.

אף עצות וסגולות היה מוסר לפונים אליו, עצות וסגולות אותו למד מדברי חכמינו ז״ל, או ששמע מפי רבותיו.

על כל סיפור של צרה שהיה נשטח לפניו, היה רגיל לומר, "אנא התפללו" זהו הדבר שיכול להועיל, אמרו נא פרקי תהילים, אף הוא עצמו היה "רגיל לומר" בכל בוקר לפני התפילה, עשרה פרקי תהילים בכוונה רבה.

קבוצת אברכים בני תורה מעיה"ק ירושלים נכנסה לחדרו של "ראש הישיבה", ובקשה לשמוע דברי חיזוק והתעוררות, עקב האסונות הרבים בהם ניקפד פתיל חייהם של צעירים רבים רח"ל.

מרן ראש הישיבה פתח ואמר להם: יש להתחזק בהתמדת התורה ובדקדוק המצוות, בין השאר צריך שכל אחד יקבל על עצמו ועל בני ביתו, לברך "ברכת המזון מתוך הסידור" או מתוך ברכון, כדי לעורר את הכוונה, ענין זה מזולזל אצל בני אדם.

וחובה גדולה להתחזק בזה!!!

אף אני הוסיף הרב שך משתדל בכל פעם לברך ברכת המזון מתוך הסידור.

לזכות לזרע של קיימא

גם לזוגות צעירים שלא זכו לזרע של קיימא, היה הרב שך מייעץ לקבל על עצמם ברכת המזון מתוך סידור, "ורבים נושעו" לאחר מכן בחסדי השם.

כמו כן בהלוייתו של הרב הגאון רבי יונה יוסף ארנטרוי זצ"ל קרא מרן ראש הישיבה להתחזק בדברים "קטנים" שהאדם דש בעקביו, ובין השאר הזכיר את הענין הזה, לברך ברכת המזון מן הסידור.

זכתה לזרע של קיימא

מקורו של ענין זה כסגולה לזרע של קיימא הוא בספר "עמוד אש" (עמ' קס"א) שם מובא מעשה באישה אחת שבניה נפטרו בצעירותם רח"ל, ובאה לפני מרן רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל ואמר לה, שתקבל על עצמה לברך ברכת המזון מתוך הסידור, כאשר קיימה זאת, "זכתה לזרע של קיימא".

וכבר כתב "המשנה ברורה" (סימן קפ"ה סעיף א') "והמדקדק יזהר לברך לכתחילה תוך הספר ולא בעל פה".

יש בכל ברכה הכרה במלכות שמים

תניא היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". (דברים י' י"ב.) (מנחות מ"ג, ע"ב)

בפסוק זה נאמר כי כל תכלית עבודתנו היא היראה, ובודאי זוהי תכלית כל המצוות כולן בכלל.

והנה גילו לנו חז"ל כאן "דרך פרטית", והיא: מאה ברכות בכל יום. (עי' תוס' כיצד נרמז מספר מאה בפסוק) כיצד מביאות הברכות ליראה?

הרי בכל ברכה צריכים להזכיר שם ומלכות לעיכובא, ואפילו אם דילג רק על תיבת "העולם" צריך לחזור (או"ח סי' ר"י"ד), כי מלך בלא עולם אינו מלכות. הרי יש בכל ברכה הכרה במלכות שמים.

וממשיכים "בורא פרי" ומחזקים בזה את האמונה שהקב"ה הוא בורא העולם וכל דבר פרטי שבו.

"מי שאינו זורק ברכה מפיו" אלא מברך בהתבוננות. די במאה ברכות בכל יום לעשותו ליראה שמים!

עיקר עניינו של העולם הוא שנברך עליו

יראת שמים אינה מצטמצמת להתייחסות האדם אל בוראו, היא משנה את כל המבט על העולם, שהברכה היא דרך ליראת שמים למדנו במאמר הקודם ממה שרבי מאיר לומד את החיוב של מאה ברכות דווקא מהפסוק המעמיד "את כל התורה" על יראת שמים.

מעתה ניכנס לעומקו של ענין הברכות. גרסינו "בירושלמי" (ברכות פ"ו ה"א) כתיב "לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" (תהילים כ"ד א') הנהנה כלום מן העולם מעל עד שיתירו לו המצוות, והסביר ה"פני משה" עד שיתירו לו המצוות, כלומר, עד שיברך, ואז הותרו לו ליהנות מן המצוות, שהן הארץ ומלואה שנחשבין כמו מצוות.

אמר ר' אבוה כתיב "פן תקדש המליאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם". (דברים כ"ב. ט'.) העולם כולו ומלואו עשוי ככרם, ומהו פידיונו? ברכה.

לדעה הראשונה הברכה היא "מתיר", כגון זריקת הדם בקרבן שאז נעשית מצותו וניתר לאכילה.

זאת אומרת, עיקר עניינו של העולם הוא שנברך עליו. עד הברכה, העולם הוא קדשים ממש, ורק אחר הברכה מותר ליהנות מהעולם, ולפי הדמיון לזריקת הדם בקרבן גם אחר הברכה שם הקדש על העולם, אלא שמותר אז בהנאה, ודומה האכילה לאכילת קודשים.

לדעה השניה הברכה היא "כפדיון כרם רבעי", כלומר, בעד ההנאה אנו נותנים ברכה, ובזה הדבר הנאכל יוצא לחולין.

לשתי הדעות, הברכה מיוסדת על כך שהעולם הוא ממש קדשי שמים שניתן לנו בעיקר לברך את הבורא יתי. הרי מאה ברכות ביום מעוררות אותנו מאה פעם ביום לומר לעצמנו כי "בעולם קדוש" אנו חיים, ואין לנגוע בו מבלי לברך את בוראנו!

ושים לב כי הברכות נקראו בירושלמי בשם מצוות סתם, כי על ענין היראה היוצא מהברכות ניתנו לנו כל המצוות, אלא שתרי"ג המצוות הן "מהלך כללי" ומאה ברכות ביום הן "מהלך פרטי" להגיע ליראה, מה מאד מחייב אותנו עניו גדול זה "להחשיב" ענין הברכות.

הוא נותן לחם לכל בשר

והנה דין הקדימה יש לברכת המזון שהיא מדאורייתא. להגיד ברכת הזן פעמיים ביום בהתבוננות מרובה, ויש לדייק בנוסח הנפלא של הברכה, ואין זה מהדברים הקלים להגיע להרגשה בפרטיה.

הרי איפה אנו מבחינים "טובו" "חן" "חסד" "רחמים"? האם מלים אלו מושגים מופשטים? בודאי לא! הרי לחם, חלב, פרי בהם מתלבש טובו יתי וחסדו! הלחם משביע, החלב מבריא. זה טוב וזה חסד! ואת הפרי הגיש לנו הקב"ה בקליפה, שלא יתלכלך תוכנו, והפרי נחמד למראה וגם נותן ריח טוב זהו חן"!

הרי כל מה שאכלנו הוא התלבשות מידותיו יתי, ממקום קדוש קבלנוהו ותוכו רוחניות. והוא נותן לחם לכל בשר לכל תולעת, ואפילו לכל חיידק הכין את מאכלו המיוחד לו החיידק הגורם לטיפוס, וזה הגורם לדלקת ריאות, אינם אוכלים אותו מאכל והכל הכין הקב"ה, הרי לעולם חסדו!

ועד היום לא חסר לעולם מזון, וכן לעולם מוכן לכל אחד מזונו, כי הפרנסה באה משמו הגדול יתי. הו, די לנו להתלמד בהתבוננות רבה בברכת הזן, ונשקיע בה מחשבה מרובה במשך זמן ממושך, עד שהברכה עצמה "תגיד" לנו משהו.

קדשנו במצותיו

שאל הגאון הקדוש הרבי רבי שמלקא מניקלשבורג זצ״ל, מדוע מברכים אשר קדשנו במצוותיו ״בלשון רבים״, לכאורה היה צריך לברך אשר קדשנו במצותו וצונו במצוה פלונית?.

והשיב: שבכל מצוה כלולות מצוות רבות, כי כלולה בה מצוות אמונת ה׳, ויש לקיימה מתוך אהבת ה׳ ויראתו. שאף הן שתי מצוות עשה, והמצוה עצמה, ונמצא שבכל מצוה מתקדשים אנו בכמה וכמה מצוות.

לברך מתוך יראה

רבי אליהו מברזאן זצ״ל אבי זקנו של הגאון מהרש״ם זצ״ל היה מאנשי שלומו של הגאון הקדוש רבי אהרון ליב הגדול מפרימישלאן זצ״ל, פעם שבת אצל רבו, וביושבו בסעודת מלוה מלכה הגיע לדברי הפיוט אשרי מי שראה פניו בחלום, נאנח ואמר ולואי וזכיתי לכך, שמע רבו והסכימה דעתו, התנמנם רבי אליהו ונדמה שהיה יושב בביתו, והנה נפתחה הדלת ואליהו הנביא לקראתו, חרד לקראתו וקרא לאשתו שתביא מרקחת לשולחן, המרקחת הובאה והוא פנה אל התישבי ואמר, הנה כיבוד עבורכם שתברכו ונענה אחריכם אמן.

נתן בו אליהו הנביא עיניו וקרא בקול מאוים, בוש והכלם בשר ודם, וכי על דבר גשמי ואפסי כזה, רוצה אתה שאזכיר את שמו של מלך מלכי המלכים?.

נפל עליו ״פחד נורא״, והקיץ בבהלה, והנה פונה אליו רבו בשאלה האם הוטב בעיניך האורח שנכספתה לראות.

ומני אז, בכל עת שעמד לברך ברכה היו נופלים עליו פחד ורעדה. (ניצוצי אורות אות י״ב)

את מי אנו מברכים

תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל יה ה׳ צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי ״ישמעאל בני ברכני״, אמרתי לו, יהי רצון מלפניך

שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מידותיך, ותתנהג עם בניך במידת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין, ונענע לי בראשו. (מסכת ברכות דף ז' ע"א)

הנה הגמרא הנ"ל עצומה מאוד מאוד, מה שבו אדם ילוד אשה יכול להגיע לשיא הפסגה, אפילו לברך את הקב"ה, ביום המקודש ביותר לעם ישראל.

אבל אם אנו נעמיק יותר ונתבונן, נראה, שגם אנו יכולים להגיע לזו הדרגה, שהרי כשאנו לוקחים ביד כוס מים, או עוגיה וכדומה, לפני שאנו מברכים, נתבונן מעט את מי אנו מברכים. את מקורות? את העריה? את מובלי המים? או את טחנת הקמח? אף פעם לא חשבנו על זה, אבל הרי אנו מברכים את ה' זוכים להגיע "למעין דרגה" של רבי ישמעאל לברך את ה', והוא פלא פלאים.

אם כן כמה חשוב "לא לזרוק ברכה" מהפה ללא כוונה כלל רק כדי להתפטר מהברכה.

העיקר שקודם תהא ברכה

וזכורני שהיינו בישיבה גדולה ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה, "בעשרת ימי התשובה" בא לפנינו הרב הגאון הצדיק הרב יהודה צדקה זצ"ל, ודיבר אתנו בענין "איזה קבלה" צריכים אנו להתחזק במשך השנה, ושהיא תעמוד לנו לזכות ולצאת זכאים ביום הדין.

והרב זצ"ל דיבר שעה ארוכה להתחזק בברכות, וזה היה תוכן דבריו:

לפני שאנו מתחילים לכוין בברכות, צריכים אנו שתהא לפני כן ברכה, ואח"כ לכוין, וכיצד תהיה הברכה? ע"י שאנו נחלק אותה לשלושה חלקים, כיצד? ברוך אתה ה', חלק אחד. אלוקינו מלך העולם, חלק שני. המוציא לחם מן הארץ, חלק שלישי. או שאר ברכות, ואז יש לנו ברכה, ואח"כ כלומר, אחרי כמה חודשים שכבר התרגלנו לברך כך, נתחיל לאט לאט לכוין גם בברכות.

אבל העיקר שקודם תהא ברכה!!!

מהי ברכה

מהי "ברכה" שאנו מברכים על המזון? ברכה היא מלשון "בריכה". כאשר אדם מברך "ברוך אתה" הרי הוא פותח בריכה של שפע מן השמים

(עיין "נפש החיים" שער ב פ"ב.) הבעיה שלנו היא: "שאין לנו זמן". ניתן לראות בימינו אדם רעב האוכל מרק חם והגרון שלו ממש נכווה, האכילה אצלו היא בגדר פיקוח נפש... אין לנו זמן לעצור ולהתבונן. אין לנו אפילו זמן לברך מילה במילה, אנו "בולעים" את המילים, אומרים במהירות "נוסחאות קצרות" ומושיטים את האוכל ישר לפה.

ואחר כך שואלים: "למה אני לומד ולא מבין"? "למה אני לומד ושוכח"? "למה אני לא זוכה לכוין בתפילה"? "למה אני כועס" "ולמה החברותא עזב אותי"?

כי החיים שלנו הם לא חיים של השי"ת, אלא חיים של מאכל בהמה. אין כוונת הדברים ל"פרישות". איננו עוסקים כעת בדרגה זו, אך על האדם לברר בכוח מחשבתו מה הוא הולך לעשות. עליו להקדיש קצת מחשבה, קצת חכמה בשאלה "למה אני אוכל".

אם הוא ניגש לאכול וחושב רק "אני רעב", הרי בכך הוא בירר שעומד הוא לעשות "מעשה בהמה". ואף אם האוכל אותו עומד האדם לאכול הוא כשר למהדרין, כל זמן שמחשבותיו עסוקות רק בהשקטת רעבונו ובטעם והנאת המאכל, הרי הוא עסוק עדיין ב"מעשה בהמה".

אך אם אדם עוצר את עצמו לרגע ואומר: "ברוך המקום שברא זאת! רבונו של עולם אם אני לא אשתה, אמות ח"ו. רבש"ע המשקה הוא גם טעים, גם קר ואפילו מוגז... ואת כל זה נתת לי כדי שיהיה לי תענוג.

למה זה מגיע לי? וכי למדתי תורה היום כ"כ בהתמדה?! הרי זה חסד השם"! וכך מתוך מחשבות של הודאה לקב"ה, מתוך הרגשה של "להתענג על השם", מברך היהודי "ברוך אתה השם... שהכל נהיה בדברו". רגע זה הוא "רגע של דביקות" אשר יכול להביא את האדם לפיסגת הקדושה. האדם הפך את ה נגע' לענג'

"להתענג על השם"! (הגדה של פסח "תפארת שמשון" עמוד רס"ה)

פרק ג' - שכרה של עניית אמן

ומי שמכוין לכל ברכה וברכה היוצאת מפי המברך, ועונה אמן בכוונה וכדינו, גורם למעלה קדושה הרבה מאוד, "ושפע רב" לכל העולמות, כי הוא פותח המקור העליון מקור מים חיים, כמו שפותח המעיין להשקות לכל הצריכים השקיה.

והקול יורד בשמים ממעל ומודיע, שכל הטובה ושמחה "גרם" פלוני זה עבד המלך הקדוש, וכשישראל נתונים בצרות ומתפללים, הכרוז יוצא בכל העולמות, "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים" כמו שהם פותחים שערי הברכות והשפע מלמעלה ותקובל תפלתם. (השל"ה הקדוש בשם הזוהר)

* * *

ומה היא הכוונה, שצריך לכוין בעניית האמן?

אמן שעונים על כל ברכות הנהנין, ברכות המצוות, פירושו: אמת.

אמן שעונים על אמירת קדיש פירושו: כן יהי רצון שיתקיים הדבר, במחשבה קצרה הוא: הלואי.

אמן שעונים על תפילת החזרה של שמונה עשרה, כך הוא: שלוש הברכות הראשונות הם אמת.

כל הברכות האמצעיות וכן המחזיר שכינתו לציון, וכך המברך את עמו ישראל וכו', הם כן יהי רצון, יש אומרים שיכוין גם אמת, ולכן טוב שיכוין את שני הכוונות כאחד.

אולם הטוב שמך ולך נאה להודות, פירושו: אמת.

אתמר, קטן מאימתי בא לעולם הבא? תנא משום רבי מאיר משעה שיאמר אמן, שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כ"ו ב') אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן. (מסכת סנהדרין דף ק"י ע"ב)

וילמד לבניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא. (רמ"א בסימן קכ"ד סעיף ז')

שערי גן עדן פתוחים

במסכת שבת (דף קי"ט ע"ב) נאמר: אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כוחו פותחים לו "שערי גן עדן", שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כ"ו. ב') אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן.

לראות מה נעשה בגן עדן

פעם ישב הגאון בעל "ברוך טעם" זצ"ל מליפניק בסעודת ברית מילה, ולפתע נתחייך, שאלוהו לסיבת השחוק וענה סתומות שראה מה שראה בגן עדן העליון.

העז אחד המסובין ושאל, אף אני רוצה לראות מה נעשה בגן עדן, השיבו הגאון ומי מפריע בעדך, הלא חז"ל אמרו שהעונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ענה איפה אמן בכוונה ותוכל "גם אתה" לראות. (אהל ברוך מ"ז)

ללא כרטיס אין כניסה

הגאון רבי ליפא זילברמן שליט"א משגיח בת"ת "קמניץ", נועד עם הגאון רבי משה אהרון שטרן זצ"ל המשגיח דישיבת קמניץ, לטקס עצה, כיצד להשריש בלב הנערים חשיבות עניית אמן בכוונה.

הביא המשגיח מדרשים שונים במעלת האמן, ושבח העונה, ונענה כבר הבאתי לפניהם מדרשים אלו, ולא פעלו פעולותם.

הרהר המשגיח רגע קט ואמר, יש לי רעיון שימחיש להם חשיבות הענין.

פעם בהיותי בחוץ לארץ קבלתי הזמנה לחתונת בני ידידים, אליו מצורף "פתק" בו עלי להודיע על השתתפותי, לא הייתי רגיל לפתקים אלו ולא יחסתי להם חשיבות, החלטי לבוא וזהו.

בבואי עמד משרת בפתח האולם הסגור, ובידו רשימת המוזמנים שאישרו את השתתפותם, "שמי נפקד מן הרשימה" ולא הורשתי להכנס לאולם, לשווא טענתי שהוזמנתי, הודעתי שאני חברם הטוב של ההורים, אמרתי שמדובר בשכחה גרידא, בקשתי רשות להיכנס למספר דקות לומר "מזל טוב" ותו לא, הסברתי שעשיתי דרך רחוקה עד לכאן, והתחננתי שלא תהא לשוא, ודברי נפלו על אוזנים ערלות.

בלא אישור השתתפות אין כניסה! ונאלצתי לחזור על עיקבותי.

ובמה דברים אמורים: כמה סובל האדם בעולם הזה, דוחק פרנסה ומדווי חולי, צער גידול בנים, ומאורעות שונים ומשונים, אומר הוא לעצמו העולם הזה בר חלוף הוא, "פרוזדור לעולם הנצחי", עולה הוא למרום למסור דין וחשבון, וכף העוונות אינה ריקה, יש למרקם בגהינום.

מועבר הוא ממדור למדור, סובל הוא יסורי תופת ואומר לעצמו, משפט רשעים בגהינום שנים עשר חודש יעבור הזמו ואזכה לעולם הנצחי.

והנה סוף סוף עולה הוא ממעמקי השאול, ומגיע לשערי גו עדן בו ימצא ניחומים, והשערים סגורים, מלאך עומד בשער ומבקש כרטיס כניסה.

כרטיס כניסה תמה האיש, הלא בית הדין של מעלה פסקו דיני שכאשר יתמרקו עוונותי בגיהינום אנחל גן עדן, ואקבל שכר עבור תורתי ומצוותי.

ודאי, עונה המלאך, מקומך שמור לך, אבל כדי להכנס זקוק אתה לכרטיס כניסה, איהו?

אדרבא, עונה האדם, השמיעני נא כרטיס כניסה זה, מהו?

והמלאך אומר: פסוק מפורש הוא, "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים", (ישעיהו כ"ו ב.) ודרשו בגמרא אל תקרי שומר אמונים אלא שעונים אמנים. (סנהדרין דף ק"ח ע"א)

מי שעונה אמן בכוונה נפתחים לו שערי גן עדן, ובלא זה נשארים השערים "סגורים".

מתי קטן זוכה לעולם הבא

במסכת סנהדרין (דף ק"י ע"ב) נאמר: אתמר, קטן מאימתי בא לעולם הבא? תנא משום רבי מאיר משעה שיאמר אמן, שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כ"ו ב') אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן.

וכתב הרמ"א (בסימן קכ"ד סעיף ז') וז"ל: וילמד לבניו הקטנים שיענו אמן, כי "מידי" שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא.

סגולה להינצל מכישוף

כל האומר תשעים פעמים אמן בכל יום אין המכשפות יכולות להזיק לו.

כך שמעה אישה אחת מהשדה ברוש"א ששלחוה חברותיה ליקח הילד החי, והיתה היא ישנה, והשיבה הברו"שא שאינה יכולה לקחתו, שאמו ענתה תשעים פעם אמן, ונתעוררה האישה ושמעה הדיבורים האלה; ("מדבר קדמות" להרב החיד"א זי"ל מערכת א' אות ל"ג)

העונה אמן חשוב יותר

במסכת ברכות (דף נ"ג ע"ב,) ובמסכת נזיר (דף ס"ו ע"ב) נאמר: תניא ר' יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מהמברך, אמר ליה ר' נהוראי השמים כן הוא, (פירש רש"י. השמים כך הוא בשבועה, על שם וירם ימינו אל השמים וישבע בחי העולם, (דניאל י"ב) שהעונה אמן גדול מן המברך, תדע שהרי גולייריו יורדין ומתגרין במלחמה, וגבורים יורדין ומנצחין. (ופירש רש"י שהרי גולייריו - חלשין מתגרין במלחמה תחלה, ואחר כך גבורים באין ונוצחין, אף כאן העונה אמן בא לאחר המברך ומנצח, לומר שהעונה אמן משובח מן המברך.)

וכתב על זה רבינו בחיי (פרשת בשלח) על הפסוק "ויאמינו בה'" וזה לשונו: ועל זה אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך, וביאור הענין, כי המברך מעיד בברכתו שהקב"ה הוא "מקור הברכה", והעונה אמן הוא מקיים השטר, והוא העיקר, שאין קיום העדות בעד אחד אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו.

והעונה אמן הוא העד השני, וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך, כי עמו העדות קיים, וזה הוא המכבד את השם יתברך באמת, אשר עליו אמר הכתוב "כי מכבדי אכבד".

וכתב הרוקח סימן ש"ל וז"ל: אמן גימטריא כמו אד"י הוי"ה כאילו הזכיר ב' שמות, ולכן אמרו חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך.

מוסיף כח וגבורה בפמליא של מעלה

ובספר הגן (יום כ"ט) כתב שם וזה לשונו: באתי להזהיר ולהזכיר גודל השכר של עניית אמן שהוא יותר מהמברך, שבזה הוא מוסיף כח וגבורה בפמליא של מעלה.

ואין לך "גדול" לפני הקב"ה כעניית אמן כמבואר במדרש רבה ריש פרשת תבוא.

גורם על ידי זה להימלט מכל צרה

הובא בזוה"ק פרשת וילך שכמה טובות משתכחין בכל העולמות על ידי "המשכת אורות ושפע" בעניית אמן, וגורמים על ידי זה למלטם מכל צרה, בעלמא הדין ובעלמא דאתי, וקול הכרוז יוצא בכל העולמות "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים".

וצריך להזהיר להמון עם שלא יאמרו תהילים או מעמדות ושאר תחנונים בשעת חזרת הש"ץ התפלה, כי בוודאי אי אפשר לכוין כראוי ועונים אמן

קטופה, חטופה, יתומה, ואין זה מברך אלא מנאץ עכ״ל.

אליהו הנביא מגיע לענות אמן

לרבי חיים מוואלוזין היה גדר, שלא לברך ברכה בלי שיהיה לידו מי שיענה אמן אחריה, והוא עפ״י מה שאיתא בזוה״ק, כי מי שמברך ברכה ואין מי שיענה אמן, הרי זה כמו ״איגרתא דלא פתיחא״, כלומר: כמכתב שלא נפתח.

והנה קרה לו פעם בשעה שלאחר חצות הלילה, שהיה מאוד צמא וביקש לשתות, אבל כולם כבר ישנו והוא לא היה מוכן להעיר מישהו משנתו. כך יושב הוא ומתייסר בצימאונו.

ולפתע הקיש מישהו בדלת וכשהוא אומר לו לבוא נכנס אחד מבחורי הישיבה. שמח רבי חיים עד מאוד. הבחור בא לשאול על איזה פשט בגמרא. רבי חיים בירך ברכת שהכל, שתה לצמאו ובירך בורא נפשות, ואחרי זה דיבר עם הבחור בלימוד ונפרד ממנו לשלום.

הדבר הסב לרבי חיים שמחה גדולה, שמבוקשו ניתן לו, שיכל לברך והיה מי שיענה אחריו אמן, וכמובן שנתן לבחור יישר כח גדול על שגרם לו לרוות צימאונו ולברך להשי״ת.

למחרת בבוקר, משנכנס לישיבה, ניגש אל הבחור והודה לו עוד פעם על כך שאיפשר לו לברך ברכה בעניית אמן שלו, אבל הבחור התבונן ברבו ותמה תמיהה גדולה, מתי באתי לרב בלילה, איפה באתי? הוא לא ידע דבר וחצי דבר מכל הסיפור... והיה הענין לפלא גדול.

אלא שההסבר הפשוט הוא, כאשר רבי חיים היה צמא והוא ״שומר על גדרו״ שלא לברך ברכה בלי שיהיה מי שיענה אמן, אזי זימנו לו משמים מישהו שיענה אחריו. אפשר שזה היה אליהו או שליח אחר משמים, שהתחפש בדמותו של בחור מן הישיבה.

ומזה אנו יכולים ללמוד, כי גם הבחור היה כלי מפואר, כי אם בחרו בדמות שלו כדי להתחפש בשליח משמים, בודאי שלא היה בחור פשוט.

ואכן רבי חיים היה נוהג בו כבוד גדול, כי אם משמים באו רק בדמותו, משמע שיש בו מעלה מיוחדת שאין בשאר הבחורים. (דרך אגב אומרים שלכן אומרים בסוף קריאת המגילה ״וגם חרבונא זכור לטוב״ ולמה לא אומרים או ארור או ברור כמו שאומרים על השאר ברוך מרדכי או ארור המן אבל לפי הסיפור דלעיל מובן שלעולם חרבונא הוא ארור שהרי אף הוא היה באותה עצה אלא שאם בחר אליהו הנביא לבוא ״בדמותו של חרבונא״ סימן שיש לו קצת זכות ולכן ברוך הוא לא, וגם ארור הוא לא, אבל מ״מ הוא זכור לטוב)

לפתע ראיתי שני אנשים משונים ונוראים במראם

הגאון הקדוש הרבי ר' שמלקא מניקלשבורג זצ"ל מקפיד היה שלא לומר ברכה, אלא כאשר יש מי שיענה עליה אמן, ואמר: כי על ידי הברכה נברא מלאך, ואין יצירתו מושלמת אלא כשעונים אחריה אמן, שהוא רוחניות המלאך.

וכתב הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזון זצ"ל רבה של "פלונסק", ששמע מפי הגאון רבי מנחם מנדל מרגליות זצ"ל רבה של "איטליה", ששמע מפי הגאון רבי אברהם מינץ זצ"ל "מבריוה", ששמע מזקנו רבי ליב זצ"ל רבה של "טורנא", ששמע מהגאון רבי מרדכי בנאט זצ"ל, שלפני פטירתו סיפר הגאון רבי שמלקא מניקלשבורג זצ"ל, וכך אמר:

זה מכבר רציתי לספר לכם מעשה שהיה, אך חששתי שהשומעים יפקפקו ויענשו על חוסר אמונתם, אך כעט שאני עומד להסתלק מן העולם, "ודאי" יאמינו לדברי.

פעם שלח אחרי בעל אחוזה שאהיה סנדק במילת בנו, בדרך הוצרכתי להתפנות, מצאתי מעיין מפכה ורחצתי ידי, אך לא היה מי שיענה אמן על ברכתי, לפתע ראיתי שני אנשים משונים במראם ונוראים, בסמוך לי ממש, ברכתי ברכת אשר יצר, והם ענו אמן "במתיקות ובהתלהבות", ומיד פרחו ונעלמו, שבתי לעגלה והבנתי כי היו אלו מלאכי השרת, שנגלו לי כדמות אנשים.

ועלה בדעתי שזה הפירוש הפסוק (איוב כ"ג י"ג) "והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש נורא מרום וקדוש", והיינו: שהוא באחד כשמוצא עצמו יחידי, ומי ישיבנו אין מי שיענה אחריו וישיב אמן על ברכתו, ונפשו אותה, הוא משתוקק שתהא הברכה בשלמות, אזי ויעש נורא, הקב"ה עושה עמו נפלאות, ומזמן לו מרום וקדוש מלאכי השרת.

ונתנמנמתי מעט בדרך, וגילו לי מן השמים כי "יפה אמרתי", היו אלו שני מלאכי מרום, ורפאל היה אחד מהם. (אהל יצחק עמוד נ')

עונים אמן ואומרים מאמינים אנו

הובא במדרש אגדת בראשית (אות ע"ט) "ומדברך נאוה" (שיר השירים ד') ג' המדבר שבכם נאה לפני, על אחת כמה וכמה מיושב שבכם, ואיזה הוא המדבר, אלו עמי הארץ שאינן יודעים, לא לקרות, ולא לשנות, ולא לדרוש, כמדבר שאינו מגדל פירות, והן נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומברכים ברוך יוצר המאורות ומחיה המתים, שהוא ברא המאורות והוא מחיה המתים והם עונים אחריו אמן, ואומרים מאמינים

אנו שהוא מחיה מתים, והוא ברא את העולם, אפילו אין בידן אלא שכר אמן זה דיים.

לכך ישעיה הנביא נותן שבח לפני הקב״ה (ישעיה כ״ה) ״ה׳ אלקי אתה ארוממך אודה שמך״, אילו אין בידינו אלא הודיה שאנו מודים לך דיינו, ״כי עשית פלא״, פלאי מעשי ידך גדלת ואתה מדקדק עמם כל כך, למה כדי ליתן להם שכר.

היית אומר שיטלו שכר על התרומה, ועל המעשרות, ועל חלה, ועל מילה, ותפילין, ושבת ומועדות, ועל המזוזה ועל הציצית, אבל על האמן הזה שהם אומרים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין אתה נותן שכר.

״עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן״. לכך לך נאה לשבח ולרומם, שאין אתה מאבד שכר מצוה בין קטנה בין גדולה, פירוש שנותנים שכר על עניית אמן.

אין גדול לפני הקב״ה יותר

במדרש רבה (ריש פרשת תבא) כתוב וז״ל: שאין גדול לפני הקב״ה ״יותר״ מאמן שישראל עונים.

ראה נא הקורא היקר ״כמה חשוב״ בעיני הקב״ה אמן שעונים אחר הברכות אפילו שזה נראה לנו ״דברים פשוטים״ אבל הם עומדים ברומו של עולם.

עיקר עניית אמן הוא הכוונה

כתב הטור (סימן קכ״ד) וזה לשונו: אמרו חז״ל מאי דכתיב ״שומר אמונים״אלו שאומרים אמנים באמונה, אמר ר׳ שמעון כל העונה אמן בכל כוחו, פירוש כוונתו, פותחין לו שערי גן עדן שנאמר״פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים״ אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן.

הרי מבואר בדברי חז״ל ״שעיקר עניית אמן״ הוא הכונה שבה ולא עניית התיבה בלבד אלא שיכוין לבו.

והכונה של אמן הוא כמו שמבואר במחבר (סעיף ו׳) וזה לשונו: ובכונה שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה.

אמן בגימטריא מלאך

כתוב"בספרי מוסר" בעניית אמן על כל ברכה יכוין שהמלאכים שומעין הברכה או הקדיש ועונים אמן, כי "אמן בגימטריא מלאך", ואם אינו עונה אמן בכונה מקדימין הקליפות לנשמתו ומוליכים אותה לחדרי חושך, ויזהר כל אדם אף בביתו שיאמר הברכות בקול רם, והשומעים יענו ברוך הוא וברוך שמו, וידקדקו בעניית אמן.

ומי שמדקדק בעניית אמן, זוכה ועונה אמן לעולם הבא.

ובשני אמנים "יזהר ביותר" לענותם, אחד אחר המחזיר שכינתו לציון, ואחד אחר ופרוס עלינו בליל שבת ויום טוב.

וכתב בספר "בית אהרן" (בהסדר היום באות ג') וזה לשונו: יזהר כל אחד שישמע מחבירו כל הברכה שהוא צריך לאומרה בכדי שיענה אמן, כי איתא בכתבי האר"י ז"ל שהיה שומע ברכת השחר אפילו ממאה אנשים, אף על פי שהיה יכול ברגע אחד ליחד כל העולמות, אפילו הכי לא השגיח על זה ולא היה מתעצל לשמוע אפילו "מאה פעמים" הנותן לשכוי בינה וכל הברכות עד כאן לשונו.

השכר הגדול

הובא במדרש אמר רבי יודן כל מי שעונה אמן בעולם הזה, זוכה לענות אמן לעתיד לבוא.

כתב בספר "הגן" (ביום י"א) בדיבור המתחיל ועתה אכתוב סוד של עשרה קדישים וכתב שם באמצע המאמר וז"ל: שבעניית אמן יהא שמיה רבא בכח הוא "תיקון גדול" להעון המר של זרע לבטלה רחמנא ליצלן עכ"ל.

כן יש למעלה ש"ע נהורין דמאירין בש"ע עולמות, וכל העונה אמן בכונה זוכה לש"ע נהורין דמאירין בש"ע עולמות, ולהיפוך ח"ו מקדימין לנשמתו ש"ע קליפות ומוליכין אותו לחדרי גיהנום של חושך.

כל המאריך באמן "מאריכין" לו ימיו ושנותיו.

שכר אמן בעוה"ז הוא עשרה זהובים

מעשה שהיה: "בבגדאד" בימי הרב בו איש חי זצ"ל. היו שני אנשים שמלאכתם היה לקנות בגדים ודברים ישנים. פעם אחת שמעו שיש אצל

משפחה אחת מן הגוים לקנות כמה חפצים ישנים, התוועדו ביניהם והלכו יחד כדי לקנות שמה.

בהיותם בדרך עברו ע״י קהל מתפללים שהיה חסר להם עשירי למנין עבור קדיש, והנה אחד מהם השיב שהוא אין לו זמן וממהר ללכת למקום המיועד, ונפרד מחברו. השני שם בטחונו בה, ואמר ״מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה״, ונכנס להשלים את המנין, ענה אמנים לקדיש ויצא גם הוא לאותו מקום.

בהגיעו שמה ראה שחברו כבר קנה את כל החפצים זולת כמה סמרטוטים פחותי ערך, ומרוב שהיו בלויים לא חפץ חברו לקנותם בשום אופן, מפני טורח משא.

בראותו כך, בכדי שלא ילך בידים ריקניות, קנה את כל הסמרטוטים ונשא אותם על שכמו לביתו. בהיותו ממיין את הסמרטוטים, מצא בתוכם כר אחד בלוי, פתח את הכר כדי להציל את הנוצות, מצא בתוכם מרגלית אחת, הלך אצל סוחר מרגליות, הסוחר העריך את המרגלית בחמשים זהובים, ונתן לו את הסכום במזומן, קרא על עצמו את הפסוק ״לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר״ (שמות ט״ז י״ח.)

בבואו לביתו, אשתו כששמעה שהסוחר נתן עבור המרגלית חמשים זהובים במזומן, התחילה לבלבל את מוח בעלה שילך לערער ויקח את המרגלית בחזרה. החסיד לא ידע מה לעשות, היה בין הפטיש של אשתו ובין הסדן של מצפונו, באומרו מה שעשה עשוי ואיני חפץ לשנות בדיבורי.

אבל מרוב הפצרותיה של אשתו החליט לשאול בעצת ״הרב בן איש חי״ ע״ה זיע״א, הרב כששמע את כל המעשה ענה ואמר: אתה ענית אמן על חצי קדיש שהם חמשה אמנים, וחז״ל אמרו שכר אמן בעוה״ז הוא עשרה זהובים חמש פעמים עשר, הרי נתנו לך חמשים זהובים במזומן בעוה״ז, והקרן קיימת לך לעוה״ב. החסיד יצא שמח ומרוצה.

למדנו מכאן כמה גדול שכר העונה אמו שיורד לו ״השפע ברכה בלי טורח״.

מיד מתגלגלין רחמיו של הקב״ה עליהם ביותר

״פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים״ (ישעיה כ״ו) אל תקרי שומר אמונים אלא שומר אמנים, שבשביל אמן שעונין רשעים מתוך גיהנם ניצולים מגיהנם.

כיצד, עתיד הקב״ה להיות יושב בגן עדן ודורש, וכל הצדיקים יושבים לפניו, וכל פמליא של מעלה עומדים על רגליהם מימינו של הקב״ה, חמה עם המזלות, ולבנה וכל הכוכבים משמאלו, והקב״ה דורש להם טעמי תורה חדשה שעתיד הקב״ה ליתן להם על ידי משיח.

וכיון שמגיע לאגדה עומד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ואומר יתגדל ויתקדש, וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל באי עולם עונים אמן, ואף רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתיירו בגיהנם עונים ואומרים אמן מתוך גיהנם, עד שמתרעש כל העולם כולו וקולם נשמע בפני הקב״ה, והוא שואל עליהם ואומר, מה קול רעש גדול ששמעתי, משיבין מלאכי השרת ואומרים לפניו, רבונו של עולם אלו רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתיירו בגיהנם שעונין אמן מתוך גיהנם.

מיד מתגלגלין רחמיו של הקב״ה עליהם ״ביותר״, ואומר מה אעשה להם יותר על דין זה, שכבר סבלו הרבה עונשים ויסורים אשר היצר הרע גרם להם.

באותה שעה נוטל הקב״ה מפתחות של גיהנם ונותנן למיכאל וגבריאל בפני כל הצדיקים, ואומר להם לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם מתוך גיהנם שנאמר (ישעיה כ״ו) ״פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים״, מיד הולכים מיכאל וגבריאל עם המפתחות ופותחים ״ארבעים אלף שערי גיהנם״ ומעלים אותם מתוך גיהנם וכו׳ ע״ש. (אותיות דרבי עקיבא ובקיצור הוא בתנא דבי אליהו זוטא פרק כ׳)

וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות

מעשה רב ״ונורא״ שנעשה בימי הרב הגאון רבי מרדכי יפה בעל ״הלבושים״ זצ״ל, הרב הגאון ר׳ מרדכי יפה ז״ל היה אב״ד ור״מ בעיר קטנה, ובאו אליו שלוחים מק״ק ״פוזנא״ לקבלו עליהם לאב״ד ור״מ, כי היה גאון גדול בנגלה ונסתר כידוע.

וכאשר הביאו אליו אגרת הרבנות כנהוג, השיב הגאון למשולחים אקבל המכתב מכם ואהיה לכם למורה, אמנם לא אוכל תיכף לנסוע עמכם, מפני שעדיין לא למדתי את ״חכמת עיבור החודש״ ואין שום אדם במדינות הללו ללמוד ממנו, על כן אסע מקודם למדינת איטליה לווינציא לחכמי הספרדים שהם בקיאים בחכמה זאת, ושם אלמוד מהם החכמה הזאת.

ונסע תיכף הגאון הנ״ל ולמד אצל החכם ״הרב אבוהב הספרדי״ ערך רביעית שנה, ולמד ממנו כל החכמה. והיא מובאת בספרו ״לבוש אדר יקר״, ויהי מקץ הימים הנ״ל, ויקר מקרה שהיה שם תינוק אחד בן הרב

החכם רבי אבוהב הנ״ל בחדר אשר הם יושבים, ואכל התינוק פרי אחד ובירך בורא פרי העץ בקול רם, וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק, והגאון רבי מרדכי יפה ״לא ענה אמן״ שלא במתכוין, כאשר עדיין הוא בעוונותינו הרבים ברוב העולם שאינן נזהרין בזה.

והחכם רבו של הגאון הנ״ל, כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק, כעס עליו כעס גדול, והיה ״מנדה״ להגאון ר׳ מרדכי יפה וגער בו בנזיפה.

המתין הגאון ר׳ מרדכי יפה ל׳ יום כפי נידוי הרב לתלמיד, ואחר כך בא הגאון ר׳ מרדכי יפה ורצה לפייס רבו ולא היה רוצה למחול, ואמר לרבו, רבינו ימחול, מה פשעי ומה חטאתי נגדו, ומה חורי האף הגדול הזה.

והשיב לו החכם רבו הנ״ל, ידוע תדע שאהבה גדולה ושלימה שאינה תלויה בדבר אהבתיך יותר מבני, אבל תדע נאמנה ״שהיית חייב מיתה לשמים״, בשעה שלא ענית אמן על ברכת התינוק.

אמנם באמת ובתמים אני מוחל לך, בתנאי זה, שכל מקום ובכל קהלה אשר תדרוך כף רגליך תדרוש ברבים ותודיע להם החטא והפגם הגדול, של מי שאינו עונה אמן על שום ברכה ששומע מישראל, וגם תצוה לבניך, ולבני בניך, עד סוף כל הדורות, שיספרו המעשה הגדול והנורא מה שאספר לך.

וכך היה המעשה: במדינות ״שפניא״ היו מקדם קהילות קדושות קודם גזירת תתנ״ו, והיתה שם עיר גדולה לאלקים עיר ואם בישראל, והיה שם מלך אחד והיה רוצה לגרש אותם כמה פעמים, והיה שם אב״ד חסיד ועניו גדול ועשיר גדול, והיה נושא חן בעיני המלך, ובכל פעם שהיה דעתו לגרש היהודים, היה החסיד הנ״ל מפר עצתם ומבטל דעתם.

ויהי היום, ויכעוס המלך על היהודים וצוה לגרש אותם ובאו כל הקהילה להחסיד הנ״ל, שילך למלך להמליץ עבורם לבטל הגזירה כפעם בפעם. והצליח מעשה שטו בעוונותינו הרבים, ובאו לעת מנחת ערב לחסיד, והשיב להם החסיד שילך עמהם רק שרוצה להתפלל תחלה תפלת מנחה ראשית חכמה יראת ה׳, והפצירו בו ואמרו לו, זו מצוה רבה להציל כלל ישראל, ועתה הוא עת רצון לפני המלך ואחר כך תתפלל.

ויעש כן החסיד, והלך עמהם בחצר המלך, ויהי כאשר ראה אותו המלך נשא חן בעיניו, וירץ לקראתו ויחבק וינשק לחסיד הנ״ל וסבר החסיד בדעתו שבודאי יבטל הגזירה מגירוש הנ״ל, והיה מסבב בדברים אחרים עם המלך.

ובתוך כך, בא כומר אחד ממדינת המלך ממרחקים לפני המלך ויפול לפני המלך, ויברך את המלך ברכה ארוכה וחשובה בלשון לעז, והחסיד הנ״ל לא הבין את דבריו.

וכשראה החסיד שיעבור זמן מנחה הלך לקרן זוית אחד להתפלל מנחה, וחשב החסיד שיש לו שהות להתפלל קודם שיפסיק הכומר מלברך את המלך, ובתוך תפלת החסיד קם הכומר ההוא מעל רגליו, וצוה לכל העומדים בבית המלך שיענו אמן על הברכה, עבור שיתקיים ברכתו, ויענו כולם יחדיו אמן.

והחסיד לא הבין דבריו, ולא ענה אמן, ולא היה רוצה להפסיק בתוך התפלה, ושאל הכומר אם ענו כל בני הבית אמן, והשיבו כן, ושאל הכומר אם גם היהודי ענה אמן על ברכתו, ואמרו לא, מכיון שהוא מתפלל שם.

ויהי כאשר שמע הכומר שלא ענה היהודי אמן, תלש את שערותיו, וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר, אוי על המעשה הרע הזה, שבעבור היהודי הזה לא תתקיים ברכת המלך, יען שלא ענה אמן על ברכתו.

ויהי כאשר שמע המלך את דברי הכומר, ויקצוף המלך מאד ויתהפך על החסיד לאכזרי, ויצו את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחו לנתחים, ויעשו כן, והמיתו אותו ביסורין קשים בעוונותינו הרבים, וינתחוהו, וישימו את הנתחים בתוך השמלה וישלחו לביתו, ואחר זאת גירש המלך את כל היהודים.

והיה שם עוד חסיד אחד חבירו של אותו חסיד הנהרג, והוא היה יודע מחסידותו של אותו חסיד הנ״ל, והיה תמיד כמתרעם על מידותיו של הקב״ה כביכול, וישפוט אותו החסיד בדעתו שבודאי עבר החסיד איזה עבירה בצנעה, כי מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא.

והיה אותו החסיד מתענה ובוכה ומתפלל, שיודיעו לו מן השמים על איזה חטא נהרג החסיד הנ״ל במיתה משונה רחמנא ליצלן.

ויתבודד אותו החסיד ההוא בחדר מיוחד, יושב ומשתומם על החסיד הנהרג, ובא אצלו החסיד הנהרג בעצם היום בחדרו אשר הוא יושב לבדו, ויחרד החסיד החי חרדה גדולה ויאמר לו החסיד הנהרג אל תירא ואל תיחת.

ויאמר לו החסיד החי, יודע אני שחסיד גדול היית, על כן תאמר לי על מה עשה ה׳ לך ככה ומה חורי האף הגדול הזה, אשר עבר עליך, והשיב החסיד הנהרג, אני אגיד לך האמת מימי לא עשיתי שום עבירה, רק שפעם אחת ברך בני הקטן ברכה על הפת ושמעתי ולא עניתי אמן על הברכה, והאריך לי הקב״ה אפו עד המעשה שנעשה לי בעמדי לפני המלך בשר ודם, שלא עניתי אמן על ברכת המלך, ויחר למלך מאד.

באותו שעה בית דין של מעלה דנו אותי על שלא עניתי אמן על ברכת בני, לכן אתה חברי, תספר באזני בנך, ובן בנך, ולכל באי עולם את המעשה הזה, ותזהירם על עניית אמן, ופרח לו האיש החסיד הנהרג הנ״ל.

ואחר שסיפר החכם ר' אבוהב הספרדי הנ"ל את המעשה הזה, להגאון ר' מרדכי יפה הנ"ל, אמר לו, אל תתרעם עלי שנידתי אותך, כי נתכוונתי למען תהיה הנידוי כפרה על עוונך, ואני מוחל לך, אבל בתנאי שתדרוש ברבים להזהירם על עניית אמן.

ומסיים שם, שעל כן הירא וחרד לדבר ה' יקרא מעשה זאת "פעם אחת בחודש", להודיע לכל העונש הגדול למי שאינו עונה אמן, אפילו על ברכת תינוק, ומכל שכן בבית הכנסת ובבית המדרש, כשהחזן חוזר ומתפלל תפילת שמונה עשרה.

תיקון עולמות עליונים למעלה ותיקון נשמות למטה

מעשה שהיה בצפת תובב"א בימי ההרים הגדולים איתני עולם, יסודי ארץ, מרן "רבינו יוסף קארו" ורבינו האר"י ז"ל זיע"א, למרן ב"י היתה ישיבה בצפת, והיו לומדים בה כמאתים רבנים.

בימים ההם החל "להאיר" אור זוהר שמשו של רבינו האר"י ז"ל, אירע פעם אחת, שרבינו יוסף קארו היה לו סיום מסכתא בישיבה שלו. לכבוד הסיום כמובן הכין מרן ר"י קארו ברכות לכבוד המסובין.

להפתעתו הרבה של מרן קם רבינו האר"י ובקש רשות לתת לו זכות המצוה של "חלוקת הכיבוד" בברכות. כמובן מרן ז"ל אעפ"י שהדבר היה מוזר בעיניו, בכל זאת מרוב אהבתו וחיבתו לרבינו האר"י לא נמנע מלתת לו רצונו, אבל הבין מרן שאין הדבר פשוט, לכן שם לבו היטב בכל תנועות רבינו האר"י.

ראה מרן בכל סיבוב של כיבוד למסובין, נמנע רבינו האר"י לכבד שני תלמידי חכמים שהיו גם הם יושבין בין המסובין, גם בסיבוב השני ראה מרן שרבינו האר"י שוב דילג עליהם, וכן בסיבוב השלישי.

מרן ז"ל לא יכל להתאפק, קרא את רבינו האר"י ז"ל לחדר מיוחד, ושאל ממנו את פשר הדבר: א. מה ראה רבינו האר"י לקום בכבודו ובעצמו ולחלק, שזה לכאורה אינו נראה לפי כבודו, ב. מדוע בעת הכיבוד נמנע זה בפעם השלישית לכבד בברכה את אותם שני ת"ח שיושבים בין המסובים?

רבינו האר"י לכתחילה רצה להשתמט מלענות, אבל כדי לא לסרב לגדול החליט לגלות לפני מרן ז"ל את האמת כהווייתה, רבינו האר"י ז"ל פתח את פיו ואמר: ידע כבוד מרן, ששני ת"ח אלו שישבו שם, הם נשמות שבאו מעולם האמת לבית המדרש, להשלים מה שהיה חסר להם בהורדת השפע.

עתה ע״י שמיעת הברכות ועניית אמן, שזהו השלמת תיקונם בהורדת השפע בעוה״ז, זוכים לעלות לשרשם בעולם העליון.

לכן ביקשתי אני לשמש במצוה רמה זו שהוא תיקון עולמות עליונים למעלה, ותיקון נשמות למטה, הורדת השפע לחיים ולמתים לשלימות נפשם בקדושה ובטהרה, כששמע מרן ז״ל את דברי רבינו האר״י נתמלא שמחה על קדושת הלמוד בישיבתו, ובמלא הערכה והערצה לרבינו האר״י החי זיע״א.

בזכות עניית אמן נפקדה בזרע של קיימא

מר טהר הי״ו מחיפה היה נשוי שנים רבות, ולא זכה להיפקד בבנים, היזכרו אביו מוכר ספרים ידוע בעיר נתיבות לפני רבינו ה״בבא סאלי״ זצ״ל, וברכו רבינו.

כעבור חודשים מספר, סח האב בכאב שתפלתו עשתה מחצה, וכלתו הפילה את עוברה.

בקש רבינו ממשמשו בקודש שיביא לו את טליתו, הטלית הובאה, בקש רבינו מכל הנוכחים כי יענו ברוך הוא וברוך שמו ואמן על ברכתו, ברך על הטלית וכל הנוכחים ענו אמן בכונה, לאחר מכן נשק רבינו לציציות, ובקש מהנכוחים לנשקן.

ואמר עכשיו ״בזכות ענית אמן״, תלד כלתך לחיים טובים ולשלום, וכן היה. (סידנא באבא סאלי עמוד רכ״ט)

אין תיקון אלא בעניית אמן

מעשה פלאים מצדיקים הראשונים ״בכתיבת יד ישן נושן״, על שני בחורים שהיו לומדים אצל הרב הקדוש רבינו אברהם מולכו ז״ל ידידים אמיתיים, אהבה שוררת בליבם, ונאמנים אחד אל השני, שם האחד ״יוסף״, ושם השני ״יעקב״.

פעם אמר יעקב ליוסף, יוסף יוסף אני רציתי ללמוד תורה שבנסתר כדי להשיג את מטרתי, סוף סוף אתה יודע שאני יתום מאבא ואמא, ואין לי מי שישתדל בשבלי בענין חופה ובענייני שני העולומות, דהיינו בית גשמי ובית רוחני.

אמר לו יוסף, מה לנו ללמוד קבלה, הלואי שנזכה ללמוד תורה כפי הפשט, על מנת ללמוד, ללמד, ולקיים, אמר לו יעקב דוקא בלימוד הקבלה אדם יוכל להשיג הרבה דברים, ולהיות קרוב לה׳.

אמר לו יוסף, אם כן מתוך דבריך אני מבין שאתה רוצה להשתמש בקבלה מעשית, אמר לו יעקב לכתחילה לא, אבל אם יזדמן איזה צורך למה לא? היה ביניהם ויכוחים, אולם יעקב לא שמע ליוסף, ויוסף בוכה ליעקב שלא יעשה דברים כאלו מרוב אהבתו אותו.

יעקב נכנס אצל הרב רבינו אברהם מולכו ז״ל, וביקש ממנו שילמד אותו קצת תורה שבנסתר, שנפשו חשקה מאד בה, ומדי יום ביומו שדל את רבו בשפת חלקלקות עד שבלבל אותו.

והנה יום אחד אמר לו הרבי, בני, אתה לא תוכל לעמוד במבחן משום שללמוד תורת הנסתר צריך להתענות ולקבל יסורים רבים וכיוצא בזה, אולם יעקב קבל הכל ברצונו הטוב, בקיצור הרבי התחיל לתת לו להתענות, ויעקב קיבל הכל בשמחה רבה.

עד שהגיע אותו היום שצריך להתחיל בלימוד, הרבי הכניס אותו לחדרו בסתר, והוציא מהארון כמה מיני סממנים שהוא בקי בזה, ערבב אותם והרתיח יחד והכין כוס גדולה ונתן לו לשתות, יעקב שתה בשמחה וכעבור שני רגעים ראה את עצמו כבריה חדשה.

לא עבר שנתיים והנה יעקב מלומד בקבלה, אמר לו הרבי תשבע לי שלא תשתמש בקבלה המעשית לא לרעה ולא ברוחות וכיוצא בזה, יעקב שם ידו על הספר שנתן לו הרבי ונשבע.

יעקב למד את שמות הקדושה ואת שמות הטומאה, והנה יום אחר קרא בשם פלוני, בא שד אחד שהוא ממונה על כמה אלפי שדים השתחווה לפני יעקב, ויעקב אמר לו שיקח אותו למרחקים, ותיכף נעלם מקומו כמעט לסוף העולם.

שאל יעקב מהממונה, אולי אתה יודע איזה מלך נמצא בצרה מפני אויביו, אמר לו כן, והוא הקיסר הגרמני שהוא בצער גדול שמרדו בו כל השרים, אם כך אמר לו יעקב לשד, נחוץ לי מלבוש יקר של דוכסים, ועגלה מפוארת, ותיכף הביאו לו.

שאל יעקב, מי הוא הממונה על הקיסר הגרמני וכמה נפשות הם? א״ל הקיסר ואשתו ובתו, אם כן צריך להביא מתנות חשובות לכל אחד הראוי להם, ותיכף הביאו לו גם את זה, יעקב לבש בגדי הדוכס, ישב על העגלה עם שלשה משרתים בדמות אדם. וצוה שיקחו אותו לחצר הקיסר הגרמני.

כשהגיע לשם, הודיעו לקיסר שבא אחד לבקרו, יעקב נכנס אל הקיסר.

באותה שעה נכנס יוסף לחדר הישיבה לבקר את יעקב ולא מצא אותו, יוסף התחיל לבכות ולצעוק, יעקב אחי, איפה אתה נמצא, אין לי עוד חיים בלעדיך!.

פתאום קול נשמע וקרא יעקב יעקב

ונחזור לענייננו, יעקב נכנס אל הקיסר והשתחווה לו ונתן לו מכתב, במכתב כתוב אני החותם מטה (מלך קאשמיטה) השליט בכל ארץ "טונבקוטו" אשר מצד אסיה, דורש בשלום הקיסר הגרמני, ושולח את בני בליארד, גיבור מלחמה וחכם הרזים, אשר יוכל לשרת את הקיסר, בזמן שיש שלום ובזמן מלחמה, ועוד אבקש שבליארד בני ישאר זמן מה בגרמניה, מפני שלבו לא שלם עם אחיו הבכור, על כן מבקש את חסדו של הקיסר שיחד עם זה יקבל המתנה.

תיכף בא אחר המשרתים והביא מגן כולו זהב, גם שרשרת אבנים יקרות לקסרית וצנצנת בושם, הצנצנת היה מאבני שוהם עבור בתו של הקיסר. הם קבלו באהבה את המתנות, עבר הלילה בשמחה, ובליארד אכל ושתה ושמח, ואמר בלבו אלו הם חיים.

יוסף חברי מה מקשקש, כמה שנים למדנו גמרא והיינו חיים על ככר לחם יבש, הרגנו את עצמנו ולא ראינו שום שמחה, בבקר אכל ארוחת בוקר עם הקיסר, והקיסר סיפר לבליארד שהמצב אצלו מסוכן, כיון שרוב החיילים והקצינים מרדו בו. אמר לו בליארד, אל תפחד אני אצא הראשון במלחמה במעט החיילים שנשאר לך.

בקיצור הוא קרא לשדים למלחמה, וכמובן שנצח והציל את מצבו של הקיסר, והנה סמוך לגרמניה היה מלך "שבדיה", שיצא במלחמה נגד גרמניה ביד חזקה, יחד עם ממשלת "איטליה", וגם "רומניה" הצטרפה למלחמה, אולם במשך חודש ימים נצח את כולם.

כשחזרו שמחים מהניצחון מינה הקיסר הגרמני את בליארד לנסיך של "שבדיה". ויצא שמו בכל העולם נסיך של שבדיה בליארד בנו של מלך קאשמיטא מארץ טונבוקוטו איש מלחמה וגיבור חיל, וקבעו יום אחד לעשות "חגיגה" בכל ארץ גרמניה, בשם "יום הנצחון".

קישטו את כל העיר בדגלים ומיני שטיחים, וחיילים מזוינים ומסודרים ברחובות, כיון שצריכים לעבור שני עגלות מפוארות, עגלה ראשונה הקיסר עם אשתו, ועגלה שניה נסיך בליארד עם בתו של הקיסר.

והנה העגלות עוברות וכולם עומדים דום, פתאום קול נשמע וקרא "יעקב יעקב", זה היה יוסף חבירו, יעקב ראה את יוסף אלא שעשה את עצמו כאילו לא מכיר ולא שומע, אבל הקיסר נתן פקודה, ותיכף אסרו את יוסף, ויעקב לא ידע זאת.

הקיסר חזר הביתה, והביאו את יוסף בצנעה לפני הקיסר, ואמר לו אם לא תגיד את האמת למי אתה קראת בשם יעקב ובקול רם ואם לא תגיד דמך בראשך? אמר לו יוסף, האיש שהיה יושב בעגלה השניה עם בתך שמו יעקב, שאל ממנו מאיפה אתה יודע? אמר לו אדוני כמה שנים למדנו יחד עם רבינו אברהם מולכו שהיה בעיר "סלוניקי", זה שקר לא נסיך, ולא בן טונבוקוטו, הוא יהודי.

שאל אותו, א"כ מאין לו כל הכוחות האלה שנצח מלחמות בגבורה, ומאין לו כל העושר הזה שהביא אתו מתנות יקרות וכיוצא. תגיד לי האמת מאחד שאתה מכיר אותו אולי זה מכשף? ענה לו לא אדוני, הוא לא מכשף, הוא למד קבלה מעשית ומושל בשדים.

כששמע את זה הקיסר, תיכף קרא את חתנו, ושאל אותו האם אתה מכיר את האיש הזה? נשתנה פניו של יעקב, והיה מוכרח לדבר אמת, אמר לו כן אדוני למדנו יחד, אמר לו א"כ מדוע רימית אותי בלבוש נסיך, אמר לו אדוני הקיסר אם הייתי בא בשם יהודי, לא היית מסכים שאני אבוא לעזרתך אע"פ שהיית מוקף בסכנה מכל הצדדים, ומי הציל אותך ממות לחיים? ומה איכפת לך אם אני יהודי אם לא, כל זמן שאני נאמן לך.

הקיסר אמר ליוסף שאכן הוא ניצל ממות, וביקש מיוסף שילך מהר מכאן משום שהוא לא אוהב יהודים, יוסף קם והלך, אולם יעקב התעקש כשיוסף ביקש ממנו לחזור לדת היהודים, שהרבי מחכה לו, וגם יזכור את השבועה שנשבע לרבי שלא ישתמש ברוחות, אך יעקב לא רוצה לחזור, אמר לו יוסף עוד הפעם ידידי היקר יעקב הכל הלך לטמיון? מר לבי עליך, והלך לו. נעשה רעש גדול בבית ובחוץ ופתאום נשמע בכל העיר, שכולם מדברים, חתנו של הקיסר זהו יהודי מכשף, שרימה את הקיסר ולקח את בתו, מעולם לא שמענו מלך קאשמיטא, ובמפות אין עיר טונבוקוטו, כאלה וכאלה דברים, וכל הדברים האלו נכנסו באזנה של בת הקיסר שנתנו לה בעל יהודי, וכי חסר נוצרים בעולם?

ונעשה רעש גדול בבית ובחוץ, והכומרים שונאי ישראל לא שתקו על זה, אמרו כולם פה אחד "רק מות", וכל השרים הגדולים הרימו קול מות. והנה בא הבישוף בלוויית כמה כומרים ושרי המלכות ואמרו לקיסר, היהודי המכשף הזה צריך לעמוד במשפט "כי בן מות הוא", ותיכף אסרו אותו בשלשלאות של ברזל, ויצא פסק דין לתליה.

אותו הלילה קרא יעקב לשדים שיסירו ממנו השלשלאות ויצילו אותו, אמרו לו השדים שוטה שכמוך, אין לך יותר שום שליטה עלינו, אתה פושע ובוגד, יכולתה לשלוט בנו כשהיית יהודי, ויעקב התחיל לבכות ולהתחנן, השדים עזבו אותו והלכו ונשאר בבית הסוהר החשוך, וידע שהוא אבוד. ובבוקר יתלו אותו.

ואז צעק ואמר: יוסף יוסף ידידי, לקולך לא שמעתי, ועל התורה עברתי, ומכיון שנטמא בזונה בגויה בנידה וכיוצא בטח לא יועיל לי הסליחה, עם כל זה, עמד ואמר וידוי אולי יועיל לו, פתח פיו ואמר: רבש"ע יהי רצון מלפניך שמיתתי תהיה כפרתי, וקיבל המיתה באהבה, וחכה כל רגע לתליה כדי שיאמר "שמע ישראל" בקול רם לפני הגויים.

הבוקר האיר, והנה נפתח הפתח ויעקב רואה את הקיסר עם בתו, התחילו לבכות ולבקש סליחה מיעקב על מה שעשו לו, והביאו לו בגדים שיחליף לבוא הביתה, והבטיח לו הקיסר שינקום ממי שגרם לו את כל זה, רק! שיקבל על עצמו להמיר דתו לפני הכומרים.

אני יהודי ורוצה למות יהודי

ויעקב ענה ואמר: "אני יהודי ורוצה למות יהודי", התחילה אשתו לבכות ולומר בליארד תשוב הביתה, ונחיה חיים של שלום ושמחה, יעקב אומר שמי לא בליארד, שמי יעקב, ויהודי אני, ואני מתחרט שטימאתי עצמי בנוצריה, ועברתי על התורה שקיבלנו בהר סיני, ורוצה אני למות יהודי, וכל מה שבכו הקיסר ובתו לא עזר, לא היה להם ברירה, והסתלקו משם.

התליין בא לקחת את יעקב לגרדום. אמר לו, בליארד "הרגע. האחרון" שאתה נמצא בין מות לחיים, אם תקבל את הנצרות תחזור ליד אשתך, ואם לאו תעלה לגרדום, אמר לו יהודי אני, רק תן לי שני רגעים זמן להתוודות. צעק ואמר: יוסף יוסף אני הולך למות על קדושת ה', תגיד לרבי שעברתי על השבועה, ופתאום הרגיש שסוחבים אותו על הגרדום וצעק "שמע ישראל".

בצעקה זו הקיץ משנתו, וראה את עצמו באותו החדר ששתה הסממנים, והרבי יושב ולומד עם יוסף ועם כל התלמידים, יעקב משתומם לראות שקם לתחיה.

אמר לו הרבי, יעקב רציתי לשלוח אותך לטונבוקוטו אצל בליארד בנו של מלך קשמטיא, כשהוא שמע מלים אלו נפל ונתעלף, תיכף השיבו רוחו, אמר לו הרבי ליעקב במשקה שנתתי לך הוצאתי את המחשבה שלך "לפועל".

תיכף קם יוסף ונשק את יעקב, ואמר לו ידידי יעקב החלום הזה "צריך תיקון גדול" כדי שתתבטל הגזירה, אבל אני אומר אין תיקון לזה "אלא" בעניית אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו.

אמן שחסרה אין לה תקנה

מעשה בהגאון הצדיק רבי ליב חסיד זצ״ל מטלז שבתו הגיעה לפרקה, ודובר בה נכבדות עם בן משפחה נכבדה בוילנא, נסע להועד עם המחותן, ולדון בפרטי השידוך, ובהגיעו היתה ראשית דרכו לבית ה״גאון מוילנא״ לקבל ברכתו.

בבואו, סיים הגאון סעודתו, וברך ברכת המזון, עמד ושמע בכוונה רבה, והבחין שהגאון עונה ״אמן״ לאחר אל יחסרנו, שם מסתיימת ברכת הטוב והמטיב, נרעש ואמר, אוי לי שכל ימי החסרתי אמן זו, ועתה שלמדתי הלכה זו חייב אני להורותה לבני בתי שלא יכשלו בה, מיהר לקבל שלום מרבו ושב על עיקבותיו.

בהגיעו לביתו, חרדו לקראתו ובקשו לשמוע האם הביא את השידוך לידי גמר, אך דבריו סתומיים היו, ערכו נא סעודה כהלכתה ונקרא אלינו את כל מכירנו, כיון ששמעו כך שמחו שמחה רבה, ערכו סעודת אירוסין חגיגית, קראו לקרובים ולמכירים נטלו ידים וציפו לבשורה, אך רבי ליב אכל בהתרגשות עצומה.

ולפני ברכת המזון קם על רגליו ואמר: קראתיכם כדי לבשרכם חדשה, עומד אני לזמן על הכוס, ובהגיעי לתיבות לעולם אל יחסרנו ענו אחרי אמן, ״הוראה זו״ הבאתי מבית מדרשו של הגאון.

והשידוך? שאלו. השידוך, ימתין יום או יומים, יבוא בעתו ובזמנו, אבל אמן שחסרה ״אין לה תקנה״.

לזכות לענות עליה אמן

מעשה ביהודי תושב ״הורדנא״ רבי אליעזר ב״ר שלמה מורבלוב ז״ל הי״ד שהלך בדרך ימים אחדים לפני פסח תק״ן, וראה נוכריה אחת שנפלה לתוך הבור, ובנפלה התמוטטה עליה מפולת עפר מחוליתו של הבור.

מיהר לחפור ולהוציאה, ובעודו עמל להוציאה עברו שם נוכרים וחשבו שהרגה וקברה, העלילו עליו עלילת דם, ויצא דינו להריגה, אלא אם כן יסכים להמיר את דתו.

עמד האיש איתן בדתו, והגאון הקדוש רבי אלכסנדר זעבקינד זצ״ל בעל ״יסוד ושורש העבודה״ השיג רשיון לבקרו בכלאו, ולמדו ברכת ״קידוש ה׳״, ההוצאה להורג נקבעה לחג השבועות, הערלים התכנסו בהמוניהם לחזות בעונשו של היהודי, שהרג כביכול נכריה כדי ללוש בדמה מצות ככזבי העלילה.

והיהודים נחבאו בבתיהם מפחד פרעות, רק רבי אלכסנדר זעבקינד שם נפשו בכפו, וסכן עצמו לעבור בין המוני הגויים המוסתים צמאי הדם.

כדי להתקרב אל הקדוש לשמוע את ברכתו "ולזכות" לענות עליה אמן.
(פתח דבר לצואת יסוד ושורש העבודה)

אמן מבטלת כל גזרות רעות וקשות

ברייתא מ"פרקי מרכבה" אמר ר' ישמעאל סח לי המלאך (הגאנסגאל) ואמר לי, ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל, ישבתי בחיקו והיה מסתכל בי ובוכה, והיו דמעות יורדות מעיניו ונופלות על פני, ואמרתי "הדר זיו מרום", מפני מה אתה בוכה, אמר לי בא ואכניסך ואודיעך מה גנוז לישראל עם קדושי.

תפשני והכניסני לחדרי חדרים ולגנזי גנזים, ונטל הפנקסים ופתח, והראני אגרות כתובות צרות משונות זו מזו, ואמרתי לו הללו למאן, אמר לי לישראל, אמרתי לו, ויכולין ישראל לעמוד בהן.

אמר לי למחר בוא ואודיעך צרות משונות מאלו, למחר הכניסני לחדרי חדרים והראני "צרות קשות מן הראשונות", אשר לחרב לחרב, ואשר לבזה לבזה, ואשר לשבי לשבי, אמרתי לו הדר זיו מרום וכו' והלא אי אפשר לעמוד בהם, אמר לי בכל יום ויום מתחדשות צרות קשות מאלו.

וכיון שנכנסין ישראל לבתי כנסיות ועונין "אמן יהא שמיה רבא" מברך, אין אנו מניחין אותן לצאת מחדרי חדרים.

אם נגזר עליו קללה מתהפכת הקללה לברכה

כתב בספר "הגן" יום כ"ט וזה לשונו: ועתה אכתוב כוונת "קוף" של צדיק המרמזת על מאה ברכות, דאיתא בגמרא ברכות (דף ל"ג ע"א) על פסוק "מה ה' אלהיך שואל" וכו' אל תקרי מה אלא מאה שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות.

וכשמברך על איזה פרי או שום ברכה, מחוייב לברך בקול רם כמו שכתוב בספר חסידים (סימן רנ"ד) ובבאר היטב (סימן תרמ"ג) בשם השל"ה הקדוש כדי שחבירו יענה אמן.

ואם יעשה כך, אם ח"ו נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה, כמו דאיתא בכתבי האר"י ז"ל על הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה

וקללה״ עי״ש.

משפיע הרבה אורות ושפע

ובזוה״ק פרשת וילך כתב וזה לשונו: שכמה טובות משתכחין בכל העולמות, על ידי שהוא המשפיע הרבה אורות ושפע על ידי עניית האמן, וגורמים על ידי זה ״למלטם מכל צרה״ בעלמא דין ובעלמא דאתי, וקול הכרוז יוצא בכל העולמות ״פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים״.

שתהיה האמן ניכרת

כתב ״החיי אדם״ (כלל ו׳ ס״ג): צריך ליזהר מאוד שיאמר אמן שתהיה ניכרת כל התיבה, שלא יחטוף באל״ף או להבליע הנו״ן, וענשו גדול מאוד. ואסור לחטוף לענות קודם שיסיים המברך כל הברכה דזוהי ״אמן חטופה״. ולא יאחר מלענות אמן דזוהי ״אמן יתומה״ אלא תיכף כשמסיים הברכה יענה אמן, ואם הש״ץ מאריך הרבה בנגינות בתיבות ״ואמרו אמן״ לא ימתין אלא יענה תיכף.

גודל חשיבות עניית אמן

סח הגה״צ ר׳ אליהו לופייאן זצ״ל בשם ״הסבא מקלם״ זצ״ל: היה ״כדאי״ להקב״ה לברוא את ״העולם״ למשך ששת אלפים שנה כדי שיהודי יזכה לומר ״פעם אחת״ בלבד בכל משך זמן הבריאה ״ברוך הוא וברוך שמו״.

ואלף פעמים ברוך הוא וברוך שמו לא מגיע לגודל חשיבות של אמירת ״אמן״ פעם ״אחת״ בלבד.

שיענה פעם אחת אמן במשך כל ימי חייו

מרן הגר״י לוינשטיין זצ״ל היה אומר בשם הרש״ז מקלם זצ״ל, ״שכדאי״ לו לאדם להבראות ולבוא לעולם הזה ״ואפילו״ לסבול יסורי איוב ״שבעים שנה״ בשביל שיענה ״פעם אחת״ אמן במשך כל ימי חייו.
(תפלת חנה עמוד ט״ז)

והיה מזהיר לעולים לתורה לברך בקול כדי שישמעו כל הציבור, וכאשר היו עולים לתורה ומברכים את הברכה בשקט היה גוער בהם "שמפסידים" את הציבור מעניית אמן.

ובזכות זה יזכו להינצל מגזירות רעות וקשות

המגיד הירושלמי הרה"ג רבי בן ציון ידלר זצ"ל היה רגיל להזכיר את דברי חז"ל: אמר ר' שמעון בן גמליאל משום ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש, אין לך יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וכל יום קללתו מרובה מיום שלפניו, אלא העולם על מה מתקיים? על קדושת ובא לציון ועל שעונין אמן יהא שמיה רבא לאחר שיעור תורה או אגדה עכ"ל.

ומבואר בדברי ר' יהושע שאמן יהא שמיה רבא שעונים לאחר השיעור או דרשה, הרי הוא "סגולה לבטל גזירות רעות" ר"ל. והיה רגיל רבי בן ציון לעורר את הקהל, שיענו אמן יהא שמיה רבא בכונה, "ובזכות זה" יזכו להינצל מגזירות רעות, ולהוושע בגזירות טובות ישועות ונחמות.

כוונת עניית אמן כראוי

וכתב ב"אור זרוע" הובא "בשבט מוסר" פרק ל"א וזה לשונו: קודם התפלה יאמר: רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם ואין בי כוח לכוין כוונת אמן כראוי, לכן יהי רצון מלפניך שתהא עולה כוונת אמן שלי עם כוונת אמן מאותם החרדים היודעים לכוין כוונת עניית אמן כראוי, ויבכה בדמעות על אותם אמנים שלא ענה. (עד כאן לשונו בשם האור זרוע:)

פרק ד' - שכר השומר עיניו

רבי ירוחם זצ"ל "המשגיח במיר" סיפר לבני ישיבתו כשביקר בעיר הגדולה "וילנא" התארח אצל אדם חשוב, והציץ פעם דרך החלון לראות את העיר וילנא, והנה הוא רואה שמעבר לרחוב יש בית ספר גמנסיא, שלמדו שם בתערובת בנים ובנות בני שש עשרה, ושבע עשרה, ושמונה עשרה, גויים וחילונים, הוא רואה אותם באים בבוקר ללימודים תוך פריצות, קלות דעת, קלות ראש, ליצנות, ניבול פה, ונכנסים לתוך הבנין.

אמר רבי ירוחם נתישבתי וחשבתי, הלא הם לומדים משהו, שומעים הרצאות, שואלים שאלות, מסבירים להם, הם חוזרים על החומר, עוברים מבחנים, מסיימים, ומקבלים תואר, והם יודעים את המקצוע.

שאלתי לעצמי האם בבית המדרש של ישיבה קדושה, בין ארבע מאות בחורים ואברכים שיושבים ולומדים, היה קורה ח״ו שבחורה או אישה ״אחת״ היתה נכנסת לבית המדרש, האם היינו יכולים להמשיך ללמוד, הלא דבר זה היה מזיק לכולנו, זה היה מפריע לגמרי את הלימוד.

אם כן איך אצלכם, יושבים יחד בערובביא ולומדים את המקצוע, איך זה יתכן שזה בכלל לא מפריע להם?

אומר רבי ירוחם זה ״אות ומופת״ על קדושת תורתנו הקדושה.

קדושה אינה סובלת טומאה.

ולכן ״הרהור אחד״ יכול להפריע לישיבה שלמה, אולם בלימודי חול וחכמת חיצוניות יש בהם טומאה וטומאה סובלת טומאה טומאה אוהבת טומאה, בין טומאה קלה לטומאה חמורה האחת עוזרת לחברתה, זה מופת נפלא על קדושת תורתנו הקדושה, לגויים לא מפריע להם שום דבר, שום ניבול פה לא מפריע להם בלימודיהם, כי הם טובלים בנבלה כל ימי חייהם, וא״כ למה זה יפריע להם, אבל אצלנו כל הרהור מפריע, ומפסיק אותנו, ״זה סימן״ שאנו לומדים את התורה הקדושה. (שיחות הגאון רבי שלמה ברעודא שליט״א)

בעל ה״שומר אמונים״ זצ״ל אמר שכשאדם הולך ברחוב ונזדמן לפניו הסתכלות אסורה, ומתגבר על יצרו ועוצם עיניו מראות ברע, ואינו מסתכל, ״אז הוא שעת רצון בשמים״, וכל מה שהאדם ההוא יתפלל אז ויבקש מאת השי״ת, ״סגולה שתפלתו תתקבל לרצון״ ! *(קדושת העיניים עמוד ק״ע)*

אם עוצם עיניו מראות ברע אזי נתכפרו לו ״כל עוונותיו״. *(עטרת ישועה יום ב׳ דפסח)*

אני ערב שלא ישלוט בו יצר הרע

מעשה ברבי מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה זיו פניו דומות לחמה, וקלסתר פניו דומות למלאכי השרת, ״שמימיו״ לא נשא עיניו לאשה בעולם.

פעם אחד עבר השטן ונתקנא בו, אמר אפשר אדם כמו זה ״לא חטא״, אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, רבי מתיא בן חרש מה הוא לפניך, אמר לו, ״צדיק גמור הוא״, אמר לפניו, תן לי רשות ואסיתנו, אמר לו, אין את יכול לו, אף על פי כן אמר לו לך.

נדמה לו כאשה יפה שלא היתה כדמותה מעולם מימות נעמה אחות תובל קין שטעו בה מלאכי השרת, שנאמר "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" (בראשית פרק ו' פסוק ב') עמד לפניו כיון שראה אותה הפך פניו ונתן לאחריו, שוב בא ועמד לו על צד שמאלו הפך פניו לצד ימין, והיתה מתהפכת לו מכל צד.

אמר מתירא אני "שמא" יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו צדיק קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו, אמר לו, לך והבא לי אש ומסמרין, הביא לו מסמרין ונתנם בעיניו, כיון שראה השטן כך נזדעזע ונפל לאחוריו.

באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לרפאל אמר לו, לך לרפא את רבי מתיא בן חרש, בא ועמד לפניו, אמר לו מי אתה, אמר לו, אני הוא רפאל ששלחני הקב"ה לרפאות את עיניך, אמר לו הניחני, מה שהיה היה. חזר לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם כך וכך אמר לי מתיא, אמר לו לך ואמור לו אני ערב שלא ישלוט בו יצר הרע. מיד רפא אותו, מכאן אמרו חכמים כל מי שאינו מסתכל בנשים ועל אחת כמה וכמה באשת חבירו, "אין יצר הרע שולט בו" עכ"ל. (ילקוט פרשת ויחי סימן קס"א)

תקנות החפץ חיים

בעשרת ימי התשובה של שנת תרצ"א, נשא הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" דברי כיבושין, לפני מנין אברכי כולל "קדשים" המפורסם בגדולי התורה שלמדו בו, לאחר דברי הכיבושין כתב ה"חפץ חיים" עשר תקנות מעשיות, תשע תקנות עוסקות בנושא עליו מסר החי"ח את נפשו כל ימי חייו, נושא גדרי שמירת הדיבור, "התקנה העשירית" והאחרונה היא, שלא לתור אחרי העניים בענייני ההסתכלות, לקיים מה שאמר הכתוב "ולא תתורו אחרי עיניכם" (במדבר פרק ט"ו פסוק ל"ט) חברי כולל "קדשים" חתמו על תקנות אלו, וקבלו על עצמם לעסוק במשך כל השנה בשמירת התקנות, ולהתאסף כל שבת בבית ה"חפץ חיים" כדי להתחזק בשמירת התקנות.

מלבד זאת קבלו על עצמם להתבונן בעניינים אלו, בארבעת זמני התשובה הידועים: א. בכל לילה לפני השינה. ב. בכל ערב שבת. ג. בכל ערב ראש חודש. ד. בערב יום הכיפורים. (מכתבי החי"ח ח"ב עמ' קפ"ז)

סגולה להינצל מעין הרע

מבואר בתרגום ירושלמי פר' ויחי, שיוסף הצדיק "זכה" שיתחלק לשני שבטים, ושלא תשלוט בזרעו עין הרע, בשביל ששמר על עיניו בשעה שיצא למלוך על מצרים, והיו בנות מצרים עומדות בחומה, וכל אחת זרקה עליו אבנים טובות ומרגליות כדי שיסתכל בה, והוא לא נשא עיניו למעלה, ועל זה זכה לדורי דורות!!! שזרעו יפרו וירבו כדגים ולא תשלוט בהם עין הרע לנצח.

הרי לנו שבשביל נסיון של "שעה אחת" זכה להתברך לדורי דורות שזרעו יהיה מבורך מכל השבטים. ואילו ח"ו לא היה עומד בנסיון של שעה זו, הרי מלבד מה שהיה פוגם את עיניו, ובנוסף לזה גם היה מפסיד ברכה זו לדורי דורות.

ושכר זה הוא רק מהפירות שאדם אוכל בעולם הזה, וכל שכן שהקרן קיימת לו לעולם הבא, ששכרו יהיה בכפל כפליים כאשר יזכה ויקבל פני השכינה, וכדכתיב "ועוצם עיניו מראות ברע... הוא מרומים ישכן" (ישעיה ל"ג ט"ז.)

מקיים כל העולם בזכותו

כתב בספר הקדוש "ראשית חכמה" שער הקדושה פ"ח וז"ל: מאחר שהעין רומזת כל השמות הקדושים האמורים וכל שיעור הקומה וכל העולם, **מי שישמור עיניו מחטוא בהן, שומר כל גופו ומקיים העולם בזכותו.** ואם ח"ו פוגם בראיה, פוגם בכל האמור.

ולכן ראוי הוא שלא יסתכל אדם בעיניו למקום ערוה, וכלל הפגם הוא בקב"ה ושכינתיה שפוגם הראות הקדוש מת"ת היוצא מבת עין שהיא השכינה עכ"ל. (ראשית חכמה שער הקדושה פ"ח)

הכיר על כלי שנקנה מגויים אם נטבל

בירושלים היו מרבים לספר על כוחו של ר' זונדל סלנט זצ"ל שיכול להכיר על כלי שנקנה מן הנכרים "בראיה" אם נטבל או לא. וכאשר נשאל על טיבה של ראיה זו, ענה בפשטות, כי כל הנזהר מראיה אסורה יכול להשיג זאת "בקלות". (ירושלים של מעלה כרך ב')

תיכף ומיד זוכה ומקבל פני השכינה

ידוע לנו מדברי חז"ל ומהמפרשים שבכל הסתכלות שמסתכל בנשים עובר על לאו "ולא תתורו אחרי עיניכם" והוא מן הלאוין "החמורים שבחמורים" שהוא אביזרייהו דגילוי עריות.

ודרשו חז"ל במסכת דרך ארץ פרק א' רב מיישא בר בריה דרב יהושע בן לוי אומר: כל הרואה דבר ערוה ואינו זן את עיניו ממנו זוכה ומקבל פני השכינה שנאמר "ועוצם עיניו מראות ברע" מה כתיב בתריה "הוא מרומים ישכון" (ישעיה ל"ג ט"ז) וכתיב "מלך ביפיו תחזינה עיניך" (שם פסוק י"ז.)

והנה חז"ל אמרו: "זוכה ומקבל" ולא אמרו יזכה ויקבל וכו', כלומר תיכף ומיד זוכה ומקבל פני השכינה כי בזה הרגע ממשיך על נפשו קדושה גדולה ויתרה עד שנשמתו תיכף באותו רגע מקבלת פני השכינה הגם שגופו אינו מרגיש, ולעתיד לבא יזכה גם כן גוף הגשמי לראות פני שכינת כבודו יתברך, ועל כל פעם שעמד בנסיון מלהסתכל, מספר במספר יזכה לראות פני זיו השכינה ואשרי לילוד אשה שיזכה לזה. (טהרת הקודש ח"ב)

ישפיע גם כן לאחרים לשמור עיניהם

"ושח עיניים יושיע, ימלט אי נקי" (איוב כ"ב כ"ט ל'), מפסוק זה אנו למדים שצריך לילך בשחות עיניים, והנה קשה למה אמר לשון יושיע שהוא לשון יושיע לאחרים, אלא כמו שכתב אחר כך ימלט אי נקי, שזה השח עיניים ימלט גם למי שאינו נקי בראות עיניו, וזה הקדוש ימלט גם אותו, **כי בזכותו ישפיע גם כן לאחרים לשמור עיניהם.** (טהרת הקודש מאמר קדושת עיניים פ"ד)

ועוד כתב וז"ל: תדע אחי אהובי כהיום הזה אם אדם עומד בנסיון בקדושת עיניים, בפרט בדור פרוץ כזה בעוה"ר, אשר לא היה זאת מימות המבול, לכן נדמה כמעט ברור כי "כל הצרות" המה רק בשביל פגם היסוד ח"ו.

ואם אדם "זוכה" לשבר מלתעות רשע לא להשגיח על פתויי היצר שמפתה אותו לראות ולהסתכל, אז לא די בזה לאלו המעלות הנאמרים לעיל, רק הוא זוכה לשבר כוחות הרשע ממאות אנשים אחרים מישראל, שזוכים בזכותו להיות שומרי עיניים. (טהרת הקודש מאמר שמירת עינים פ"ה)

עקבתי אחריו סיפר בעל התשובה

ההשפעה הכבירה שיש "לכל מעשה" של האדם, גם אם כל עצמו של מעשה זה לא היה כרוך אלא בהשפלת עיניים לקרקע... אלמלא היה

הסיפור מסופר על ידי בעל המעשה בעצמו, אי אפשר היה להאמין שהוא התרחש במציאות.

הפעם מדובר באברך בן תורה ששמר על עיניו בלכתו ברחוב, וכתוצאה ישירה מכך גרם לבעל עבירה גמור, לחזור בתשובה שלימה לאלוקיו, ולהפוך לבן תורה אמיתי. הרב נשרי מספר שהיתה לו זכות להימנות על חבורה נפלאה, שהיתה לצידו של אברך יקר ומובחר, בעת שלקה במחלה הידועה רח״ל עד שניפטר בדמי ימיו.

אברך זה, כתינוק שנישבה, העביר חלק ניכר מחייו הקצרים בחיי חולין וניכור, תוך שהוא מנותק לחלוטין מכל קשר לתורה ואמונה. ואולם מהרגע שבו זכה להארה השמימית שהבהירה לו שיש חיים אחרים, ועולם אחר של מושגים הבאים לידי ביטוי נאדר של קדושה וטהרה, חיים של עמל התורה וקיום מצוות ״תוך התגברות על ניסיונות״, מאותו רגע שב בתשובה שלימה, ועבד את בוראו עד כלות הנפש, עד יציאת נשמתו...

על הרגע שבו החליט לחפש את הדרך האחרת, ומצאה, סיפר הוא בעצמו סיפור מדהים המחייב את כולנו, את כל אחד ואחד, לשים לב על דרכיו, ולדעת שיש בכוחו של מעשה אחד, לפעול גדולות ונצורות עד כדי החזרתם בתשובה של אחינו בני ישראל, והבאתם אל בית המדרש, הם ובניהם ובני בניהם, עד סוף כל הדורות.

הסיפור הושמע כאמור על ידי בעל המעשה בעצמו, ושוחזר לפני קהל עם ועדה על ידי אחד מגדולי המוסר והיראה בעת ההלוויה הגדולה, שנערכה לבעל התשובה באחת מקהילות החרדים בצפון.

האח. המספיד, שהנפטר היה מקורב אליו ביותר, סיפר, שבראשית דרכו היה המנוח בעל עבירה גדול, ופעם אחת שהה במקום שהיה מלא וגדוש במראות אסורים ובדברי כיעור. הוא, שלא היה עדיין שומר מצוות, לא התגבר על עצמו והניח לעיניו להביט לכל עבר, רח״ל.

לפתע הוא מבחין באברך בן תורה המתקרב למקום, אך ראה זה פלא, ברגע שהגיע האברך לפינה שבה שהה הצעיר החילוני, השפיל הלה את עיניו כלפי מטה, ולא העיף ולו מבט קל לעבר המראות שהיו שם;

״עקבתי אחריו, סיפר בעל התשובה מאוחר יותר, והייתי המום להיווכח, כיצד הוא עובר את כל הרחוב מבלי להרים את העיניים. זה עשה עלי רושם כביר, בל יימחה״.

נו, להרבה אנשים שאינם שומרי מצוות מזדמן להיתקל בדברים כאלה, אבל איזה מסקנות הם מסיקים מכך? לא כלום. אבל מיודענו זה החליט בו במקום שאם שומר מצוות מסוגל לשלוט על יצרו בצורה כזו ולהתגבר על ניסיונות קשים שכאלה, ולא להביט בדברים אסורים, ״אות מובהק

הוא שהוא חי בפלנטה אחרת, שהוא נושם סוג חיים שונה לחלוטין", חיים של אושר וסיפוק רוחני, המעניקים לו מעיין מים חיים של הנאות אמיתיות שאינן מותירות למים הדלוחים, שאני ושכמותי שותים מהם, אפשרות לחדור ללב, וממילא אין לו, לאברך ההוא, משיכה אל הדברים המושכים אותי...

מסקנה זו לא נתנה לו מנוח עד שכמה ימים לאחר שחזה במו עיניו בכוחו הרוחני של האברך שהשפיל את עיניו, קם ונסע לישיבת "אור שמח" כדי לעמוד על מקורם ומהותם של החיים האמיתיים, עד שזכה לשוב בתשובה שלימה.

הבה נתבונן נפלאות. האברך הזה יגיע לאחר מאה ועשרים שנותיו לבית דין של מעלה, ואז יציגו בפניו עדרים עדרים של בני תורה ותלמידי חכמים ויודיעו לו חגיגית שכל הצאן קדשים הזה הם תלמידיו...

האברך לא יידע בתחילה על מה מדברים שם, וכיוון שבעולם האמת עסקינן, הוא "יכחיש" את הדברים ויאמר שאינו מכיר את האנשים הללו.

או אז יגלו לו שתלמידים אלה נוצרו ובאו לעולם בקדושה ובטהרה וגדלו על ברכי תלמידי חכמים בשל "מעשה אחד ויחיד" שלו, אותה השפלת עיניים ברחוב, שבזכותה חזר הצעיר החילוני בתשובה והעמיד עם אשתו, תבדל לחיים, דור ישרים יבורך.

אין חיות יכולות להזיק לו

כתוב בספר "סמא דחיי" על שני אחים אחד מהם היה סנדלר בעיר, והשני הוא איש כפרי והיה נמצא רחוק מאד מהעיר במקום שמם, והוא היה צדיק גדול ואף פעם לא ידע מה זה הרהורים רעים.

וידוע שמי שיש לו צאן ובקר בכפרים יש לו כלבים ששומרים על העדר, וזה האיש במקום כלבים היו לו "אריות", והיה חושב שכך הוא דרך העולם, ואף פעם לא נכנס לעיר, ולא הכיר שום בני אדם חוץ מאשתו.

ואחיו הסנדלר היה הולך פעם בשנה אל אחיו אשר במדבר לבקר אותו, ולא היה פוחד מן האריות.

פעם אחת נזדמן שהאיש הכפרי רכב על אריה אחד כדרכו במדבר ובא אצל אחיו לעיר, וכאשר ראה אותו אחיו מרחוק פתח לו את דלתות החצר, והכניסו לחצר והוציא את כל אנשי ביתו מהצד השני של הבית, כדי שלא יקרה שום סכנה ח"ו ע"י הארי, והחנות של הסנדלר היה על יד

ביתו, ואחיו נכנס לתוך החנות כדי לראות דברים, שעוד לא ראה אותם מעולם, כי מימיו לא ידע מה זה נעליים.

והנה נכנסה אישה אחת לחנות כדי לקנות איזה סנדלים ויסתכל בה האיש הכפרי, ובאותו רגע נכנס הרהור בלבו, ותיכף הארי שהיה קשור בחצר "נתק את כבליו", ורצה לטרוף את בעליו, ואז נשמעה צעקה נוראה, תיכף רץ אחיו הסנדלר ותפש את הארי ופייסו, ואמר לאחיו הכפרי תסתלק מכאן, כי אסור לך להיות בעיר מעורב יחד עם הבריות, אז הבין הכפרי מה זה הרהורים רעים, ואמר שאחיו הסנדלר היה צדיק יותר ממני.

ממעשה זה רואים אנו "שהכלי" תלוי במחשבה, וזהו מה שאמרו חז"ל מיום שאכל אדם הראשון מעץ הדעת, כל באי עולם מעורבים בטוב ורע, ולכן "התקון הגדולי" הוא לטהר את המחשבה, ומאין המחשבה הרעה מגיעה לו לאדם בלבו אם אין הוא רואה תחילה כמו שאמרו חז"ל עין רואה וכו'.

ואז מגיעים לידי קדושה

בספר "לב אליהו" (שמות עמוד מ') מביא ביאור על הפסוק זה בשם ה"חפץ חיים" וז"ל: בפרשת ציצית נאמר "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם... למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם" (במדבר ט"ו. ל"ט.) ומדוע כפלה התורה ב' פעמים אותו פסוק?

וביאר החפץ חיים ז"ל, שבתחילה לא נאמר "והייתם קדושים לאלקיכם", והטעם משום שע"י לעשות את כל המצוות בלבד, עדיין לא מגיעים לידי "והייתם קדושים לאלקיכם", אלא צריך מקודם לקיים "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם";

"ואז מגיעים לידי קדושה"!!!

כי הלב והעיניים הרי הם שניהם גורמים לידי חטא ח"ו, ואם האדם זונה אחרי עיניו. ולבו לתאוה יבקש, איך יכול להיות קדוש לה', שהרי יש לו בקרבו אלהים אחרים זולתו, וכמו שאמרו חז"ל (שבת ק"ה ע"ב) איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם, זהו יצר הרע!.

ולכך צריך האדם מקודם לעקור מדה רעה זו מלבו שלא לרדוף אחרי התאוה, ולשמור את העיניים שלא לטמאם, ואז יגיע להתקדש בקיום המצוות אשר יעשה, כמו שנאמר "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם" עכ"ל.

חמישים או מאה מצוות של לא תתורו

הוא היה אומר "החשבון פשוט, אדם הולך ברחוב לעסקיו, או שיצבור לו חמישים או מאה לאוין של לא תתורו או להיפך שאם ימנע יחשבו לו כמצוות". (מרשימות הרב רבי שלום כהן שליט"א על אביו זצ"ל)

עיור לנצח נצחים

ונמצא שאם לא נזהר בעודו בחייו בזה העולם בכח הראיה שלו והיה "הפקר" אצלו להביט במה שאסרה תורה הן המתכוין להביט בנשים וכו' שמטמא בזה את עיניו, והן המביט בספרי אפיקורסים וליצנים ואפילו אם אין קוראים בפיו, על כל פנים הוא מטמא בזה את עיניו ואת מחשבות לבו.

ועל זה אמר הכתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם" וגו', ואמרו חז"ל "אחרי לבבכם" זו מינות, ובפרט הקורא בהם, בודאי הוא בכלל קורא בספרים חיצוניים, ועיין בסנהדרין בתחילת פרק חלק דאיתא שם: כל הקורא בספרים חיצוניים אין לו חלק לעולם הבא ידע בבירור כי לעתיד לבוא יהיה כמו סומא, ולא יוכל להביט באור ה' ודוגמת מי שהוא חולה בעיניו ואינו יכול לראות באור השמש, והנה ערד הקלקול בעיניו תלוי לפי ערך הפקרו.

וכמה יתמרמר האדם על זה לבסוף שתחת "רגע אחד" של הנאה בכל פעם שהלעיטו היצר בפיתויו, השחית את עיניו והחשיכם במה שהמשיך בכל פעם את רוח הטומאה של רוח זנונים עליהם עכ"ל. (החפץ חיים שמירת הלשון ח"ב פ"ל)

מכניע בזה את היצר הרע

השומר ראית העיניים מכניע בזה את היצר הרע שהוא סמא"ל לילית גימטריא ראית עיניים (ראש דוד ד"ה וזה אפשר)

סגולה שלא ישכח את תלמודו

ולכן עיניים ל"ב מספרם רב"י כי על ידי קדושתם "יזכה" האדם להקרא רבי בתורת ה' ותבטל קליפת ר"י"ב שהיא משכת התלמוד כמו שכתב רבינו שמשון ז"ל במאמר רבי אלעזר בן ערך ששכח תלמודו וקרא החרש

היה לבם שהחליף אותיות דז״ך באותיות רי״ב (בן איש חי הלכות שנה א׳ פרשת בא)

מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה

תנו רבנן ״והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה׳״ ודרשו על זה חז״ל אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, אדם שמקדש עצמו מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה. אדם שמקדש עצמו בעוה״ז מקדשין אותו בעוה״ב. (מסכת יומא ל״ט)

שיקדים תפילה לצרה

כתב בכתר ראש להגר״ח מוואלוזין (באות ע״ג) תרופה לכעס ודברים בטלים **והסתכלות בעריות** ושיחתן, שיקדים תפילה לצרה וקודם לכתו בדרך או בבוקר או השכם יאמר:

רבש״ע הנני הולך בגיא צלמות ומקום מסוכן הושיעני מיצה״ר ומחטאים ומעוונות ובפרט שלא אכשל במראות אסורות. אמן

וירבה בזה מקירות לבו ויושיעהו ה׳ עכ״ל.

פרק ה׳ - שכרן של פסיעות

היה מורגל בפי החפץ חיים בפתגמים אלו:

א.אדם צריך לברוח ממחלוקת.

ב. אדם צריך ליזהר מחילול השם.

ג. אדם צריך בכל יום לעשות תשובה, והיה אומר שהחשבון ״הכי גדול״ שיצטרך האדם ליתן בעולם האמת, יהיה, על כך שחי חיים בלי חשבון, שהרי אפילו החנוני הכי פעוט עושה חשבון בכל לילה על ההוצאות וההכנסות, והאם כדאי לו להמשיך במסחרו, ועל אחת כמה וכמה שצריך אדם להתבונן ימי חייו היקרים, שלא ילכו

לאיבוד, והיה מרגלא בפומיה "איך אפשר להיותיהודי בלי ללמוד מוסר" וכך היה נוהג בעצמו שהתבודד "בכל" יום ויום, זמן מסוים והתבונן היטב על כל דרכיו.

ד.אדם צרך תמיד לבקש שהוא יעלה ברוחניות.

ה. אדם צריך לדקדק במצוות, ולהיות טוב עם הבריות, ולהיות חכם.

ו. אדם צריך לחשוב על הרוחניות שלו, וממילא הוא לא יצטרך לחשוב על הגשמיות שלו.

ז. אדם צריך לדעת שרוחניות אי אפשר לקחת ממנו זה נשאר לתמיד.

ח.אדם צריך להחזיק שאין יותר מיום אחד, וענין אחד, ואדם אח.

ט. אדם צריך לפחד מעונשים

(מספר "מכתבי החפץ חיים" עמוד ק"ט)

מצות הלויה שההולך ברגליו הוא מתחבר אל המתלוה עד שנחשב המתלוה בכלל "הרבים" ואין נשאר יחידי, ודבר זה מעלה עליונה מאוד כאשר נותן למתלוה כח הרבים ולפיכך איו שעור אל הלויה הזאת, כי היא מגיעה עד מעלה אשר אין עליה מעלה. (מהרש"א חדושי אגדות סוטה מ"ו ע"ב)

רץ נבוכדנצר אחר השליח שלוש פסיעות ובא גבריאל והעמיד אותו על מקומו אמר ר' יוחנן, אלמלא בא גבריאל והעמידו על מקומו, לא היתה תקנה לשונאין של ישראל "שהיה שכרו מרובה", והיה לו רשות לאבד את שאריתנו. (סנהדרין דף צ"ו ע"א)

שיזכה הגוף להיות שותף

אמר רבי יוחנן "למדנו" קיבול שכר מאלמנה, כיצד? הייתה אלמנה אחת, שהיה בית כנסת בשכונתה, ובכל יום היתה באה ומתפללת בבית המדרש של רבי יוחנן, שהיה גם מקום תפילה לרבים. אמר לה רבי יוחנן: בתי האם אין בית כנסת בשכונתך? ומדוע את משרכת את רגליך עד כאן? אמרה לו, רבי והאם לא שכר פסיעות יש לי? לכן אני מעדיפה את בית הכנסת המרוחק משכונתי.

רבי יוחנן קיבל טענה זו ובעקבותיה הוא קבע: "למדנו קיבול שכר מאלמנה", מפני שאכן דבר חשוב ונכון היא אמרה לו, כפי שאמרו חז"ל: "ארבע מידות בהולכים לבית המדרש הולך

ואינו עושה - שכר הליכה בידו" (אבות פרק ה' משנה י"ד) הרי שגם עבור עצם ההליכה יש שכר, כי בכך משתפים את הגוף ואת הפעולות הפיזיות, ולכן

גם הלומד תורה בבית המדרש, או המתפלל בבית הכנסת, ככל שהדרך שלו תהיה ארוכה יותר, כן יזכה הגוף להיות שותף פעיל במאמץ גדול יותר ובתרומה נכבדה יותר.

הרי שאף אלמנה הנוהגת להסתובב אנה ואנה, אין זו הוכחה שמבקשת היא לרכל, או לראות דברים נוספים שיהיה לה מה לדווח בשכונתה, אלא הדבר יכול בהחלט לנבוע מתוך טוהר הלב, ורצון כנה לקבל שכר מצוה, ואף להשתדל עבורו ולטרוח למרחק כה רב, שהמניע לזאת הוא ודאי אך ורק הרצון לזכות בשכר הצפון לצדיקים לעתיד לבוא.

ו"בבן יהוידע" מבואר שבהעדפה, מותר לאדם לעשות את מעשיו כדי לקבל שכרי

כלומר שמה שאמרו חז"ל "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" (אבות פרק א' משנה ג') הוא דוקא בחיוב העיקרי, אולם אם אדם מעדיף על דברי חז"ל ומוסיף על עצמו חיובים שונים, יכול לכוין את מעשיו גם לשם קבלת שכר.

שכר הלויה אין לה שיעור

תניא היה ר"מ אומר כופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור שנאמר "ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד", וכתיב "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו, "וילך האיש ארץ החתים ויבו עיר ויקרא שמה לוז היא שמה עד היום הזה". (שופטים פרק א' פסוק כ"ד.)

תניא היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא בלבלה, נבוכדנצר ולא החריבה.

ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה עליהן יוצאין חוץ לחומה והן מתים.

והלא דברים ק"ו ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו "עד סוף כל הדורות" מי שעושה לויה ברגליו על אחת כמה וכמה. (מסכת סוטה דף מ"ו ע"ב) וביאור גמרא זו היא כך : מנין ששכר לויה הוא כה גדול? דכתיב על בני שבט יוסף, שעלו להלחם על העיר "בית-אל", שנקראה קודם לכן "לוז", אך כיון שהשערים היו מכוסים מעיני האדם, לא ידעו הכובשים מהיכן הכניסה אליה. הסיבה שזכו אנשי לוז להיות כה מכוסים, כי עיר זו היא "שער השמים", את הכניסה לעיר לוז לא ידע איש, כיון שעץ לוז גדול ורחב היה צומח על יד העיר, ומגזע העץ

היתה מובילה מערה ניסתרת עד תוך העיר, ואת הסוד הזה גילה הכנעני לבני יוסף (מעם לועז).

בני שבט יוסף ראו אדם יוצא מכיוון העיר, ובקשוהו שיראה להם את מבוא העיר, ותינתן לו נפשו לשלל, ככתוב: "ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד" וכתוב מיד בהמשך "ויראם את מבוא העיר" (שופטים פרק א' פסוק כ"ד) דהיינו: שהוא ליוה אותם בדרכם, בשכר שהסכים ללוות אותם בדרכם אל מבוא העיר, זכה להטבות רבות.

ומה חסד עשו עמו? שאת כל אותה העיר הרגו, ככתוב: "ויכו את העיר לפי חרב ואת האיש ואת משפחתו שלחו" לא כמו שהיה אצל רחב, שהצילה את המרגלים של יהושע בן נון, על ידי שהסתירה אותם בביתה, אך לא ליותה אותם, לכן שם רק בית אביה ניצלו, אלא כאן כל משפחתו של האיש שהוא הראה את מבוא העיר ניצלו בזכותו.

הרי לנו כמה "גדול" הוא שכר הלווי, שהרי מלבד זאת לא עשה האיש מאומה, ובודאי שלא עשה מעשה גדול ואצילי ממה שעשתה רחב, יתכן אפילו שמעשיה נעשו במסירות נפש גדולה יותר, שהרי שוטרי העיר חיפשו אחר המרגלים, ובחירוף נפש היא החביאה אותם, אף על פי כן זכה מראה מבוא העיר לשכר גדול יותר, כי אל טובתו התלוה גם לווי.

הכתוב מתאר את מעשיו של מראה מבוא העיר, אחר שבני ישראל שיחררוהו: "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז" שנינו: היא העיר לוז שצובעים בה את התכלת: לציצית, לבגדי כהונה, לכיסוי כלי המקדש ולבגדי מלכות. את שם העיר "לוז" הוא קרא על שם עירו הקודמת "לוז" שהוא זכה להינצל ממנה, לעיר זו קרא יעקב אבינו: "בית-אל" מעלותיה העל טיבעיות גרמו לה את כל הזכויות הללו, ולא האיש. היא העיר לוז שכשבא סנחריב מלך אשור, והגלה את כל יושבי הארצות מארצם לארצות אחרות, וכשהגיע ללוז לא בלבלה - לא הגלה את יושביה. וכן כשבא נבוכדנאצר מלך בבל, שהחריב ארצות רבות, לא החריבה את לוז.

יתכן שהאיש בנה את העיר החדשה על פי המתכונת של העיר הישנה, וגם בה עשה פתח סודי, והעיר כולה היתה מובלעת בין ההרים, באופן שלא ניתן לראות אותה, ולא את פתחיה. לכן לא באו אויבים בשעריה. כי עברו במקום שנראה שומם, ופסחו על העיר.

גם תושבי העיר וראשיה דאגו לשמור בה על "רמת אנושיות" גבוהה, לא לשקר, לא לגנוב, לא להיגרר למתירנות, ולא לחרוג מכל מסגרת, ולכן אף מלאך המות, אין לו רשות לעבור בתוכה, כי היא מבורכת לגמרי. אלא זקנים שבה, בזמן שאינם מסוגלים להמשיך את חייהם מחמת חולשתם, הם יוצאים חוץ לחומה, ושם הם מתים.

ועכשיו נחזור לגמרא, והלא דברים קל וחומר, ומה כנעני זה, שאמר והראה את מבוא העיר, ולא הלך ברגליו, ולא דיבר בפיו, גרם בחסד הפעוט שלו הצלה, לו, ולזרעו, עד סוף כל הדורות. מי שמתאמץ ועושה לויה ברגליו לא כל שכן, שיגרום טובה לו ולזרעו אחריו עד סוף כל הדורות!!! מבהיל! (האמת אומר שכאשר למדתי את הגמרא הנ"ל נפעמתי מגודל ועוצם שכר המצוות ואז החלטתי ללקט מהגמרא ומשאר ספרים אחרים היכן שהזכירו חז"ל עניו שכרו של מצוות)

היה שכרו מרובה מאוד מאוד

הנה ישעיה הנביא בספרו (פרק ל"ח פסוק א') מספר וז"ל: "בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' ויאמר אנא ה' זכור את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול";

"ויהי דבר ה' אל ישעיהו לאמור הלוך ואמרת אל חזקיהו כה אמר ה' אלוקי דוד אביך שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעך הנני יוסף על ימיך חמש עשרה שנה ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת וזה לך האות מאת ה' אשר יעשה ה' את הדבר הזה אשר דיבר הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות במעלות אשר ירדה ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה"

והנה הגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ו ע"א) מספרת, שבעת ההיא מלך על העולם מדרוך בלאדן, וכשהוא ראה שהעולם הלך עשר מעלות אחורה, כלומר שהשמש שעמדה לשקוע חזרה אחורה עשר שעות ונהיה בוקר, שאל את עבדיו מה קרה, והם השיבו לו מה שקרה עם חזקיהו. אמר מדרוך בלאדן, יש אדם גדול כזה ולא נתנו לו שלום?! מיד שלחו לו מכתב וכתבו בו: שלום למלך חזקיהו, שלום לעיר ירושלים, ושלום לאלוקים הגדולים.

והגמרא מספרת שנבוכדנצר היה בזמנו הסופר של המלך, ובזמן שכתבו את המכתב הוא לא היה שם. אח"כ הוא הגיע ושאל מה כתבו במכתב, ואמרו לו כך וכך כתבנו. אמר להם אתם כותבים אלוקים גדולים, ואתם כותבים אותו בסוף?! היה לכם לכתוב את האלוקים הגדולים ראשון! אמר לו המלך לנבוכדנצר, אתה שהצעת לתקן את המכתב, אתה תתקן אותו. רץ נבוכדנצר אחר השליח שלוש פסיעות ובא גבריאל והעמיד אותו על מקומו.

אמר ר' יוחנן, אלמלא בא גבריאל והעמידו על מקומו, לא היתה תקנה לשונאין של ישראל. ופירש רש"י שם (בד"ה לא היה) שהיה שכרו מרובה, והיה לו רשות לאבד את שאריתנו.

ואנו עומדים ומתפעלים, מה שכרן הגדול והעצום של פסיעות לכבוד ה'. ולא עוד, אלא אומר המדרש שבזכות אותם שלוש פסיעות שעשה נבוכדנצר לכבוד ה', זכה למלוך על כל העולם כולו, עד שמספר המדרש שלא היה נראה חיוך על שפתם של האנשים בזמן מלכותו, שהיה מלך אכזר ביותר. וגם בנו זכה למלוך על כל העולם כולו, וכן הנכד שלו, זכה למלוך על כל העולם. בכל צעד קבל את שכרו שמלך על כל העולם שלושה דורות.

אם כן נתבונן ונראה, מה שכרן של פסיעות לכבוד ה'. ועוד יש לומר, ומה אם גוי מקבל שכר כזה עצום, מה יקבל יהודי בנו של הקב"ה. וכל זה הוא רק שכר פסיעות שהם הכשר מצוה. אם כן מה כוחה של המצוה עצמה, עין לא ראתה.

(דרך אגב כדאי לכתוב מה שראיתי בספר הגילגולים על ענין זה כי חזקיהו אע"פ שהוסיפו לו חמשה עשר שנים, משלו הוסיפו לו כמ"ש ז"ל, ולא מלא כל שנותיו הקצובות לו, וחסרו ממנו. ושאר שנותיו הקצובות לו, השלימם ברב דימי מנהרדעא, כי הוא היה גלגול חזקיהו עצמו, בלי עירוב שום נצוץ אחר עמו, אלא הוא לבדו. וז"ש חזקיהו, אני אמרתי בדמי ימי פוקדתי יתר שנותי כי ברב דימי הנזכר, בו פוקדתי והשלמתי ימי, ויתר שנותי הקצובים לי, שלא השלמתים בתחלה. ואייל מורי ז"ל, כי אחת מו המצות שהיה זהיר בהם רב דימי הנזכר, היא מצות לויה אל האורחים ואל המתים.) (שער הגלגולים - הקדמה לו)

יש לו שכר בפני עצמו

ההולך להתפלל תפילה בציבור יש לו שכר בפני עצמו עבור הליכתו לבית המדרש וכדאיתא באבות (פרק ה' משנה י"ד) ארבע מדות בהולכי בית המדרש הולך ואינו עושה (כגוון שהיה לו אונס) שכר הליכה בידו. והשכר הוא לפי חשבון הפסיעות, ככל שיתרבו הפסיעות יתרבה השכר כדאיתא בסוטה (דף כ"ב ע"א.) (חפץ חיים בספר שמירת הלשון בסופו)

חייך שאגלה עליך מיד

"ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה" (שמות פרק ג' פסוק ג') רבי יוחנן אמר **ג' פסיעות פסע משה** . אמר לו הקב"ה נצטערת לראות, חייך שאגלה עליך, מיד ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני. (מדרש תנחומא)

דברי המדרש צריכים ביאור, האומנם יתכן, ששכר כה גדול כהתגלות ה' וכמינויו של משה לגואלם של ישראל ינתן על מעשה כה פעוט של פסיעת ג' פסיעות? הגר"א דסלר זצ"ל מביא בספרו "מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 276) בשם הרש"ז מקלם זצ"ל שאכן הנכונות שגילה משה בסורו לראות מדוע לא יבער הסנה גרמה לכל גדולתו לפי שמעשה זה נחשב לעשיית "הצעד הראשון" המוטל על האדם.

על צעד זה אחז"ל: "פתחו לי פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו" (מדרש שה"ש פ"ה.) מצפה הקב"ה שאדם יעשה את "הצעד הראשון", ומשנעשה צעד זה נפתחים אוצרות השמים ומסייעים לו ומשלמים את כל חפצו עכ"ד.

יסוד זה חוזר ונשנה במקומות נוספים. משה משליך מטהו ארצה - "ויהי לתנין". בציווי ה' הוא אוחז בזנבו, והנחש חוזר להיות מטה כמקודם. האם לא יכל הנס להתרחש בלי שמשה יאחז בזנבו? אף כאן באים ללמדנו שהשתדלותו של משה גרמה לנחש ליהפך למטה, בלא השתדלות כלל אין לצפות לנסים, עם השתדלות, אפילו אם היא מועטת כמו אחיזה בזנבו, יתרחש הנס.

המקרה השני קודם לשניים הנזכרים, בתיה בת פרעה הולכת על שפת היאור. את התיבה בה שוכב משה היא רואה במרחק של "אמות הרבה". לה יד רק באורך אמה. כלום טעם שתושיט את ידה הקצרה? לכאורה לא. אבל מה היא עושה? "ותשלח את אמתה ותקחה". "אמתה" - ידה, ונשתרבבה אמות הרבה" רש"י, ההשתדלות עמדה גם לה, לבת פרעה. ידה הקצרה נתארכה בניגוד לכל הגיון טבעי. כיון שעסקה בהצלת נפשות, יש לעשות את מה שניתן לעשות. ומכיון שעשתה את שלה, זכתה לדבר שלא ניתן היה לצפותו מראש, ונשתרבבה ידה.

הצד השווה בשלושת המקרים, כאמור: "פתחו לי פתח כפתחו של מחט". לעתים נפתח הפתח הצר ע"י האדם בהיסח הדעת כמו אצל משה רבינו אשר סר לראות, לפעמים הוא בא כמילוי צו ה' כמו שהיה באחיזת זנב הנחש, ולפרקים בא הדבר מתוך כמיהה עזה לעשות את המעשה, ואז נפתח הפתח, גם אם הדבר בגדר בלתי אפשרי בדרך הטבע. והס"ד באה אפילו ע"י נס גלוי כפי שראינו אצל בת פרעה.

בספר "אור יהל" (ח"ג עמ' שכ"ב) מובא משל נפלא הממחיש מהו "פתחו לי פתח של מחט" וז"ל: "משל למה הדבר דומה, לאדם רעב ללחם וצמא למים המסתובב בכשלון ברכיים, וכמעט אפסו כוחותיו - עוד מעט ואיננו. אבל לפניו ממש רואה הוא בעיניו אולם גדול ורחב ידים, ומתוך חלונותיו השקופים נראים שולחנות של כסף וזהב ערוכים כל טוב מלאים מעדני מלכים ומים זכים לא תחסר כל בו. ובכן, עומד הוא ומסתכל רעבונו גובר בו רץ ומביא חבילת מפתחות ומכניס אחד אחד לתוך חור המנעול אבל אהה אף אחד אינו מתאים, הדלת נשארת סגורה

ומסוגרת, שם באולם, כל הדברים אשר יכולים להצילו ממות ועיניו רואות וכלות!

אבל עצה אחת ויחידה עוד ישנה בידו לקחת כלי השף ברזל ולשוף מעט משיני המפתח להתאימו אל החור. ואז נפתחת מחיצה המבדלת, והאולם הגדול עם כל טובו ואושרו לפניו ממש, בידו כעת להציל נפשו ממות בטוח ועוד להתעשר עושר גדול לכל ימי חייו. ומה חסר כאן? רק ליטול עוקץ דק משיני המפתח, וכשאין לו במה להסירו ולשוף אותו - נורא ואיום! הנה נופל זה ביסורים ובמכאובים נוספים בראותו הצלת כל חייו לעיניו - והוא יגוע ותצא נפשו. נשאר מת, מושכב על מפתן פתח האולם, לא יחיה עוד.

הנמשל שונה בפרט אחד בלבד! "לנו" יש כלי השף את חוד המפתח. על נקלה נוכל להכשיר מפתח ולפתוח לעצמנו פתח רחב כאולם, שהרי הובטחנו:

"הבא ליטהר, מסייעים אותו" (ילקוט לקח טוב ח"ב עמוד כ"ב)

פרק ו' - שכרה של תפילה בציבור

אחד מיסודות היהדות היא: ההכנה!

נדמיין לעצמינו בחור צעיר לאחר נסיעה מייגעת שנמשכה יומיים תמימים, כאשר הוא מגיע למחוז חפצו, ראשו כואב והוא עייף, הוא הולך להתפלל ערבית, אין צורך לתאר כיצד ייראה הערבית שלו...

עתה נצייר לעצמינו מציאות דומה בנסיבות, אבל שונה בתכלית בתוצאות. החור ישיבה הגר במקום מרוחק, רוצה בכל ליבו להתפלל בישיבתו ב"ראש השנה". כדי להגיע לישיבה עליו לנסוע נסיעה ארוכה. ולא עוד, אלא שבדרך יש לו פנצ'ר בגלגל. הוא מגיע לישיבתו רבע שעה בלבד לפני השקיעה. וכך כשהוא עייף מהדרך וראשו כואב, הוא נכנס לבית המדרש. כיצד ייראה הערבית שלו? נפלא עד מאוד!

אמת, יש סייעתא דשמיא מיוחדת בראש השנה, אך ההסבר הוא בעצם פשוט יותר: הבחור שנסע במשך יומיים כדי להגיע לישיבתו לראש השנה, היה כל הזמן במצב של הכנה. במשך כל הדרך הוא תיאר לעצמו: "כשאגיע לישיבה יהיה לי ערבית כזה, ברכו כזה" הוא חיכה לזה! הוא התכונן! וכאשר ישנה הכנה – הכל נראה אחרת.

* * *

הסגולה הגדולה ביותר להצלחה בכל העניינים, היא ההכנה. והנה, כיצד נראית תפילת מנחה אצל אנשים מסויימים? חמש דקות לפני השקיעה הם פתאום נזכרים "אוי, לא התפללתי"! כך בפתאומיות, בלעי הכנה מוקדמת הם מתפללים. או יהודי המגיע הביתה בשעת ערב מאוחרת, הוא כבר מתחיל להתכונן לשינה, ואז הוא נזכר "אוי – לא התפללתי ערבית!" כיצד ייראה המעריב הזה?

כך גם אצל מי שקם בבוקר וישר רץ לתוך בית הכנסת כדי "לתפוש" שחרית, או מי שסיים לאכול ונזכר שהוא צריך לברך. כל דבר שנעשה בפתאומיות ובלי הכנה מתאימה, ייעשה באופן לקוי.

גדלות מושגת על ידי הכנה! (תפארת שמשון עמוד כ"ח)

כל איש כשמתפלל מצפה שיהיה "עת רצון" שתתקבל תפלתו וידוע מה שאמרו חז"ל אימתי עת רצון ? בשעה שהציבור מתפללים.

אמרו חכמינו ז"ל אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים שנאמר "הן אל כביר ולא ימאס" (איוב ל"ו ה) מה שאין כן כשמתפלל ביחידי, מדקדקים מאד על כל ברכה אם כיון בתפלתו כהוגן. (החפץ חיים סוף ספר שמירת הלשון)

זוכה ומקבל פני השכינה

נמנה כעת את כל המעלות, ואת השכר הגדול של תפילה בציבור.

שכר פסיעות

ראשון לכל: יש לו שכר בפני עצמו עבור הליכתו לבית המדרש וכדאיתא באבות (פרק ה, משנה י"ד) ארבע מדות בהולכי בית המדרש הולך ואינו עושה (כגון שהיה לו אונס) שכר הליכה בידו. והשכר הוא לפי חשבון הפסיעות, ככל שיתרבו הפסיעות יתרבה השכר כדאיתא בסוטה (דף כ"ב ע"א).

מקבל פני השכינה

מצוי מאד כשבא לבית המדרש הוא לומד גם כן פרק משניות, או דבר הלכה, או עין יעקב וכדומה. וכבר אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ס"ד ע"א) היוצא מבית הכנסת (שבזמנם היו רגילים להתפלל בבית הכנסת והלימוד בבית-המדרש) ונכנס לבית המדרש, זוכה ומקבל פני השכינה, מה שאין כן כשמתפלל ביחידי בביתו נשאר בלא תורה. (וקלקול זה מצוי מאד בעוונותינו הרבים אצל כמה אבלים, שרוצים לזכות לאבותיהם, עושים מנין קבוע בביתם לכל השנה, אבל יצא שכרם בהפסדם, שתכף אחר התפילה, הולך כל אחד לביתו, ונשארים כל האנשים, ואלו הימים, בלא תורה, ודבר זה אינו זכות כלל לאבותיהם.)

ו״עיקר תיקון״ לנשמת אבותיו הוא: כשהבן מתחזק ללמוד תורה בכל יום וכן לעשות חסד. וכמו שהאדם לעצמו בעודנו חי עיקר תיקונו שיתכפר עוונותיו הוא, על ידי תורה וחסד כדכתיב ״בחסד ואמת יכופר עוון״ (משלי ט״ז, ו), ואמרו חכמינו ז״ל בברכות (דף ה׳ ע״ב) ד״אמת״ זו התורה שנאמר בה ״אמת קנה ואל תמכור״ (משלי כ״ג, כ״ג.) כן הבן כשרוצה ״לזכות״ לאביו, עיקרו הוא תורה וחסד.) ועיין בספרי אהבת חסד׳ פרק ט״ו שם הארכנו בעזר ה׳ בזה.)

זיכוי הרבים

עוד ידוע מה שכתבו הספרים דכשהאדם ״מתרגל״ באיזה מדה רעה, וחבריו לומדין הימנו ועושין גם כן כמוהו, נענש עבורם, כן מוכח ביומא (דף פ״ו, ע״א.) ברש״י ד״ה כגון. וידוע שמדה טובה ״מרובה״ ממדת פורעניות כדאיתא בסנהדרין (ק׳ ע״ב.)

ואם כן ״כל שכן״ באיזה מצוה, או מדה טובה, שאדם מרגיל עצמו, וחבריו לומדין ממנו, יקבל שכר עבורם גם כן. ולפי זה בעניינו ידוע, שכשהאדם מרגיל עצמו לילך לבית המדרש להתפלל בציבור בכל יום, הרבה אנשים ממכיריו ורעיו ילמדו ממנו, ויקבל שכר עבורם גם כן.

מקיים כמה וכמה מצוות

הנה ידוע מה שאמר הכתוב ״אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה׳ ודעת אלקים תמצא (משלי פרק ב פסוק ד׳. ה׳). ובעניני הכסף, ידוע, אם מזדמן לאדם עסק שיכול להרויח ממנו חמישה זהובים, ועוד עסק שיכול להרויח ממנו כפלי כפליים, בודאי יתחזק ליטול העסק שירויח הרבה. וגם בעניינו, הלא ידוע שאינו דומה מועטין העוסקים במצוה למרובין העוסקים במצוה, וכמו דכתיב ״ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו״ (ויקרא כ״ו, ח׳). וכדפרש רש״י שם.

ועל כן בעניינו שידוע ״שלבד״ מצות תפלה, מקיימים עוד כמה מצוות דאוריתא: א. מצות עשה של הנחת תפילין. ב. מצות עשה של קריאת שמע. ג. מצות עשה של זכירת יציאת מצרים. ואם כן כשבא לבית המדרש להתפלל בציבור ומקיימים כולם כל אלו המצוות, נתעלה כל מצוה ומצוה בקדושה יתירה מאוד, מה שאין כן כשמתפלל ביחידי.

הקרן קיימת לעולם הבא

ידוע מה שאנו אומרים בכל יום: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו׳, והשכמת בית הכנסת שחרית וערבית.

סגולה לאריכות ימים

דבר זה גורם לאריכות ימים, כדאיתא בברכות (דף ח' ע"א) אמרו ליה לרבי יוחנן יש זקנים בבבל! תמה ואמר: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב (דברים י"א, כ"א) כיון שאמרו לו, שמקדימים ומחשיכים לבית הכנסת אמר, זה שגרם להם לאריכות ימים עין שם.

עת רצון

כל איש כשמתפלל מצפה שיהיה "עת רצון" שתתקבל תפלתו. וידוע מה שאמרו חז"ל (ברכות שם) אימתי עת רצון? בשעה שהציבור מתפללין.

התפילה מקובלת

אמרו חכמינו ז"ל (שם) אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים שנאמר "הן אל כביר ולא ימאס" (איוב ל"ו, ה'.) מה שאין כן כשמתפלל ביחידי, מדקדקין "מאד" על כל ברכה אם כיון בתפלתו כהוגן.

וכמו דאיתא ב"זהר" הקדוש ויחי (דף רל"ד ע"א) על הפסוק בתהילים (ק"ב, י"ח) "פנה אל תפלת הערער" מלשון "כערער בערבה" (ירמיהו י"ז, ו') "שהוא יחיד ולא בזה את תפלתם" (של רבים).

וידוע שהיום "הטרדות רבו" מאוד, וכמעט שאין מצוי לאיש שיתפלל תפלה אחת בכוונה כראוי, אם לא שיעמול על זה הרבה. וכל איש הלא רוצה שתתקבל תפלתו למעלה, אם כן על כל פנים עליו להעזר בעצה זו להתפלל בציבור שעל זה נאמר: "הן אל כביר ולא ימאס".

נעשה כתר לקב"ה

כשמתפלל בציבור יש לו "ברכו" ו"קדושה" ו"אמן יהא שמיה רבא", שכל דבר בפני עצמו, הוא "ענין נורא מאוד", שעל ידי אמירת "ברכו" נעשה "כתר" להקדוש ברוך הוא כדאיתא במדרש כונן (יום ה).

ועל ידי קדושה מקיים מה שאמר הכתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כ"ב. ל"ב) ועל ידי זה נתוסף קדושה על עצמינו וכמו שמסיים הכתוב "אני ה' מקדישכם".

ועל ידי "אמן יהא שמיה רבא" מוחלין לו על כל עוונותיו כמו שאמרו חכמינו ז"ל בשבת (דף קי"ט ע"ב) כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו (היינו בכל כוונתו, ועיין שם בפירוש רש"י ותוספות ודו"ק), אפילו יש בו שמץ של מינות מוחלין לו.

והנה אם נבא לחשבון, יתבונן האדם בעצמו את הזריזות היתרה שראוי לאדם על ענין הזה, דהיינו להתפלל בציבור יום יום. כי הנה מיום אחד לבד מתפלת שחרית ומנחה, יש לו שלושים ושמונה אמנים מן תשע עשרה ברכות של תפלה, ואמרו חז"ל בשבת (דף קי"ט ע"ב) כל הזהיר בענית אמן פותחין לו שערי גן עדן שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמנים" (ישעיה כ"ו ב'.) אל תקרי אמונים אלא אמנים, ושמונה פעמים אמן יהא שמיה רבא, ועוד שש עשרה אמנים מן הקדישים, ושתי קדושות וברכו.

והנה כל זה הוא מיום אחד. ואם כן "צא וחשוב" כמה יש לו משבוע אחד, ומחודש אחד, וכל שכן משנה שלימה. הלא אין מספר לריבוי הזכויות שמתרבה לאדם על ידי רגילותו להתפלל בציבור.

ובפרט ביום שני וחמישי, מקיים גם כן המצוה של קריאת התורה, שהיא תקנה קדומה מימות משה רבינו עליו השלום כדאיתא בבבא קמא (דף פ"ב ע"א.) ובזמן הגמרא היו אנשי הכפרים באין לעיר ביום שני וחמישי לשמוע קריאת התורה כדאיתא בריש מגילה.

ובעוונותינו הרבים אנו צריכים להתבייש מאנשי הכפרים שבדורות הראשונים, שהם לא היו מתעצלין אפילו ליסע מן הכפרים לעיירות בשביל זה, ובינינו מצוי בשביל דבר קטן ליסע אפילו ביום שני וחמישי בבוקר השכם מן העיר לכפר ולא לשמוע קריאת התורה.

הנה הצענו מקצת "גודל" מעלת האיש שמתרגל להתפלל בציבור, שמתרבים מצוותיו וזכויותיו מאוד מאוד. ו"העיקר" בזה שתהיה לו מצוה זו בקביעות ולא יתרפה ממנה.

אבל אם פעם יעשנה ופעם יתרפה ממנה חס ושלום, הוא בכלל ואם תלכו עימי קרי" (ויקרא כ"ו כ"א), וכמו שפירש רש"י בחומש עיין שם.

וכן אמרו חכמינו ז"ל בברכות (דף ו, ע"ב) שכשהאדם "רגיל" לבא לבית המדרש ופעם אחת לא בא, הקדוש ברוך הוא שואל עליו מדוע לא בא. וזה מרמז הכתוב בישעיה (נ. ב) שאומר הקדוש ברוך הוא "מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין עונה", אם לדבר מצוה הלך "נוגה לו", ואם לדבר הרשות הלך "ואין נוגה לו" "יבטח בשם ה' היינו שהיה לו לבטח בשם ה' ולא בטח עכ"ל הגמרא.

והכוונה, אפילו אם מזדמן לו איזה ריוח, בעת שצריך לילך לבית המדרש, אל יביט על זה, ויבטח בשם ה' שמה שנקצב לו מן השמים לא יחסר לו על ידי זה.

ובאמת כמה פעמים הוא "לנסיון" לאדם מלמעלה שמנסים אותו, וכעין מה שאמרו חכמינו ז"ל במדרש איוב (פרק ה' פסוק י"ז) "אין לך אדם שאינו עומד בנסיון" מנסה להעשיר, ומנסה להעני וכו'. וכאשר יתבונן האדם

יראה זה בחוש, שעמד לפעמים כל היום בחנות ואין מזדמן לו כל כך קונים, וכאשר מגיע זמן תפלת המנחה, או בערב שבת קודם שקיעה, באים אצלו קונים חדשים שלא ראה אותם מעולם, ומפצירים בו שימכור להם. וכל זה הוא לנסיון, שמנסה אותו הקדוש ברוך הוא בזה, אם באמת יקר בעיניו עבודתו בכל לב ובכל נפש.

מצות חינוך

ועל כל אלו המעלות שכתבנו למעלה להרגיל במצוה זו של תפלה בציבור, יש עוד מצוה גדולה פרטית, "גדולה מאוד" על ידי זה, שבזה הוא "מחנך" את בניו גם כן לעבודת ה', כי כשהבן רואה שאביו הולך לבית המדרש והמצוה חביבה בעיניו, מתרגל הוא גם כן למצוה זו, וכבוד ה' מתרבה על ידי זה.

והנה באמת מאד תמהתי, מהו זה שבימינו אין אנו רואים מן הבחורים בבית המדרש כי אם מעט מן המעט, זעיר שם זעיר שם. ואכן נודע הדבר שהבן מתלמד מאביו, כי כשהוא רואה לאביו שהמצוה אינה חביבה בעיניו, שפעם הולך לבית המדרש ופעם מתפלל בביתו, אף שלא באונס, הוא תופס למדה טובה זו ביתר שאת, ואינו הולך כלל. ואם כן נמצא, לבד שאינו מקיים מצות חינוך אדרבה, גורם להיפך חינוך רע להסיר בניו מדרך ה', ואשם הוא לעתיד גם עליהם.

ואיש הנלבב ישים כל זה על לבו, ואז אשרי וטוב לו. (מדברי החפץ חיים בסוף ספר שמירת הלשון)

ניצל ממות אכזרי

ומצאתי כתוב בספר "כסא רחמים", מעשה בחסיד אחד שתפשוהו לסטים בדרך עם חמורו, ורצו להרגו, ואמרו לו מה חפצך האחרון, אמר להם איני חפץ שום דבר, אמרו לו דע לך שאנחנו "לודים", ורוצים להרוג אותך, ולאכול את בשרך, ומנהגנו בשעת הריגה שנותנים לו כל מה שלבו חפץ, השיב אותו חסיד ואמר להם, תנו לי זמן, שעה אחת "לתפילה" במקום מיוחד, אמרו לו טוב הדבר.

וזה היה לפנות ערב קרוב לחשכה, עמד החסיד והתפלל מנחה וערבית בדמעות שליש, ואחר ערבית זכר, שעוד לא בירך ברכת הלבנה, ועמד וקידש את הלבנה בכוונה גדולה, ובפעם השלישית שהיה אומר, כשם שאנחנו מרקדים כנגדך ואין אנחנו יכולים ליגע בך, כך אם ירקדו אחרים כנגדנו להזיקנו, לא יוכלו ליגע בנו.

תיכף ומיד באה רוח חזקה, ונשאה אותו ואת חמורו, וכל אשר לו, והביאתהו ליד פתח ביתו, ולא הרגיש, מפני שהיה במר נפש, וכאשר ראה שהוא ליד פתח ביתו, תמה תמיהה גדולה והודה לה' על חסדו שעשה עמו, והליסטים חפשו אחריו ולא מצאוהו.

ועל זה אמרו "כל האומר ברכת הלבנה בזמנה, כאלו הקביל פני שכינה", (סנהדרין דף מ"ב ע"א) ועושים לו נסים ונפלאות, כך יעשה עמנו הקב"ה נסים ונפלאות אמן. (אהבת חיים פרשת בהעלותך)

האבא בא בחלום והוכיח את בנו

אשה מכובדת ובעלת עסק מבוסס בעיר "פרשבורג" שבהונגריה, היתה נוהגת במשך שנים רבות, להביא מידי פעם בפעם תרומה הגונה לישיבה, כתנאי שיגידו בישיבה "קדיש" תמידי, לעילוי אותן נשמות גלמודות שאין מי שיגיד אחריהן קדיש, והישיבה העמידה בחור מיוחד שאמר קדיש לטובת נשמות אלו.

לימים הסתלק לעולמו בעלה של אותה אשה, ומכיוון שהוא ניהל את העסק ביחד איתה, פגעה פטירתו בעסק שנצטמק והלך עד שנסגר כליל. "מצבה הכלכלי" של האשה הלך והחמיר, וברבות הימים נפל עליה "עול נוסף" כאשר הגיעו שתי בנותיה לפרקן, וכסף מנלן? נשאה האשה את סבלה בדומיה, קיבלה עליה את הדין באומץ והשלימה עם גורלה.

אולם על דבר אחד לא יכלה "לוותר" ולבה היה מר עליה ביותר, והכאיב לה עד מאד, וזהו ענין "שמירת הקדיש" שעלול להתבטל אחרי שהפסיקה את הקצבתה למטרה זו.

במר נפשה, עלתה להנהלת הישיבה, ושטחה את בקשתה שהישיבה תאות להמשיך גם הלאה את "שמירת הקדיש" לעילוי נשמות גלמודות, עד שירחיב ה' גבולה, ותחזור לתמוך בישיבה כמקודם.

"נתרגשו" מאד ראשי הישיבה מתום לבה וצדקת נפשה של אלמנה זו, והבטיחוה למלא את מבוקשה, לשמור את אמירת "הקדיש" כמו עד כה, הבטחה זו מילאה את נפשה אושר אין קץ.

וכשברק של אושר מנצנץ מעיניה הנוגות, נפרדה מראשי הישיבה ופנתה ללכת לדרכה. מעתה שוב לא העיק עליה כל כך מצבה היא, ואפילו מצב שתי בנותיה שהגיעו כבר מזמן לפירקן. כי מרגע שענין הקדיש לנשמות הגלמודות הובטח לה, כמעט שלא חסר לה כלום בעולמו של הקב"ה. ובענין שתי בנותיה שמה מבטחה בו. אבי יתומים ודיין אלמנות. והוא

הרחום וחנון יראה בוודאי בעוניין של שתי בנותיה, ויזמין להן את זיווגן ואת כל צרכיהן.

בצאתה לרחוב בא למולה יהודי ישיש בעל הדרת פנים ״נדירה״, כשזקן צח כשלג יורד לו על פי מידותיו ובירכה לשלום, ״הופתעה״ האשה מהסברת הפנים הלבבית של הזקן הבלתי מוכר לה.

הפתעתה גדלה שבעתיים בעת שהזקן התקרב אליה, ונכנס איתה בשיחה תוך התעניינות במצבה ובמצב בנותיה. נאנחה האשה קשות ושטחה לפניו את מר גורלה, ואת נפילתה מאיגרא רמא לשפל המדרגה, עד שאין לה האמצעים ההכרחיים להשיא את בנותיה הבוגרות.

״מהו הסכום המשוער הדרוש לך, להוצאות נישואיהן של בנותיך״ שאל הזקן ״לשם מה חשוב לכבדו לדעת, למאי נפקא מינא השיבה האשה בתמהון, ונקבה בסכום המשוער, שלף הזקן גליון נייר ורשם ״הוראה״ לבנק המקומי לשלם לאשה את הסכום שנקבה.

אולם בטרם שם את חתימתו, הביע משאלתו שהיות ומדובר ״בסכום רציני מאד״, רצוי שתהא חתימתו בנוכחות עדים שיראו במו עיניהם כשהוא חותם אישית על ההמחאה, ויאשרו זאת בחתימת ידם.

נרגשת ומופתעת ממה שהתרחש, עלתה לאולם הישיבה ובקשה משני בחורים להילוות אליה משראה אותם הזקן, הציע להם שיתבוננו איך שהוא שם את חתימתו על הוראת התשלום, וליתר בטחון ביקש מהם פיסת נייר, ורשם עליה את חתימתו למזכרת ולדוגמא.

במוסרו את ההמחאה על הסכום הנכבד לידי האשה, הורה לה שתלך לפדות את ההמחאה למחרת בבוקר, ״כל הענין״ נראה לאשה ההמומה תמוה ומוזר, מה ראה הזקן הזר הבלתי מוכר להסביר לה פנים כל כך, ולהראות רוחב לב כזה, עד כדי כיסוי הוצאות השאת שתי בנותיה.

אף על פי כן הזדרזה למחרת לסור אל הבנק, ״ובלב פועם״ ניסתה את מזלה.

כשבחן פקיד הבנק את המחאה, תקע בה ובאשה מבט תוהה, מסתכל פעם ופעמים וכולו נבוך ומשתאה תוך הבעת סימני המבוכה, ביקש מהאשה להמתין, והוא נכנס עם ההמחאה למנהל הבנק שהיה גם בעליו.

וכאן התרחש משהו ״דרמטי״ ביותר, כשראה מנהל הבנק את ההמחאה, צנח מכסאו והתעלף.

בבנק קמה ״מהומה״, הפקידים ששמעו על המתרחש, הכניסו מיד את האשה לחדר צדדי והפקידו עליה שומר לבל תתחמק, תוך חשד שיש כאן ענין עם מעשה מרמה.

אחרי ששבה רוחו של מנהל הבנק ביקש לראות את האשה שהגישה את ההמחאה לפרעון. בהכנסה שאלה בבהילות, אימתי וכיצד קיבלה את ההמחאה, "רק אתמול" קיבלתיו מיהודי מכובד בעל הדרת פנים, וישנם אפילו שני בחורי ישיבה היכולים לשמש כעדים, שראו איך כותב ההוראה חתם על ההמחאה, ענתה האשה כמתנצלת.

האם תוכלי לזהות את האיש, אם אראה לך אותו בתמונה? שאל המנהל. "בוודאי אזהה אותו ואין לי כל ספק שגם שני הבחורים יוכלו לזהות אותו", ענתה. הורה המנהל להביא לפניו את תמונת דיוקנו של אביו המנוח, וכשהוצגה התמונה בפני האשה, הצביעה ללא היסוס עליו כעל האיש שנתן לה את ההמחאה.

ציוה המנהל לפרוע את ההמחאה ושיחרר את האשה.

אחרי שהאשה הלכה, סיפר המנהל לנוכחים את פשר "הפרשה המוזרה" שהתחוללה לנגד עיניהם. האיש שמסר את ההמחאה לאשה, אינו אלא אביו שהלך לעולמו לפני עשר שנים, בלילה הקודם הופיע אביו בחלום ואמר לו בזו הלשון:

"דע לך שמאז שסרת מדרך הישרה" והתחתנת עם נכרית והפסקת לשמור את הקדיש, לא מצאה נשמתי מנוחה. עד שבאה אשה אלמונית וציוותה להגיד קדיש לנשמות שאין אומרים קדיש אחריהן, וזכותי עמדה לי שהקדיש הזה שאמרו בישיבה לפי פקודת האשה גרם לי עילוי ונחת רוח לנשמתי.

אשה זו תופיע מחר בבוקר בבנק שלך עם המחאה שמסרתי לה לכיסוי הוצאות נישואי שתי בנותיה.

כשקמתי בבוקר "נפעם" מהחלום, ספרתיו לאשתי שלעגה לכל הענין. אולם משהופיעה האשה עם ההמחאה נתאמת לי שאכן החלום אמת היה.

וסיים מורנו (הג"ר חיים זוננפלד זצ"ל) "מי היו שני הבחורים? אני הקטן וחברי רבי יהודה גרינוואלד".

האיש נהיה לבעל תשובה, אשתו התגיירה כדין, וזכו להקים בית נאמן בישראל. (ספר ילקוט לקח טוב)

ושמח הגאון שמחה גדולה

והעיד על הגאון מוהר"ר זלמן מירל"ש אב"ד דק"ק "המבורג" שפעם אחת הלך לבהכ"נ מעוטף בטלית ותפיליו כדרכו, ופגע בו אדם אחד שהיה

לו למכור אבנים טובות, ורצה שילך עמו לביתו, והגאון השיב לו שימתין עד שיבוא מבהכ״נ.

ובתוך כך מכרן לאחר, והאחר הרויח בהם כמה אלפים ר״ט, ושמח הגאון שמחה גדולה שהשליך מנגד ממון רב, עבור תפלת צבור. (מגן גבורים)

וכ״כ בספר ״אליהו רבא״ בשם תשובת ב״י דיש לקנוס האנשים שמונעים לילך לבהכ״נ, משום שעוסקין בתורה, או משום שמשתכרין ממון. ולעשירים יש לקנוס ״יותר״, ובעל תורה אף שעוסק בלימוד מ״מ איכא חשדא וחילול השם כמש״כ סי״ח. (משנה ברורה סימן צ׳ סקכ״ט)

מכיון שהזכרנו ענין של תפילה בציבור אכתוב עוד כמה נושאים שקשורים בענייני תפילה בציבור:

מעלת שיר השירים

שירת החיפוש התמידי

אומר היה הגאון הצדיק רבי מאיר חדש זצ״ל, המשגיח דישיבת ״חברון״, חז״ל אמרו במסכת ידים (פרק ג׳ משנה ה׳), כל הכתובים קודש ״ושיר השירים״ קודש קודשים.

במה ״מתעלה״ שיר השירים על שאר הכתובים? בכך שהוא שירת על משכבי בלילות, ״בקשתיו״ את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו, שירת החיפוש התמידי, הצמאון ללא רויה.

אמירת שיר השירים של הגר״א

לאחר ליל סדר של פסח, מצוה היה הגאון מוילנה זצ״ל שיצא כל איש מעליו, ונשאר לבדו בחדרו, פעם ביקש אחד ממקורביו לידע מה עושה הגאון בשעה נשגבה זו, התחבא בחדר, וראה שהגר״א התחיל לומר שיר השירים ״בדבקות נוראה״, ומיד יצאה נשמתו של הגר״א להתדבק באלוקיו, והגוף נראה כמת עד שהלה שהתחבא בחדר חשב אותו ״כמתעלף״ וניגש לעוררו ולהקיצו מיראתו שלא ימות.

מעלת קריאת שמע

שאזכה לומר פעם אחת שמע ישראל

הגאון רבי שמואל בראך זצ"ל, רבה של "נירמדא", עלה לבקר את רבו "המהר"ם שיק" זצ"ל, רבה של "חוסט", בחליו האחרון, מצאו מתיסר בייסורים וכל אבריו נפוחים ר"ל, קרא אוי לי רבי שראיתיך בכך.

נענה רבו ואמר, מתחנן אני לפני בורא עולם שיאריך את חיי, ואפילו יהא נגזר עלי להמשיך ולהתייסר ביסורים אלו כל חיי, ואהיה מוטל כך במיטה כאבן שאין לב הופכים, ולא אוכל לעשות מאומה, ובלבד!!! שאזכה לומר "פעם אחת" ביום, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד.

לולא היית אומר שמע ישראל אזי...

ידוע המעשה של ר' ישראל החסיד תלמידו של המגיד "מפרימישלן", מקומו מאוסטריא (מעיר מסילקולי) כל שנה היה הולך "להונגריה" (לעיר דיברוצין) היה קונה סחורות משם, ובשנת תר"ח אמר לו הרבי שהשנה לא כדאי לנסוע, אבל הוא היה מוכרח מפני כמה סיבות, ונסע.

ופתאום פרצה מלחמה בין אוסטריה ובין הונגריה, וצבא אוסטריה הקיף את עיר "דיברוצין" ונשאר גם ר' ישראל החסיד במצור, כל יום היה יושב בבהכנ"ס ולומד תהלים ובלילה היה הולך למלון.

והנה פעם בלילה כשהיה הולך למלון לישון, תפסו אותו שוטרי העיר, ובקשו ממנו תעודת זהות, וראו שהוא נתין אוסטריה חשבו אותו למרגל, ושמוהו בבית סוהר, אחר יומיים יצא דינו למות, כי בשעת חירום לא מדקדקים הרבה ולא מרבים בבירור, מאחר שהנתפס היה מצד האוייב, וזה היה יום חמישי והוצאה לפועל קבעו ליום שבת, ושני ימים האלה ר' ישראל היה בתענית ולומד תהלים ובוכה.

וביום שבת בבוקר באו החיילים קשרו אותו, ולקחוהו למקום המיועד לככר הגרדום, ובדרך הליכתם פגשו בפרש קצין גבוה אשר הכיר את היהודי, שאל ממנו ישראל מה קרה לך? אמרו החיילים חייב תליה, שאל הקצין למה? סיפרו לו שזה מרגל.

אמר להם אני מכיר שיהודי זה תם וישר, לכן להחזיר אותו לבית כלא, ונראה מה נעשה אתו, השיבו לו החיילים שאין ברשותם לעשות כן, כיון שהם נצטוו לתלות אותו.

אמר להם הקצין אם כן המתינו כאן עם האסיר, עד שאביא לכם פקודה חדשה, החיילים קיבלו בקשתו, והמתינו עד שבא הקצין והביא פקודה ממקום הדרוש, להחזיר את היהודי לבית הסוהר.

והנה לא הספיקו להכניס אותו לבית הכלא, וצבא אוסטריה כבש את העיר, וראו את ר' ישראל, הכירו אותו שאלו ממנו מה אתה עושה כאן? א"ל שנתפס כמרגל לטובת המלכות, שמחו שמחת גדולה, ומיד שחררו והתיחסו אתו בכבוד.

שאלו מה בקשתך ונעשה, אמר להם אני רוצה, שתשלחו אותי לאשתי ובני, שהדרכים היו בחזקת סכנה בגלל המלחמה וכן עשו אתו.

וכשבא לעירו הלך ראשונה, לנשק את ידי רבו הצדיק ר' מאיר מפירימשלן, ולספר מה שעבר עליו, אבל רבו הקדים ואמר לו ישראל ישראל אתה יודע כמה שהטרחתי בשבילך להצילך? תדע לך שהצומות, והבכיות, ולימוד התהלים והדמעות שירד ממך בבית הסוהר, עזר לי הרבה, עד שהרעשתי עולמות העליונים, והרשו לאביך ובא בדמות קצין צבא ועשה מה שעשה.

והצער הזה, היה לך "תיקון" על גלגול הקודם, שהיית בו ישיבה ועזבת הלימודים, והלכת אחרי הפיתוי של חברים בדרך חפשי, ולמדת שפות זרות והצלחת להיות קצין הצבא, ובמלחמות שהיה ביו גרמניה לפולין נפלת חלל בשדה הקרב.

"לולא" היית אומר "שמע ישראל" היה עוזר לך, לא היית צריך לבוא בגלגול זה, ולסבול, אבל חכמות זרות שלמדת נשכח ממך וראית אלקי אביך המביא במשפט על כל נעלם, ועתה תהיה נאמן לתורה ולעמך ישראל.

אומר שמע ישראל וצועק

מעשה ביהודי אחד הדיוט שהיה כפרי ולא למד תורה מקטנותו, אבל היה בעל אמונה, והיתה לו עגלה שפעם בשבוע היה מביא בה ירקות מהכפר לעיר.

והנה פעם אחת בא לעיר כרגיל ומצא כל החנויות סגורות, ואפילו ילד אחד לא נמצא ברחובות, ולא ידע מה קרה? רק שמע קולות של בכיות, הלך באותו כיוון וראה בית הכנסת גדולה, מלא מפה לפה וכולם בוכים.

שאל מאחד מה קרה! אמר לו אין אתה יודע? הלא ששני ימים כל ישראל בתענית, ומבקשים מהקב"ה שיבטל מעלינו הגזירה הזאת.

והגזירה כך היתה, שבאותה העיר היה כומר רשע גדול, ורצה לנקום מישראל ע"י עלילות דברים, ובא לפני המלך וביקש ממנו הרבה שיוציא

המלך כרוז כזה, בעוד שבוע ימים, אם יש חכם בישראל צריך שיעמוד לפני המלך ביום פלוני, ובשעה פלונית.

ושם ע״י המלך, עומד כומר אחד, שרוצה לשאול שלשה שאלות, אבל בלי דיבור רק ברמזים בלבד, והעונה גם כן צריך להשיב לו ברמזים, ואם לא יצליחו היהודים, סכנת גירוש מרחפת עליהם וזהו צרה גדולה.

כששמע הכפרי הדברים האלה, רץ אל הרב הקדוש הזקן בתוך בית הכנסת שהיה מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין ופניו ממש על הרצפה, ויורד ממנו דמעות כמים, אמר לו אדוני הרב למה אתם כל כך מצטערים? ב״ה אני הולך תיכף ומיד אל המלך, ואני אשיב לכומר, אתם תפסיקו הבכיות ותלכו הביתה.

הרב וכל הציבור, כששמעו את דבריו חשבו אותו למשוגע.

אבל הכפרי נסע בעגלה שלו ישר אל המלך, באמצע הדרך מצא יהודי אחד. אמר לו תעשה לי טובה תמכור לי חתיכה גבינה כשרה בגלל שאני רעב, היהודי ההוא נתן לו ככר גבינה לבנה שם בחיקו והלך.

מה אתה רוצה יהודי

ומכיון שהוא היה לבוש כדיוט, הכירו בו שהוא בעצמו הדיוט, ולא נתנו לו להיכנס לפני גדולי המלכות. והיה ביו השומרים ובינו צעקות, אותו הרגע נכנס אותו הכומר, ושאל ממנו מה אתה רוצה יהודי? אמר לו שהוא בא לתת תשובות, הוא מוכן להשיב על כל החכמות, צחק הכומר, ואמר לו אם אתה חכם ונבון איפוא הכבוד שלך, הלא הבגדים מכבדים את האדם, ענה לו זה לא עסקך, בין היהודים כך הוא.

תיכף הודיעו למלך שבא עגלון יהודי, ורוצה להשיב על השאלות, אבל לא נאה להכניס את היהודי הזה בבגדים סרוחים. שלח לו המלך בגדים נקיים והכניסוהו למרחץ וילבשם ויבא, אולם לא קבל היהודי את הבגדים בשום אופן, המלך עלה בדעתו שיכול להיות שבאמת הוא פקח גדול, רק שמראה את עצמו כטיפש.

המלך נתן לו להיכנס עד הפתח ולא יותר, כי לא כבוד למלכות להכניס אותו כמו שהוא, והכומר והמלך עמדו מרחוק עם כל גדולי המלכות שהתאספו באותו שעה, לראות מה השאלה ומה התשובה, כשנכנס היהודי עד הפתח, וזה את הכומר עומד ע״י המלך בגאוה ועוז, אמר לו היהודי דע מה למעלה ממך.

עכשיו בא לשאלה הראשונה: הכומר הוציא שני אצבעות ממול היהודי. והיהודי הוציא אצבע אחד ממולו, נשתנו הפנים של הכומר, השביע המלך לכומר, שלא ישקר תגיד לי את האמת מה שאלת ומה ענה לך? אני

אמרתי לו שיש שני אלוה בעולם, והוא ענה לי, שיש אלוה אחד בעולם, זוהי שאלה ראשונה ופתרונה.

שאלה שניה: הכומר הראה ליהודי חמש אצבעות פרודות אחת מהשניה, והיהודי הראה לו אגרוף, אמר לו המלך מה זה? אמר הכומר למלך, רמזתי לו אתם אומרים שיש אלוה אחד בעולם למה אתם מפוזרים? ענה לי שעתידים להקבץ על מקום אחד זהו האגרוף.

שאלה השלישית: לקח הכומר בקבוק יין אדום הראה ליהודי מרחוק, כשראה היהודי את היין האדום, תיכף הוציא מכיסו את ככר גבינה הלבנה והראה לו, ראה המלך שהכומר הולך ומתעלף, אמר לו המלך שמע אנכי הרשיתי לך על מה שבקשת ממני, עכשיו תגיד לי מה זה היין והגבינה.

אמר לו הכומר אדוני המלך יין אדום זה דם, אמרתי לו אתם שפכתם דם נביא שלכם בתוך בהמ״ק, ואיך תתקבצו כמו שאתה אומר? והוא הראה לי גבינה לבינה, כתוב בתורת ישראל אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. (ישעיה א׳. י״ח).

אותו הרגע שמח המלך ביהודי, ונתן לו מתנה הגונה ושלח אותו. למחרת והנה בעיתונות יצא דבר המלך, המעשה שהיה אתמול ופתאום בא אחד ועתון בידו ואמר להרב: אדוני הרב, העגלון שהיה פה אתמול נכון שהלך ועמד לפני המלך והכומר וזה פלא.

הנה כתוב בעתון שאלה ראשונה כך וכך, והשניה, והשלישית, והוציא כרוז מהמלך שהיהודים זכו, ונתבטלה הגזירה. תיכף הפסיקו את תעניתם. שלח הרב אחרי הכפרי שיבוא ובא.

התחילו כולם לצחוק

סביב להרב התאספו כעשרים רבנים מגדולי התורה, כדי לראות את הכפרי, ולשמוע ממנו, נתנו לכפרי כסא לשבת על יד הרב ושאל ממנו.

ידידי תגיד לי שאלה ראשונה מהכומר, מה היתה? אמר לו: הוא הראה לי שתי אצבעות. אני הבנתי שרוצה להוציא ממני שתי עיניים, ואני הראיתי לו אצבע אחת. כלומר, באצבע אחת אני מוציא את שתי עיניו. התחילו כולם לצחוק. כך לא היה כתוב בעתון. הבינו שזה היה באמת נס.

המשיך, תגיד לי מה היתה השאלה השניה? הראה לי חמש אצבעות, רוצה לומר, רצה לתת לי סטירה, ואני הראיתי לו אגרוף. אם רצה לתת לי סטירה באגרוף שלי אני אוציא את השיניים שלו. ונתמלא כל החדר צחוק.

אמר הרב: טוב, השאלה השלישית מה היתה? אמר לו הכפרי: כמדומה לי שפחד ממני, הלך והביא בקבוק יין. אני ידעתי שרוצה לפייס אותי, ואני נתתי לו גבינה לעשות שלום בינינו. קם הרב ונשק את מצחו. הבינו כל הרבנים שנעשה נס על ידו.

שאלו אותו, למדת תורה? מניח תפילין כל יום? אמר להם שאינו יודע כלום. רק מניח טלית ותפילין ואומר "שמע ישראל" וצועק ואומר "דע" מה למעלה ממך וממנו אני ירא. כך למד מבית אביו. (אהבת חיים ח"ב במדבר עמוד י"ג)

חשיבותה של ברכת כהנים

ואני אברכם - הברכה הגדולה

הגאון מבריסק, בשנות שבתו בירושלים, נהג להתפלל במנין מצומצם בביתו, ובתקופה הראשונה היה מספר המתפללים אצלו מצומצם ביותר, וגם עוד לא היה כהן קבוע במנין זה, שיוכלו להתברך בברכת כהנים "בכל יום", כמנהג ארץ ישראל.

כשהתקרב ראש השנה, מצא הרב כהן אחד שהסכים לבוא להתפלל במנינו לתפילת מוסף. והנה, הגיע ראש השנה, ואותו כהן, שהתפלל במקום אחר תפילת שחרית, התמהמה ולא הספיק להגיע לשעה היעודה, כנראה משום שהאריך בתפילת שחרית, כיאה לימים הנוראים.

קהל המתפללים בבית הרב כבר היה חסר סבלנות, והיו שהציעו להתחיל תפילת מוסף בלי הכהן, אך, כמובן, ששאלו על כך את הרב, והוא הורה לחכות עד לבואו. כשהעיר מאו דהוא שיש בזה משום "טירחא דציבורא", לא הגיב על כך ושתק. הבינו כולם, כי צריך להמשיך ולחכות.

כעבור זמן מה הגיע הכהן והתחילו בתפילת מוסף. בסיום התפילה פנה הרב לקהל המצומצם שעמד לידו ואמר:

יש לכם עוד ללמוד הרבה מהחסידים, שהרי מוכנים הם לכתת רגליהם למרחקים, אפילו בקור ובשלג, בחום ובשרב ובכל תנאי שהוא, ולפעמים אפילו בנסיעה שנמשכת מספר חדשים, הכל כדי להגיע לרבם הנערץ עליהם ולזכות בברכתו.

והנה כאן, הרי מקרא מלא בתורה הוא: "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", ברכה כה גדולה כמו "ברכת כהנים" ואתם אין לכם סבלנות להמתין ולו כמחצית השעה?!...

ברכת כהנים מכשירה את ישראל לקבלת ברכה

"ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" (במדבר ו, כ"ז) נתבאר כאן שתפקיד הכהנים לשים את שמו של הקב"ה על בני ישראל.

יש להבין מהי שימת שם ה'? אם הכוונה היא לברכת כהנים, כפי שמשמע בפשטות, עדיין לא מובן כיצד מהווה הברכה שימת שם ה'?

בעל "עקידת יצחק" מבאר את הענין בהקדימו לכך כלל חשוב בענין ברכות ותפילה, כדי שתחול על אדם ברכת ה', עליו להכין את עצמו לכך. ככל שיכין ויכשיר את עצמו, כן יגדל שפע הברכה לה יזכה. הדבר דומה לנהר ארוך שצורתו משתנה ממקום למקום. יש מקומות בהם הוא משופע במים ויש מקומות אחרים בהם כמות המים היא דלה ביותר.

אדם שינסה לעמוד על פשר הדבר, עלול לטעות ולחשוב, שהדבר תלוי במידת קירבתו או ריחוקו של המקום ממקורות הנהר ומעיינותיו. אך המשכיל יבין, שלא בזה תלוי הדבר, אלא כמות המים משתנה ממקום למקום בהתאם לעומק האפיק או לרוחבו. כאשר האפיק רחב מוצאים להם המים שטח גדול וממלאים אותו. לעומת זאת, במקום צר מצטמצמת ביותר אפשרות התפשטות המים.

גם הטובה המגיעה לאדם מאת המקום יתברך שמו אינה תלויה בהכרח במידת קירבת האדם אל ה'. במידה רבה תלוי הדבר בגודל "כלי הקבול" שהאדם מכין. כמו שנאמר "הרחב פיך ואמלאהו" כמידת רוחב הפה יהא גם המילוי.

ומהי אותה הכנה הנדרשת?

בתהילים (ל"ג) נאמר "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו" הקב"ה מצפה שבני אדם ייחלו לחסדו, וידעו כי הוא מקור הברכה. ומי שמיחל לחסד ה', זוכה שעין ה' מביטה עליו ונותן לו משאלותיו. וכן נאמר (תהלים צ"א) "אשגבהו כי ידע שמי" נמצא כי הידיעה שה' הוא מקור הברכה היא ההכנה שמכוחה זוכים לברכת שמים.

לפי זה יובן היטב פסוקנו. תפקיד הכהנים הוא ללמד את העם תורה ודעת כמו שנאמר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". (מלאכי ב' ז'.) לכן ציוותה אותם התורה ללמד את העם גם את "העיקר הגדול" שכל סיפוק צרכיהם יבוא אך ורק מאתו יתברך.

את משימתם זו ממלאים הכהנים על ידי ברכת הכהנים. באומרם "יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך וכו' ישא ה' פניו וגו'", הם חוזרים ומדגישים בכל אחד משלושת הפסוקים כי סיפוק כל צרכינו נתון בידי הקב"ה.

וזהו פשוטו כמשמעו של "ושמו את שמי על בני ישראל" - לשים את שמו ית' בקדקדו ובמוחו של כל איש ישראל. ואז, כאשר יושם שם ה' על בני ישראל והם ישיבו זאת אל לבם, ימצאו בכך מוכנים וראויים לברכה המובטחת בהמשך הפסוק.

"ואני אברכם" (לקח טוב ח"ד עמוד ע"א)

עת רצון גדול בשמים

איתא במשנה: סוטה (דף מ"ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ובגמרא: אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו. ושאלו: ואלא עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ויהא שמיה רבא דאגדתא. ותשובה אחרת מצינו בירושלמי סוטה (ט "ד) על הפסוק: "ואל זועם בכל יום" מי מבטל? רבי אבין בשם ר' אחא, ברכת כהנים מבטלת.

ומבואר ב"קרבן העדה" שהכהנים בברכתן מבטלים הקללות הבאות בעולם. ובענין חלום רע, מובא במדרש (רבא י"א) שהשומע ברכת כהנים, "אין דבר רע מזיקו".

ולפי דברי התוספות בסוטה (דף ל"ט ע"ב) בד"ה אם עונינו, משום שזמן ברכת כהנים הוי "עת רצון". ומקור לזה יש בזוה"ק פרשת נשא (דף קמ"ז ע"ב) שבשעה שהכהנים מברכים, "אשתכחו רחמי בעלמין כלהו, ומאן דיבעי צלותיה בצעריה אתהפיך ליה דינא לרחמי".

והנה מתוך התבוננות במאורעות של דורינו, עד כמה שעינינו הכהות יכולות להבחין, ע"י בדיקה מקיפה של העובדות ניתן לראות שיש תיאום רב בין השרדות של קהילות שונות בשואה, ובין התדירות של ברכת כהנים אצלם. ובדרך כלל המקומות שנהגו בנשיאת כפים כל יום או כל שבוע, "פחות סבלו" ביחס לאחרים.

ועוד: כידוע נעצרו הרוצחים ימ"ש בשערי מצרים, בה נהגו ברכת כהנים בכל יום בכל הדורותי וכך ניצלה גם ארץ ישראל שגם בה נוהגים ברכת כהנים בכל יום.

פרק ז' - כוחו הענק של הדיבור

השאלה הגדולה שהעסיקה כמה מגדולי ישראל: במה זכו עדות המזרח שבעוד שמליונים מבני אשכנז נהרגים ונשחטים על קדוש השם בשואת אירופה, לא נפלה משערת ראשם ארצה? במאי קא זכו ?

היה זה כ"ק האדמור הזקן מגור בעל האמרי אמת זצ"ל שאמר את הסיבה הנראית לו לרבה של בני ברק הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל. וז"ל : "זכותם הגדולה היתה, שבעוד שבני עדות אשכנז זלזלו בקדושת בתי הכנסיות והיו משוחחים בעת התפילה, הרי שהספרדים נזהרו מכך מאוד, והקפדתם שלא לדבר שיחה בטלה בבית הכנסת ידועה היתה ומפורסמת לכל", אמר האדמור מגור זצ"ל.

דיבור שלא במקומו הורס ומביא חורבן לעולם!!! אולם דיבור בשעה שצריך וחייב לדבר בונה ומקיים הרבה עולמות.

הרוקח (בפרשת חיי שרה) כתב מידה טובה מרובה ממידת פורענות פי חמש מאות פעמים, והנה מצינו שמי שמגדף את השם דינו בסקילה.

נמצא אם כן שהמשבח ומברך את השם שכרו פי חמש מאות פעמים מפורענות המגדף.

פעמים רבות קורה וזה קורה לכולנו, שאדם מצוי במצב רוח קודר, ולא משנה בכלל מאיזה סיבה, והנה מגיע מולו חבר ומשבח בפניו את בנו או מעניק לו כל מחמאה מסוג אחר, האדם הזה, שעד לפני רגע היה כל כולו מושפל, שבור ונכה רוח יהפוך את עורו ויהיה לאדם המאושר ביותר בעולם.

בכמה מקומות נוכחתי לדעת, מה כוחה של "מילה טובה", עד שזה גרם להחיות את מקבל המילה הטובה, ולשפר מצבו לאין ערוך, ואפילו אם האומר לא מרגיש זאת ידע שזה פועל הרבה מאד. (אור לציון "זכרון הדסה" עמוד קס"ט)

היה "כדאי" לבורא עולם לברוא את העולם, למשך ששת אלפים שנה, כדי שיהודי אחד יזכה לומר "פעם אחת" בלבד בכל משך זמן הבריאה "ברוך הוא וברוך שמו" (רבינו לופאין בשם הסבא מקלם)

הדיבור עושה שולחנו של מקום

המשנה באבות (פרק שלישי משנה ד') אומרת: רבי שמעון אומר שלושה שאכלו על שולחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים, שהם בהמות שנשחטו לעבודה זרה. אבל שלושה שאכלו שעל שולחן אחד, ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום.

ונתבונן בזה מה "כוחו" של הדיבור, שבכוחו להפוך את השולחן שלא אמרו עליו דברי תורה, שהוא אוכל מזבחי מתים, ובכוח הדיבור של דברי תורה אתה הופך אותו לשולחנו של מקום, ולא זו בלבד אלא שזה מהפך

מקצה לקצה, מאוכל של עבודה זרה, לאוכל של שולחנו של מקום. זהו "כוחו" של הדיבור.

גדול המלבין שיניים לחבירו

והנה הגמרא בכתובות (דף קי"א ע"א) אומרת: "אמר רבי יוחנן טוב המלבין שיניים לחבירו, יותר ממשקהו חלב שנאמר "ולבן שיניים מחלב" ופרשו בו "בעלי המוסר", שאם יש לפנינו אדם שלא שתה מים כבר שני ימים, והוא צמא מאד, קרוב לעילפון, והנה אחד מגיש לו כוס חלב, שזה גם מרווה וגם מחזק, איזה פעולה עצומה עשה אותו אדם, ועל זה אמרו חכמים, שהמלבין שיניים לחבירו, מחייך אליו, הוא "יותר" טוב ממשקהו חלב. ראה מה כוחו של הדיבור.

ובאור לציון "זכרון הדסה" (בעמוד קס"ט) כתב וז"ל: בכמה מקומות נוכחתי לדעת, מה כוחה של מילה טובה, עד שזה גרם "להחיות" את מקבל המילה הטובה, ולשפר מצבו "לאין ערוך", ואפילו אם האומר לא מרגיש זאת "ידע" שזה פועל הרבה מאד עכ"ל.

היה כדאי לבורא עולם לברוא את העולם

אמר רבינו אליהו לופיאן זצ"ל, בשם הסבא מקלם זצ"ל וז"ל: היה "כדאי" לבורא עולם לברוא את העולם למשך ששת אלפים שנה, כדי שיהודי אחד יזכה לומר "פעם אחת" בלבד בכל משך זמן הבריאה, "ברוך הוא וברוך שמו".

ואלף "ברוך הוא וברוך שמו", לא מגיעים לגודל חשיבות של אמירת "אמן" אחד.

ואלף פעמים "אמן", לא מגיעים לגודל חשיבות של "אמן יהא שמיה רבא".

ואלף פעמים "אמן יהא שמיה רבא", לא מגיע לזכות של תיבה "אחת" של דברי "תורה";

"והדברים מבהילים", מאד מה כוחו של הדיבור, ובפרט בדיבור של דברי תורה.

הייתי אומר אחר קיום כל המצוה

כתב הגאון ה"אדרת" זצ"ל רבה של פונוביז' בקונטרס הגהותיו, בכל מצוה המיוחדת ליום מיוחד, כגון מצה ויום טוב של פסח, הייתי אומר אחר קיום כל המצוה, "מודה אני לפניך אלוקי ואלוקי אבותי שהחייתני וקימתני והגעתני לקיים מצוה זו בשנה הזאת"

וכן "תעזרני ותחייני ותקיימני ותגיעני לשנה הבאה לקיימה ולקיים כל המצוות מעתה ועד השנה הבאה עלינו לטובה בשמחה ובבריאות", אמן
(נפש דוד אות מ"ב)

איזו השפעה יש למילה אחת

אם היה לנו מושג איזו השפעה יש למילה "אחת" היוצאת מפינו, לחיוך "אחד" הנראה על פנינו, היינו מעניקים לאירועי החיים התייחסות שונה לחלוטין.

את הדברים שמענו מפיו של אחד הרבנים ברמת אלחנן שבבוקר אחר, לאחר תפילת שחרית, ניגש אליו אחד הרבנים הידועים בבני ברק, המתעסק בענייני שלום בית, ואומר לו: "יישר כוח גדול מגיע לך על הצלחתך להשכין שלום בבית פלוני. מה שאני לא הצלחתי לעשות במשך זמן רב למרות הניסיון שהצטבר אצלי וההתמחות הגדולה שיש לי בעניינים אלה, עשית אתה במילה אחת".

האברך היה בטוח בכל מאת האחוזים שהרב טעה בכתובת, וניגש אל האדם הלא נכון. "הייתי שמח מאוד לקבל את השבחים הללו, אולם צר לי להודיע להרב שליט"א שאין לי כל מושג על מה הוא מדבר. מעודי לא התעסקתי בהשכנת שלום בית, בוודאי לא בשבת האחרונה, וברי לי שיש כאן טעות בכתובת".

אבל הרב בשלו, נשאר על עמדו, וממשיך לדבוק בגירסתו, שרק בזכות האברך חזר השלום אל הבית, לאחר תקופה ארוכה מאוד של מריבות ותככים.

אבוא ואספר לך מה היה, ותדע את "גודל השכר" שיש לך בשמים. בזכות מילה אחת שהוצאת מפיך.

נכון שלפני כמה ימים, שאל הרב, ניתקלת בבן ישיבה ששקד על תלמודו בהיכל בית המדרש בהתמדה רבה, ואתה לא התעצלת אלא באת לאביו של אותו בחור וטפחת לו על כתפיו תוך כדי נתינת מחמאה אישית בנוסח "אה, איזה בן יש לך"! איזה מתמיד! אשריהם להורים שגידלו בן שכזה".

שניות ארוכות לקח לאברך כדי להודות "באשמה" ולהיזכר שאכן עשה את הדברים המיוחסים לו.

ובכן דע לך, ידידי, שה"מחמאה הקטנה" הזו שלא לקחה לך יותר מכמה שניות, החזירה את השלום המיוחל לביתו של אבי הבן, ובלי שהתכוונת לכך זכית לקיים את אחת המצוות "הגדולות" ביותר בתורה, השכנת שלום בין איש לאשתו", אמר הרב.

אותו רב, שהתפרסם "כאחד המומחים" היותר גדולים בענייני שלום בית, הסביר שאחת הסיבות העיקריות המטלטלות כיום את שלום הבית מתבטאת בחוסר ההערכה של בני הזוג זה אל זה. אלא שהבעיה אינה מתחילה בכך. הגורם העיקרי למריבות הוא שהאיש, וכן האשה, אינם מעריכים את... עצמם, את כוחותיהם וכישוריהם, וכשאדם נמצא במשבר אימון שכזה כלפי עצמו, הוא גם לא יעריך את זולתו.

ברגע שהאדם מרגיש את עצמו במצב מרומם, ומכיר את הכשרונות וההישגים אליהם הגיע, ישתפר בהדרגה מצב הרוח שלו, ואז ייקל עליו להעריך ולכבד אנשים אחרים.

הכלל הוא שכאשר יש לאדם "אור בעיניים" - הולך האור הזה ומתפשט על כל סביבותיו, ואז תהיה לו אפשרות להאיר פנים לאשתו ולילדיו, להתייחס אליהם כראוי, ולהרגיש שאכן ביתו הוא המקום הטוב ביותר עלי אדמות.

" זה מה שפעלת במחמאה שאמרת באוזניו של האבא על אודות בנו", סיים הרב ההוא; "גם הוא ידע שיש לו בן מצוין, אבל כששמע את זה מאדם אחר, שלכאורה אין לו כל אינטרס מיוחד לומר זאת, עלו "המניות" שלו בעייני עצמו, וכשחזר אחר כך הביתה הביט על רעייתו ועל הסובב אותו ב"אור אחר" לחלוטין, עד שהיה לו העוז לבוא ולהכריז: "כל הבעיות נגמרו.

אנחנו חוזרים לחיים רגילים, כבימים כתיקונם". והכל בזכות מילה שהוציא האברך, "ללא כוונה". לא יאומן.

ובאמת, מה איכפת לנו לפרגן ולפזר שבחים על ימין ועל שמאל, במיוחד אם זה מגיע, גם אם לא מדובר בבעיות קריטיות כמו שלום בית.

פעמים רבות קורה, וזה קורה לכולנו, שאדם מצוי במצב רוח קודר, ולא משנה כלל מאיזו סיבה, והנה מגיע מולו חבר ומשבח בפניו את בנו או מעניק לו כל "מחמאה" מסוג אחר. האדם הזה, שעד "לפני רגע" היה כל כולו מושפל, שבור ונכא רוח, יהפוך את עורו ויהיה לאדם "המאושר" ביותר בעולם.

אז למה כל כך קשה לנו להוציא מילה טובה מהפה? (טובד יביעו ח״א עמוד קפ״ה)

מצוות פדיון שבויים בדורינו

רבי חיים פלאגי זצ״ל היה מעורר את לב אחיו היהודים להתעסק בערב פסח, במצוות ״פדיון שבויים״, אם יצאת ממצרים והשתחררת מכבלי השלטון הנכרי, דאג שגם אחיך יהיו משוחררים.

כשסיפרתי פעם את הדברים הללו לפני ציבור מסוים, קם אחד מהקהל ושאלני לאמר: ״כיצד ניתן לקיים היום את דבריו של הגר״ח פלאגי? האם אפשרי הדבר להכנס לבתי הכלא בישראל ולבקש מהנהלת השב״ס לשחרר אסירים לכבוד החג?.

בודאי שכיום אין הדברים מתפרשים ״כפשוטם״, בתקופת הגר״ח פלאגי, כשהיתה אפשרות לגייס כספים מבני הקהילה ולשחרר את האסירים היהודים ע״י מתן שוחד, או דמי פדיון שבויים, הורה הגאון ההוא, ״ראש גולת תורכיה״, לכל בני קהילתו לעשות כך, וציווה לדאוג בערב פסח לשחרור האסירים היהודיים, אבל כיום הזה יתפרשו הדברים אחרת.

אין יהודי אחד שאינו נתון בצורה זו או אחרת, בבית כלא, ״בבדידות״. הגר״ש וולבה ב״עלי שור״ חלק א׳ מתאר זאת כך האדם שפגעה בו מדת הדין רח״ל, אם במחלה, אם בסבל אחר, והוא נאבק עם סבלו מבלי יכולת להיחלץ ממנו בכוחות עצמו, כי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

גם הוא יושב בדד, ועוד יותר ממה שכואבים לו יסוריו, כואבת לו בדידותו.

כל עוד שהיה חי את חייו יחד עם חביריו ובשווה עמהם, מילאה את ליבו שמחת החיים, כי כל נברא מתענג על חיים בצוותא חדא, והנה פגעה בו ״מדת הדין״ וריתקה אותו מצוותא זו, והושיבה אותו בדד וגלמוד ביסוריו. ״ומפני ידך בדד ישבתי״ (ירמיה, פרק ט״ו, פסוק י״ז). כל סבל כפי מתכונתו ומדרגתו, מגלה לפני הסובל תהומות של בדידות.

לא תמיד פוגעת מדת הדין בכח גדול. יש, ואדם סובל רק מצמצום יכולתו ברוחניות ובגשמיות, ונאבק עם גבוליו הצרים למדי, לפי דעתו גם זה סבל ורעות רוח ובדידות נוראה. ומכאן עד לסבל התמידי של מי שפגעה בו יד אלקים בחזקה רח״ל, אלף אלפי דרגות של ״בדידות איומה״, בעולמות של הקרח הנורא.

״משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה, הבט ימין וראה ואין לי מכיר, אבד מנוס ממני אין דורש לנפשי, הוציאה ממסגר נפשי, להודות את שמך״, (תהילים קמ״ב א׳. ב׳). במערה הוא לבדו בחושך תת קרקעי, אין מכיר, אין דורש נפשו, במסגר סגור ומסוגר בכאבו וסבלו באין מוצא ומפלט.

והדוחק עצמו לתוך מסגר זה של זולתו, לשאת איתו בעול, להרגיש איתו הכאב, לסבול איתו יחד לתת לב להתבונן בצרתו, הרי פרץ את כבלי בדידותו, ונטל ממנו אחד משישים מחליו. היש קץ ״לגודל הישועה״, שהנושא בעול עם חברו מושיט לסובל זה?

אבל זה הנושא בעול עצמו, אשר הכין את נפשו להרגיש ממש עם הזולת, בידו המפתח ״לאוצר החיים״, כי רק לו מתגלה צורתו האמיתית של העולם, כי ״בעומקו של העולם״, מקננת מדה אדירה של שאת בעול, עם כל קשה יום, עם כל צער וכאב.

אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת? ״קלני מראשי״, ״קלני מזרועי״ אם כך המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים״. (סנהדרין, דף מ״ו, ע״א.) עכ״ל ה״עלי שור״

השכינה עצמה סובלת עם כל מצטער שבעולם ״עמו אנכי בצרה״ (תהלים, פרק צ״א פסוק ט״ו) אם צדיק אם רשע, על צער גדול ועל צער קטן. ואם השכינה כך, האדם לא יהיה נושא בעול.

בל נחשוב שהמשימה הזו של דחיקת עצמנו לתוך מסגר זולתנו, קשה היא מדי. לא. אמירת ״בוקר טוב״ או שלום עליכם ״לבבי״, עשויה לשפוך על פניו של הזולת נהרה של אור, ממש כאילו נטלת ממנו בכך יותר מאחד משישים של חליו. מה עשיתי? מה פעלתי? רק אמרתי בוקר טוב ״עם חיוך״ על הפנים. התייחסתי בכבוד אל זה העובר לצידי במדרכה, לא התעלמתי ממנו, לא סגרתי את העיניים כמי שאיני רואהו.

אדם ״שמאיזה סיבה״ שהיא יוצא מביתו כשהוא נרגז, כולו סר וזעף, וכל כולו ממתין ל״בוקר טוב״ חינני ממי שלא יהיה, אדם זה הוא עבורנו ״חפצא של מצוה״. אם רק נדע כיצד לעשות זאת נוכל לקיים בו מצוה גדולה של החייאת נפשות, כפשוטו. כתוצאה מהארת פנים שתארך לא יותר משנייה וחצי, יתהפך לבבו של האיש הזה לטובה, וכל הצער, הכעס והרוגז, שאפפו אותו אך לפני רגע, ייעלמו ויהיו כלא היו.

וכי לא ״כדאי״ להשקיע את המאמץ הקטן הלזה, כדי ״לפדות שבויים״ מבין סורגיהם ואסירים מכלאם?

וכי אלה אינם אסירים של ממש הם? (טובד יביעו ח״א עמוד קפ״א)

לא להיות בור ברשות הרבים

איתא באבות דר׳ נתן: המקבל את חבירו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו ״כלום״, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו ״כל״ מתנות שבעולם. ״חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב״ (בראשית מ׳. י״ט), אמר ר׳ יוחנן טוב המלבין שיניים לחבירו ״יותר״ ממשקהו חלב שנאמר ״ולבן שנים מחלב״ אל תקרי ״לבן שיניים״ אלא ״לבון שניים״.

ואמר הגרי״ל חסמן זצ״ל ״נצייר״ לעצמינו באדם בעל חסד נפלא, שהעמיד בכל בתי הכנסת שבעיר קנקנים מלאים חלב חם, וכל מי שעובר שם לאחר התפלה בבוקר, מתכבד בכוס חלב חם מתוק, לחזק את לבו, וכן הוא נוהג בכל יום ויום זה זמן רב, הרי בודאי שכל העיר יזכרו לטובה את אותו בעל חסד נפלא, שהשכיל להרבות חסדו לכל העיר בבת אחת, ועל זה אמר ר׳ יוחנן ״שגדול״ המלבין שינים לחבירו ״יותר״ ממשקהו חלב, שאותם בני אדם המשכילים לקבל פני חבריהם בחיוך לבבי ושמח, הרי מעשה זה גדול הוא יותר, מאותו בעל חסד גדול שמשקה חלב לכל בני העיר.

הסבא מסלבודקה היה אומר: ״גורם חשוב״ להנעים לזולת ולקירוב הלבבות בין איש לאחיו להראות סבר פנים יפות.

והגר״י סרנא זצ״ל היה אומר: שפניו של אדם הרי הן ״בור״ ברשות הרבים!!! וכשפניו נופלות הרי הוא משרה עצבות על סביבתו, וכשפניו שמחות הרי הוא משרה שמחה על סביבתו.

ומצינו בחז״ל ״והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות״, כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחבירו כל מתנות טובות שבעולם, ופניו זעומות וכבושות בארץ, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן לו כלום! אבל המקבל את חבירו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם! (אבות דרבי נתן פרק י״ג). ר׳ ישמעאל אומר וכו׳ והוי מקבל את כל האדם ״בשמחה״ (אבות פרק ג׳), ופירש רש״י שם עם כל אדם יהיו דבריך נעימים.

וברמב״ם פירש שם וזה לשונו: אבל צריך שתקבל כל אדם קטן וגדול, בן חורין ועבד, כל איש ממין האדם בשמחה.

זכינו בדורינו וב״ה נתרבו הגמחי״ם למיניהם, בכל פינה ופינה ובכל שכונה ושכונה בישראל מצוי גמחי״ם לרוב, הן במתן הלואות והן בהשאלת כלים מכלים שונים, או בעזרה לחולים וכדומה, כרגיל כאשר רוצים לייסד גמ״ח, צריכים להשקיע ממון וזמן רב וזיעת אפיים, ולפעמים אף כרוך בעגמת נפש וטרדות שונות, כמו כן בדרך כלל בכל גמ״ח ישנם זמני קבלת קהל בימים מסויימים, ובשעות מסוימות, ואחרי הכל כשמזמינים הלואה ואפילו הלואה קטנה, צריך המבקש להמתין

בתור שיכנס כסף לגמ״ח, והגמ״ח הוא מוגבל למספר מסויים של מבקשים, ולסכום מסויים של מבקשים, וכשמגיע זמנו של המבקש צריך להחתים ערבים, וכאשר הכל מוכן אז מקבל ההלואה לזמן מסויים בתור הלואה ולא במתנה, וצריך להחזיר למלוה את ההלואה כשמגיע הזמן.

רצה הקב״ה לזכות את ישראל, והזמין בידינו מצוה של גמילות חסדים תמידית, אשר אין צורך להשקיע כסף וזמן בגמ״ח זה, ואין גמ״ח זה כרוך בצער ועגמת נפש, ואין זמנים מיוחדים לקבלת קהל, ואין המבקש צריך להמתין בתור, ולא להחתים ערבים, ואין צורך להחזיר את ההלואה לאחר זמן, אלא מקבלו במתנה גמורה, וגמ״ח זה אפשר לקיים בכל עת ובכל שעה, ללא הגבלת מספר אנשים מצומצם, אלא לכל אחד ואחד לעשרות ולמאות, ומהו הגמ״ח הכמוס הזה: לקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ושמחות, ולהנעים לזולתם. ״ומצוה מיוחדת״ היא לשמח ולהרנין לב הנדכאים, ולשוחח עמם בלבביות ובנעימות, לעודדם ולשמחם וכל שכן שלא לגרום להם עגמת נפש, ועיין במסכת תענית (דף כ״ב. ע״א.) באותם שני אחים שאליהו הנביא אמר עליהם שהם ״בני עולם הבא״ והלכו ושאלו אותם מה מעשיהם, ועל כך ענו: שהם אנשים ״שמחים ומשמחים״ בני אדם. משמחים את הנדכאים, וכשהיו רואים שני בני אדם שיש קטטה ביניהם היו טורחים ועושים שלום ביניהם.

כמו כן ידוע שהסבא מסלבודקה זצ״ל כשהלך לפתוח את ישיבתו נסע לרבי ישראל מסלנט זצ״ל ושאל אותו על איזה ״יסוד״ פותחים ישיבה קדושה, להפתעתו ענה לו שהיסוד בישיבה צריך להיות על הבסיס ״להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים״. (לשכנו תדרשו מזקנים אתבונן עמוד כ״ג)

מה אפשר לעשות במילה אחת

הגאון ר׳ איסר זלמן מלצר זצ״ל, אמר פעם: כמה יש ״ליקר״ כל מילה שמוציאים מהפה. אדם אינו יכול לדעת עד כמה מילה אחת בלבד יכולה להשפיע, מילה אחת ״שינתה״ את מהלך חיי והצילה אותי, ומלה אחת הצילה את רבי משה מרדכי אפשטיין זצ״ל (גיסו ור״י סלובודקה) ושינתה את מהלך חייו. וכך היו הדברים:

אשתו של הגרא״ז מלצר, ניהלה ״בית מסחר״ לעורות אשר ממנו התפרנס רבנו, הן בזמן היותו ר״מ בסלבודקה, והן בהיותו ראש ישיבה בסלוצק. והוא סרב לקבל משכורת מן הישיבה. באחד הימים החליט רבנו לעזוב את סלוצק שהי׳ שם ראש ישיבה - כפי הנראה עקב מחלוקת שהיתה שם, ולחזור לקובנה ששם היה בית המסחר שנהלה אשתו. וכך סיפר:

כאשר חזרתי לקובנה נכנסתי לבקר את רבי משה מרדכי. מישהו ישב בביתו, ר' משה מרדכי הציגני בפניו ואמר לו: הכר בבקשה, זה גיסי. תוך כדי דיבור שאל אותו יהודי את ר' משה מרדכי: איזה גיס, האם זהו "החנוני"? דבריו אלו של היהודי ממש ירדו "לחדרי לבי"...

הלכתי הביתה ואמרתי לבילא הינדא (אשתו) "שהנני חוזר מיד לסלוצק!" אה! מילה אחת.

ואף אצל רבי משה מרדכי אפשטיין שינתה "מלה אחת" את מהלך חייו ו"הצילה אותו". בהיותו בן שבע עשרה כבר היה בקי בש"ס, לפתע עזב ר' משה מרדכי את הישיבה והתחיל לעבוד בחנות למכירת יין...

באחד הימים נכנס לחנות יהודי, וכשראה שם את רמ"מ עומד ומוכר יין, הטיח כלפיו מלה אחת שפגעה בו ביותר, והוסיף ואמר: מה יהא אתך, תשאר מוכר יין?

רמ"מ שנפגע, עזב מיד את חנות היין וחזר לישיבה! סיים הגרא"ז מלצר זצ"ל ואמר: יש ליקר כל מילה, "מילה אחת" הצילה אותי, ו"מילה אחת" הצילה את רבי משה מרדכי. (בדרך עץ החיים, א' 98)

מי הקים את בית יעקב לבנות

רב אחד דרש בחנוכה על ענין "מסירות הנפש" של בנות ישראל על התורה, ואינו יודע כלל שבעקבות זה יש מי "שמתעוררת" מדבריו, ומחליטה!!! לבצע את אשר בלבבה זה זמן רב, ו"שרה שנירר" שמה, ומכאן הוא "היסוד" לכל המהפכה הרוחנית של בית יעקב.

מי הקים את הסטיפלר

מגיעים מבחורי ישיבת "נובהרדוק", לקחת עמם צעירים לישיבות הקדושות, ובתוכם צעיר אחד בשם, "יעקב ישראלי" ואשר ברבות הימים נהיה גדול הדור, והוא מרן בעל ה"קהלות יעקב".

איך נוצר החפץ חיים

שואב מים גורם להצלת יתום, שכל עם ישראל חי ממנו. כי בצעירותו של ה"חפץ חיים", כשהיה יתום, "נטפלי" אליו המשכיל אד"ם הכהן, והרבה

עליו בשיחות למושכו אליו, כך נמשך הדבר זמן רב, ושואב המים שהבחין בזה, ופחד שישפיע עליו לרעה, ניגש יום אחד אל הצעיר ואומר: למה אתה מדבר עם האיש הזה? האם יודע אתה "עם מי" מדבר אתה? הלא הוא מפורסם בכל העיר "כאפיקורס", בבית המדרש שלו אוכלים טריפה ואתה מדבר אתו? ואז ברח החפץ חיים מוילנא למקום אחר כדי שהוא לא ימצאנו. (מאיר עיני ישראל, ח"א 410)

זה החיה אותי

הג"ר בן ציון פלמן שליט"א סיפר מה ששמע מהגה"צ הרב אייזלמן זצ"ל, אני למדתי לפני שנים רבות בישיבת "לומזא", היו שם מאות בחורים, ואני הייתי בחור מבוגר, היתה חתונה בכפר אתא, ונסענו לשם.

והנה בחיפה היתה ישיבה קטנה טובה מאוד בשם "תפארת ישראל". ושם היה הרב רובמן זצ"ל, החלטנו לבקר בנתיים בישיבה. נכנסנו, והרב רובמן קבלנו בספר פנים יפות. והנה הרב רובמן שואל: תאמר לי, יש לי תלמיד אצלכם בישיבה בלומזא, קוראים לו כך וכך. איך הוא לומד? אני הייתי בחור מבוגר, עניתי לו. אומר לכם את האמת אינני יודע כלל שיש כזה בחור:

בשומעו זאת הגיב, אוי, ככה בחור מבוגר מתנהג, לא אכפת לו על בחורים צעירים, אולי הם צריכים איזה חיזוק, איזה עידוד. כששמעתי זאת "נזדעזתי". לא עלה לי אף פעם בראשי שאני צריך לשים לב על הבחורים הצעירים, עכ"פ התרגשתי מכך מאוד, ולכן מיד כשחזרתי לישיבה, באתי נתתי שלום עליכם, וסיפרתי לו מהדרישת שלום של הרב רובמן וכו'.

עברו שנים, התחתנתי ועברתי למקום אחר, יום אחד אני הולך ברחוב, והנה משהו רץ אחרי, וקורא לי, היה זה אותו בחור כמעט שלא זכרתי אותו, והוא אמר לי: "אילו" היית יודע כמה "התרגשתי" אז כשבאת מחיפה ומסרת לי ד"ש מהרב רומבו עד ש"זה החיה אותי".

לדעת איך לדבר

בתקופה ש"החפץ חיים" היה נודד למכור את ספריו, ראה פעם באכסניא שבוילנא יהודי חסון ומגושם, עושה רושם של "סבל" הנכנס מתישב ליד השולחן, ופוקד על המשרתת שתגיש לו נתח אווז צלוי וכוס משקה חריף. בלי ברכה "חוטף" הוא בתאוותנות את נתח האווז, "מקנח" במשקה ומתיחס אל המשרתת בצורה בלתי הוגנת.

ה״חפץ חיים״ עומד בפינה אחרת של הבית כשהוא ״נדהם ממש״ מהמחזה, ועומד לעשות נסיון, לגשת אל הזולל כדי ״להעיר״ לו על קלות דעתו.

ברם בעל האכסניה ״מקדים״ את עצמו, מתקרב אל אורחו החשוב ה״חפץ חיים״, כדי למונעו מצעד זה. פשוט חושש הוא מפני שערוריה. המדובר בחייל ניקולאיני לשעבר, הדיוט, הוא יחרפהו ועלול אף להרים ידו על הצדיק.

״אנא רבי הנח לו״, אין אל מי לדבר, הריהו מגושם מדי, בור ממש, לא למד אחרת. משהיה בן שבע שנים נחטף יחד עם ילדים אחרים, ״קנטוניסטים״, ונסחב לסיביר. עד גיל שמונה עשרה גדל בין איכרי המקום, ואחר עבד את ניקולאי עשרים וחמש שנה. ב״חדרים״ כאלה היכול היה ללמוד משהו יותר טוב? היש פלא שגדל כה מגושם פרא והדיוט, לאחר שקרוב לארבעים שנה לא היה מצוי בסביבה יהודית, לא למד אות אחת מן התורה, יהדות היתה זרה לו, לא ראה פרצוף יהודי? מוטב, רבי שלא תתחיל עמו. כבודך יקר מדי בעיני!

חיוך שליו, מסביר וחביב, נגלה על פניו המאירים של ה״חפץ חיים״. ואז אמר: ״כך! יהודי שכזה! אל תחשוב, כבר אדע היאך לשוחח עמו ומקוויני שתצמח מכך טובה!

ה״חפץ חיים״ ניגש אליו, הושיט לו ״שלום עליכם״ ובנעימה לבבית וידידותית פתח: ״האמת הדבר ששמעתי עליך, שבתור ילד קטן נחטפת ויחד עם ילדים אחרים נסחבת לסיביר הרחוקה, גדלת בין גויים, לא זכית ללמוד אפילו אות אחת מן התורה. עברת את הגהינום בעולם הזה. סיוט, צרות, רדיפות איומות, עינויים נוראים! הרשעים אמרו לא פעם ״להעבירך״ על דתך, אלצוך לאכול חזיר, נבילות וטריפות, ״ואף על פי כן״ נשארת יהודי, לא השתמדת!

״מאושר הייתי לו היו לי זכויות כשלך״ והייתי בן עולם הבא כמותך. מקומך בעולם האמת הרי יהיה בין הצדיקים וגאוני עולם. אטו מילתא זוטרתא היא מסירות נפש שכזו, לסבול יסורים שכאלה למען היהדות, למען כבוד שמים, שלשים וכמה שנים רצופות? הרי זה נסיון ״גדול יותר״ משל חנניה מישאל ועזריה״

דמעות נתקשרו בעיניו האפורות של החייל הניקולאיני לשעבר, הוא נזדעזע מהמילים הרציניות, הלבביות והחמות, שזרמו ממעין טהור חי, שליטפו והחיו את נשמתו המיוגעת.

משנודע לו מיהו העומד בפניו, פרץ ״בבכי עז״ והחל לנשק את ה״חפץ חיים״.

וי"החפץ חיים" מוסיף לדבר אליו: "אדם שכמותך, שזכה להחשב בין הקדושים שמוסרים את נפשם על קדושת השם, לו קבלת על עצמך לחיות מעתה את שארית ימיך כ"יהודי כשר", לא היה מאושר כמוך בארץ!.

היהודי שוב "לא עזב" את החפץ חיים, עד שהפך ל"בעל תשובה" אמיתי וצדיק גמור. (החפץ חיים ופעולו ח"א עמוד קע"ד. קע"ה.)

כוחה של תנועה קלה

אותו נפנוף נרשם בשמים

מסופר על אשתו של הגאון מוילנא, שסופר ע"י ה"חפץ חיים" זצ"ל, על אשת הגר"א וחברתה, שהבטיחו זו לזו שהראשונה מהן שתלך לעולמה תבוא תוך שלושים יום לפטירתה, לספר לחברתה "מה נעשה שם בשמים"!?.

והנה כשנפטרה אחת מהן, קיימה את הבטחתה ובאה תוך שלושים יום וספרה לחברתה: האם את זוכרת פעם שהלכנו לאסוף נדבות לענין נחוץ, ראינו מרחוק את גבירה פלונית ונופפנו לה ביד, "שתמתין" לנו על מנת שנוכל לגשת אליה ולהתרים אותה, ובכן, "אותו נפנוף" נרשם בשמים, וגם בזה מקבלים שכר גדול.

כדי לזכות במצוה רבה

מעשה בהגאון ר"מ גורדון זצ"ל ראש ישיבת "לומז'א" ששהה בלונדון וקיבל מכתב ממשפחתו, על ענין של הכנסת כלה חשוב מאד, עבור כלה שהשידוך עמד להתבטל מחמת ענינים כספיים.

וכשנודע הענין להגר"י אברמסקי זצ"ל גאב"ד "לונדון" נזדרז מיד לאסוף את הסכום הדרוש, ולא נתקררה דעתו עד ששלשל במו ידיו את המעטפה, עם ההמחאה הכספית בתיבת הדואר.

כשנודע להגר"מ גורדון על כך, שאל להגר"י אברמסקי על מה ראה לטרוח כל כך לשלשל בעצמו את המכתב לתיבת דואר? ועל כך ענה לו: הלא מפיו של מר שמעתי את הסיפור כי אשת הגר"א ורעותה התחייבו זו לזו שמי מהן שתקדים להפטר מן העולם, תבוא ותספר תוך שלשים יום מפטירתה מה מתרחש בעלמא דקשוט, ויהי ביום השלשים באה האשה האחת לספר לרעותה: זכור לך יום פלוני שהלכנו לאסוף נדבות

לדבר מצוה ראינו מרחוק את הגבירה, נפנפנו אליה ביד לאות שתמתין עלינו, וניגשנו לקבל את התרומה.

והנה גם אותו נפנוף קל נרשם למעלה בספר הזכרונות. וסיים הגר״י אברמסקי: אם אפילו נפנוף קל נרשם למעלה, כל שכן שפעולה זו של שלשול המכתב של הכסף, בודאי! שנרשמה למעלה, ולכך לא ויתרתי על כך לשלוח ע״י שליח, אלא השתדלתי לשלוח בעצמי את המכתב, כדי לזכות במצוה רבה. (מרבצי תורה ומוסר ח״ד עמוד ל״ב)

הכל כדאי בתי

באישון לילה חורפי, קר ומושלג, העיר ה״חפץ חיים״ את בתו, ואמר לה קומי ונלך אל החיט, שכחת לשלם לו על המעיל שתפר.

נחרדה הנערה, בחוץ חושך ואפילה, סופת שלגים עזה משתוללת, קור אימים מקפיא, והחיט דר בבקתה בקצה העיר, כלום א״א לחכות עד אור הבוקר, עד שוד השערה.

אבל ה״חפץ חיים״ לא הירפה, ״הכל כדאי בתי״, ובלבד שלא לעבור על איסור תורה, על ״בל תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר״.

ברכת ״מזל טוב״

פעם ניגשה אלי אשה, וביקשה, ש״הרב יתפלל עבור בני״. ובעל כרחי נתנה לי עשרים שקלים. לקחתי את הכסף בכדי שלא לפגוע, והלכתי מיד לפינת הרחוב וקניתי לעצמי פרוסת עוגה ושתיה. לאחר שהרגשתי טוב בזכות האכילה והשתיה, הוצאתי את הפתק עם השם של הבן, וברכתי והתפללתי עבורו בהתלהבות, תפילה מכל הלב.

זהו כוחן של ברכות ה״מזל טוב״ שמקבל אדם מהמשתתפים בשעה שהוא עורך שמחה. מתוך הרגשה של קירבה, יש לברכות כוח השפעה עצום. כל משתתף ב״קידוש״, כל מי שטועם בחתונה, ומתוך הרגשה טובה מברך בברכת ״מזל טוב״,

יש לו את הכוח לשנות בדבריו את המזל בשמים לטובה! (הגדה של פסח ״תפארת שמשון״)

זיכוי הרבים במעשה קטן

בטבריה החליטו כמה "ילדים" להשפיע על בעלי הקיוסקים שימכרו חמצם לנכרי לפני הפסח. מה עשו? לאחר הפסח ניגשו לבעל קיוסק פלוני ושאלוהו האם יש לו מוצר מסויים? לאחר שנענו בחיוב, ביקשו לראות את התעודה מרב העיר המעידה על מכירת החמץ, וכשבעל הבית השיב בשלילה, עזבו את הקיוסק תוך שהם אומרים לו: "ראה, היינו מאוד מעוניינים לקנות אצלך, אבל מה נעשה שאסור לנו לקחת מכאן מאומה, בגלל שלא מכרת חמצך לגוי".

וכך עשו בכמה קיוסקים שלא מכרו את החמץ. הדבר פעל כהוגן, ובשנה הבאה הגיעו בעלי הקיוסקים מעצמם אל רב העיר, וביקשו למכור את החמץ לגוי... (טובד יביעו ח"א עמוד ע"ז)

פרק ח' - כוחה של פעולה אחת

חכמינו זכרונם לברכה, אמרו (בבא בתרא ע"ח ע"ב) "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (במדבר כ"א כ"ז) "המושלים" אלו המושלים ביצרם, "בואו חשבון" בואו ונחשוב חשבונו של עולם! כי מי שאינו מושל ביצרו, לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה, וילמדו לאחרים לעשות אותו.

הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות השכר, עסקי חיי שעה, למה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבה ממש: מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא? או מה יהיה סוף כל ענייניו?

זאת היא "התרופה היותר גדולה וחזקה" שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על העניין הזה שאמרתי. ויבקש בלבבו, מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק השם בהם? מה עשה משה רבינו עליו השלום? מה עשה דוד משיח השם, וכל הגדולים אשר היו לפנינו? ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו חעשות כן גם הוא וטוב לו! אז יתורו מחשבותיו לדעת, באיזה מצב הוא נמצא ועומד, לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי השם אלה אשר מעולמם המה.

ואם אין? ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקיף ממנו? הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכיא, הקדוש רבי שמעון בר יוחאי בתיקוניו תיקון עשירי, וזה לשונו "וי לון לבני נשא דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" אלא איש לדרכו פנו בעסקים דלהון בארחין דלהון.

כלל הדברים, האדם שאינו חושב על זה קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות, והאדם החושב על זה "קרוב אליה מאוד". והחכמים הולכים הלוך וחשוב תמיד, "לא יפנו דעתם מזאת ולכן יצליחו בכל מעשיהם. אך הממעיט לא ימעיט מהיות לו קביעות זמן לפחות לשים אל ליבו אם מעט ואם הרבה, כי אז יצליח את דרכיו ואז ישכילך (דרך עץ חיים להרמח"ל זצ"ל)

חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי, גדיא הוא מזל, מה מאושר הוא האדם דזבן אבא, שיכול הוא לקנות את אביו שבשמים בתרי זוזי, "בשתי תזוזות", אך יבקש להתקרב וכבר הוא מקושר. (הרב רבי משה צבי זצ"ל)

אסור להנהלת הישיבה לזלזל בשום בחור, כי לעולם איו לדעת מהיכן יצמח גדול הדור הבא, מתפילה של אם, או מדמעה של סבתא. (מרן החזון איש זצ"ל)

הקים שיעורי תורה ברחבי הארץ

מסופר על תלמיד חכם שהתארח אצל חברו בעיר מסוימת בשבת קודש, והנה הוא רואה שלאחר תפילת שחרית של שבת, אנשים בבית הכנסת מקפלים את הטלית, אזר עוז בנפשו ועלה לבימה ואמר להם: "יהודים יקרים! הרי יש איסור לקפל טלית בשבת כמבואר במשנה ברורה (סימן ש"ב סקי"ג), וקיפול הטלית אינו תואם את ההלכה".

אותם היהודים שמחו מאד, שהציל אותם מלחלל את השבת הקדושה, וגם החליטו שמהיום והלאה צריך לקבוע שיעור בבית הכנסת בהלכות שבת, באומרם, אם הלכות כאלו שהן נחשבות לקלות, הם לא ידעו, מה יעשו בהלכות שבת החמורות, כגון בישול, בורר, ומוקצה.

והנה לאחר כמה שבועות, הזדמן לאותו בית הכנסת יהודי מעיר אחרת, וראה את המנהג של הבית הכנסת שלומדים הלכות שבת בצוותא, מצא חן בעיניו המנהג הזה, וכשהגיע בחזרה לעירו הנהיג גם כן את המנהג הזה בבית הכנסת שבשכונתו.

והנה לבית הכנסת השניה, הזדמן לשם יהודי מירושלים, וגם בעיניו מצא חן הלמוד בהלכות שבת בצוותא, וכך הנהיג בבית הכנסת ששם התפלל, עד שהגיע הדבר ל"רב שבדרון"זצ"ל, והוא הנהיג כך בעוד שישה בתי כנסיות.

אם כן נתבונן, מה עשה אותו אברך הראשון? לכאורה נראה שהוא לא עשה הרבה, אולם מכל מקום ראינו, שבפעולה אחת שעשה הקים שיעורי תורה בכל רחבי הארץ. והוא מה שאנו אומרים, אדם עושה מעשה קטן,

והוא לא יודע מה הן התוצאות שלו.

סידר לו את הצווארון

מסופר על בחור אחד מישיבת "פוניביז'", שהיה מן הבחורים המיוחדים שבישיבה, אבל מכיון שהיה מן השיעורים הקטנים, לכן הרבנים לא התייחסו אליו הרבה, ובצדק, משום שקשה לרבני הישיבה להתייחס הרבה לכל הבחורים, כשיש הרבה בני תורה בישיבה. ואם יתייחסו לכל בחור, תורה מה תהא עליה? מכל מקום מכיון שהבחור הנ"ל, היה זקוק להרבה יחס מצד הרבנים ולא קבל, לכן נשבר מזה, והחליט לצאת מהישיבה לרחוב, וברוך אומר ועושה הלך לפנימיה, וסידר את כל חפציו בתוך התיקים והתכונן לצאת מן הישיבה. לפתע הציץ בשעונו, וראה שהשעה היא אחת בצהרים, וכעת מתקיימת תפילת מנחה בישיבה, אמר לעצמו אלך להתפלל ואחר כך אצא מן הישיבה.

הלך להתפלל, חבש את הכובע ולבש את הזקט. אבל כשהוא לבש את הזקט, "הצווארון התקפל לו", ובחור אחד ניגש אליו וסידר לו את הצווארון.

חשב אותו בחור ואמר לעצמו, אני רואה שבאמת מסתכלים עלי, והראיה שסידרו לי את הצווארון שאם לא היו מסתכלים עלי לא היה אכפת להם שאלבש זקט עם צווארון הפוך, והחליט שהוא אכן נשאר בישיבה, וכיום הוא אחד מן האברכים החשובים שבירושלים.

הגד נא לי קורא יקר, האם אותו בחור שסידר את הצווארון חשב שהוא מקים במעשיו הפעוט בן תורה חשוב? ודאי שלא. אבל מכל מקום הפעולה שלו גרמה לכך.

ואל תשכח! גם אצלך יכול להיות כך, ותנצל את ימיך עלי אדמות.

ניגש אליו וטפח על שכמו

סיפר ראש ישיבה אחד, שבצעירותו למד בישיבה בעלת מספר רב של תלמידים. לימים נכנס תלמיד חדש לישיבה, אשר הרגיש את עצמו בודד בתוך "ים של בחורים". ניגש אליו בחור ותיק טפח על שכמו, ושאלו מה נשמע?

והוא כיום ראש ישיבה, ומספר שעד היום הוא זוכר את הטפיחה המעודדת הזו, שהמריצה אותו להצליח בישיבה ולשאוף להיות תלמיד

חכם.

קבלתי על עצמי לא לעשן בשבת קדש

באחד מערבי שבתות, לאחר הדלקת נרות, פוסע רבי אריה לוין זצ״ל בניחותא בדרכו לבית הכנסת, ניגש אליו יהודי כשבפיו סיגריה דולקת ושואלו: אולי יודע אתה היכן מצוי מלון פלוני? היסס רבי אריה, הכיצד יהלך בשווקיה של ירושלים כשלצידו יהודי המעשן בפרהסיא, ערב שבת בבין השמשות? מאידך גיסא הן יהודי זה זר הוא בירושלים, ומתחבט במציאת קורת גג, הכיצד יניחו לנפשו?

החליט רבי אריה ללכת עמו כברת דרך, ולהביאו לפתח מלונו, הלכו שניהם יחדיו זה לצד זה, אחד שקומתו מצומצמת, זקנו לבן ולבושו שבת, ואחד גבוה ותקיף כולו חולין.

אין רבי אריה מעיר לו בדבר עישון הסיגריה, אלא שואלו הוא לשלומו ולהרגשתו, ומדגיש לפניו שמקווה הוא שיהנה מביקורו כאורח בעיר הקודש.

האורח שהלך עם הרב, הרגיש במצבו המגוחך, וכשהגיע למלונו הסתכלו זה בזה. השליך האיש את הסיגריה שהחזיק בידו, ופנה לרבי אריה בהתרגשות ואמר: ״רבי, אני לא דתי, אך עקשן אנכי ומעודי לא נכנעתי לאדם״.

אולם אתה ״שברת אותי״, בפניך רבי, יש לי דרך ארץ, זה עתה השלכתי את הסיגריה מפי, וקבלתי על עצמי לא לעשן בשבת קדש!

והעם לא נסע עד האסף מרים

התורה בפרשת בהעלותך, מספרת על מרים שדברה לשון הרע באחיה, וקבלה את עונשה בצרעת. ״ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעה ימים, והעם לא נסע עד האסף מרים״ (במדבר י״ב. ט״ו.) אומר רש״י, זה הכבוד חילק לה המקום בשביל ״שעה אחת״ שנתעכבה לו למשה כשהושלך ליאור, שנאמר: ״ותתצב אחותו מרחוק״. (שמות ב׳. ד׳.)

והנה כתבו התוספות בסוטה (דף י״א ע״א) ״לאו דוקא נקט שעה אלא שליש או רביע, דקתני בתוספתא מידה טובה מרובה ממידת פורענות אחת על חמש מאות״, אם כן יוצא לנו שאם היא חכתה שליש שעה בשבעה ימים יש פי חמש מאות. ומכאן למדנו למוד גדול בענין שכר המצוות שעל מצוה

זעירה שמקיים האדם, הוא זוכה לשכר הרבה, וכן גם על כוחה של פעולה אחת.

חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי

בדרך צחות היה הרב רבי משה צבי זצ"ל הרב "מסוורן"מפרש, גדיא הוא "מזל", מה מאושר הוא האדם דזבן אבא, שיכול הוא לקנות את אביו שבשמים בתרי זוזי, "בשתי תזוזות, "אך יבקש להתקרב וכבר הוא מקושר.

כל פיסת נייר שקרע הצדיק קרעה את לבי

על ההשפעה הרבה שיכולה להיות לכל מעשה טוב הנעשה ע"י אדם צדיק מתוך כוונת מצוה, ואפילו שמדובר בפעולה פשוטה ביותר, למדתי מן העובדה הבאה:

ידוע הדבר, שבשנותיו האחרונות גמר אומר ה"חפץ חיים" זיע"א לעלות לארץ ישראל, והתכנית הייתה שיתיישב ב"פתח תקוה". לרגל המאורע הגדול, בנתה העיריה בנין מרווח עבור גדול הדור, ולידו גם הוקם מבנה לשירותים ציבוריים לצורכי הקהל הגדול שיבוא בודאי כדי לשחר את פני הצדיק הנשגב.

סיבות שונות גרמו לכך שנמנע מה"חפץ חיים" להגשים את משאת נפשו ולעלות לארץ ישראל, אך מכל מקום הבנין הוקם.

והנה בערב יום הכיפורים אני רואה את הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל מתרוצץ בבנין השירותים, חותך ומכין נייר טואלט, ובסמוך עמד נער חילוני שהתבונן בסקרנות רבה במה שרבי אליהו עושה, עד שניגש אליו ושאלו לפשר הדבר.

ורבי אליהו הסביר לו בחן ובסבלנות, כי היות ומחר יום הכיפורים ומן הסתם יגיע קהל גדול לתפילה, הרי שצריך לעשות כן לתועלת הרבים, הנער כל כך התפעל מן המעשה האצילי, עד שהפטיר ואמר לו: "כל פיסת נייר שחתכת עשתה לי חריש עמוק בלב".

ואכן, בהשפעת המעשה הוא הגיע לתפילות יום הכיפורים ונעשה בעל תשובה גמור, ופעמים רבות היה מתייפח בבכי ומספר ש"כל פיסת נייר שקרע הצדיק קרעה את לבו"!...

אין לדעת מהיכן יצמח גדול הדור הבא

היה מרן ה"חזון איש" זצ"ל אומר: שאסור להנהלת הישיבה לזלזל בשום בחור, כי לעולם אין לדעת "מהיכן" יצמח גדול הדור הבא.

אולי "מתפילה של אם", או "מדימעה של סבתא".

אמא למה את בוכה

אמי ע"ה, אשה צדקנית הייתה. אבל גם הייתה עניה מרודה, כאלמנה, פירנסה את עצמה ואת ילדיה ממכירת לחם. היא הייתה מכתתת רגליה בין הבתים עם ככרות לחם ומוכרת אותן.

זכורני, פעם אחת, לעת זיקנתה, באתי אליה ומצאתי אותה שוכבת במיטה ובוכה. שאלתי אותה: אמא, למה את בוכה, והיא ענתה לי: עם מה אני באה לעולם הבא? שלומקה, עם מה אני באה לעולם הבא.

עניתי לה: אמא, את מכרת לחם? כמה ככרות לחם מכרת ליום? מאה. כמה מדריגות היית צריכה לעלות מדי יום? חמש מאות, שש מאות. כמה שנים עשית כך? כך וכך שנים.

אם כך, אל תדאגי. למה התייגעת כל כך על מכירת הלחם? הן עשית זאת שיהיה לך במה להאכיל את בניך, כדי שיוכלו ללמוד תורה, אם כך יקחו את משקל הלחם, ומספר המדריגות שעלית וירדת, כל השנים, והם יכריעו את הכף לזכותך!...

ואמא, אשה יהודיה מהדור הקודם, ענתה לי: "החייתני בני, החייתני"!...

לקחת מקל ולסלקם מבית הכנסת

שאל פעם ה"חפץ חיים" זיע"א, מהו ההיתר להתפלל ביום הכיפורים ביחד עם מי שממשיך להיות "עברייין"? והלא כך אנו מכריזים לפני אמירת "כל נדרי": "על דעת המקום וכו' אנו מתירים להתפלל עם העבריינים", דהיינו אפילו שהם עוד "עבריינים"?

סיפור זה שמע פעם הרב פרץ אריאל ז"ל, הרב ד"מגדיאל", מפי "החזון איש" זצ"ל, שהוסיף כי "החפץ חיים" אמר, כי מן הדין היה דוקא לעשות ההפך, לקחת מקל ולסלק אותם מבית הכנסת, שבאו וממשיכים להיות

"עבריינים"! אלא מאי? - הטעים ה"חפץ חיים" במתק לשונו, כל זה שוה אם אפילו רק אחד מן העבריינים יישאר וימשיך להתפלל בכל ימות השנה, ובשבילו כדאי להתפלל עמם גם כאשר הם עדיין כמות שהם!...

והנה פרח עליו עשב השדה ונבהל הרב

מעשה שהובא בספר "דרכי חיים" (בדף ר"ה) מעשה נורא בימי הרב המקובל רבי יהושע העשיל זצ"ל מחבר ספר "אוהב ישראל" ו"עדת ישראל" עה"ש זיע"א.

כי הרב ז"ל בימי עלומיו היה רב בעיר "באילסוב" במדינת פולין, והעולם היו יודעים שהוא גאון גדול וצדיק והיה מתפרנס בדוחק גדול, כי עוד לא היה מפורסם.

ובוורשא היה המלך "פאניט-צקי", וכל דוכסי פולין היה כל איש על מקומו וממשלתו כמו מלך, ורק כאשר היו מעלים מס למלך פעם אחת לשלש שנים, היו נוסעים כל הדוכסים ל"וורשא" לחצר המלך, לוועד, ויתעכבו שם כמה חדשים לטכס עצות לטובת המדינות, ואחרי זה נוסעים חזרה לביתם. והעיר "קאליסוב" שהיה הרב ז"ל שוכן בה, שייכת לדוכס גדול אחד, אשר היה יושב בה רחוק כמה פרסאות מהעיר, והיו לו עוד הרבה עיירות וכפרים תחת ידו, והוא היה "גדול הדוכסים" ויושב בראש המסובים סמוך למלך, והיה שונא ישראל מאוד, וכל איש ישראל אשר היה לו מסחר בחצר הדוכס לא ראה מעולם פניו, רק עם "הקומיסר" היה כל המסחר של היהודים.

פעם אחד בא יהודי אחד יפה תואר ובעל קומה ומדבר יפה בלשון פולין, ונכנס לחצר הדוכס לקומיסר להסתחר, והיהודי הזה היה ג"כ מעיר קטנה השייכת לדוכס הנ"ל, והיה מסתחר תמיד, והיה קונה סחורות הרבה, ומצא חן בעיני הקומיסר בלשונו ובתוארו.

ואמרו לו "הקומיסרים" מכיון שאתה מסתחר הרבה וקונה הרבה סחורות, אזי יכולים לתת לך בהלואה, וכן היה, והוא נהג מסחרו בהקפה זמן רב בלי ידיעת הדוכס.

פעם אחת בא היהודי לבית הקומיסר, וראתה הדוכסית מרחוק את היהודי כי היה יפה תואר ויפה מראה, ושלחה תכף לקרא לקומיסר, ושאלה אותו מי הוא זה האיש? ואמר לה הקומיסר, כי זה האיש הוא "יהודי נאמן מאוד", ומנהל מסחרו באמונה, אמרה הדוכסית לקומיסר כשיגמור לקנות את סחורתו בביתך תשלחהו אלי. הקומיסר הלך בחזרה לביתו וספר ליהודי, אשר הדוכסית קורא אותו לביתה, היהודי "נבהל" מאד מענין זה, כי ירא לדבר עם דוכסית גדולה כזו, והשיב לו הקומיסר

לא תפחד כלל, כי כמדומה לי אשר נשאת חן בעיניה. וילך היהודי לבית הדוכסית, וכשבא עשתה לו כבוד גדול והגישה לו תכף כסא לשבת, ושאלת אותו מאיזה עיר הוא, ומה מסחרו, ומה הוא עושה פה, והוא נרעש מאד מהכבוד שעשתה, עד אשר תבעתהו שישא אותה לו לאשה, וכל רכושה יהיה שלו, וכל הכבוד וכל הנשיאות שהיה לבעלה שמת כבר יהיה לו. והוא התמרמר על זה, אבל היא "הפצירה" בו מאד שימיר דתו, ויגיע לו כל העושר והכבוד הזה, והיתה מפצירה בו עד אשר הבטיח לה לקיים דבריה, והחליטו ביניהם שהוא יסע למקומו, ובערך שני שבועות היא תשלח לו שני עבדים לקחת אותו אליה לביתה. ובביתה יהיה מוכן כומר פולני שימיר את דתו תכף, ותשנה את שמו ותקרא לו בשם בעלה הדוכס הראשון, ונתנה לו שני מאות זהובים שישאיר בביתו לפרנסתם בעת היפרדו מהם, והוא נסע בשלום לביתו. והנה אחרי שני שבועות, שלחה אליו שני עבדים שלה כדי להביאו אליה, והוא הניח המעות לביתו, וגם מכתב כתב לאישתו, והשאיר את הכסף ואת המכתב בתוך הארגז, וסגר את הארגז במפתח ומסר את המפתח לאשתו, ולא גילה כלום, רק אמר לה שאני נוסע בעסק איזה מסחר, כמו כל פעם. ובא אל הדוכסית הנ"ל, ותיכף המיר דתו ונעשה "שונא ישראל", והיא אהבה אותו אהבה עזה, ותתחתן אתו וילדה לו שלשה בנים.

ובהגיע הזמן לנסוע ל"וורשא" לחצר המלך, נסע גם הוא שמה וישב במסיבה סמוך למלך "פאניט-צקי", כמו הדוכס הראשון אשר הוא נקרא על שמו, ונשא חן בעיני המלך בתוארו היפה ובקומתו ובצחות לשונו, והתעכב בוורשא כמה שבועות וישב בכל יום במסיבה אצל המלך עם הדוכסים, והוא היה מהיושבים ראשונה במלכות.

ויהי היום, וישבו כל הדוכסים במסיבה אצל המלך, ואחד הדוכסים מהפחותים ספר להם מעשה אשר אירע בכפר אשר הוא יושב בו, שהיה סמוך לחג המצות של היהודים שהיתה נערה אחת מהיהודים היושבים באותו כפר, והיא לקחה עמה עוד נערה מהערלים היושבים בכפר, והלכו שתיהן יחד מעט מחוץ לכפר ואח"כ שבה הנערה היהודית לבדה, והנערה הנוצרית לא חזרה, ונעלמה עד היום הזה כי היהודים שחטוה ולקחו את דמה, כי נצרך להם דם לחג הפסח.

ויענו כל הדוכסים היושבים שם, כי זה דבר ידוע ומה חידוש אתה מחדש? אצלנו ידוע כי בכל שנה ושנה קודם חג הפסח גונבים היהודים כמה נפשות מהערלים, שנחוץ להם בשביל דם לחג הפסח.

ויהי כאשר שמע המלך את דבריהם קצף מאד על היהודים וחמתו בערה בו, וחקר את הדוכסים אם אמת הדבר, וכולם ענו פה אחד אמת הדבר, שהיהודים רוצחים גדולים הם, תכף הוציא המלך פסק דין על היהודים להריגה שלא ימצא שום יהודי בכל מדינות פולין, וכל רכושם יאבד.

וציוה לכתוב כתב המשפט, וחתמו כולם על זה, הקטן חתם בראשונה והגדול באחרונה, והמלך חתם אחרון שבאחרונים, כדת פולין.

כל המקיים נפש אחת מישראל

וכאשר הגיע תור חתימת הדוכס היושב בראשונה שהמיר דתו לנוצרי, כי הוא שמע כל דברי הדוכסים ושתק, וראה את עצמו כי מוכרח גם הוא לחתום.

אז נתעורר בקרבו "רעיון קדוש" כי בן תורה היה מקודם, ועלה בדעתו מאמר חז"ל "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא" (סנהדרין ל"ז ע"א), וכ"ש וכ"ש כלל ישראל, ואע"פ שהיה שקוע בטומאתו, עם כל זה בעת הזאת לא היה יכול לסבול הדבר הזה, והיה קשה בעיניו לחתום.

ונתחמם כל גופו בזיעה, ועמד מכסאו בחרי אף והרים קולו בחכמה גדולה לאמר: שמעו נא את דברי, את חטאי אני מזכיר היום, כי הייתי יהודי, ומי כמוני יודע אם היהודים עושים כך או לא, הלא אנכי הייתי בקרבם, אך הדבר הזה אשר אתם אומרים שהיהודים צריכים דם לפסח, וכל אחד מספר מעשה, זה שקר מוחלט וכזב ושטות הוא לדבר כך, ואני נותן ערבות על זה.

ובפרט אשר כתוב בתורת היהודים איסור חמור של שתיית דם, ואני יודע היטב כי כל זה כולו שקר, ואני לא רוצה להחתים את המלך על דבר שהוא שקר וכזב.

אז שאל המלך, האם אתה יודע דבר זה בבירור, שהיהודים לא עשו עולה מעולם, והשיב לו בקול גדול, כן, אדוני המלך, וכל מה שמדברים שקר וכזב, ואני אתן ערבות, אז תכף המלך כעס על אלו שרצו להחתימו על דבר שקר, ותכף בטל הגזירה וקרע את הכתב והחתימות.

נתעורר בקרבו רעיונות קדושות

ואחרי זה נסעו הדוכסים חזרה מוורשא, היהודי הסוחר שנעשה דוכס אשר עמד לטובת כלל ישראל, "מן השמים רחמו עליו שיעלה מתהום הטומאה", ונתעורר בקרבו רעיונות קדושות, ורצה לחזור ולאהוב את "דת ישראל" כבראשונה.

והיה הולך כמשתגע כשנסע מוורשא לביתו, בכדי שיתמאס בעיני הדוכסית ובניה אשר הוליד ממנה, אבל היא אהבה אותו אהבה עזה ועצומה, ובכליון עינים היתה מחכה לו לשוב חזרה לביתה, וכשבא לביתו יצאה הארורה לקראתו ונשקה לו והיתה מדברת עמו עניני אהבה וחיבה.

אבל הוא מאס בה, ולא גילה לה שום דבר, רק היה הולך כמשוגע כמו שהחליט, והדוכסית יעצה לו שיסע על פני העירות הקטנות ויראה השדות שלו, ויראה האנשים העוסקים בישוב העולם, זה קוצר, וזה זורע, זה בונה, וזה סותר, ואולי תשוב דעתו עליו.

והוא שמח על זה כי נמאסה בעיניו, וגם בניו נמאסו עליו, ותיכף לקח עגלה טובה, ונסע סמוך לעיר "קאליסוב" והעמיד העגלה והסוסים מחוץ לעיר "קאליסוב". והוא לקח לו סוס אחד ורכב עליו, ומקלו הטוב בידו כדרך שרי פולין, ובא לעיר "קאליסוב" בלילה אחר חצות.

נכנס לאכסניה אחת בעיר, ודפק על הדלת ופתח לו בעל האכסניה, והעמיד הסוס באורוות הסוסים, והוא לקח את מקלו אשר בידו, ובקש מבעל האכסניה להראות לי את בית הרב של העיר "קאליסוב", ובעל האכסניה הראה לו את מקום הרב. ואח"כ חזר לביתו. והוא בא לפני הרב הקדוש זצ"ל בעל מחבר הספר "אוהב ישראל", וכל בני הרב היו ישנים, והרב היה יושב וקורא תיקון חצות, וראה שר אחד כנגדו, שאלו מי אתה? אמר לו אני הדוכס המפורסם, שהוא היה יהודי והמיר דתו, ועכשיו רוצה לחזור בתשובה לדת ישראל, ומה שקרה "בוורשא" בענין הגזירה שהוא ביטל לא סיפר לו מאומה. ואמר לרב, שאלתי בכמה מקומות אם נמצא רב חכם גדול בתורה במקומות האלו, ואמרו לי כי בעיר הזאת "קאליסוב" נמצא רב גדול בתורה, אשר על כן אני שואל ממך דעה, ועצה, איך לחזור ולשוב לדת ישראל. הרב ז"ל לא רצה לדבר עמו כלל, כי היה ירא מאד אולי יגיע נזק ועלילה מזה ח"ו אם יודע הדבר, כי הדוכסית בוודאי תשלח בכל המקומות לחפש אותו, ונתגבר הפחד והבהלה בלב הרב.

והיה הרב ז"ל מהלך בבית ארוכות וקצרות אנה ואנה, ולא דבר כלום, ואח"כ זעק עליו שילך מביתו, והמוסר לא רצה ללכת והיה מתחנן לפניו, לרחם עליו, ולתת לי עצה, איך לשוב בתשובה לדת ישראל, והרב ז"ל ראה בפינת הבית ע"י הדלת את המקל שלו שמתהלך בו תמיד, ונשבע הרב כי בעת שאראה "עשב השדה" פורח על המקל שלי, אזי אדבר עמך ואתן לך עצה.

והאיש עוד עומד ומבקש מהרב לתת לו עצה ולרחם עליו, ולא ארך זמן רב, ויראה הרב את המקל שלו והנה פורח עליו עשב השדה, ונבהל הרב על הענין הזה, בראותו פלא כזה והבין כי מאת ה' הוא.

אז נתקררה דעתו והתחיל לדבר עמו רכות, ויספר המומר לרב את כל המאורעות אשר עברו עליו מראש עד סוף, וגם מעשה שעשה בוורשא.

והרגיש הרב ז"ל שהמעשה מוורשא הנ"ל הוא שעורר את האיש הזה, ומשמים סייעוהו "להיטהר מטומאתו", ולא היה צריך להיטמאות, אלא רק כדי להציל את עם ישראל.

ותיכף הרב ז״ל נתן לו עצה מה יעשה, ואיך לברוח מביתו ויעצהו לנסוע לעיר ״אמשטרדם״, ונתן לו מכתב אל רב העיר של אמשטרדם, שיקרבהו בשתי ידים, ואמר לו הרב ז״ל כי גם הוא יתפלל עליו, ויברכהו הרב לפני היפרדו מעליו, ונתן לו התחזקות, ולוה אותו עד בית האכסניה, והרב שב לביתו ולא ידע איש מאומה מדבר זה.

״המומר״ הקיש על הדלת של בעל האכסניה, ופתחו לו, ורכב על סוסו עד שבא מחוץ לעיר, ורכב בעגלה ושב לביתו אצל הדוכסית, וכשובו לביתו לא היה יכול להביט באשתו, כי נמאסה בעיניו היא ובניה.

וכאשר ראתה הדוכסית שעדיין לא התיישבה דעתו עליו, ועוד לא מראה לה פנים שוחקות, התמרמרה מאד על זאת עד שקצה בחייה, ותייעץ לו שהיות שאדון אחד מחוץ למדינת פולין, מבקש לראותו זמן רב, כדאי שיסע אליו על איזה זמן לרוות דודים ולשבוע בתענוגים, והוא עדיין לא נסע אליו כדי לעשות את רצון האדון, וכעת אשר לבו בל עמו יסע אל האדון הזה ויפיג מרירות לבו ויתעדן עמו, ותיטב בעיניו העצה הזאת, שנתנה לו ידים לברוח ממנה.

ותיכף צוה לרתום לו המרכבה, ולקח בידו מעט מעות רק להוצאות הדרך, כי לא רצה ליהנות עוד מכספה, ונסע עד הגבול עם המרכבה והסוסים, וכשהגיע אל גבול מדינת פולין השאיר המרכבה והסוסים ביד העגלון, והוא לקח סוס אחד ורכב עליו מעבר הגבול, בכדי שלא ידע איש ממנו לאן נסע. וברח לעיר ״אמשטרדם״ והביא לרב העיר את ה״מכתב״ שכתבו הרב ״קאליסוב״ ז״ל, וקבלו הרב של העיר אמשטרדם בסבר פנים יפות, ויבקשהו להתאכסן אצלו.

וישב אצלו זמן רב עד שהגיע מכתב מרב העיר קאליסוב, שאשתו הדוכסית נשרפה היא ובניה וביתה, ולא נשאר לה שריד ופליט, כי זה האיש בעת היפרדו מאת הרב בעל״אוהב ישראל״, נתן לרב שם הדוכסית ושלשת בניה ושם המקום, והרב ז״ל ״בתפלתו״ עשה ״תיקון״ לאיש הזה ונשרפו הדוכסית ובניה. הרב של העיר אמשטרדם ברך אותו, ושלחו לעירו לשלום, והלך לאשתו הראשונה, ונעשה ״צדיק גמור״ עד יום מותו, וחי בדרך ישרה בדרך התורה, ואשרי אדם יעשה זאת. (אוהב ישראל)

או עושר גדול או חלק לעולם הבא

מצינו מעשה נורא בזמן ״רבנו מאיר מרוטנבורג״, שבזמנו היתה גזרה מהמלכות שלא ילמדו תורה, והרב הצדיק רבי מאיר ז״ל לא שם לב לגזרה, והיה יושב ועוסק בתורה. הגויים הרגישו בו והלשינו עליו למלכות, ותיכף תפסוהו והכניסוהו לבית הסוהר עם הספר אשר היה לומד בו באותו רגע, ויקשרוהו בשלשלאות של ברזל על אחד העמודים

שהיו שם. כי כך היתה הגזרה על כל מי שיעסוק בתורה, שיהיו קושרים אותו מעומד על עמוד, ולא היו נותנים לו לחם ומים עד שהיה מת מאליו.

באותו זמן היה יהודי אחד שהשתמד, והיה עולה ממדרגה למדרגה עד שנעשה אחד מהשרים הגדולים מרואי פני המלך, והמשומד הזה מצא חן בעיני המלך, ותמיד היה נכנס ויוצא אצלו כאחד מאנשי ביתו, וכששמע המשומד שנתפס רבנו מאיר זצ״ל, כאב לבו עד מאד ונזכר באותו רגע מהתורה שלמד בקטנותו אצל רבי מאיר ז״ל.

ונכנס תיכף לפני המלך ואמר לו: אדוני המלך יודע אתה שזקן אחד מ״חכמי ישראל״ נתפס אתמול ונמצא בבית הסוהר, ובודאי שהזקן הזה כבר מת, ולכן אבקש מאת אדוני המלך שיתן את גויתו בידי ישראל שיקברוהו, ויעשו לו את כבודו האחרון.

אמר לו המלך: איך יכול להיות שהזקן הזה כבר מת, אני יודע שחכמיהם של ישראל לא מתים מהר, אבל מכיון שאמרת שהוא מת אני אשאל עליו, ואם הוא מת ינתן לקברו כמו שאמרת, ואם לא מת אצוה שיקשרוך לידו כמהו באין הבדל.

וישאל המלך על רבי מאיר ויודיעו לו שמת, ויתו המלך פקודה לקברו, ויבואו ישראל, ויעשו לו את הכבוד האחרון כמנהג ישראל קדושים.

והנה ״באותו לילה״ בא הרב הקדוש והקיץ את ה״משומד״ ממטתו ושאלו, האם אתה מכיר אותי? אמר לו: בודאי. אמר לו, דע לך שבעבור הטובה שעשית עמדי להביאני לקבר ישראל ולא נתת לי להצטער אחרי מותי, באתי אליך עכשיו לשלם לך בעד הטובה הזאת. ועתה בחר לך אחד משני דברים אלו, או שאתן לך ״עושר גדול״ כנגד עשרה מלכים ואריכות ימים ושנים, או שיהיה לך ״חלק לעוה״ב״. אמר לו, מה יצא לי מכל העושר ואריכות ימים בעוה״ז, סוף אדם למות, ולא ישא מאומה בעמלו אשר יעמול תחת השמש, וטוב שאקבל חלק בעוה״ב, ואני מתחרט על כל מה שעשיתי עד הנה. אמר לו: אם אתה רוצה שיהיה לך חלק ב״אלקי ישראל״ אתה צריך למות תיכף. אמר לו: אני מסכים.

אמר לו הרב: שמע בני לכל מה שאני מצוך. וכל מה שאומר לך תעשה, תקח את הפתק הזה שאני נותן לך ויהיה שמור אצלך, ומחר בבקר תלך ותסתפר ותגזוז את צפרני ידך ורגליך, ותטבול במקוה טהרה, ותלבש נקיים, ותכנס תוך חדר מיוחד ותתודה ״ודוי״ בקצרה על סדר א, ב;

ותקח הפתק ביד ימינך ותכנס תוך חדר מיוחד ותתודה לפני המלך והשרים, ותגיד למלך, שאתה מתחרט על שקבלת את אמונתם, ותצעק ב״קול רם״ לפני המלך והשרים״שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד״, ותצא נשמתך באחד.

ובאותו רגע ימסרו אותך ביד החברא קדישא, והם ירצו לפתוח את ידך, אך אתה לא תתן להם בשום אופן, ותסגור את ידך חזק, וכשתבא בעולם הבא הפתקא הזאת תצילך מכל דבר רע, ותבחר לך מקום בגן עדן ותשב שם. ויעש כמו שאמר לו הרב, ויעמוד לפני המלך והשרים, ואמר ״שמע ישראל״ויצאה נשמתו במלת ״אחד״. והמלך והשרים כעסו עליו מאד, ויפקוד המלך על ישראל שיבאו לקחתו, וישראל לא ידעו שהוא עשה תשובה, וחשבו שהוא עדין ברשעותו, ולא רצו לקבלו, אך מחמת פחד המלך לקחוהו וקברוהו בקבר מיוחד ״רחוק״ מקברי ישראל. והנה כאשר יצאה נשמתו ראה את עצמו שהוא נמצא בעולם האמת, וראה גן אחד שיושבים בו כתות כתות של צדיקים, והיו שמחים מאד, ויערב לו המקום, ויקח כסא וישב ליד שלחן אחד. והנה השכנים הריחו ריח רע, ואחד לשני שאלו מהיכן הריח הזה? עד שראו שזה מהאיש הזה. וישאלוהו מהיכן באת לכאן? ויאמר להם: מה עסקכם אתי? מקום זה ערב לי ואני רוצה להיות כאן.

תיכף תבעוהו לב״ד, ובא שמש מב״ד ולקחו והכניסו לפני ב״ד, וישאלוהו היאך הגיע לכאן? וירא להם את הפתק, וכשראו את חתימת רבנו מאיר מרוטנבורג עזבוהו לנפשו. והשכנים לא יכלו לסבול את ״הריח הרע״הנמצא בו והלכו לב״ד שני, וגם שם הראה להם את הפתק. וכשראו ב״ד את הפתק חתום בחתימת רבנו מאיר, שלחו והביאוהו ודברו עמו בלחש ויצא פסק דינו שיבאו שלשה מלאכים קדושים ויטבילוהו ״בטבילה של מעלה״ כדי שיקבל את הריח הטוב של גן עדן. (אהבת חיים פרשת וירא)

אני מבטיחך מקום טוב בעולם הבא

ה״חיד״א״ מביא באחד מספריו מעשה נורא על ״המהר״ם מרוטנבורג״, שהיה רבם של גדולי הראשונים, יום אחד נתפס המהר״ם מרוטנבורג על ידי הגויים, בעלילת שווא כאילו הוא מרגל, והושיבוהו בבית הסוהר.

שוביו הזהירו את אחיו היהודים לבל יעיזו להתענין במצבו, שכן כל מי שישאל לשלומו, ייחשב גם כן למרגל. אף על פי כן הצליחו כמה יהודים לנהל משא ומתן סודי עם השבאים, והללו נאותו לבסוף לשחררו תמורת הון עתק. כאשר הגיעה לאזני המהר״ם הידיעה שעומדים לפדותו תמורת סכום כסף גדול, שלח להודיע שאסור לעשות כן, שהרי שנינו ״אין פודין את השבויים יתר על דמיהן מפני תיקון העולם״. (גיטין מ״ה ע״א) שלחו לו והרי כתבו בעלי התוספות שם שאם היה ״מופלג בחכמה״ פודים אותו. השיב להם, אף על פי כן. לבסוף נשאר המהר״ם כלוא עד סוף ימיו, ואת נשמתו הטהורה השיב לבוראו בהיותו במאסר במגדל בודד. (החיד״א מוסיף שעל ידי הייסורים הנוראים שהיו לו עד פטירתו זכה להזדכך כל כך עד שזכה לגילויים נפלאים מן השמים).

כאשר בקשו היהודים לקבור את רבם הגדול, אסרו זאת הגויים באיסור גמור וציוו להשאירו במגדל, ואכן זמן רב היתה גווייתו מוטלת שם ללא קבורה, עד שקם יהודי עשיר בעל נכסים אשר שם נפשו בכפו והשתדל מאד בענין קבורת המהר״ם, לאחר משא ומתן מייגע נאותו השבאים להרשות לקוברו תמורת סכום כסף גדול. וכבוד עשו לו לאותו עשיר והרשו לו לטפל בעצמו, בהבאת גופת המהר״ם לקבורה. למחרת יום הקבורה, נפטר העשיר אשר כה התמסר בענין קבורת המהר״ם.

ויהי הדבר לפלא.

כעבור ימים אחדים, הופיע העשיר בחלום אצל אחד מידידיו וסיפר לו, שבלילה שאחר קבורת המהר״ם, בא אליו המהר״ם בחלום ואמר לו: ״יישר כחך שהבאת את גופי לקבורה, כתמורה על כך ברצוני לך מתנה גדולה וחשובה.

ובידך ״לבחור״ אחת מהשתים או שתינתן לך עשירות גדולה שתעמוד לך ולזרעך עד עולם, או שתלך לעולמך מיד ואז מבטיחך אני מקום בעולם הבא״, הוסיף העשיר ואמר ״בחרתי באפשרות השניה ולפיכך נסתלקתי לבית עולמי מיך למחרת״ כאשר נשאל העשיר למה זכה שם בעולם הבא, השיב שהוא נמצא ״במחיצתו של המהר״ם״ בגן עדן.

ידוע בשם ״הגר״א״ שאמר על עצמו הלוואי שאזכה להיות במחיצת אחד מקטני הראשונים, והנה אחד ״הנראה״ כבעל בית פשוט זוכה לשבת לנצח נצחים במחיצת הגדול שבהם.

עשיר זה עמד בפני הבחירה בין ״חיי עשירות״, שהוא האושר המדומה לבין ״החיים הנצחיים״ שהם הטוב והאושר האמיתי. בבחירתו במוות קיים את הפסוק ״ובחרת בחיים״. (לקח טוב ח״ו עמוד קע״א)

הקריאה ״גם אני יהודי״ הצילה שלוש מאות יהודים

מעשה ביהודי אחד, שהיה ״רוקח״ במקצועו, שלא ניכר ולא נתוודע לאף אחד ביהדותו, עד שכל בני מקומו, יהודים וגויים חשבוהו לגוי, כי התנהג כגוי לכל דבר, וברגע קריטי וקשה של גזירה נוראה, שנגזרה על ג׳ מאות היהודים שהתגוררו בכפרו להיות מוצאים להורג עד אחד, התעורר בו הזיק היהודי החבוי, ומכוח התעוררות בתשובה זו התגלה בפומבי ליהדותו, ואף זכה בזה להציל את כל הנידונים, שכפסע היה בינם לבין המוות.

על השתלשלות הסיפור המרטיט הזה שמעתי מהגה״צ ר׳ משה אהרן שטרן שליט״א, משגיח דישיבת ״קמניץ״ בירושלים.

ימים קשים שלא היו כדוגמתם, באו על יהודי רוסיה בהתגבר המערכה הפנימית בין "הבולשביקים", מתנגדי הצאר "ניקולאי", לבין תומכיו, ה"פטלוריקים". שני המחנות נלחמו ביניהם באכזריות גדולה ועצומה.

אבל היהודים האומללים נפלו קרבן לשני הצדדים, שכן אלה ואלה חשדו בהם שהם ניצבים לצד השונאים שלהם, וכך עלה בגורלם של היהודים לעמוד ברדיפות בלתי פוסקות, ודמם היה הפקר בידי שני המחנות היריבים גם יחד. אלה חשדו ביהודים שהם תומכים "בצאר", והאחרים האשימו אותם שהם תומכים ב"בולשביקים". המערכה לא נפסקה גם לאחר שהצליחו הבולשביקים ללכוד את הצאר ולהורגו, שכן שני המחנות המשיכו ללחום ביניהם, וכך גם המשיכו היהודים לסבול מאלה ומאלה.

במסע הכיבוש שלהם עברו הבולשביקים מעיר לעיר ומכפר לכפר, ופעם אחת, כאשר הגיעו לאחד הכפרים וכבשו אותו, מיד נטפלו ליהודים ואחד היה פסקם: כל היהודים נאמנים לצד השני ועל כן אחד דינם למות. הם הוציאו פקודה שעל כל יהודי הכפר להתאסף בככר המרכזית כדי לעשות בהם שפטים לעיני כל, למען ישמעו ויראו. היהודים האומללים, שלוש מאות במספר, נאספו מבוהלים לככר המרכזית, ואז פקדו עליהם להסתדר בשורות ארוכות, כשפניהם לקיר וידיהם מורמות, ולמולם עמדו "הקלגסים" מוכנים להוציאם להורג ביריה, מפקדם האכזרי השמיע אז נאום באזני כל אנשי הכפר שנדרשו אף הם להופיע במקום, בו הבהיר לכולם כי סוף דומה של היהודים צפוי לכל אלה שיבגדו ולא ייכנעו למרות הבולשביקים.

והנה בא הרגע המכריע. דומיית מוות שררה במקום, כתות היורים כבר החלו לדרוך את כלי הנשק לעבר היהודים, אך לפתע התעורר רחש בין המון בני הכפר שצפו דוממים במחזה האכזרי. איש אחד מביניהם נראה מבקיע לעצמו דרך לעבר המפקד, ובהגיעו לידו אמר בקול נרגש: היות שגם "אני יהודי", הרי באם עלה בגורל היהודים להירצח יהיה גם גורלי כך, ואינני רוצה להיות שונה מאחי היהודים!

היה זה "רוקח הכפר", וכאמור, לא עלה על דעת אף אחד עד לרגע זה שהוא יהודי, אבל עתה, כשראה מה קורה לאחיו היהודים נתעורר בו "הזיק הרדום" והיהודי שבתוכו קם לתחיה, ועל כן מבקש הוא שמחלקם יהיה חלקו.

בני הכפר הגויים, בראותם כך, החלו לזעוק ולצעוק לבל יהרגו אותו, כי הוא הרוקח של הכפר ובלעדיו יתערערו חייהם התקינים, כי מי יכין להם תרופות לעת הצורך ומי יחבוש פצעיהם.

אבל הרוקח היהודי בשלו: "הרגוני נא יחד עם אחי"! והמהומה רבתה, זה בכה וזה בכה, ומבוכה גדולה פקדה לפתע את הבולשביקים על כל

הנעשה, ולפתע נצרו את כלי הנשק שלהם, עזבו את בני הכפר לנפשם והלכו לדרכם הלאה. כך ניצלו חייהם של כל יהודי הכפר. והיה הדבר הפלא ופלא, שכן אותו רוקח, שהיה מנוכר לגמרי ליהדותו, לא רק שהציל את עצמו אלא גם זכה להציל את כל יהודי הכפר בזכותו! (שאל אביך ויגדך ח״ב עמוד ע״ט)

קיבל עול יהדות ורגליו נרפאו

הרב יהושע לוי, ״איש ירושלים״, שלח פעם במוצאי שבת את שני בניו לצדיק ״רבי ישראל אבוחציראי״ זצ״ל בנתיבות, כדי לקבל ממנו דבר מסויים.

כשהגיעו למקום, ראו חייל יוצא ממכונית כשהוא הולך על קביים משני צדדיו, וכך נכנס לרב. כעבור זמן מה ראו להפתעתם שהוא יוצא החוצה וצועד בכוחות עצמו! בלי הקביים!!!.

החייל נשאל לקורות הדבר והוא סיפר, כי כשנכנס פנימה שאל אותו הרב, אם הוא מקבל על עצמו לשמור שבת, ולהיות יהודי אמיתי, וכשענה בחיוב, אמר לו: אם כן, למה לך הקביים הללו? זרוק אחד, והוא זרק, אח״כ אמר לו לזרוק גם את השני וזרק, וכך יצא בלעדיהם, כשהוא מסוגל לפתע להלך בצורה חופשית. שני בניו של הרב לוי ראו זאת במו עיניהם, ולמחרת בבוקר סיפר לי אביהם את הדבר. (שאל אביך ויגדך ח״ב עמוד קי״ד)

האם זה פלא שהסבא זכה לנכדים כאלה

מעשה במשפחה שעלתה מגרוזיה ומתגוררת כיום ב״הרצליה״, שזכתה שכל בניה הם תלמידי חכמים השוכנים קבע ״באהלה של תורה״, וגם הבנות זכו להנשא לאברכים מופלגים.

באחת משיחותיו ברמת אלחנן סיפר הרה״ג רבי ראובן קרלנשטיין שליט״א שכאשר התעניין אצל בני המשפחה על מה ולמה ״זכו״ לילדים שכאלה, סיפר האב: סיפור ״מרטיט״ על אביו, סב המשפחה.

בעיירה שבה התגוררנו בגרוזיה, סיפר, התנכלו השלטונות ליהודים והציקו להם במאוד, כאשר מרבית ההטרדות היו בעניין ״המקווה״.

פעם שמע אבי המנוח שהשלטונות עומדים לערוך ביקור במקווה כדי לעמוד על מידת ״הניקיון״ שבו, והיה ברור שלאחר מכן תצא הוראה שבשל חוסר ״סטריליזציה״ יש לנעול את מקווה הטהרה על מנעול ובריח.

אבא ששמע מבעוד מועד על הביקור המתוכנן, הקדים את אנשי הסיור ״בכמה דקות״ ונכנס לחדר המקווה.

ברגע שהפקידים נכנסו וראו את הלכלוך שהצטבר שם, פתחו בצעקות על המלווים היהודים, והוכיחו להם שהמים אינם ראויים לטבילה ולכן יש לסגור את המקום.

באותו רגע "קפץ" אבא שלי לתוך המקווה, לקח בידיו ספל גדול, מילאו במים ועשה עצמו כמברך, ושתה את כולו עד הטיפה האחרונה, ולאחר מכן אמר למפקחי השלטונות. כיצד אתם מעיזים לומר שהמים אינם נקיים, אם אני שתיתי אותם.

מסירות נפשו של הסבא ניצחה גם את השלטונות ששנאת ישראל פיעפעה בקירבם, והם עזבו את המקווה ללא אומר ודברים.

ואחר כך פלא "שאותו סבא" זכה לנכדים כאלה?!!! (טובך יביעו ח"ב עמוד רגע)

ערכו של כל צעד קטן

ספרי המוסר משתדלים להמחיש את "מציאות החיים" בעולם הזה כמקום בו אפשר לעשות מצוות "ללא סוף", ולזכות באמצעותם לחיי העולם הבא, וגם בכוחו של מעשה קטן אחד, להעניק לאדם אושר נצחי בעולם האמת, מה שלא יוכל האדם לעשות רגע אחד לאחר צאת נשמתו.

בדרשה שנאמרה ב"רמת אלחנן" סיפר אחד המשפיעים הרוחניים המפורסמים, מעשה מופלא הממחיש אף הוא את כוחה של מצווה אחת, גם אם אינה נחשבת כמצוה של ממש.

מעשה במשגיח כשרות בבית ההארחה של המושב "שורש" שבהרי ירושלים, שנהג לארגן מדי יום ביומו מניין לתפילת מנחה בבית המרגוע. והנה אירע יום אחד שהיה חסר "העשירי". המשגיח יצא החוצה, ופגש חקלאי שהיה לבוש במכנסיים קצרות ומראהו כשל יהודי פשוט לכל דבר.

כשהציע לו להצטרף למניין, לא ידע האיש מה הוא שח ומה פירושו של המושג "מניין". לאחר שהסביר לו את גודל חשיבות המצוה, ניאות להכנס לבית הכנסת.

לפני שהקהל התחיל להתפלל, נכנס בחור דתי לבית הכנסת, והנה היו כבר עשרה מתפללים גם בלי החקלאי, שאכן יצא את בית הכנסת, והלך לביתו.

עברו כמעט "עשר שנים" מאז המקרה. המשגיח עזב מזמן את בית ההארחה ועבר לבני ברק. בלילה אחד הוא רואה בחלומו את החקלאי שהצטרף למניין, "ופניו קורנות". האיש מספר לו שעזב את העולם לפני

כחודש, "ואין לך מושג איזה שכר קיבלתי בשמים על שהסכמתי להשלים לכם את המניין".

הנפטר הוסיף ואמר שבזכות המצוה ההיא שקיים, נתנו לו "הזדמנות" להתגלות אליו בחלום ולבקש ממנו שיילך אל בנו יחידו המתגורר בירושלים, חילוני גמור, וישכנעו לומר עליו "קדיש". הוא מסר את כתובתו המדוייקת של הבן.

והמשגיח הנפעם אכן קיים את בקשתו והצליח לשכנע את הבן לומר קדיש על אביו.

שוו בנפשכם: מה עשה אותו חקלאי ממושב שורש? בסך הכל "הביע" נכונות להצטרף למניין. זה הכל. לא יותר מזה. ואיזה שכר קיבל על כך! עד כדי כך שנתנו לו רשות להתגלות לאחר פטירתו!

"מוסר השכל עצום" אפשר ללמוד ממעשה זה, על ערכו של כל "צעד קטן" שאנו עושים בדרך אל הקדושה. (טובד יביעו ח"א עמוד ר"מ)

פרק ט' - שכרו הגדול של תלמוד תורה

הדבר העיקרי שבדורנו אומר ר' אלחנן וסרמן הי"ד: באמת, היינו צריכים לצאת למלחמה ממש, כנגד הגזירות הרוחניות, ואפילו שיהרגו מאתנו רבים... אלא שאין מי שינהל את המלחמה, יתומים אנחנו.

וממשיך ר' אלחנן:

אעפ"כ, אפשר לנהל את המלחמה בעקיפין, ואיך "עיקר כוחו של עמלק, הוא ברפיון ידנו בתורה"! וככתוב: "וילחם עם ישראל ברפידים" ואמרו חז"ל: שרפו ידיהם מן התורה. ולכן, והיה אם נתרפה מהתורה וגבר כוחו של עמלק, ואם נתחזק בלימוד התורה, יחלש כוחו של עמלק.

וא"כ עלינו להתאמץ בכל עוז להפיץ לימוד התורה, הן בלימוד לעצמו, והן ללמד לאחרים, ולגדל בניו לת"ת, ולהחזיק ידי הלומדים. וזהו חיצי מוותר לעמלק!

ואף שהדבר אינו מורגש לעיני בשר, אבל הלא אין לנו הכלים והחושים לתפוס דברים רוחניים, ולכן לא נדע מעצמינו מאומה, זולתי המקובל בידינו מחז"ל בתורה שבכתב ושבע"פ.

וכל אדם מישראל הלומד תורה או מחזקה, מחליש במדה ידועה את כוחו של עמלק !! ויש לו חלק במצות מחיית עמלק!

ואין אלו דברי דרוש - כי צריכין אנו להאמין בפירושי חז"ל להמקראות שהם דברים כהוייתן ממש. (קובץ מאמרים צ"ה)

וכתב החזון איש וז"ל:

ובימים אלו "המתחזק" בלימוד התורה, הוא עושה חסד עם כל ישראל, להוסיף זכות מגן וצינה. (חזון איש באגרותיו ח"א אגרת פ"ג)

מרגלא בפומיה דהגאון רבי חיים פנחס שיינברג שליט"א ראש ישיבת "תורה אור", הכותל המערבי הוא קודש, אבל "הסטנדר" הוא קודש קודשים !!!

אמר החפץ חיים זצ"ל, גאולת העתיד נמשלה לחתונה, כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך, כשם שלחתונה מגיעים לאחר הכנות רבות, כך יש להתכונן לעתיד של ישיש עליך אלוקיך, ובמה? על ידי "לימוד התורה" ! (מכתבי החפץ חיים עמוד ל"ו)

למען ייטב לך לעולם שכולו טוב

אחת מן התרי"ג מצוות שקיימות בתורה, נקראת "שילוח הקן". "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ, אפרוחים או ביצים, והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים".

והמדרש אומר: למען ייטב לך, לעולם שכולו טוב. והארכת ימים, לעולם שכולו ארוך.

וכן הגמרא במסכת חולין (דף קמ"ב ע"א) אומרת: ומה מצוה קלה זו, שאין בה לא חסרון ממון ולא טורח, אמרה בה התורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למצוות החמורות שבתורה.

והנה המשנה באבות (פרק רביעי משנה כ"ב) אומרת: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא "מכל" חיי העולם הזה". ופירושו, ש"קורת רוח" היא הדרגה הכי נמוכה בעולם הבא. והוא משל לעני המריח את ריח הבישול של שכנו העשיר, וזה הקורת רוח שוה את "כל" העולם הזה.

ופירש ה"מכתב מאליהו" זצ"ל, שאם יתנו לאדם את כל ההנאות שהיו מבריאת העולם ועד סופו, ויצמצמו לו אותם לשעה אחת, הקורת רוח של העולם הבא עדיפה. וכל זה הוא רק הקורת רוח שהיא הדרגה הנמוכה, וכל שכן לדרגה הגבוהה.

אם כן נתבונן ונראה, אם מקיימים כאן מצוה קלה שאמרו בה חכמים שאין בה לא טורח ולא הפסד ממון, ושכרה, שזוכה בה לאריכות ימים

בעולם הבא, שעליו נאמר שרק הקורת רוח שוה את כל העולם הזה, אם כן קל וחומר למצוות החמורות שבתורה.

וקל וחומר בן בנו של קל וחומר, למצוות תלמוד תורה, שנאמר עליה: "יקרה היא מפנינים וכל חפציה לא ישוו בה" ואפילו חפצי שמים, שהם המצוות, לא ישוו לדבר אחד מן התורה.

וכבר כתב הגר"א בשם הירושלמי דפאה, שכל "מילה" בתורה, היא מצוות עשה בפני עצמה, שעליה נאמר ש"כל חפציה לא ישוו בה".

אם כן כמה זוכים כאשר לומדים יום שלם של תורה!!!

וזהו מה שהגמרא אומרת בסנהדרין, כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא עם תלמיד חכם. אבל תלמיד חכם "עצמו" עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו.

רק התורה תעמוד לכם לנצח נצחים

סיפר הגר"י זיכרמן, רבה של "אחוזת ברכפלד": בהיותי ילד למדתי בבתי אבות שליד ישיבת פוניבז', וזכיתי לשמוע כמה פעמים דברי חיזוק מהגאב"ד דפוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, שתיאר בפני הילדים את "אפסיותו" של העולם הזה מחד, ואת "נצח הנצחים" של העולם הבא מאידך.

וזאת יש לדעת, הוסיף הרב זיכרמן, שמעולם לא ניכנס הרב זצ"ל אל הילדים בשעת השיעור או בעת הסדרים שהיו מיועדים להכנת השיעורים, כי אם בזמן הסעודות בחדר האוכל, או כאשר היינו הולכים לישון. בשעה היעודה לכיבוי האורות, היה הרב ניגש לכל ילד, מנשק אותו בחיבה גדולה, ומשפיע עליו שפע של דברי חיזוק.

פעם, בעת אחת הסעודות, ניכנס הרב לחדר האוכל, וכל הילדים קמו לכבודו. הס מוחלט הושלך במקום. והנה פותח הגאון כדרכו בדברי חיבה והערכה לילדים, ואחר כך מודיע בשער בת רבים שברצונו "לשאול" אותנו דבר מה.

עשינו אוזנינו כאפרכסת.

אימרו נא לי ילדיי היקרים, אמר הרב. האם כל אחד מכם יודע מה הפסוק המרמז על שמו הפרטי, אותו צריך לומר בגמר תפילת שמונה עשרה?

הילדים השיבו בחיוב.

ולאחר ששמע מכל ילד את "פסוקו", פתח ושאל: האם יודעים אתם מה "מקורו" של מנהג זה באמירת הפסוק?

אחד הילדים השיב, שרבותיו לימדוהו שהמקור הוא "בשל"ה הקדוש", הכותב שזו היא סגולה שתעזור לאדם לא לשכוח את שמו, בעת שיעמוד לדין בפני בית דין של מעלה, לאחר מאה ועשרים שנותיו.

הרב הינהן בראשו לאות הסכמה, והמשיך בדבריו, תוך שהוא ניגש לאחד הילדים, מסלסל בפיאותיו בחיבה, ושואלו: אמור לי, מוישהלה שלי, כמה פעמים במשך היום הינך שומע את שמך מפי רבותיך וחבריך? הלא זה קורה עשרות פעמים ביום! ואם כן, בואו ונחשוב יחדיו, כיצד ייתכן שאת שמך זה המוזכר כל כך הרבה פעמים ביום, אתה עלול "לשכוח" ביום הדין, ואילו את הפסוק שאתה אומר "רק" שלוש פעמים ביום, לא תשכח?!

על שאלה זו, לא ידעו הילדים להשיב.

ואז ביקש מהם הרב להאזין היטב לדברי "החיזוק" שהוא עומד להשמיע בפניהם, ואמר: שמעו נא ילדים חביבים, חרדת הדין היא נוראה ואיומה, והיא גורמת לאדם לשכוח אפילו את שמו. שומו שמים!

הדבר היחיד שנחרט בליבו או במוחו של האדם, הם "רק" דברי התורה שלמד בימי חייו, שהרי תורת ישראל תורה ניצחית היא! והרי גם הפסוקים שהינכם אומרים בגמר השמונה עשרה, "תורה הם", ולכן אפילו שתשכחו את שמכם, תוכלו לזכור את הפסוק ההוא שאמרתם בימי חייכם, ובאמצעות הפסוק תזכרו את שמכם, "גם באימת הדין".

הרב זיכרמן סיפר שדבריו של הרב מפוניבז' עשו "רושם אדיר" על הילדים, אבל הוא, הגאון זצ"ל, שליבו היה כל כך קרוב לליבם של הילדים, לא סיים בזאת, והמשיך ואמר: דעו לכם ילדים, כל הצעצועים שיש לכם כאן במוסד הזה, וכל חפצי השעשועים שנועדו למשחקיכם, כולם הבל הבלים!

"רק" התורה היא זו שתעמוד לכם לנצח נצחים, ותשמור אתכם מכל פגע רע! לימדו נא בחשק ובשמחה, שננו את דברי התורה, וזיכרו אותם. או אז תחיו לנצח, סיים הרב מפוניבז' את דבריו.

כמה גדולה ועצומה התורה הקדושה!!!

מעלת לומדי התורה לפני בורא כל העולמים.

הדבר היה לפני כמה שנים, ילדתו החמודה של אחד האברכים, התלוננה על כאבי בטן, ההורים לא הוטרדו. זה יעבור לך כך השיבו לה, ופנו לעיסוקיהם.

אלא שלתדהמתם, בתוך זמן קצר החלה הבטן להתנפח! התופעה היתה ״מוזרה״, הילדה מתפקדת כרגיל אבל הבטן שלה נפוחה מאד. ההורים הנבוכים פנו לרופא, והלה הפנה אותם ״בדאגה״ לבית החולים הדסה עין כרם.

כאן החלו ההורים המתוחים בסידרת בדיקות והתרוצצויות, ממקום למקום וממחלקה למחלקה, עד אשר נאמרה באזניהם המילה הנוראה ״וילמס״, ילדה חמודה מאד בת שנתיים וחצי עם ״וילמס״.

״וילמס״ זה שמו של גידול סרטן מסוכן ואכזרי, התוקף לפעמים בבטן החולה, וגורם לו יסורים קשים במשך איזו תקופה, בדרך כלל עד שממיתו.

עולמם של ההורים ״חרב״ עליהם, הם החלו להתעסק עם ילדתם בטיפולים רפואיים שונים, החלו סדרות כדורים ותרופות, החלו סדרות הקרנות, החלו סדרות טיפולים כימותרפיים, ימים ולילות שהו ההורים במחלקה האונקולוגית בהדסה. כבר התרגלו לא לישון, או לישון על כסא.

מצבה של הילדה ״הלך והתדרדר״, היא כבר בת יותר משלש, אבל רזה ומפחידה מאד. צלם של עצמות, וגוף שרוף מהקרנות. השמחה פנתה ויצאה לה מביתה של משפחה זו, הילדה טופלה על ידי המומחה העולמי פרופסור ש... אך לא הועיל, כמה דמעות שפכו ההורים בשנה זו. כמה תפילות ותחנונים ביקשו מה׳. אבל ״שערי שמים״ כאילו נסגרו.

מצבה הלך והתדרדר מאד. כמעט שנה כבר עברה, יום אחרי יום של צער נורא, של יגון ודאגה, עצביהם של ההורים נתרופפו מאד, כבר לא עסקו בשום דבר בחייהם פרט לטיפול בילדתם זו.

ימים ולילות שהו בבית החולים, קראו תהילים, ״פרצו בבכי״ פעמים רבות, התחננו אל ה׳, ביקשו מצדיקים להתפלל עבור הילדה, שיפרו את מעשיהם, נתנו צדקות, וה׳ הסתיר את פניו כאילו אינו שומע.

היא מוגדרת כמתה

המצב הוסיף להתדרדר, הילדה הועברה למחלקת טיפול נמרץ, היא כבר חדלה לאכול בכוחות עצמה מאפיסת כוחות, היא אף חדלה לנשום בכוחות עצמה מאפיסת כוחות. חיברוה למכונת נשימה ולעוד צינורות שונים ומסובכים.

מצבה "הלך ושקע", היא נכנסה לחוסר הכרה מוחלט, דופק לבה עלה לקצב מטורף של 240 פעימות בדקה!!!. בשלב מסויים, כבר לא הורשו ההורים לשהות בחדרה, הם ישבו בחוץ על ספסל, קוראים תהילים ובוכים.

לאחר כמה שעות, יצא הפרופסור אל ההורים. אתם יודעים שה"מצב רע" הוא אמר להם. מה פירוש - הגיבו ההורים - בודאי שאנו יודעים. "רע מאד" - חזר הפרופסור ואמר, ונעץ את עיניו באבא. האבא מרגיש שהוא קורס תחתיו, מה כוונתך? - הוא שואל. הפרופסור משיב לו שלש מילים, שלש מילים קשות מנשוא: "היא מוגדרת כמתה".

הפרופסור מסביר לאבא, כי כרגע הילדה עוד נושמת בעזרת המכונה, אבל כבר לא יקח הרבה זמן.

אפילו חרב חדה מונחת אל ימנע עצמו מן הרחמים

האבא מרגיש את "הבכי חונק אותו", אבל הוא אינו מאבד זמן, הוא נזכר במה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות דף י' ע"א): "אפילו חרב "חדה" מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". האבא היינו קרוב משפחתו של הראשון לציון מרן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א, הוא מצלצל אליו, ושופך את בכיו המר לתוך השפופרת. הרב שליט"א השיב: "אני בא עכשיו", הוא בא.

הרופאים לא הרשו לו להכנס, הפעילו לחץ, הרב שליט"א רחץ ידיו במים וסבון, לבש חלוק לבן ונכנס לבדו, אחרי דקה יצא. איש אינו יודע מה עשה שם. "ה' יעזור" כך הפטיר כאשר יצא.

הרופאים נכנסו שוב, ויצאו חזרה לקרוא לאבא "רגעים אחרונים" - כך הוגדר המצבי האבא הביט בבתו האהובה, לבו נקרע לגזרים, עמד וחיכה מתי ישמע את מילת האיוב מפי הרופאים.

"והנה הילדה זזה" הרופאים הביטו בה בחוסר אימון, אבל הסבירו לאבא "שלפעמים" זה קורה, על כל פנים אין זה משנה את מצבה של הילדה, לפעמים הגוף זז מעט לפני הסוף. האבא השבור לא היה יכול להמשיך להסתכל, מבטו נע מן הילדה, ונתקע בצג האלקטרוני המורה את פעימות הלב, הוא לא יכל לעצור צעקה שפרצה מפיו: "הדופק ירד ל-160 פעימות בדקה"! הפרופסור "קפא" על עמדו בהשתוממות, "הרב שלך עזר" אמר לו.

ראו שהוא בוכה

אמנם המצב עדיין חמור מאד והיא בסכנת מוות ממשי, אבל יותר טוב ממקודם. לשאלת האבא השיב, כי אם תמשיך כך ההשתפרות, הילדה תקום על רגליה בתוך חודש וחצי, האבא העביר את הדברים להגאון רבי

עובדיה יוסף שליט"א, הוא השיב שיבא מחר שוב, כשבא למחרת נתקבל ביראת כבוד. הרופאים והאבא נכנסו עמו. הרב שליט"א אמר פרקי תהילים, "ראו שהוא בוכה", בירך את הילדה ויצא.

הדופק ממשיך לרדת. והנה תפנית חדה: הילדה פתחה את עיניה "וקרעה" את צינור ההנשמה מעל אפה! מיד קפץ הפרופסור להשיב את הצינור (כדי שלא יהיה מעבר קיצוני שכזה), אך הפרופסור הבכיר עצר בעדו: "בתוך כמה שניות היא לא תמות" אמר לו, "נחכה טיפה לראות את התגובה". עברו כמה שניות, הילדה המשיכה לשכב ולהסתכל עליהם באופן בוהה, נושמת באפה "בחופשיות" כדרך שאר בני אדם...

הרופאים המהוללים הקשוחים בוכים

באותה שעה עמדו בחדר, הפרופסור העולמי המהולל, הפרופסור השני והד"ר. "השתררה דומיה", כולם הרגישו שאינם יכולים לדבר, "הם בוכים", האחות הראשית נכנסה. וקטעה את הליכתה באחת: שלושת הרופאים המהוללים הקשוחים מרוב מקרים קשים "בוכים"! "מה קרה"? - היא שאלה.

איש לא היה "מסוגל" לענות הדממה נמשכה עוד כחצי דקה, הילדה הזיזה כבר את העינים והביטה באופן ישיר, הפרופסור הראשי התעשת הראשון ואמר לאחות: "אם לא ראית אף פעם תחיית המתים תסתכלי עכשיו". באותה המחלקה כבר מתו "הרבה" ילדים רח"ל ממחלה זו. הפרופסורים לא זוכרים "מקרה אחד" של מצב כמו הילדה שנותרה בחיים.

הדופק של הילדה המשיך לרדת. עבר שבוע, גם הטיפולים הכימותרפיים נגמרו ידיו של הפרופסור הראשי רעדו כאשר חתם על "תעודת השחרור", גם "דמעה" אחת הכתימה אותה. היום הילדה חננית, מלאה ובריאה, יעזור ה' ויזכו הוריה לרוות ממנה נחת לאורך ימים ושנים (ילקוט אברך תשנ"ב עמוד שס"ח)

לימוד התורה השכיח את הניתוח

ד"ר קוק היה רופא כירורגי ידוע בירושלים, והוא סיפר בהתפעלות על מה שקרה לו עם הגה"צ רבי אהרן כהן זצ"ל, אחד מראשי הישיבה בישיבת "חברון". פעם נוצר לו לרבי אהרן פצע עמוק בכתפו, עד שצריכים היו לנתחו.

ברם, אדם חלש היה רבי אהרן, רזה עד מאוד וכולו עור ועצמות. חשש מאוד ד"ר קוק מה וכיצד לעשות בזמן הניתוח, אם ירדים אותו - הרי

ישנה "סכנה" שמרוב חולשה לא יצליח להתעורר מן התרדמה, ואם לא ירדים - הרי שיסבול יסורים קשים מחמת הניתוח.

לאחר ששח לו את ספקותיו, השיב רבי אהרן, אין צורך בהרדמה, אתה רק תאמר לי מתי מתחיל הניתוח, והכל יהיה בסדר. סיפר ד"ר קוק: "אמרתי לו כאשר התחלתי את הניתוח, ניתחתי כל מה שהיה דרוש, ואחר כך הוא שאל אותי אם גמרתי...

עד היום אני לא יכול להאמין כיצד מסוגל "בן אדם" לעמוד ביסורים כאלה בלי להגיב בכלל. שאלתי אותו איך יכול היה, והוא אמר:

שחשב בדברי תורה וכל כך היה "שקוע" בלימוד, עד שצריך היה לשאול אם הניתוח נגמר"!...

אם אין לך ידיעה בתורה

רגיל היה הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל המשגיח של "כנסת חזקיהו" לקרא את דברי "הזהר הקדוש" על הפסוק הזה בקול גדול לאמר: "אם לא תדעי לך", אם אין לך ידיעה בתורה, "היפה בנשים" אפילו אם יש לך מעשים טובים למכביר, "צאי לך" צאי ממחיצתי.

והיו הדברים "מזעזעים" לב השומעים.

הסטנדר הוא קודש קודשים

מרגלא בפומיה דהגאון רבי חיים פנחס שינברג שליט"א, ראש ישיבה "תורה אור", הכתל המערבי הוא קודש. אבל "הסטנדר" הוא קודש קודשים.

כך יש להתכונן לעתיד

אמר ה"חפץ חיים" זצ"ל גאולת העתיד נמשלה לחתונה, "כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך" כשם שלחתונה מגיעים לאחר הכנות רבות, כך יש להתכונן לעתיד של ישיש עליך אלוקיך, ובמה?

על ידי לימוד התורה! (מכתבי החפץ חיים עמוד ל"ו)

על משכבי בלילות

מקפיד היה הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל ראש ישיבת "תורה ודעת" שהאורות בבית המדרש יכבו בשעה סבירה, ובני הישיבה ישנו דיים.

ואמר, מצינו במדרש "שוחר טוב" (ע"ט) שחזקיהו המלך אמר שאין בו כח לרדוף את אויביו, אלא אני ישן על מטתי, ואתה עושה לי נס, הרי שגם השינה יכולה להיות עבודת ה' שבגינה יעשה הנס. (רבי יעקב עמוד רל"ז)

יהיו לך אלף פעמים ש"ס

הרב ר' אברהם קלמנוביץ זי"ל, היה ראש ישיבה ידוע באמריקה, וסיפרו בו, כי היה ה"חפץ חיים" שדחף אותו למעשה המבורך של פתיחת ישיבה.

והנימוק שהיה בפי ה"חפץ חיים" להרב קלמנוביץ: אם תשב ותלמד לבדך, כמה תספיק ללמוד בימי חייך? תלמד עשר פעמים ש"ס, או עשרים פעמים. אבל אם תפתח ישיבה, יהיו לך אלף פעמים ש"ס, כי אין שום אפשרות להספיק לעשות בחיים מצוות כה רבות כמו מי שמזכה את הרבים!

משל למה הדבר דומה הוסיף ואמר לו ה"חפץ חיים" לסנדלר, כמה זוגות נעלים מסוגל הסנדלר לייצר בשבוע? אבל אם בא מישהו ופותח "בית חרושת" לנעלים, הריהו מייצר בשבוע אחד, מה שהסנדלר לא מספיק לייצר בכמה וכמה שנים.

כך הדבר, אם מישהו פותח ישיבה, אזי הוא מזכה את הרבים, מקים עולה של תורה ומעמיד תלמידים הרבה, והש"ס נלמד עשרות ומאות פעמים, ומכל זה גדולות ורבות הן הזכויות של מקים הישיבה!...

הנאה ביותר לספרי התורה

כאשר הגאון רבי אליעזר מטלז זצ"ל כהן ברבנות "קלם" וכראש ישיבתה, ארע שנלקחו שנים מבחורי הישיבה לצבא, והיה צורך בסכומי כסף גדולים לפדותם, לא הסס רבי אליעזר ומשכן את "עטרות הכסף" של ספרי תורה בשל כך. התרעמו כנגדו גבאי בית הכנסת, קרא להם רבי אליעזר ואמר, "העטרה הנאה ביותר לספרי התורה" היא: לימוד התורה של שני הבחורים המשוחררים. (תנועת המוסר ח"ב עמוד 435)

חצי שעה של לימוד תורה

במדרש ויקרא רבה (ל. א.) שבפטירת רבי יוחנן היה דורו קורא עליו את המקרא "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה" שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו.

באמת אמרו, שמקרא זה יכול היה להדרש על "אהבת התורה" המופלגת של הרב מפונוביז' הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל ולהבנת הענין נתבונן, אם יתן איש את כל הוו ביתו, בכמה הון מדובר?

באהבה שאהב הרב את התורה, האם מדובר בתורתו דוקא, או גם בתורת אחרים? האם מדובר בחיי תורה בשנה של לימוד? או בפחות מכך? על כל אלו ישיב הסיפור הבא.

הרב הגיע לגיל שיבה, חלה ואושפז לא אחת, כליתו אחת נכרתה, הרופאים צוואו לנוח, למתן את פעילותו, אבל הוא לא ידע מנוחה, מכתת היה רגליו לפתחי נדיבים וכנסי התרמה, מתמודד עם הגירעון התופח של הישיבה הגדולה, והישיבה הקטנה, בתי אבות, והמוסד לנערות, וכולל האברכים עליו היו כלנה.

בתוך כך, נצת בו רעיון חדש להקים בשפולי גבעת הישיבה "בית מלון" ברמה גבוהה, שיציע לאורחיו "קיט" בשילוב שיעורי תורה.

תמה בנו הגאון רבי אברהם שליט"א, הן מתמודד אתה עם חובות עצומים ומעיקים כל כך, כיצד תיטול על עצמך מעמסה נוספת, מלבד ההון הרב הכרוך בהקמת המלון, וציודו, הן רבות כל כך הוצאות תפעולו, ואין סיכוי להעמידו על בסיס רוחי, מה לך ולצרה הזאת?.

והרב ענה בהתרגשות עצורה, "כדאי" לי הסיכון ושוה לי הטרחה, "דע" לך שכדאי לי להוציא "שני מליון דולר" במושגים של אותה תקופה, אם יתגלגל הדבר ונזכה, שאפילו "יהודי אחד" יוסיף בגללו, "חצי שעה" של לימוד תורה. (הרב מפונוביז' חי"ג עמוד מ"ו)

נחשב לו כאלו למד כל היום

בימי מלחמת העולם הראשונה, גיסו השלטונות את כולם, "מלבד" בעלי מלאכה שעבדו בשביל הצבא.

הסנדלרים שיצרו נעליים בשביל החיילים, החייטים שתפרו עבורם מדים, וספקי מזון.

כאשר סיפרו על כך ל"חפץ חיים" זצ"ל נענה ואמר: אמנם כן כמלכותא דארעא כעין מלכותא דשמיא, אף ברוחניות כן הוא, הכל חייבים "להתגייס" לצבאו של הקב"ה וללמוד תורה, שואלים לסנדלר מדוע אינך לומד תורה? הרי הוא עונה, עובד אני כדי לפרנס את משפחתי, ולחנך את ילדי, ולשלוח את בני לישיבות ללמוד תורה, ותומך אני בלומדי תורה, "נחשב" הוא למגויס, כאלו הוא לומד "בעצמו".

ואף בן ישיבה כך הוא, הוא אוכל וישן כדי שיהיה לו כח ללמוד תורה, ואז נחשב לו כאלו למד "כל היום".

והביא לכך ראיה, הלא בגמרא כתוב שהמלאך המות לא יכול להתקרב לרב חסדא להמיתו, משום שעסק כל היום בתורה, וקשה האם רב חסדא לא אכל ולא ישן? אלא שאם אכל וישו כדי שיהיה לו כוח ללמוד, "נחשבות" לו אך שעות אלו ללימוד. (מכתבי החפץ חיים עמוד מ"ד)

מזכי הרבים הגדולים ביותר

פעם אחת, בסיום שיעורו הקבוע בישיבת "סלבודקה", פנה הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל (מובא בספר "פניני רבינו יחזקאל עמ' י"ב) אל תלמידי הישיבה ואמר: "דעו לכם שאתם, לומדי התורה בלי שום עיסוקים אחרים, הנכם "מזכי הרבים" הגדולים ביותר בכלל ישראל. עליכם העולם עומד, אתם הנותנים את הבטחון לעם ישראל, והנכם בדרגה הגבוהה ביותר בעם ישראל!

דבר זה, המשיך ואמר, אמר משה רבנו (הדברים נאמרו ביום ג' לפרשת קרח) לבני קרח: "רב לכם בני לוי" - אתם בני לוי, יש לכם יותר מאשר לכל אחד מישראל! ועוד אמר להם משה: "המעט מכם כי הבדיל ה' אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו.

כלומר, מדוע אינכם מעריכים כראוי את גודל מעלתכם הכבירה?! מדוע זה "מעט מכם" הוסיף הגרי"א ושאל את תלמידיו, מדוע אתם ממעיטים בעיני עצמכם, את גודל מעלתכם.

"ובקשתם גם כהונה" דהיינו: מחפשים אתם עוד משרות וכיבודים וכמובן תפקידים ועסקנות ציבורית, הרי עבודת ה' שנתנה בידכם "גדולה" היא "מכלי" התפקידים והעסקנויות שבעולם! אפילו יותר מכהונה!!!, שהרי כתר תורה עולה על כל הכתרים!

את דבריו הנרגשים, סיים הרב אברמסקי במלים: "הנני מבקש מכם שלא תשכחו ולא תסיחו דעת מזאת"

עיקר בריאת האדם

להלן נביא קטעים מתוך מכתבו של מרן הגר״י קניבסקי זצ״ל, המתפרסם בראש הספר ״עמלה של תורה״ וזו לשונו הטהורה:

הן מודעת זאת כי ״עיקר״ בריאת האדם וירידתו לעולם הזה השפל, הוא, בשביל ״יגיעת״ התורה, כמו שאמרו חז״ל על הפסוק ״כי אדם לעמל יולד״ (איוב ה׳) - איני יודע אם לעמל תורה, אם לעמל שיחה, כשהוא אומר ״לא ימוש ספר התורה זה מפיך״ (יהושע א׳) הוי אומר לעמל תורה נברא. (סנהדרין צ״ט ע״ב).

וכל ״קיום״ העולם הוא על ידי תלמידי חכמים, העוסקים בתורה, כמו שאמרו חז״ל (פסחים ס״ה) על הפסוק ״אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי״. ואמרו חז״ל (סנהדרין צ״ט) שמי ״שאינו מאמין״ בזה ואומר מאי אהנו לן רבנן, הרי הוא בכלל אפיקורס ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה ר״ל.

ואמרו חז״ל: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב״ה בעולמו ״אלא״ ד׳ אמות של הלכה בלבד (ברכות ח.) היינו ״שעיקר״ השראת השכינה בישראל, אינו אלא על ידי לימוד התורה.

כתיב ״כל חפציך לא ישוו בה״ ואמרו חז״ל בירושלמי ריש פאה: כל העולם ״כולו״ אינו שווה לדבר ״אחד״ מן התורה, ואפילו ״כל״ המצוות אינם שווין לדבר אחד מן התורה, היינו ששכרה כנגד כולן.

ומבואר במגילה (דף ט״ז) דגדול תלמוד תורה ״יותר״ מהצלת נפשות, ו״יותר״ מכיבוד אב ואם ו״יותר״ מבנין בית המקדש עיין שם. וגדול תלמוד תורה ״יותר״ מהקרבת קורבנות, כמו שאמרו חז״ל על דבית עלי ״בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בדברי תורה״ (ראש השנה דף י״ח.)

ו״אי אפשר״ בשום אופן לנצח את היצר הרע המתגבר ומתחדש בכל יום, ״אלא״ על ידי עסק התורה, כמו שאמרו חז״ל בבבא בתרא (דף ט״ז) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ובקדושין (דף ל׳) אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, אם אבן הוא נימוח. ע״ש.

ואינם זוכים לתחיית המתים ״אלא״ על ידי עסק התורה, ולגבי שאר עמא, מצאו חז״ל תקנה, על ידי שהם מחזיקים לומדי תורה (עיין כתובות דף קי״א) וכן אמרו (ברכות דף י״ז) נשים במאי זכיין? באקרויי בנייהו וכו׳ ונטרי לגברייהו. פירוש - שהן ״מסייעות״ ללימוד התורה דבניהן ובעליהן.

ושכר תלמוד תורה ״אין לשער״ אמרו חז״ל בברכות (דף ל״ד) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ״אבל״ תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה.

וכל "קיום היהדות" מימות עולם, הוא על פי השפעתם והדרכתם של גדולי התורה, משוש דור ודור, והם הרביצו תורה לעדרים, והרבו פעלים שלא תשתכח תורה מישראל.

וחסד ה' יתברך גבר עלינו שלא פסקו "מעולם" ישיבות, וקבוצות לומדי תורה ושוחריה והוגיה, בהדרכת "אדירי התורה" שבכל דור ודור". (ילקוט לקח טוב חלק ד' עמוד קע"ה)

יכנסו דברי תורה באוזן ואזי תבא הקדושה

שמעתי מפי עדים נאמנים בשם "בעל שם טוב" שאמר לתלמידיו, בחצות הלילה בשעה שהוא היה עולה בכוונות עמוקות למעלה, ראה את הרב הקדוש רבנו "חיים בן עטר" ז"ל שכבר היה גומר את היחוד ויורד, ואמר ש"כלי" המעלה הזו באה לרבי חיים "מטהרה יתירה" שנוהג בגופו.

ומספרים מעשה "נורא" על בעל שם טוב בעצמו, בפעם הראשונה שניתן לו רשות מן השמים לקדש שם קודשא בריך הוא בין העמים.

הוא היה בתוך יער אחד בהתבודדות, ופתאום בא איש אחד לפניו, ומתחנן ואמר לו: שהוא ממרחק גדול מעיר "קוצי", והוא עשיר מופלג, ולא יועיל לו כל הטוב אשר בידו, כיון שזה זמן מה שבתו יחידתו נשתגעה פתאום, ולא עזב דבר שלא עשה אפילו בהוצאות מרובות, ולא עולה בידו להציל אותה, ולכן מבקש מכבוד הרב שלא ימנע טוב ממנו, והוא מאמין באמונה שלימה שעל ידו יהיה רפואה לבתו. הבעש"ט נתרצה ללכת עמו, והלכו שניהם יחדיו, ולפנות ערב הגיעו לעיר גדולה שקורין "פרסתין".

ויהי בחצות הלילה "פתאום" הרגישו בהלה וצעקות בכל העיר, והשמשים מכריזים כרוז בקול חזק: כל יהודי שנגע יראת שמים בלבו, כולם יקומו ויכנסו בבתי כנסיות, לצעוק לאבינו שבשמים אולי ירחם על עמו ישראל.

הבעל שם טוב ז"ל שאל מאחד השמשים מה קרה פתאום? אמר לו כי בצרה גדולה אנחנו, בת המלך נשתגעה פתאום זה שלשה ימים, כיון שלא עלה בידם לרפאותה, גזרו על ישראל, שאם במשך עוד שבוע ימים לא תתרפא יעשו כליה בכל שונאי ישראל ח"ו.

אמר לו בעל שם טוב ז"ל, לכו אצל המלך, ואמרו לו, כי יש חכם אחד בישראל והוא יבא בעז"ה וירפא אותה, ולא תצטערו אף אחד מכם.

אף שהמלך היה שונא ישראל, ולא רצה ששום יהודי ידרוך על מפתן הפלטין שלו, אבל בעל כרחו שלא בטובתו נתן רשות להבעש"ט להיכנס. ויהי בבקר והנה הרב בא, ויאמר למלך אדוני המלך צוה נא שמאותו

החדר שבתך נמצאת, יוציאו כל מיני שתי וערב, וכל מיני עבודה זרה, וכל מיני צורה ותמונה, וגם שום בן אדם לא ימצא שם, ויקשרו את המשוגעת בשני מוטות עבים, וישכיבו אותה בצדה השמאלית, אזי יוכל להכנס לרפותה, ותיכף פקד המלך כמו שאמר הרב.

הבעש״ט עצמו לקח מטפחת גדולה לפני המלך והכומרים, וכיסה ראשו וזקנו וצורתו, והשאיר לו רק מקום לשני עיניו, וכל הכומרים הנמצאים שמה רצו לבלוע אותו חי, כי הרגישו שכל מה שעושה הרב הוא נגד דתם ונגד רצונם, אבל מפני פחד השעה, נאלצו לשתוק ולהמתין לראות מה יעשה הרב.

והרב כשהגיע לחדר, קודם שנתן רגלו על מפתן החדר, צעק ואמר: מהר תוציאו את האיש שמתחבא בחדר, אמרו לו כולם אדוני הרב אין אף אחד בחדר חוץ מהילדה, אמר להם אני מרגיש שיש מי שהוא פה, חפשו ומצאו כומר אחד שנתחבא תחת מיטתה של המשוגעת, והוציאו אותו בחרפה.

שאלו ממנו למה נחבאת? אמר להם הכומר, רציתי לראות מה שהחכם רצה לעשות לבת המלך, בכדי ללמוד ממנו חכמה.

בנתיים הרב נכנס, ונגע באוזן הימנית של המשוגעת ואמר בלחש: בתי די לך מה שעשית, כיון שמלאת תפקידך צאי נא מבת המלך, כדי שיהיה רפואה לכל ישראל.

ויצא החוצה, ואמר למלך אדוני המלך בתך אין לה שום מחלה, והלך ממנה הרוח רעה, רק שנשארה חלשה. הדבר היה לפלא גדול בעיני כל בני העיר, ובפרט בעיני הכומרים, והמלך חבק ונשק אותו ובקש לתת לו מתנה כיד המלך, והוא לא קבל מאומה.

ומשם נסע עם הגביר לעירו, וכשהגיע לביתו של העשיר, אמר בעל שם טוב ז״ל פה יכולים לרפאות בעזר ה׳ את הילדה לאט לאט, ולא כמו שעשינו לבת המלך, ששם היו כל ישראל בסכנה ח״ו, ופקד הרב, שיכניסו את הילדה החולה בתוך חדרו בשעת התפלה ולמוד תורה, והיא רק תשב ותשמע, וע״י שיכנסו דברי תורה באזנה ״יבא הקדושה״ ותתרחק הרוח הרעה, ובמשך כמה ימים גם זו נתרפאה והלך לדרכו.

והוא מבהיל מה כוחו של ״לימוד תורה״ לסלק כל מיני פחדים ורוחות רעות, ה׳ יצילנו. (אהבת חיים פרשת בראשית)

ונכנס בלבו חשק גדול ללמוד תורה

מעשה בחכם אחד שהיה דורש על פסוק, "ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה" והיה מבאר להם פסוק זה בשבעים פנים, מה זה פתח אוהל מועד? ומה זה תשבו יומם ולילה? למה נתן זמן שבעת ימים? והיה מסביר להם הענין בהתלהבות כזו, שכולם היו בוכים מחסרונם בתורה, שלא היה מקיימים כהוגן.

היה שם עשיר מופלג, וידוע כי הדברים "היוצאים מהלב נכנסים ללב", ונכנס בלב העשיר הזה "חשק גדול" ללמוד תורה, אבל אי אפשר לו לקיים, כי היה לו הרבה עסקים ומעורב עם הבריות, ועם הסוחרים שבעיר ומחוץ לעיר.

מה עשה העשיר הזה? ביום ראשון בבוקר קם והלך לישיבה הגדולה לחפש תלמיד חכם ירא שמים בתכלית, ומצא ת"ח אחד יושב ולומד, וגלימתו בלויה וקרועה, שאל ממנו כמה ילדים יש לך? אמר לו ששה, אמר לו וכיצד היא פרנסתך? אמר לו בצער גדול, אמר לו העשיר רצונך שתשתתף אתי מהיום והלאה בתורה שאתה לומד ביום ובלילה, ואני אפרנסך ואמלא כל חסרונך בעז"ה ולא תדאג במשך כל ימי חייך? ענה לן כן יהי כדבריך, ועשו ביניהם שטר הסכם, כי מהיום והלאה יהיו כישששכר וזבולון.

תיכף ומיד העביר אותו לביתו, נתן לו 4 חדרים מרוהטים, הלביש אותו ואת בני ביתו בבגדי כבוד, אשר לא ראו מימיהם וציוה למשרתיו שישרתו לפניהם. ולדאוג לכל צרכיהם, ומאכליהם, בוקר צהרים, וערב, מאכלים ערבים וטובים שלא אכלו מימיהם, אפילו בימים טובים, ושמח התלמיד חכם שמחה גדולה על העשיר אשר ידו פתוחה לרוחה, וכך המשיכו עד פורים, וביום פורים נתן להם העשיר מתנות רבות וחשובות, וכן גם בפסח, נתן להם צרכיהם בשפע.

ובחודש סיון מת פתאום החכם, והעשיר הצטער הרבה וסידר שבע ימי אבילות בביתו עם משמרות, ללמוד לע"נ החכם גם ביום וגם בלילה, רצוף, בלי הפסקה כל שבעת הימים, ובלילה האחרון, גמרו לימוד "תיקון כרת" בהשתתפות כל רבני העיר, ועשו לו כבוד גדול, כאילו היה רב גדול ומפורסם, וכל העיר היו משבחים את העשיר הזה, שעלה לו כל כך ביוקר לכבד את הנפטר.

והנה לא עברו שלושים יום, ופתאום מת גם העשיר ועלתה נשמתו למעלה, ופגשה את נשמתו של החכם, ושאל ממנו מה שלומך? ותיכף החכם ברח ממנו, רדף אחריו העשיר עד שתפס אותו, ושאל אותו למה אתה בורח ממני בעולם האמת? ומה ראית ביי? ענה לו האמת כי אתה צדיק, אבל אני לא אתן לך מאומה מכל התורה שלי, ומיד התחילו לריב ביניהם. והלכו לבית דין.

טען העשיר כי כך וכך היה המעשה, וסמכתי עליו, ויש לי ממני שטר הסכמה, ששייך לי חצי מכל לימודיו בתורה, וכעת הוא מסרב ומי יגן בעדי? שאלו בית דין את החכם ומה אתה אומר על זה? התחיל לגמגם.

אמרו לו בית דין אתם צריכים לגשת לבית דין העליון לפני הקב״ה, עם פסק דין שלנו, מסרו הפסק דין עם שמש ושלחו אותם לבית דין העליון, באו לפני הקב״ה, אמר להם ברוכים הבאים בני מה יש ביניכם? ומי התובע? ענה העשיר ואמר:

רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שמאותו השבת ששמעתי מפי הדרשן כך וכך, קבלתי על עצמי להשתתף ולהיות בלומדי תורתך, וכך וכך גמרתי אתו, וכך וכך כבוד אחרון עשיתי, שבזבזתי כל כך ממון, עד שנתפלאו כל העיר, ולבסוף באתי לכאן ואינו רוצה לתת לי מאומה, אמר לו הקב״ה בני דבריו נכונים? ומדוע אתה לא רוצה לתת לו חצי לימודיך? אמר לו רבונו של עולם, למדן הייתי ובעוני גדול הייתי לומד, אבל לא ידעתי עד היכן ״כוחה וגדולתה״ של ״אות אחת״ בעולם הזה.

וכשבאתי לכאן ואני רואה כל כך אושר, על כל ״אות״ ״ואות״ מן התורה הייתי מת ברעב, ולא הייתי נהנה ממנו בשום פרוטה, ולא הייתי נותן אות אחת מן התורה, ואני מתחרט חרטה גמורה, אמר לו הקב״ה להעשיר הלא ידעת שכתוב ש״י עולמות לכל צדיק אל תקרא ש״י אלא י״ש, יש לי אוצר מיוחד עבור אנשים כמוך, שלא תצטרך לקחת ממנו, ותיכף שמע קול מאחורי הפרגוד אומר ״זה השער לה״׳. (עצום!!!)

מתיקות חיי התורה

״ונס אל אחת מן הערים האל וחי״ (דברים מ״ב) תלמיד שגלה לעיר מקלט מגלים רבו עמו, שנאמר ״ונס אל אחת מן הערים האל וחי״ עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תורה ״כמיתה״ הם חשובים (רמב״ם הלכות רוצח ז. א.) דברי הרמב״ם אומר הג״ר יחזקאל פייוויל זצ״ל בספרו ״תולדות אדם״ (עמ׳ מ״ז), יורדים ״חדרי בטן״, כי החיים המתוקים והנעימים המה חיי התורה והחכמה.

המרגישים בחיים האלו, יבוזו לכל מחמדי תבל ומקריו, מפני שאור התורה מכהה את כל מקרי העולם הזה ומחמדיו. יקרה היא בעיני החכמים, והעושר כאין נגדה, וכל אבני יקרות אפס לערכה. הכסף עדה לסיגים והזהב לאפר ייחשב. וכן איננו יראו עוד מפחד פתאום, ולא משואת רשעים ומצרות עין, הן בייסורי הגוף, או טרדת האשה והבנים, והוא יכול לעמול בתורה בששון ושמחת לבב אף בעת צרה, וכל שכן כשהוא במרחב.

וכבר אמר חכם אחד כי "הסימן" המובהק לקנין אהבת התורה והחכמה בשלמות, הוא, בהיותו פועל אותה בשמחה וטוב לבב בלי עצב, אף בעת צר לו מאד.

והמשיל את האיש המאושר הזה אשר הכניע והשפיל התפעלויות נפשו והשיבן אל מדרגה הלזו, לגוף מעוקב כעצם הקוביא (קוביה מרובעת), אשר מסגולותיה היא שלכל פינות שהיא פונה, ולכל צד ומקום שתיפול שם תנוח ותשקוט, בל נמוטו פעמיה. כן המאושר הלז, אשר השביח שאון גלי התפעלויות יצרו בכל מחמדי תבל שהוא, ישכון בטח בדד מן הפגעים כולם.

כי גם בכל עצב וצרה שיקרו לו בעניני עולם הזה, לא יתפעל מהם, ואהבת התורה והחכמה אשר בלבו מגדלת ומרוממת אותו, על "כל" מקרי העולם הזה כמאמר המשורר "נחלתי עדותיך לעולם, כי ששון לבי המה" (תהלים קי"ט). עכ"ל

התורה היא חיי האדם

כהמשך לדברים הנ"ל מובא שם בספר, שראויים דברים אלו "להאמר" על הג"ר שלמה זלמן מוולאזין זצ"ל (אחיו של הגר"ח מוולאזין זצ"ל) כי בימי עלומיו הרגיש שהתורה והחכמה היא חיי האדם, וכי מתוקה היא לנפש מדבש ונופת צופים. ובאהבתה היה חושב כל צר ומצוק אשר מצאוהו, כמוץ הרים לפני רוח. ואף שסבבוהו פעמים תלאות, עם כל זה לא מש מאהלה של תורה, ולא מנע עצמו מלעמול בה יומם ולילה.

גם התורה הצהיבה לו פניה לגלות לו מצפוני סודותיה, ולפתוח לו אוצרות חכמתה. כי תורת אל חי, היא, כ"אשת חיל" אשר בטח בה לב בעלה, אם תבקשנה - תמצאנה.

כאשר היה הגאון האמיתי ר' זלמן כבן עשרים וארבע!!! היו חרותים על לבו, ושגורים על לשונו בעל פה! "כל" ספרי התנ"ך מראשם ועד סופם, "עם" שלושת התרגומים - אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, ותרגום על כתובים, ותרגום על דברי הימים, אשר לא בא בדפוס עם המקראות, ותרגום ירושלמי הנקרא בכינויו יונתן בן עוזיאל. וכן ש"ס בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, מכילתא, אלפסי, רמב"ם, טורים, ילקוט שמעוני, סדר עולם, זוהר ותיקונים. והגר"א היה "משתבח בו" תמיד.

אין טוב אלא תורה

מרן ה"חזון איש" בקובץ אגרות (איגרת ט') כתב וז"ל: רצוני בזה לבקשך להודיעני משלומך הטוב, כמובן אין טוב "אלא" תורה.

יש בחינות הרבה בחשקי האדם ותאוותיו, כי דברים ערבים מרגישים את גוף האדם וצבא איבריו להנאה מדומה, ומשמחים במידה מסוימת את נפשו. אבל הנאה זו אין בכחה "להתחרות" עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל "המיית" העולם עד שמי השמים, ונהנים מזיו החכמה העליונה. וזו הטובה "הגדולה" והיתרה שניתנה להאדם תחת השמש.

ועל זה אני שואל עד כמה עלה בידך "לחוש" במיחושי בני אדם כי הכל הבל, אחרי שיש כח באדם ליאור באור החיים ולהשתעשע בבינה עילאה משמחת לב ונפש...

העונג היחיד

באיגרת קנ"ג כתב: ובהזדמנות זו רצוני להגיד לכבוד תורתו, כי כמעט כל מה שאני עושה, אני אנוס על פי הדיבור, בהיותי שבור ורצוץ כל הימים, ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, נוסף לכאבי הגוף ושבירתו כל הימים.

העונג היחיד הוא לי לעשות רצון קוני!!!

ואין לי צער יותר גמור מכשלון בעוון!!!

רבותי לימדוני, כי בכל תנועה צריך "להתייעץ" עם חלק השלחן ערוך, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנידון. ואין לי בעולמי אלא זאת.

התורה כוללת כל הטובות שבעולם

כתב ה"אור החיים" הקדוש על פרשת כי תבוא וז"ל: אם היו בני אדם "מרגישים" במתיקות ועריבות טיב התורה, היו "משתגעים" ומתלהטים אחריה, ולא ייחשב בעיניהם "מלא עולם" כסף וזהב למאומה, כי התורה "כוללת" כל הטובות שבעולם".

להרגיש טעם אמיתי בתורה

שמעתי ממקור נאמן: הג״ר אהרן כהן זצ״ל מראשי ישיבת ״חברון״היה בסוף ימיו חסיד של האדמו״ר ״מתולדות אהרן״. באותם ימים בא פעם הגר״א אל מרן בעל ה״חזון איש״ ושאלו כיצד ניתן ״לכבוש״ את תאוות האכילה? אצלנו, כך אמר, עובדים על זה, אך אני מרגיש עדיין טעם באוכל.

השיב לו ה״חזון איש״: אין לי עצה לזה, אולם דבר אחד אני יכול לומר לך, שכאשר אדם מתפעל מדבר מסויים נמשכת ההתפעלות עד שרואה דבר יותר גדול ומתפעל ממנו. כיוון שמתפעל מהדבר הגדול נפסקת ההתפעלות מהדבר הקטן שקדם לו.

אם אדם מרגיש ״טעם אמיתי״ בתורה, המשיך ה״חזון איש״ ואמר, הוא אינו יכול לחוש טעם באוכל.

יתירה מזו, כל מי שהרגיש אי פעם טעם אמיתי בתורה, אינו יכול לחוש טעם באוכל. אינני מאמין שבעל ה״קצות החושן״ הרגיש טעם ב״קוגל״, סיים ה״חזון איש״. (לקח טוב ח״ה עמוד ס״ז)

אני לומד להיות תלמיד חכם

בעיר דיוור, קולרדו חי ״גר צדק״, איש מופלא ותלמיד חכם מובהק, ואת הסיפור עליו שמעתי מאברך תושב העיירה ״מונסי״ שליד ״ניו יורק״, בעת שהתלווה אלי לאחר דרשה שהשמעתי שם, בדרכי חזרה לברוקלין. אותו אברך, כפי שאמר לי, למד בעצמו בחברותא עם גר הצדק הלמדן ״מדנוור״, וידע את כל סיפור החיים המיוחד שלו, איך וכיצד בא להתגייר וגם כיצד זכה במשפט לפנסיה לכל ימי חייו, כאשר לימוד התורה שלו סייע לו בכך.

לפני שהתגייר, הוא שירת כחייל בצבא במלחמת העולם השניה, ופעם אחת נפצע קשה מרסיס שפגע במוחו ובגלל זה נקבעה לו נכות, שבגינה זכה גם לפנסיה קבועה, כנהוג לגבי חיילים שנפגעו.

מדי כמה חדשים צריך היה ללכת להיבדק אצל רופא, כדי שיקבע את מצבו ואת זכותו להמשך קבלת קיצבת הפנסיה הממשלתית. ברם, תוך כדי מחלתו התחיל להרהר ולתהות על עולמו הרוחני וחיפש לעצמו איזה שהוא תוכן, והוא ניסה את כל העבודות זרות עד שהחליט להתגייר ולהיות יהודי. לאחר גיורו, ביקש לדעת יותר ויותר על יהדות, והוא התחיל ללמוד בישיבה. תוך זמן קצר השתלב בלימודים והתמסר לכך בתשוקה גדולה.

עבר זמן קצר והוא התחיל להרגיש שיפור משמעותי במצב בריאותו עד שחש כי הוא בריא. והנה, בהגיעו לבדיקה הרפואית השיגרתית אצל הרופא, קבע גם הוא שהינו כבר בריא ויכול לצאת לעבודה, כך שאינו זכאי יותר לפנסיה. אבל הוא רצה להמשיך בלימודיו בישיבה, ופרנסה מנין? החליט, איפוא, להגיש ערעור על החלטת הרופא, והוא נשלח לרופא אחר, אלא שגם זה קבע כי הוא בריא ויכול להתפרנס מעבודה. הוא לא נלאה והגיש ערעור נוסף, עד שהגיע לערכאה משפטית צבאית עליונה, שבראשה ישב גנרל.

השופט טען כלפי הבחור: הנה, כבר עמדת בפני ערכאות משפטיות נמוכות ונבדקת אצל כמה רופאים וכולם טוענים שאתה בריא, ולמרות זאת אתה דורש פנסיה. דרישתך אינה הוגנת ואתה סתם רוצה לסחוט כסף.

השיב הבחור: אבל אינני עובד ואין לי פרנסה. שאל השופט: וממה אתה חי? השיב הבחור: אני לומד בישיבה. ומה אתה לומד שם? - שאל שוב השופט. אני לומד תורה - ענה הבחור. מה זו תורה? שאל השופט, והבחור ענה: "אני לומד להיות תלמיד חכם"...

והנה, דוקא הגדרה זו היטתה את דעת השופט לטובה. כי ברגע ששמע את ההגדרה תלמיד חכם, אמר לבחור: אתה לומד להיות תלמיד חכם אספר לך משהו.

בימי המלחמה הייתי מפקד צוללת. ופעם אחת קרה, כי למשך שנה שלימה נשארנו מתחת למים, ולא יכולנו לעלות לחוף, וכל המלחים היו כבר שבורים לגמרי ממצב זה. כל יום הייתי צריך לשבור את הראש ולחשוב על כל מיני תחבולות כיצד להעניק להם קצת בידור, כדי להפיג מהם את המועקה הקשה של שהיה כה ארוכה מתחת לפני המים.

אלא שבאותו זמן היו אצלי גם שלושה יהודים, והם תמיד היו שמחים. לא יכולתי בשום אופן להבין זאת. כולם מדוכדכים והם שמחים. פעם אחת עברתי ליד התא שלהם ושמעתי אותם שרים. את זאת כבר לא יכולתי לתפוס בשום אופן. לא רק שהם שמחים, אלא גם מסוגלים לשיר? דפקתי בדלת ואחד מהם פתח אותה לפני. נכנסתי וראיתי שהם יושבים ליד השולחן וספרים פתוחים לפניהם. שאלתי אותם, מה הם שרים ומה הם הספרים הללו. הם ענו לי כי הם לומדים כדי להיות תלמידי חכמים!...

והשופט סיים את המשפט בהחלטה חיובית, כשהוא מנמק זאת כך: אמנם אתה בריא, אבל פעם היית חייל והיית חולה, ועכשיו אתה רוצה להיות תלמיד חכם. אני מאשר לך את הפנסיה לכל החיים, שב בישיבה ותלמד באמת "להיות" תלמיד חכם!... (שאל אביך ויגדך ח"ב עמוד ל"ז)

ניצל ממות בטוח

בעל תשובה שלמד בישיבת "דנוור", קולרדו בארה"ב, היה ידוע בהקפדתו היתירה על זמן הלימודים. כל בוקר היה מגיע בדיוק בשעה 9:30, בלא לאחר אף פעם.

בוקר אחד נצרך היה להיות אצל רופא שיניים, אך בהגיעו למרפאה מצא בחדר ההמתנה, שלוש נשים היושבות ומחכות לפניו בתור. כיון שהבין כי לא יוכל להגיע ללימודיו במועד הקבוע אם יצטרך לחכות עד שתורו יגיע, ניגש אליהן וביקשן לוותר לו ולהניחו להיכנס לפניהן, והן נעתרו לבקשתו.

לאחר שנכנס לרופא קרה אסון נורא. נהג שיכור חדר לתוך חדר ההמתנה וכל שלושת הנשים שישבו שם נהרגו והוא ניצל.

ולמה הוא ניצל? כי היה עליו להיות בישיבה בזמן "הקבוע" שלו!!!. (שאל אביך ויגדך חי"ב עמוד ל"ט)

כוחם של לומדי תורה

מסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שישב בשעת לילה מאוחרת ביותר ועסק בתורה בחברתו של רבי דוד פינקל, לפתע הקיש מאן דהו בדלת ונכנס. שאלה לו אל רבינו, והינו מבקש לדבר עמו ביחידות.

רבי דוד ומרת בילא הינדא "נדהמו" במקצת מן הזמן בו הופיע השואל, אמנם דבר רגיל הוא שבאים לשוחח עם ראש הישיבה במשך כל שעות היום, ואף בשעות הערב המאוחרות, אבל בשעת לילה כה מאוחרת לבוא ולשאול שאלה?! הדבר נראה תמוה, אולם רבינו כדרכו, משיב לשואל במאור פנים, קם מיד מכסאו ונכנס איתו לחדר הפנימי, ובחדר החיצון נשארו רבי דוד והרבנית בילא הינדא.

כעבור דקות אחדות יצא רבינו מתוך החדר "נסער" ונרגש ומדבר אל עצמו מתוך התרגשות רבה: "כיצד ייתכן כדבר הזה? איך אפשר להקל בדבר כזה? "הוא אינו שם לב לרעיתו ואף לא לתלמידו, כאילו אינו מרגיש בנוכחותם, הוא עובר על פניהם, נכנס לחדר אחר, ואינו יוצא משם במשך זמן ניכר.

הרבנית, אשר כל מעיניה היו בשמירת בריאותו של בעלה גאון ישראל וקדושו, החלה לחרוד מפני התרגשותו. מי יודע מה סיפר היהודי שנכנס בשעת לילה כה מאוחרת, הרי לא בכדי ראש הישיבה נסער כל כך. ביקשה מרת בילה הינדא מרבי דוד שיכנס לחדר שאליו נכנס ראש הישיבה,

וישאל אותו לפשר הדבר. נכנס רבי דוד וראה את רבו הגדול יושב על המיטה שקוע במחשבות ואומר לעצמו, "ראשי ממש מתפוצץ, הוי הראש... "

הרהיב רבי דוד עוז בנפשו, התקרב לרבינו ושאלו בזהירות: "מה יש, מה קרה? " "בבקשה ממך, הניחני לנפשי", כך השיב לו. תשובה כזו מצידו של ראש הישיבה נראתה תמוהה "ביותר", שהרי דרכו ושיטתו לקרב בימין ובשמאל כאחד, ומה קרה הפעם? דאגתו של רבי דוד "גברה" והוא חזר ושאל: "מה יש, מה קרה? ", הפעם ענה ראש הישיבה בצורה "תקיפה" והחלטית, "בבקשה ממך, צא מכאן והניחני נא לנפשי". דחיה גמורה מעין זו, הינה ממש שלא בדרך הטבע מצידו של רבינו, התלמיד נדהם ויצא. ושוב ישבו בחדר החיצון מרת בילא הינדא ורבי דוד מתוך חרדה ודאגה:

לפתע נפתחה הדלת ורבינו יצא נרגש ונסער, גם הפעם אינו שם לב לרעיתו ולרבי דוד, הוא עובר לידם וחוזר לחדר הפנימי על מנת לשוחח עם שואל השאלה. כעבור זמן קצר נשמע קולו מעבר הדלת כשהוא אומר בקול רם ותקיף, ותוך כדי דפיקה חזקה בשולחן: "לא יתכן כדבר הזה, לא יתכן לשפוך דמה של בת ישראל, בשום פנים ואופן לא!

לאחר מכן יצא מן החדר ולאחריו השואל כשהוא ממלמל, "נו, אם הרב סובר כך... ". "כן! כן! בודאי, מפסיקו ראש הישיבה, אין שום ספק בדבר, "מזל טוב" ובע"ה בשנה הבאה תזמינני לברית". והשואל יצא את הבית.

כעת השיב רבינו וגילה את פרטי הדברים, יהודי זה התארס עם פלונית בת ישראל כשרה, וכעת נודע לו שספק אם הינה בת בנים. הוא בא לשאול האם מותר לשאתה לאשה שהרי "ספק גדול" אם תוכל ללדת.

השבתי לו שספק בת בנים אין לשאתה לאשה שהרי זה ספק דאורייתא, אבל ברצוני לשקול את הדבר. נכנסתי לחדר הסמוך, ולאחר שהרהרתי בדבר החלטתי שאין לבטל את השידוך, והטעם לכך שאם חלילה יבוטל השידוך יגרמו לבחורה המאורסת עלבון נורא ועגמת נפש מרובה. והלבנת פנים הינה כידוע כשפיכות דמים. העלבון הזה, אם חלילה יבוטל השידוך הינו ודאי, ושפיכות דמים של עלבון, הרי זה איסור דאורייתא.

קשתה עלי מאד ההכרעה, ובסופו של דבר הלבנת הפנים היא שהכריעה. לכן אמרתי לו שלא יבטל את השידוך ובע"ה בעוד שנה יזמינני לברית", קיים השואל את פסק ההלכה ולא ביטל את השידוך, ואכן בשנה שלאחר מכן הזמין יהודי זה את רבינו לברית וכבדו בסנדקאות. נלווה אליו בעת הליכתו לברית תלמידו רבי דוד שהיה עד ראיה לאותה הכרעה ולאותה ברכה, ברכתו של צדיק. בדרכם אמר רבי דוד לרבו ראש הישיבה מתוך התרגשות רבה והכרת ערך ברכתו: "הרי דבר זה הינו ממש נפלא, מופת

אמיתי״; ״בבקשה ממך״, אמר רבינו, ״אל תדבר דברים יתרים, בבקשה ממך״.

כאשר סיפרו את פרטי המעשה הזה למרן רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ״ל בעל ה״חזון איש״ הוא ענה ואמר: ״דבר זה הינו מן הדברים ״הקטנים״ אצל רבי איסר זלמן״. (ספר בדרך עץ החיים חלק אי עמוד 268)

מה קורה כשהבנים לומדים תורה בעולם הזה

סיפר לי תלמיד חכם וירא שמים מה ששמע במו אוזניו מאשה בעלת תשובה, אשר סיפרה בפני סמינריון לבעלי תשובה את הסיפור האישי המרטיט אשר הביא אותה ואת ילדיה אל דרך התשובה ולחיי תורה מלאים.

האשה סיפרה כי היא ושלושת ילדיה, שני בנים ובת, נלוו לבעלה בנסיעה לארה״ב, לשם יצא בשליחות בטחונית של מדינת ישראל. הבן הגדול היה אז בן עשר וחצי, הבו השני בן שבע והילדה היתה בת שנתיים וחצי.

פעם אחת יצאה כל המשפחה לטיול במכוניתם. לאחר שנסעו מחוץ לעיר כברת דרך מסויימת, התרחש אסון. המכונית הידרדרה מהכביש לעבר תהום, אלא שבעומק של מאתיים מטר נתקלה המכונית בסלע ענקי שבלט מקיר התהום ונעצרה עליה.

האשה התעלפה, אבל הילדים שנשארו ערים פרצו בבכי מר וזעקו ״אמא, אמא״, ומקול הצעקות היא התעוררה. בתחילה היתה מבולבלת ולא תפסה מה קורה עמה, אבל חלפו כמה רגעים וחזרה להכרה צלולה. מיד התחילה לבחון את המצב וראתה איך המכונית תלויה באוויר. המחשבה הראשונה שעלתה במוחה היתה, כי צריכה היא לנסות ולהציל את הילדים, אבל לא ידעה כיצד לעשות זאת. היא פחדה אפילו לזוז, מחשש שכל תזוזה תגרום לנפילת המכונית למטה. אך מיד אמרה לעצמה, אני אמא, ואני מוכרחה לעשות משהו להצלת הילדים.

באיטיות ובזהירות פתחה את הדלת וראתה שהמכונית עומדת יציבה על הסלע. מיד הוציאה בזהירות רבה את שני הבנים החוצה והושיבה אותם מתחת לעץ שצמח במקום, ואז חזרה למכונית וניסתה לחלץ גם את הילדה ששכבה בעריסה על המושב האחורי. היא ניסתה לפתוח את הדלת האחורית, אך זו לא נפתחה, חזרה ונכנסה למכונית דרך הדלת הקדמית אבל הילדה היתה רחוקה מדי.

היא הושיטה את ידה אליה ״ולפתע״ הרגישה שהילדה נמצאת בידיה, ולא ידעה בשום פנים כיצד הדבר קרה. מיד נטלה את הילדה והביאה

אותה למקום שבו הושיבה את שני הבנים. היא אמרה להם לשמור על הילדה וחזרה למכונית כדי לראות מה עם בעלה.

היא ראתה שהוא שוכב ללא הכרה ואינו מגיב בכלל. שוב התעלפה ועוד פעם התעוררה למשמע קולות הילדים הקוראים: הנה אבא, הנה אבא! היא התחילה להתבונן מסביב וראתה אדם זר מתקרב לכיוון הילדים. מסתבר כי עוד מכונית נפלה ליד המכונית של המשפחה, אלא שמקום נפילתם לא היה תלול כל כך אלא יותר שטוח, כך שהוא נפגע רק ברגלו ויצא מן המכונית כדי לבדוק את מצב רגלו, ואז הבחינו בו הילדים והתחילו לצעוק "הנה אבא".

האיש הזה הלך והזעיק עזרה, העלו את כולם למעלה והעבירו אותם לבית חולים. האשה, אם הילדים, סיפרה כי היתה כל כך פצועה עד שבפנים בלבד היו צריכים לעשות לה שמונה ניתוחים. כאשר התחילה להרגיש קצת יותר טוב, שאלה מיד איפה בעלה, וגילו לה שהוא נפטר, ואז שוב התעלפה.

אין היא זוכרת כמה זמן שכבה כך בלי הכרה, אך כאשר התעוררה והתחזקה קצת הביאו לפניה את הילדים, ואז נזכרה בכל פרטי האירוע, ובמיוחד נזכרה בצורה הפלאית שבה קיבלה לידיה את הילדה הקטנה, כשהיא משוכנעת שמלאכים עשו זאת, מאחר והיה מרחק גדול בינה לבין הילדה ששכבה כאמור בעריסה במושב האחורי של המכונית. בחושבה על כל הנסים שקרו להם, החליטה שכאשר תבריא ותצא מבית החולים, הם חוזרים לארץ, נוסעים לבני ברק כדי לחזור בתשובה ולהיות יהודים אמתיים. וכך אמנם עשתה.

ובספרה את קורותיה בפני משתתפי הסמינריון לבעלי תשובה, אמרה, כי היא מתגוררת בדירה בבני ברק והילדים לומדים בבית ספר דתי וב"ה עושים חיל בלימודיהם, וכאן הוסיפה סיפור מרטיט נוסף:

הבן הגדול, בן השתים עשרה, בא לפני כמה חדשים ובכה לפני אמו: אני כבר לומד גמרא, אנו לומדים את הפרק שור שנגח את הפרה, כולם יודעים את הגמרא, אבל אני לא יודע, ומחר יש לנו בחינה איך אעמוד בה? ניחמתי אותו ואמרתי לו כי עוד ידע, הן רק לפני זמן קצר התחילו ללמוד, ואם הוא ימשיך ויתאמץ הוא יצליח. אבל הוא המשיך לבכות עד שנרדם.

כשהוא קם בבוקר משנתו המשיכה האם בסיפורה הוא בא אלי ואומר לי: אמא, אני הולך לבחינה, אני כבר יודע את הגמרא. חשבתי שהוא מדבר מתוך השינה. מה פירוש שאתה כבר יודע? הרי בלילה בכית ואמרת שאינך יודע? והילד חוזר ואומר: אני יודע את הגמרא, אני יודע...

אבא בא אלי בחלום ולימד אותי...

חלמתי שאבא בא אלי והלך עמי ברחוב לקנות לי משהו: אמרתי לו: אבא, אתה יודע שאנחנו כבר דתיים? והוא ענה לי: כן, אני יודע. אמרתי לו שוב: ואתה יודע שאני כבר לומד גמרא? גם על זה השיב לי בחיוב. ומנין אתה יודע? - שאלתי, והוא ענה לי, כי כאשר אתם נעשיתם בעלי תשובה הכניסו אותי לגן עדן, והגמרא שאתה לומד למטה, מלמדים אותי שם למעלה בגן עדן. אתה לומד "שור שנגח את הפרה"? שאל, כמובן שאמרתי כן ומיד ביקשתי אותו: אם כן, תלמד אותי את הגמרא, מחר יש לי בחינה ואני מוכרח לדעת. הוא הסכים ולימד אותי כל מה שלא ידעתי, ועכשיו אני כבר יודע הכל!...

הילד, סיפרה האשה, הלך שמח וטוב לב לבית הספר, נבחן וקיבל ציון מאה, שהוא הציון הטוב ביותר. כך סיפרה האשה לתדהמת כל הנוכחים שלא יכלו להסתיר את התרגשותם הרבה והעצומה. (שאל אביך ויגדך ח"ב עמוד קמ"ה)

בזכות זאת תיפתח כאן ישיבה

עוד שמעתי מהענין האמור, כי אחרי שהרב מפוניבז' הניח את אבן הפינה לישיבה בבני ברק, וזה היה בזמן שהגרמנים עמדו כמעט בשערי ארץ ישראל, התקשר אליו בעל בית אחד ושאל: האין זה שגעון מצדו? האם זהו הזמן לעשות הנחת אבן הפינה?

ענה לו הרב ואמר: לא איכפת לי שהישיבה תעמוד רק כמה ימים, כי זאת עליך לדעת, אפילו אם יצליחו ח"ו הגרמנים להיכנס, ארץ ישראל תיבנה שוב.

ואם תעמוד כאן עכשיו ישיבה, אפילו לכמה ימים "בזכות" זאת תיפתח כאן ישיבה עוד פעם! (שאל אביך ויגדר ח"ב עמוד ע"ד)

מוטב לי למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה

סיפר החפץ חיים זצ"ל על הג"ר שלמה הכהן זצ"ל, מגדולי הרבנים "בוילנא", שבין שנותיו הי"ג והי"ז חלה במחלה אנושה, והרופאים הזהירוהו שאסור לו ללמוד, כי לבו נחלש ועצביו נתרופפו עד מאד, וכל התאמצות קלה מסכנת אותו, ואם לא ישמע להם ודאי ימות, שמע ר' שלמה את אזהרת הרופאים וענה להם:

אם לא אלמד תורה, הרי אמות מאי לימוד, כי אינני יכול לחיות בלי תורה, מוטב לי איפוא למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה, ואכן עשה רבי שלמה את שלו והמשיך בשקידתו, ובחסדי ה' נרפא מחוליו.

כשהיה רבי ישראל מאיר מספר מאורע זה היה "מתרגש מאד" והיה חוזר כמה פעמים בהתלהבות על דברי רבי שלמה "מוטב למות מלימוד תורה מלמות מביטול תורה". (ספר החפץ חיים)

אשרנו מה טוב חלקנו

הגה"צ רבי זיידל אפשטיין שליט"א, המנהל הרוחני דישיבת "תורה אור" ירושלים, אמר באחת משיחותיו אודות חובת השמחה של לומדי התורה על זכות זו שנפלה בחלקם, את הדברים דלהלן:

צריך להתבונן, "למה אבדנו את הרגש", כמה עלינו להודות על מתנתא דא, שיש לנו האפשרות לשבת ולעמול בתורה, כמה שמחה היתה צריכה להציף את לבנו שחיי עולם נטע בתוכנו?!

זכורני שבחור בישיבה סיפר, שהיה פעם בראדין אצל ה"חפץ חיים" זצוק"ל, ושמעו יושב אצל העליה ולומד, וכשסיים לימודו שר לעצמו, "אשרנו מה טוב חלקנו", ואגב אורחא דפק על השולחן בקצב השיר...

בני תורה צריכים לדעת להחשיב עצמם ולשמוח שנפל בחלקם לשבת וללמוד תורת ה'. (הערות. להגה"צ רבי זיידל אפשטיין שליט"א חומש במדבר חמוד י"ח)

מה עושים ביום שלג

מספר הגאון ר"מ צדקה שליט"א על הגאון ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל: סיפר לי אחד מתלמידיו, יום אחד היה יום שלג, והיה קשה מאוד להגיע לישיבה, והתלמידים לא באו, והרב ג"כ לא בא.

למחרת שאל הרב ע"ה את התלמידים מה עשיתם אתמול? אמנם היה קשה לבוא, אך מה עשיתם בבית? אמר להם, אתם יודעים מה אני עשיתי ביום הזה, ישבתי ליד הגמרא ולמדתי "שלושים דף" במסכת "כתובות", גמרא רש"י ותוספות!!!.

והוסיף הר"מ צדקה שליט"א: תארו לכם רבותי מה זו "אהבת התורה", אדם שמלמד תלמידים מחכה ליום חופש, מחכה ליום מנוחה, בלאו הכי יש שלג וקור, יכול לשכב במיטה ולקחת איזה ספר לעיין בו, איזה ספר

תשובות, הלכות, מדרשים, אגדות, ודאי לא שיבטל תורה, אבל לשבת ללמוד שלושים דף.

זו הדוגמא החשובה אצלי "יותר" מכל אלפי הסיפורים, מי יתן שתהיה לנו התעוררות כזו, שמחה גדולה כזו, חשק גדול כזה לשבת וללמוד. (ספר תפארת ציון)

ארבעת אלפים פעם מסכתות ביצה וראש השנה

הרב אליעזר יוסף לדרברג ז"ל חי בירושלים בשכונת "בתי ורשא", לפני כ-50 שנה. נפטר תשי"ד לפרנסתו עסק במסחר, אבל היה בר אוריין גדול, שישב ולמד בכל שעות פנאי. בשבתות היה נושא דרשות בביהכנ"ס של הפרושים.

באחד הימים חלה, אולי בעיניו ואולי בראשו. "חייבים לנתח קבעו הרופאים "לפני שהמחלה תפגע במוח ותגרום אולי למוות". ואולם, הזהירו הרופאים, ייתכן שהניתוח יגרום לעיוורון.

"לכמה זמן אפשר לדחות את הניתוח? " שאל. אמרו לו שעד חצי שנה. - ביקש דחיה, כדי שיספיק לשנן היטב כמה מסכתות, כדי שאם, חלילה, יתעוור, יוכל לשנן אותן בע"פ, שהרי למד בגמרא על אחד, שהתמיד במסכת "חגיגה" ועל מה שגמלה לו. וכך קיבל על עצמו ללמוד מסכתות ביצה וראש השנה, עד שידע אותן ישר והפוך.

בחסדי שמים עבר הניתוח בהצלחה, וראייתו לא נפגמה. אבל תלמודו נשאר בידו, והוא המשיך לשנן את המסכתות, שוב ושוב, למעלה מארבעת אלפים פעם!!!

כשנפטר, גילו בצוואתו את הבקשה לרשום את הדברים על המצבה, "אולי יתעורר הקורא". וכדי שלא ייראו הדברים כהתפארות בעלמא, הוסיפו על המצבה: "ובצוואתו כתב: אולי כדאי וכו'. וכך חרות על המצבה: פ"נ הרה"ח אליעזר יוסף בהר"ר יצחק הלוי זצ"ל לדרברג הרביץ תורה ברבים למד וחזר בע"פ יותר מארבעת אלפים פעם מסכתות ביצה ור"ה נ. ל. ב. ע. ביום ה' כ"ג סיון תשי"ג ת. נ. צ. ב. ה. ובצואתו כתב: "אולי כדאי לחרות זאת על המצבה כדי שאולי גם הקורא יקבל עליו לעשות ככה".

ישנם אנשים שמאריכים ימים

הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, בהיותו בחור, אחרי שהשתדך חלה במחלת השחפת ר"ל, והיה מצבו חמור מאוד, ר' איסר זלמן הודיע לכלתו שאם ברצונם לבטל הם יכולים לבטל את השידוך. - כששאלה את הרופא מה סיכוי חתנה להחלים? השיב הרופא: "לפי מצב בריאותו הוא יוכל להוסיף ולחיות לכל היותר שנה אחת.. !

משהפצירו בה קרובי משפחתה שוב ושוב, שתבטל את השידוך, קמה כלתו ונסעה ל"חפץ חיים" לשאול "בעצתו" - והחפץ חיים השיב: "ישנם אנשים בריאים, וישנם אנשים שמאריכים ימים! בתי, אם נגזר מן השמים, מזדקנים יחדיו אף עם בעל חלש בגופו, ר' איסר זלמן זצ"ל נפטר בגיל 84!

מספרים שפרופסור משה רחמלביץ' אמר: שאם הגאון ר' איסר זלמן מלצר חי למעלה משמונים שנה, יש לשרוף את כל ספרי הרפואה! (בדרך עץ החיים, א', 56)

השיעור יציל את כל השכונה

בשכונת "זכרון משה" בירושלים, היה מלמד ותיק בדף היומי, ורבי ישראל לוריא ז"ל שמו. הסיפור דלהלן התרחש בימי מלחמת השחרור, ימים נוראים לישוב היהודי בארץ ישראל, כאשר פגזים נפלו בכל פינה, וכמעט שאי אפשר היה להלך ברחובות ירושלים.

כשבאו בניו של מרן הרב מבריסק לנחם את משפחת הרב לוריא בפטירתו, סיפרו, שאביהם אמר בעיצומן של ההפגזות, ש"כל עוד ר' ישראל לוריא אומר שיעור בדף היומי, אפשר ללכת ברחובות ללא פחד מפגיעת הפגזים.

הלימוד הזה "יציל את כל השכונה" מכל פגע!!!

מי מחזיק את מי

סיפור נורא על "כוח התורה" מובא בספר "הדעה והדיבור" (עמ' כ"ג) להגר"ז סורוצקין זצ"ל, וז"ל: שמעתי מפי מו"ח הגאון האמיתי ר' אליעזר גורדון זצ"ל, אב"ד ור"מ דטלז, שבהיותו בימי נעוריו סמוך על שלחן חותנו הגאון הצדיק ר' אברהם יצחק נויזר זצ"ל, וכבר נולדו למו"ח בנים ובנות, ומצבו של הרב ראי"י נויזר היה בימים ההם דחוק, ולכן כשהביאו לחתנו הגאון ר' אליעזר גורדון כתב רבנות מכמה וכמה עיירות, והצדיק ראי"י נויזר לא רצה שיקבל הרבנות כי לא אבה להפרד

ממנו, געֹרה בו אשתו הרבנית ואמרה לבעלה, עד מתי נחזיקנו בביתנו, הלא קשה מזונותינו כקריעת ים סוף, ויען ויאמר לה:

"הוי רעייתי, מי יודע מי מחזיק את מי, אנחנו אותו באכילה ושתיה, או הוא אותנו בתורתו?!...

"וכך שנה את הדברים הללו גם כשהביאו לחתנו כתב רבנות מאיישישוק, שהיתה עיירה חשובה מאוד, ורק כאשר נתפנתה המישרה בעיר סלבודקה ונכבדיה נתנו עיניהם בחתנו להושיבו על כס הרבנות, לא יכול עוד הצפינו והוכרח לשמוע בקול אשתו, ולתת לו לצאת מביתו.

אבל אז קרה מקרה נורא!!!

"כי ביום הנועד ליציאת חתנו הגאון הצדיק מביתו, בא ראי" נויזר מביהמ"ד בטליתו ותפיליו תחת זרועו, וכאשר דרכו רגליו על מפתן הבית, נפל מלוא קומתו, ומת...

סיפור זה סיפר נכדו של הגאון ר' אליעזר מטלז זצ"ל, הגר"ז סורוצקין. מוסר ההשכל הוא שהתורה נותנת חיים לא רק ללומדיה, אלא לכל בני המשפחה ואף לכל הסובבים את התלמיד חכם.

פרק י' - שכרה של כבישת התאוה

כשערך הגאון מוילנא זצ"ל גלות, הגיע לעירה קטנה בפולניה וסר לבית המדרש לעסוק בתורה, שקד על תלמודו כל הלילה והצטרף לתפילת שחרית, היה שם זקן עיור שישב בבית המדרש ושנן תלמודו בעל פה, לאחר התפילה הגיעה אשתו והביאה לו את ארוחתו, אמר לה כל הלילה שמעתי קול לימוד מרנין שאינו מוכר לי, ודאי אורח בן תורה הוא, בקשי ממנו שיחלוק עמי את לחמי.

סרב הגאון אם הובא לחם אחד אינו מספיק לשנים, אמר. אולם העיור בקש מיד מאשתו שתביא פרוסה נוספת, ואמר לגאון אל יחשוש מר שזו סעודה שאינה מספקת לבעליה יש לנו די והותר,

וסיפר אמנם אין לנו פרנסה סדירה, אבל אשתו עולה לטחנת הקמח ואוספת את שיירי הקמח שנשרו מן הרחיים, ברשותו של בעל הבית, גורפת היא כמה חופני קמח ואופה לחם לשובע, נאות הגאון לאכול מלחמם!

והעיור הזמינו לאכול על שולחנו בשבת, בשבת קודש נהרו פניו איננו מסתפקים בלחם יבש, אשתי עולה לבית השחיטה ועוזרת במריטת הנוצות, ובשכרה מקבלת היא את ראשיהם ורגליהם, משירים אלו מכינה היא מעדנים.

הלך הגאון עם העיור ונוכח לדעת שאורחים רבים סועדים על שולחן בני הזוג, תלמידי חכמים יראי אלוקים, והזקן העיור מיסב בראש, ופניו קורנות בזיו נועם השבת, וגדולה שמחתו כאלו היסב בסעודת שלמה בשעתו.

והיה הגאון מספר על שבת זו בכיסופין ואומר כי מיני אז נושא הוא נפשו להגיע למדת ההסתפקות של אותו אדם, ועדיין לא הגיע עדיה.

לכן בני ידידי שמע בקולי, ולא תאכל ולא תשתה בדרך הנאה כלל, כמו שלמדתי אותך, וזכור! כי בעוד האדם מאכלו ערב עליו, יסלק ידיו ממנו לעבודת בוראו, וזה נחשב יותר מתענית (מגיד מישרים פרשת ויקרא)

כשהאדם צמא לשתות מים ומונע עצמו, ובפרט בעידן הלימוד, או עוסק בשירות ותשבחות לה', או בהתעסקות באיזה מצוה, או אפילו סתם מונע עצמו לשתות, הוא תיקון לדברים בטלים. (ספר היראים)

במקום תענית ואשרי לו

מובא בשל"ה הקדוש שהפסק באמצע האכילה נחשב כתענית, וז"ל: וימעיט הנאת אכילתו, וזה יהיה לו במקום תענית, ואשרי לו.

ומובא בספר הקדוש "מגיד משרים" (פרשת ויקרא) וז"ל: לכן בני ידידי, שמע בקולי, ולא תאכל ולא תשתה בדרך הנאה כלל, כמו דאולפיתך, וזכור! כי בעוד האדם מאכלו ערב עליו, יסלק ידיו ממנו לעבודת בוראו, וזה נחשב "יותר" מתענית.

ולכן נקרא שולחנו של האדם "מזבח" שכמו שבמזבח נשחט ההוא סטרא, ג"כ נשחט בשולחנו של האדם כאשר מסלק אדם את ידו ממאכל ומשתה שערב עליו, ולכן יזהר האדם שלא יאכל ולא ישתה בדרך הנאה, אפילו בשבתות וימים טובים.

יותר חשוב מגלגול שלג

וכתב בספר "טהרת הקודש" שהמצנן עצמו בתאות אכילה, הוא יותר חשוב מגלגול שלג. והבן זאת אחי, שגלגול שלג מחליש הגוף ומסכן הגוף, ועם כל זאת המצנן עצמו מהתאוה באמצע אכילה, נחשב ליותר חשוב,

כי שבירת התאוה באמצע התאוה, יותר חשוב בשמים, ויותר תיקון מסיגוף היותר גדול.

ולכן כתבו הצדיקים, שלאכול "בקדושה" הוא יותר חשוב מתיקון תענית. ואם כך, תתנהג שלא לחטוף תיכף האכילה שלפניך רק ללמוד איזה לימוד ולדבר דיבור של קודש לפני האכילה, ולאכול במתינות, אזי כל "לעיסה" ולעיסה תחשב לך לסיגוף גדול, ואתה מכניע בזה ביותר כח היצר הרע, "יותר" מתעניות וסיגופים.

והנה ככה גם כן, אם יש לפניך איזה פרי ואתה מתאוה לאוכלו, תאמר: רבון העולמים אני מתאוה לאכול זה הפרי ואני משבר תאותי לכבוד שמך יתברך לכפרת עוונותי.

וכן, אם יש לפניך איזה מאכל, וחסר לו שמן, או מתיקות, או מלח, או מתיקות, ואתה מניח זאת לכבוד הבורא, ובדיבורים דלעיל.

אל תחשוב שדבר קטן עשיתה!!!

רק דע, שנחשב בכל פעם לאיזה בחינת קרבן, כי אמרו בסהנדרין (דף מ"ג ע"ב) "כל הזובח את יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו כבדו לקב"ה בשני עולמים העולם הזה והעולם הבא" דכתיב בתהילים (נ') "זובח תודה יכבדנני".

ואין לך זביחת היצר, יותר מאשר ישנו התאוה לפניו, והוא משברה לכבודו יתברך.

וככה אם עומד באמצע הלימוד, או סתם יש לפניו תאוה, "עיקר הקדושה" שלא יחטוף תיכף התאוה לאכול או לשתות אלא ימתין, עד שיצטנן רתיחת הדמים של התאוה, ובזה זיבח תאוותיו, ונחשב כהקרבת קרבן, וכתענית, וכגלגול שלג, לפי בורא כל העולמים, ששוקל כל אחד לפי רתיחת הדמים שלו, ואם כן בכל שבירת התאוה אתה מתענה תענית שלם או יותר.

אם כן, אחי אהובי תוכל לאכול, וגם להתענות כנ"ל אם עיני שכל לך, וגם בחלוקת משקאות או מיני מתיקה בבית המדרש, או בסעודה, וכל אחד חוטף, והוא ג"כ יש לו חשק ותאוה ומונע לכבוד הבורא, ולא לשם גסות רוחה ח"ו, אז גורם בזה גם כן קדושה לנשמתו.

תיקון לדברים בטלים

עוד מובא בספר "היראים" כי כשהאדם צמא לשתות מים, ומונע עצמו, ובפרט בעידן הלימוד, או עוסק בשירות ותישבחות לה', או בהתעסקות

באיזה מצוה, או אפילו סתם מונע עצמו לשתות, הוא "תיקון" לדברים בטלים.

תיקון לשמירת היסוד

מובא "בספרי התשובה" אם אדם יש לו נגעים ח"ו, גדולים או קטנים, או סתם שגופו מצטרך לחיכוך מצד הדמים, או החלבים, או המותרות שבגופו, או איזה תולעים שבגופו ח"ו, אזי כשמונע עצמו מחיכוך, מחמת "סיגוף ותשובה" הוא לכפרה גדולה נחשב, וזה גם תיקון לשמירת היסוד.

והנה בכל פעם שמונע עצמו מחיכוך, אין שום בריה יודעת מזה, לבד הקב"ה לבדו, וזה מביא "קדושה גדולה ונוראה" על האדם, ושמעתי מכמה צדיקים שאמרו על עצמם, שמעולם לא חיככו עצמם בבשרם, ואשרי למי שיכול לעמוד בזה, כי זה גם תיקון לפגם הברית מאד, ובכל פעם שעושה זאת ומונע עצמו, משליך בזה חלק זוהמה מקרבו.

שקולה אכילתו כקורבנות

הגאון רבי אברהם שמחה "מאמציסלב" זצ"ל שמע מפי דודו הגאון רבי חיים מוולוזין זצ"ל, שפעם נכנס "דיבוק" באיש אחד בוילנא, ונאספו שם המונים בהמולה רבה.

ניגש הגאון מוילנא זצ"ל לראות פשר הרעש, והנה "אד" ראהו הדיבוק קרא ואמר: רבי, אתה הוא שמכריזים עליך "הזהרו באליהו ובתורתו", אם תגזור עלי שאצא מאדם זה, אהיה חייב לציית לדבריך, נענה הגאון ואמר: מעודי לא רציתי "עסק" עמכם, וגם עתה איני רוצה לדבר עמכם כלל, ושב לתלמודו.

שאלו את הדיבוק, מדוע אתם יראים ממנו, הלא אין הוא "מסגף" עצמו בתעניות, והשיב:

אוי לנו מאכילתו, גם היא מזיקה לנו ומאבדת אותנו, כי שקולה אכילתו כקורבנות!!! (הגאון החסיד מוילנא עמוד רנ"ט)

ושמח הגאון שמחה גדולה

והעיד על הגאון מוהר"ר זלמן מירל"ש אב"ד דק"ק "המבורג" שפעם אחת הלך לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין כדרכו, ופגע בו אדם אחד שהיה לו למכור אבנים טובות, ורצה שילך עמו לביתו, והגאון השיב לו שימתין עד שיבוא מבית הכנסת.

ובתוך כך מכרן לאחר, והאחר הרויח בהם כמה אלפים ר"ט, ושמח הגאון שמחה גדולה, שהשליך מנגדו ממון רב, עבור תפלת צבור. (מגן גבורים)

וכ"כ בספר "אליהו רבא" בשם תשובת ב"י, דיש לקנוס האנשים שמונעים לילך לבית הכנסת, משום שעוסקין בתורה, או משום שמשתכרין ממון. ולעשירים יש לקנוס יותר, ובעל תורה אף שעוסק בלימוד מ"מ איכא חשדא וחילול השם כמש"כ סי"ח. (משנה ברורה סימן צ' סקכ"ט)

בחלומי והנה אנכי מובא לבית דין של מעלה

לכולל "בית דוד" נכנס יהודי ובפיו סיפור על חלום שחלם בלילה, ולמרות שבדרך כלל אין דרכנו בפתרון חלומות, היהודי הזה שהוא נאמן אצלנו הפציר מאד שישמעו את דבריו.

וכך סיפר:

בחלומי, והנה אנכי מובא "לבית דין של מעלה", ומצבי בכי רע. קטיגורים רבים מגיעים מכל הכיוונים, אך לפתע בא סניגור אחד ואמר, שצריך להטות את דיני לזכות, כיון שבמשך כל חיי אכלתי בשר כשר. מאידך, טען הקטיגור ואמר, שאין בכך מעלה יתירה, כיון שבחולון "רוב" החנויות נתונות תחת השגחה, ויש אפילו אפשרות להשיג מהדרין, ממילא "זכות" זו של אכילת בשר כשר אינה כה משמעותית.

אך הנה הגיע סניגור נוסף ואמר, שגם בהיותי פעם בביקור בחו"ל, הקפדתי לאכול רק כשר, למרות שהבשר הכשר לא היה בנמצא והייתי צריך לחפש אחריו, ואם כן זה מוכיח למפרע, שכל הבשר הכשר שאכלתי בימי חיי הוא זכות גדולה. ודבריו של הסניגור הזה, התקבלו בבית דין של מעלה, סיים היהודי את סיפור חלומו.

לאחר מכן הראה לי ת"ח אחד "ברמת אלחנן" את "בעל הטורים", ואולי דבריו מתאימים קצת לסיפור הנ"ל. (דברים בפרק כ"ו פסוק מ"ב) אומרת התורה: "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור" וכו'.

ומקשה "בעל הטורים" (בהסתמך על פסוקים אחרים) מדוע באברהם ויעקב נאמר "עבדי" וביצחק לא? ומתרץ, "לפי שאברהם ויעקב קיימו את

המצוות בין בארץ ובין בחו״ל, משא״כ ביצחק שלא היה בחו״ל. והדברים צריכים ביאור?

ולפי סיפור החלום של היהודי מחולון, אולי אפשר להסביר את ה״עבדות, ׳ של אברהם ויעקב, בכך שבחו״ל נערמים קשיים יותר גדולים לקיום המצוות, מאשר בארץ ישראל, מחמת טומאת העמים וכדומה. (טובך יביעו ח״א עמוד תכ״א)

אכילה לשם שמים של יהודי פשוט

חסידים מספרים על חסיד, שרבו שלח אותו פעם לאיזה כפר קטן, שם מתגורר יהודי מסויים, כדי ללמוד אצלו איך אוכלים לשם שמים.

יצא החסיד לאותו כפר, התחקה אחר ביתו של אותו יהודי, והנה מצא לפניו איש פשוט ביותר. הוא ראה כי הוא לוקח לסעודתו סיר מלא עם אוכל לכל ארוחה, וכך הוא אוכל בוקר, צהרים, וערב. חשב החסיד לעצמו: ממנו יש מה ללמוד? הרי אכילתו אכילה גסה, האם זו אכילה לשם שמים? אבל הרבי בכל זאת אמר לי לנסוע אליו, הרי בודאי יש משהו כאן, אם כן, פנה ליהודי ואמר לו:

סלח לי על שאלתי, אבל אולי תוכל לומר לי למה אתה אוכל כל כך ״הרבה״?...

השיב היהודי: אני גר כאן בכפר שאבי וסבי התגוררו בו. אבי היה מוכר יי״ש לגויים, ופעם אחת קרה שהגויים שישבו בפונדק השתכרו כל כך עד שאמרו לאבי, כי אם לא ״ינשק״ לצלב שלהם, הם יהרגו אותו.

אבי, כמובן, סירב ולא היה מוכן לנשק את הצלב, אז הם החליטו לבצע את זממם ולתלות אותו. אבל הוא היה אדם חלש כל כך, עד שלפני שהספיקו לתלות אותו הוא כבר מת ולא יכל לקדש שם שמים בתלייתו.

בגלל זה אני אוכל הרבה, שאם גם לי יקרה מקרה כזה, שירצו לתלות אותי אם לא אנשק את הצלב, אהיה בריא וחזק ולא אמות לפני שיתלו אותי...

עתה כבר הבין החסיד את כוונת רבו: הוא שלח אותו לראות אכילה לשם שמים של יהודי פשוט! (שאל אביך ויגדך ח״ב עמוד רל״ז)

רוחניות אינה נמדדת בכמות אלא באיכות

"כי נזר אלקיו על ראשו" (במדבר ו', ז') נזר אלקיו - היינו כתר ה' יתברך, אומר הגר"ל חסמן זצ"ל בספרו "אור יהל" (ח"ג עמ' קפ"ה.) נאמר כאן שמן השמים "ממליכים" את הנזיר.

נשאלת, אם כן, השאלה היתכן שעבור הנזרות משתיית יין במשך שלושים יום יזכה האדם לכתר נפלא זה? הרי ישנם בני אדם רבים הנמנעים מלשתות יין ומגדלים שער ראשם ויחד עם זה נשארים בשפלותם?

ונראה לומר שעיקר מעלת הנזיר היא במחשבה שקדמה לנדרו. ההחלטה לקבל נזירות באה כתוצאה מהתבוננות מעמיקה אשר מסקנותיה האירו את עיני הנזיר. הוא הבין שהעולם לא נברא למטרות נבובות מתוכן, ושימי האדם עלי חלד קצרים הם. כדי להינתק מן הדביקות בחומר החליט לנדור לקבל עליו נזירות. במחשבה נעלה זו וברצונו הכן הופרש הנזיר והתקדש יותר מכל באי עולם.

מכאן נוכל ללמוד עד כמה גדול כוחה של מחשבה מקודשת. בזכות פרישה מועטת זו זוכה הנזיר לכבוד גדול, שכן לא קלה היא ההתנזרות לאדם אפילו אינו נדרש לוותר הרבה מתאוות העולם הזה. "קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע" קידושיו ל'.

ולמעשה אין לך מלחמה גדולה ממלחמת האדם עם עצמו, לפיכך מה נאה ומשובח גיבור זה שידע לנצח במלחמה הגדולה וכבש את יצרו. מעתה יובן דבר נוסף:

רוחניות אינה נמדדת בכמות אלא באיכות.

בניגוד לעניני החומר שבהם עדיפותו של אחד על חברו נמדדת בכמות החומר שבידו, הרי שבעניינים הרוחניים האיכות קובעת את המדרגה, וכאשר ישנה תוספת כלשהי במידת איכותה של מעלה רוחנית של האחד כלפי חברו, אין זו תוספת גרידא אלא סוג שונה לחלוטין.

דומה הדבר לשני בני אדם שהאחד סומא והשני פיקח. איש לא יעלה על דעתו לומר שעדיפותו של הפיקח ביחס לעיוור מתבטאת בשתי חתיכות בשר קטנות שהם העיניים.

הוא הדין כאן, האיש אשר לא השכיל להינזר מתאוות העולם הזה, עבד גמור הוא לחומר גופו ולתאוות רצונו, לעומתו הנזיר אף אם הזיר עצמו אך ורק משתית יין ומתספורת במשך שלושים יום הרי הוא מלך על עצמו ונזר אלוקיו על ראשו.

וכך כותב ה"אבן עזרא" על הנזיר: "יפליא יפריש או יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחרי תאוותם. ויש אומרים כי מילת נזיר מגיזרת "נזר", והעד "כי נזר אלקיו על ראשו", ואינו רחוק. ודע כי כל בני האדם

עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפשי מן התאוות״.

והוא אשר נתבאר כאן, שגם אם נראה האדם מלך בשר ודם על כל כבודו ועושרו והמון עם הכורעים ברך לפניו, עם כל זאת עבד עבדים הוא לתאוותיו. אסיר שפל הוא לתאות השלטון, הממון, הכבוד וכדומה, רק דמיונו משלה אותו כי מלך הוא, אך באמת עבד עולם הוא, כאמור. שונה ממנו המושל ביצרו המשחרר עצמו מכבלי תאות החומר החשוך והגס.

הוא המלך האמיתי!

ואין לך בן חורין גדול ממנו. כי הוא לוחם מלחמת רוחו עם כח עפרו - המלחמה הגדולה אשר רוב בני אדם אינם יכולים לה. הוא הולך וכובש, נלחם ומנצח, לו נאה עטרת המלכות!

איזהו גיבור - הכובש את יצרו! (לקח טוב ח״ד ס״ו)

מוכרח שיראה נס באיזה אופן שיהיה

מעשה ״נורא ונפלא״ ביהודי עשיר אחד שהיה נזהר בענין ״מאכלות כשרים״, ופעם נזדמן לו שהיה מוכרח לנסוע בשיירה של ישמעאלים למרחקים, ובאותם המקומות היה אסור ליהודים לנסוע, אמרו לו הסוחרים הישמעאלים, שיחליף בגדיו כמותם שלא יכירוהו שהוא יהודי, ויסע אתם יחד.

והנה באמצע הדרך, היה מקום הנחת עגלות והסוסים, כמין מלון שכל התיירים היו נחים שם לילה אחד, אבל בזה המקום היה ידוע, שכל מי שהיה לו כסף צריך לקום עני מרוד, ולא ידע אף אחד מה היה שם. ובעל המלון הישמעאלי היה איש טוב ומטיב עם כולם, וגנבים לא היו שם, רק הם אומרים, שיש מין מזקין כאלו שדים, ולכן מניח כספו וזהבו ממש על בשרו, והיו קושרים אותם טוב, אולי על ידי כן לא יארע להם נזק.

והנה באותו הלילה אמרנו לעיל שהיהודי היה נזהר שלא לאכול מאכלות אסורות, והיה לו בילקוטו לחם וגבינה וכמה ביצים, ישב ואכל אחרי שגמרו כולם סעודתם, בא בעל המלון עם מגש גדול מלא חלבה טריה לבנה כשלג, ואיזה ריח טוב, והיה מחלק לכולם, לכל אחד חתיכה, כולם אכלו, היהודי הזה, לקח את החלבה, עשה את עצמו כאלו אוכל עם לחם, אבל לא טעם מפני חשש איסור, הגיע הזמן לישון, הלך כל אחד ואחד מהם לישון באותו המלון.

כולם אחרי שעה נרדמו כאבן, עד כדי כך, שאם חותכים את האדם לחתיכות לא ירגיש מאומה, רק היהודי לא באה לו שינה, והנה פתאום באו שני שוטרים עייפים מן הדרך, תלו על הכותל כלי זיינם והלכו לישון, מזלו הטוב של היהודי, שאלו שני השוטרים ישנו על ידו.

והנה בחצות הלילה, בא בעל הבית בעצמו, כשהוא הולך בסדר ממטה למטה, ושודד אותם כל אחד ואחד ואין אף אחד מרגיש בזה, היהודי עשה את עצמו כאילו ישן והוא רואה הכל.

אבל נפל בפח, אינו יודע מה לעשות, אם יצעק דמו בראשו מפני שכולם נרדמו, ואין אף אחד שיבוא לעזרתו, ואם ישתוק, כי הדם הוא הנפש, כספו ילך.

ופתאום שומע קול דק שמדברים שני השוטרים הללו, אחד עם השני שגם הם לא אכלו מאותה החלבה, אומר אחד לשני מה לעשות? אם נקום לקחת הרובה, הוא יקדימנו מפני שבידו גם כן רובה, ואם לא נקום ילך כספנו מידינו, אמר לו השני תשתוק כשיבוא אצלך, פתאום אני אתנפל עליו, ואתה תקום לעזרתי, וכן עשו.

כשבא על יד השוטר לפשוט אותו, עשה את עצמו כאילו ישן. עוד לא הספיק להכניס ידו תחת החגורה, קם חבירו כאריה ונתן לו אחת על הראש, קם השני לעוזרו, ובכל זאת היה קשה לקושרו, מפני שהיה גיבור כאריה, התחילו צועקים, שיבואו לעזרתם, והנה כולם פגרים.

וליהודי לא היתה ברירה אחרת, אלא בעל כורחו שלא בטובתו, לבש רוח כאריה ועזר להם בכל כחו. והתגברו עליו וקשרו אותו ידים ורגלים, עד שהאיר הבוקר. בבקר קמו כולם כמו שכורים, ורואה כל אחד שכספו נגנב ממנו, ענו השוטרים אל תפחדו הגנב תפוס אצלנו, רק רוצים לדעת מה נתן לכם לאכול בעל המלון? אמרו חלבה אכלנו.

ועוד סיפרו לשוטרים זה זמן רב, שמענו שתמיד היו ניזוקים בכאן, ולא ידעו אם זה מעשה שדין או מזיקים? וכעת נתודע האמת, וכשהביאו את הישמעלי אל המשפט הודה על האמת, ואמר שיש לו עצמות של מתים שרופים, שטוחן אותם ומערב תוך החלבה, וזהו שמרדים לאדם, ועל ידי כך היה שודד אותם ויצא משפטו למות.

וכשחזר היהודי לעירו ושמע שכבר הרגו את הגוי, שמח שמחה גדולה, וסיפר לחכם אחד שהוא מכירו, כי הוא היה שם אותו הלילה, ועשה את עצמו שהוא אוכל ולא אכל, והוא שהיה בעזרת השוטרים לקושרו.

אמר לו החכם, תדע בני אדם ששומר פיו ממאכלות אסורות ״מוכרח״ שיראה נס באיזה אופן שיהיה.

אמונה בחוש

קבוצת אברכים ישבה בבית הרב בדיון על חיזוק שיעורי התורה, לאור אסונות שאירעו באותה תקופה בבני ברק.

לפתע צלצל הטלפון ועל הקו היתה רופאה פלונית, שביקשה לאתר באופן דחוף את אחד האברכים בקריה, שהורתה לרעייתו לקחת תרופה מסויימת, ועכשיו התברר שנתנה לה תרופה אחרת, ואם האשה תבלע את התרופה, היא תהיה בסכנה גדולה.

רגעים של ״חרדה״ עברו על קהל הנאספים, עד שהצליחו להזכר בשמו של האברך, ואחד המשתתפים רץ לביתו במטרה למנוע את לקיחת התרופה.

והנה, אך יצא השליח מפתח ביתו של הרב, פגש באברך הלז שטייל הלוך ושוב ברחוב הרב זוננפלד, בהמתינו לתשובת סוכן תרופות המתגורר בקריה, אצלו ביקש לברר האם התרופה כשירה. האברך סיפר שרעייתו סירבה לקחת את התרופה, ועמדה בתוקף על דעתה שלא תבלע אותה, עד שיבררו את ההכשר.

אמונה בחוש.

סוכריה של רעל

הרב אהרן חיים נשרי, מחבר הספרים ״קדושת החיים״ ו״מאיר עיני ישראל״, סיפר לנו שבהיותו בבית הוריו בחיפה, בחג הפסח תש״ס, ניכנס ילד לבית הכנסת והצביע על ״סוכריה״ שקיבל בזה הרגע מאדם שהסתובב מחוץ לבית הכנסת, ושאל את אביו האם הסוכריה כשירה.

האבא מביט בסוכריה וליבו מחסיר פעימה. סוכריה זו לא היתה אלא... כדור רעל בו משתמשים נגד העש׳, הלא היא תולעת הספרים, ועל העטיפה היה מצויין במפורש שהמדובר ברעל של ממש.

שוו בנפשכם, מה היה קורה, ״אילו״ הילד לא היה מקפיד לברר אצל אביו, על ״כשרות״ המוצר שקיבל זה עתה... (טובד יביעו ח״ב עמוד שנ״ו)

החייל היהודי הכשר

. כשפינו את בית הקברות של "קובנא", נמצאו שני קברים שהגופות שבתוכם היו שלמים ממש, בלא כל רקבון, היו אלה רבה של קובנא זצ"ל.

וחייל יהודי, שעל מצבתו נכתב פ. נ. "החייל היהודי הכשר"...

מה הביא לכך ששנים רבות לאחר פטירתו נשארה גופתו בשלימותה? בפנקס הקהילה של קובנא מסופר שחייל זה, ששירת בצבא נכר, לא הסכים לטמא את נפשו וגופו במאכלים לא כשרים, וסירב בעקשנות לטעום ממאכלי הצבא, והיה מזין את עצמו בירקות.

יום אחד החליטו החיילים לטמא אותו בכל מחיר. לקחו מרק חם ושפכו אל גרונו. החייל ההוא סירב בכל תוקף לשתות את המרק, ונחנק. מסירות נפשו לכשרות ולטהרת הנפש, הותירה את גופו שלם.

לקיים מצוה בדברים טמאים

בהיותנו בשוויץ, לפני כמה עשרות שנים, התגוררנו ברחוב שהיה נקרא רחוב "הכנסיה", ואם לא היה די בכך אזי בפתח הבית בו התגוררנו מכרו... "דבר אחר" שריחו עלה באפנו בכל עת שהיינו נכנסים הביתה.

בתחילה לא יכולנו לסבול את הטומאה הזו, אולם לאחר מכן ניסינו להתחזק יחד עם תלמידי חכמים נוספים שהתגוררו בבית ההוא. פתחנו בפניהם את ה"חתם סופר" בספרו "תורת משה" שכתב בפרשת בשלח ד"ה "כי כאשר" ז"ל:

כשרואה אדם דבר איסור, כגון בהמה אסורה, יהרהר, זה אסור לנו לאכול, כמו שכתוב בתורה, ואז נחשב לו כאילו קיים ועשה מצוה, ושעל זה נאמר (קידושין, דף ל"ט עמוד ב') "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה", עכ"ל.

ומאז החלטנו שאדרבה יש ריוח גדול מאד בזה שאנו מתגוררים ליד איטליז של טריפות ונבילות ודבר אחר, שבזה אנו יכולים לקיים כל פעם מצוות לא תעשה, בכך שנהרהר באיסור שאסר עלינו בוראנו שלא לאכול בשר זה.

עצה זו טובה לכל מי שעובר ליד איטליזים של טריפה, שהתרבו לאחרונה רח"ל גם בארץ הקודש. יעשה אותו יהודי כעצת החתם סופר, ויהרהר בליבו "הייתי אוכל בשר זה, ואנכי נימנע מכך רק בגלל מצוות הבורא".

כבישת התאוה הגדולה ביותר

לפעמים חושבים אנו כששומעים על ענין בריחה מתאוות, כאילו הדבר לא שייך לי כלל אלא רק לאחרים, ובזה רציתי לסיים את המאמר הנ"ל להראות לנו, ובפרט בזמן הזה שהתאוה הגדולה והקשה ביותר לנו, היא" "הבריחה ממותרות".

אומר הכתב סופר: עובדת נתינת התורה במדבר מתקשרת עם דברי חז"ל בדבר נתינת התורה לאוכלי המן דווקא, אשר אינם מבקשים מותרות, אלא רק את הנצרך ונדרש כדי להחיות את נפשם. וכמו שאמרו חז"ל "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו'".

הבריחה מחיי מותרות, היא איפוא מתנאיה היסודיים של "דרכה של תורה".

גם על יחסו של הקב"ה ללומדי התורה בכל הדורות, ניתן ללמוד מתקופת נתינת התורה במדבר. כאז כן תמיד מפרנס ה' את עוסקי התורה בדרך נס, כמו, למשל, את רבי שמעון בר יוחאי וחבריו.

לשמע המלים "חילול השם" חוורו פניו

ר' פסח טרוקר זצ"ל, שהיה מכונה בפי כל ר' פסח'ל, מגדולי תלמידי החכמים שבירושלים היה. מיום בואו לירושלים, לשם עלה מהעיר "קובנא", התאבק בעפר רגלי כל חכמי התורה שבה. באופן מיוחד התקרב אל הצדיק ר' חיים יצחק שנודע בשם "המגיד מווילקומיר" שחי למעלה ממאה שנים.

בכל לילה ערכו יחד תיקון חצות ליד הכותל המערבי. עם עלות השחר למדו בחברותא שיעור אחד סדר השי"ס ב"חורבת רבי יהודה החסיד". אחרי תפילת ותיקין למדו טור אורח חיים ושלחן ערוך, וכך המשיכו כמעט כל היום בהפסקות קצרות לאכילה וכדומה.

באחד הימים הרגיש ר' פסח'ל כי פני המגיד אינם אליו כתמול שלשום, יתר על כן, מרבה המגיד לצטט בפניו בכל יום מאמרי חז"ל וקטעים מספרי מוסר המדברים בגנות ה"מותרות" ועניני העולם הזה, וכיצד דברים אלה יכולים להעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו. מרבה היה גם המגיד להדגיש שדברים אלה עלולים להמיט שואה רוחנית על עיר הקודש כולה.

ר' פסח'ל התקשה לרדת לסוף דעתו, מה לו ולמותרות - שאל את עצמו. הרי הוא חי בדחקות איומה, בשר ודגים הם בבחינת "בל יראה" ו"בל

ימצא״ אצלו בכל ימות השבוע, הרהיטים בביתו פשוטים ביותר, הילדים לובשים טלאי על גבי טלאי, היכן איפוא המותרות שלו? מה רוצה המגיד ממנו?

באחד הימים לא יכול ר׳ פסח׳ל להבליג עוד, ובעוד המגיד מטיף לו את דברי תוכחתו, שיסע אותו ר׳ פסח׳ל ושאלו, ״יסלח לי מורי ורבי אלו מותרות ראה בביתי?! אדרבא יצביע לי עליהם ואוציאם מיד מביתי!״.

לפני כשבועיים ענה לו המגיד, בראש חודש הייתי בביתך וראיתי מפת משי פרושה על שלחנך. כך זה מתחיל היום מפת משי, מחר מותרות אחרות, שער בדעתך כמה חילול השם יכול לצאת מזה, לשמע המלים ״חילול השם״ חוורו פני ר׳ פסח׳ל ובשברון לב החל לספר למגיד את סיפור ״מפת המשי״:

״בימי נערותי בקובנה חלה אחד מפרנסי המקום הנגיד ר׳ אליעזר פרידין. במשך תקופה ארוכה התנדבתי לבוא לביתו בכל יום כדי להקריא לפניו פרק משניות, פרשת השבוע ועשרה פרקי תהלים. כשהבריא פריידין הפציר בי לקבל שכר הגון תמורת עבודתי אך אני סירבתי. בינתיים עליתי לארץ ישראל, ר׳ אליעזר פריידין חזר לעסקיו וכל הענין נשכח מן הלב.

והנה לפני כחודש קיבלתי חבילה קטנה מקובנה, אליה היה מצורף מכתב מבני הנגיד הנ״ל ובו הם כתבו שאביהם נפטר ובצוואתו הוא ציוה לבניו לשלוח לר׳ פסח טרוקר בירושלים את מפת המשי היקרה שלו תמורת מסירותו הרבה בעת חוליו לפני שלושים שנה, ״אי לכך״, כתבו הבנים, ״מבקשים אנו מר׳ פסח לקיים דברי המת ולקבל את המתנה, כדי שיתמלא רצון אבינו והמפה תיפרש על שולחנו בעיר הקודש״.

אשתי הצדקנית המשיך ר׳ פסח׳ל - סירבה בתוקף לקבל את המתנה היקרה, ״לשם מה נחוצה לנו מפת משי? ״ שאלה, ״האם היא תוסיף לנו יראת שמים או חכמת התורה לבנינו? ״ מנוי וגמור היה עמה להחזיר את המתנה לשולח, אך אני טענתי כנגדה: ״היתכן לבייש את המשפחה המתאבלת על האב? וכי יתכן שלא לקיים דברי המת אשר בוודאי סבר שעושה בכך מעשה גדול וחשוב? ״

המגיד שמע את סיפורו של ר׳ פסח׳ל בתשומת לב רבה, ומכל מקום עדיין לא נחה דעתו. אחרי שעה ארוכה של ויכוחים שבמהלכם השמיעו הצדדים סברות והלכות, הסכימו שני הצדדים להציע את הבעיה לפני רב העיר ר׳ שמואל סלנט זצ״ל.

במשך שעה ארוכה דן הרב בבעיה, אף הוא העלה צדדים לכאן ולכאן. מצד אחד קיום מצוות המת דבר גדול הוא, גם הלבנת פנים חמורה לא פחות. אם יוודע לבני ר׳ אליעזר בקובנה כי ר׳ פסח׳ל אינו משתמש במפה

זו יצטערו על כך, אולם מאידך גיסא, אל לנו להחדיר "מותרות" לעיר הקודש.

חכמתו הגדולה של ר' שמואל עמדה לו גם הפעם, וכך הוא פסק: "מפת המשי תמשיך להיות פרושה על השולחן, אד מעליה יפרשו מפה אחרת פשוטה, אשר בה יכוסה גנאי המותרות בעיר הקודש". (ירושלים של מעלה ח"ג עמ' 107)

מהו ההכרח האמיתי

ובמשנה ברורה (סימן קנ"ו ס"ק ב') כתב וזה לשונו: לא יעשה מלאכתו עיקר. אלא יעשה רק כדי פרנסתו וכל אחד לפי ערכו. אך זה גופא צריך להזהר מפתוי היצר שמפתהו שכל היום צריך

השתדלות על הרווחה זו, והעיקר שיתבונן בעצמו מהו ההכרח האמיתי שאי אפשר בלעדו, ואז יוכל להתקיים בידו שתהא מלאכתו ארעי ותורתו עיקר, עכ"ל.

והבחינה לזה כתב בשער הציון אות ג'. וזה לשונו: וכדי שלא ירמה אותו היצר, יתבונן אילו היה מחוייב לזון חברו ולהלבישו לפי ערכו, מה היה אומר אז איזה דבר הוא הכרח עכ"ל.

מעשה מדהים

אחד מראשי הישיבות סיפר מעשה "מדהים" שקרה לו במטוס. לפני צאתו לטיסה הארוכה, הכינה לו רעייתו קציצות בשר טעימות, כדי להנעים עליו את הדרך. בהגיע עת הסעודה, הוציא ראש הישיבה את הקציצות והניחן על מושבו במטוס ולפני שהחל לסעוד את ליבו קם ממקומו ויצא להתפנות.

והנה, בשובו מחדר השירותים במטוס התעורר אצלו ספק אולי קיבל הבשר דין של "בשר שנתעלם מן העין", כיוון שבזמן ששהה בשירותים היתה אפשרות בידי הגויים שבמטוס להחליף את הבשר ולהניח לו בשר אחר במקומו. (בשלחן ערוך יורה דעה, סימן ס"ג סעיף ב', מובאת מחלוקת בעניין זה)

ללא כל שהיות הכניס ראש הישיבה את הבשר לשקית והניחו חזרה בתיק, כדי שבהזדמנות הראשונה שתהיה לו ישליך את הבשר לפח האשפה. בספסל שלצידו ישב נוסע גוי, שראה את מעשיו של היהודי, וביקש לדעת מדוע נמנע מלאכול את הבשר. הוא פונה אל ראש הישיבה

ומבקש שיסביר לו את הסיבה, "אבל אני התחמקתי בתירוצים שונים, כי לא רציתי לומר לו שאינני אוכל את הבשר בגללו... "

לאחד שהגוי המשיך ללחוץ עליו שיגלה את הסיבה, הוכרח ראש הישיבה לשטוח בפניו את דברי הגמרא והפוסקים בדבר בשר שנתעלם מן העין. ואז פרץ לפתע הגוי בקריאת התפעלות ואמר: "ברוכים חכמי ישראל, שהצילו אתכם מן החטא"!

עכשיו הגיע תורו של ראש הישיבה להתעניין אצל הגוי על מה ולמה התפרץ בהתרגשות רבה כל כך. הגוי לא חסך במילים אלא הסביר דבר דבור על אופנו. "כשקמת ממקומך והלכת לשירותים, עלה באפי ריחו של הבשר הטעים שבישלה אשתך עד שתקפני בולמוס ולא יכולתי להירגע עד שלקחתי קציצה אחת מתוך השקית שלך.

"כיוון שחששתי שתבחין בגניבתי, הוצאתי קציצת בשר דומה מהמנה שהגישו לי הדיילים - שריחה לא היה נודף כמו הבשר שהכינה אשתך - והנחתי אותה במהירות אצלך.

"עכשיו תבין מדוע התרגשתי כשראיתי בחוכמת חכמיכם שאסרו לכם לאכול בשר שנתעלם מן העין", סיים הגוי.

את הסיפור הזה סיפר ראש הישיבה להגר"י זילברשטיין שמיהר לבית גיסו הגאון רבי חיים קנייבסקי כדי לספר גם לו את הסיפור המדהים.

"יכולני לספר לך מעשה נוסף, הטעים הגר"ח, שהתרחש בצעירותי. אמא שלנו (הרבנית קנייבסקי ע"ה, אחותו של מרו החזו"א זצ"ל) הקפידה מאוד שלא נשתה משקאות שהיו מגולים, ואפילו שכיום אין מצויים בינינו נחשים מנעה אותנו גם משתיית חלב מגולה.

פעם הבענו את פליאתנו על כך, ואמרנו לה "הרי לא מצויים נחשים בינינו ומדוע לחשוש", ולאחר זמן קצר - כך סיפר הגר"ח קנייבסקי. גילינו נחש ארסי בתוך קערה של חלב שעמדה בבית. וכשגילינו את המעשה לחזון איש, אמר אף הוא, להבדיל אלף אלפי הבדלות מאותו גוי:

"כמה ברוכים חכמי ישראל שראו הכל ברוח קדשם". (טובד יביעו ח"א עמוד ס"ז)

המקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה

ובכלל משמר החינוך הוא להרגיל את הנער מטל ילדותו, שלא יכניס לפיו מאכלים מכל הבא ליד, ללא הכשר יסודי, ולהמנע מההכשרים

המפוקפקים, אשר בכל אלו מלבד האיסור שיש בהם עוד נוסף בהם שמטמטמים את לבו של אדם.

וכמו שכתב המסילת ישרים (בפרק י״א) שהם מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של הקב״ה מסתלקת ומתרחקת ממנו.

עוד כתב שם שיתבונן בזה שאיסורי המאכל הרי הם כמאכלים הארסיים. והנה אם יארע לו ספק קטן אם נכנס ארס לאוכל בודאי שלא יהא מיקל, ואם יקל בזה יהא נחשב לשוטה גמור וכמו כן איסור המאכלות שהוא ארס ממש ללב ולנפש אם כן מי איפוא יהיה המקל במקום חשש של איסור אם בעל שכל הוא, ועל דבר זה נאמר ״ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה״ עכ״ל.

ובפרט בארץ ישראל שמלבד החששות הרגילות של כשרות, עוד נוסף עליו איסור ״טבל״ שהוא עוון חמור, שיש בעיקרו מיתה בידי שמים ר״ל, וכידוע שאין הכל בקיאין כראוי, בהפרשת וחילול תרומות ומעשרות.

ומסופר על מרן הגרי״ז מבריסק זצ״ל שפעם אחת התקיימה בארץ ישראל אסיפת רבנים ועסקנים מכל העולם, והגיעו אורחים רבים לארץ ישראל, ומרן הגרי״ז התבטא אז לאחד הגדולים שאירגן את האסיפה ואמר לו: לשם מה הבאת כל כך הרבה אורחים לארץ להאכילם טבלים...

וכל המקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. (לשכנו תדרשו ח״א עמוד רנ״ו)

פרק י״א - שכרו של השומר לשונו

כשנפטרה עליו אשת נעוריו, נשאר הגאון רבי עקיבא איגר זצ״ל מטופל ביתומים רכים, בשהגיע בנו הגאון רבי שלמה איגר לפירקו, שאל את רעו הגאון רבי חיים דוידזון זצ״ל מורשא אולי יודע הוא שידוך הגון עבורו.

שוחח רבי חיים עס גיסו הגביר רבי ישראל הירשנזון ז״ל, שהיה בר אבהן ובר אורין, מוקיר תורה ונדיב לב, שיזכה באוצר בלום זה, להיות מחותנו של רבן של ישראל, וחותנו של בנו הגאון.

נודע הדבר לשדכנים צרי עין ורעי לב, והוציאו שם על המדוברת שהיא גבנת וכפופה, שמע רבי עקיבא איגר ואמר הן במילתא דעבידא לאגלויה לא משקרי אינשי (ראש השנה כ״ב ע״ב) וערך מכתב תרעומת לשדכן, וכך כתב ״מרעישים הדברים״:

אמנם לדידי אין זה מום, ובטוח אני כי גם בני אינו מקפיד על זה כלל, אבל הואיל ואשתי נפטרה, חושש אני שחותני יחשוב שילדי הם עלי למעמסה, עד שאני מוכן להשיאם לבעלת מום, ולכך איני מוכן.

השדכן שידע שאין זו אלא עלילת שוא, שלח את רעיתו עם הכלה לפרידלנד, בה כיהן רבי עקיבא איגר ברבנות, כשראה כי אכן קומתה דמתה לתמר ומום אין בה, שיגר לשדכן מכתב התנצלות בו כתב: לא ידעתי מדוע אינא אלוקים לידי עוון גדול כזה לצער נפשות יקרות כמותכם, יותר הייתי מקבל עלי לשכב על ערש דוי י"ב חודשים !!!

ודברים כפשוטם מוכן היה להתייסר שנה שלימה רתוק למטת חוליו ולא לצער אדם מישראל !!! (מאורן של ישראל ח"א עמוד שי"ט)

* * *

אמר הקב"ה מכל הצרות שבעולם אציל אתכם. באיזה תנאי אם "בשוט לשון תחבא" אם נשמור את פינו מלשון הרע. (איוב פרק ה' פסוק כ"א)

רבי ישראל מסלנט זצ"ל אמר וז"ל כדאי לאדם ללמוד מוסר כל ימיו רק אם בשביל כך ימנע מלדבר לשון הרע ולו רק פעם אחת עכ"ל.

הגאון מוילנא זצ"ל באגרתו "עלים לתרופה" כתב וז"ל והעיקר לזכות לעולם הבא ***בשמירת פיו*** *!! (וראה שלא כתב הגאון שהעיקר לזכות לעולם הבא הוא בלימוד התורה אע"פ שלא היה באחרונים מתמיד כמותו שלא ביטל תורה כל ימי חייו אלא עשר דקות בלבד אלא כתב שהעיקר הוא בשמירת פיו)* ***וזה יותר*** *מכל התורה והמעשים !!!*

החוסם פיו מגדיל זכויותיו עד לב השמים

הנה ידוע לנו דברי ה"חפץ חיים" בפתיחה לספרו "חפץ חיים", שכתב בכמה לאוין עובר המספר לשון הרע על חברו, שהם:

שבעה עשר לאוין, וארבעה עשר עשין, ושלושה ארורין.

אולם המתבונן שם יראה, שלא בכל דיבור לשון הרע עובר האדם בכל העבירות הנ"ל, אלא בהצטרף להם כמה וכמה אופנים, כגון: אם דיבר על זקן, או על כהן, או אם דיבר בבית הכנסת, או אם דיבר שקר וכדומה.

אומנם בכל דיבור של לשון הרע, עובר האדם באחת עשר עבירות, שהם שישה לאוין וחמישה עשין, ואלו הו הלאוין: א.

לא תלך רכיל בעמך. ב. לא תשא שמע שוא. ג. השמר בנגע הצרעת. ד. לפני עיור לא תתן מכשול. ה. השמר פן תשכח את ה' אלוקיך. ו. לא תחללו את שם קודשי.

והעשין הם: א. זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך. ב. ואהבת לרעך כמוך. ג. את ה' אלוקיך תירא. ד. מצות עשה של לימוד תורה שהיא מצות עשה גמורה. ה. והלכת בדרכיו.

וחוץ מכל הנ"ל רובץ עליו עוד ארור שהוא: "ארור מכה רעהו בסתר" (דברים כ"ז. כ"ד.) ואמרו בגמרא בשבועות (דף ל"ו ע"א,) ארור בו נידוי, בו קללה, בו שבועה, ומי יודע אם בשמים לא נידו אותו מפני שאינו שומר את פיו.

וכל העבירות שמנינו לעיל, הם רק במילה אחת של לשון הרע, וכדברי החפץ חיים וז"ל: אל יחשוב האדם שאם דיבר לשון הרע, שהוא עובר בכל העבירות הללו וכדכתבנו בפתיחה, אלא בכל מילה ומילה עובר האדם בכל העבירות הנ"ל ועיין עוד בפתיחה לספרו.

אם כן, אדם שדיבר עשרה מילים, הוא עובר במאה ועשר עבירות ר"ל, והנה אם יתבונן האדם מה הם עשרה מילים, הרי החפץ חיים חישב ומצא, שאדם יכול לדבר בדקה אחת כמאתיים מילים, א"כ אדם שלא נשמר מלנצור את לשונו מדיבורים אסורים, מסתמא הוא מדבר לכל הפחות דקה אחת של לשון הרע בכל יום, ובפרט בטלפון.

ולפי דברנו יצא האדם ויחשוב, שמאתיים מילים של לשון הרע שכל מילה היא אחד עשרה עבירות, יוצא לנו אלפיים ומאתיים עבירות ר"ל, ואם מדבר כמה דקות ביום ה' יצילנו.

זאת ועוד.

הרי כדי לספר ענין צריכים לספר בפני עוד אחד לכל הפחות, אם כן, כשאתה מדבר לשון הרע עם חברך אתה מכשיל אותו בכל מילה של לשון הרע באחד עשרה עבירות של "לפני עיור לא תתן מכשול", יוצא לנו שבכל מילה היא עשרים ושנים לאוין, ואם מספר בפני עשרה יהודים יוצא לנו מאתיים ועשרים עבירות במילה אחת בלבד, וכמה יהיה בדקה אחת, ממש אין לדבר סוף וה' יצלינו מעוון זה.

וזה מה שאמרו במסכת ערכין (דף ט"ו ע"ב) וז"ל: אמר ריש לקיש כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים שנאמר "ישתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ" (תהילים ע"ג. ט.)

אלא שכבר הודיעונו חז"ל במסכת קידושין (דף ל"ט ע"ב) וז"ל: ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה.

ואם כנים אנחנו בדבר זה, כמה זכויות יכולים אנו לאסוף לעצמנו בהימנעותנו מלדבר לשון הרע על חברו, וכמו שאמרנו שאם במילה אחת יש עשרים ושתים עבירות, א״כ יש לך עשרים ושתים זכויות גדולות מאוד מאוד, וכל זה הוא רק כשחסמת פיך בפני אדם אחד, אבל אם זכית וחסמת את פיך בפני עשרה אנשים, אתה זוכה שבכל מילה ומילה שהיית יכול לדבר מאתיים ועשרים זכויות.

ולפי זה יובן המדרש ש״כל החוסם פיו מגדיל זכויותיו עד לב השמים״. וראה עוד ותבין שבשום מצוה!! לא נאמר עליה שמגדיל זכויותיו עד לב השמים.

חבל על כל מילה שנוסיף.

חסמה פיה וזכתה לבן גדול הדור

חוץ ממה שאדם אוסף לעצמו זכויות בעולם האמת, הוא מרויח גם פה בעולם הזה, וכמו שמסופר על אשה אחת שיצאה מביתה לכבס את כל הכביסה שנצטברה כל השבוע, וידוע הוא, שבזמנם לא היו להם מכונות כביסה כמו היום שאפשר להכניס את הכביסה למכונה, ולאחר כשעה הכביסה היא נקיה וצחורה, ואם יש לך עוד קצת כסף אתה קונה מיבש כביסה, ותוך חצי שעה הכביסה גם יבשה אפילו בחורף קשה.

אלא בזמנם היה יום של כביסה, ובבוקר מוקדם היו הנשים יוצאות ומכבסות בגד אחר בגד, ורק לאחר טרחה מרובה אפשר לקבל כביסה נקיה. ובימי החורף הקשים, היה כל יום של שמש מנוצל ליבוש הכביסה.

והנה האשה הנזכרת יצאה כמו שאר חברותיה לכבס את הכביסה שנצטברה כבר כמה ימים, ולאחר עמל וטרחה מרובים היתה כל הכביסה מכובסת ונקיה להפליא, וסוף סוף ניגשה לתלות את הבגדים ליבוש על חבל התליה השוכן בקרבת ביתה, וכאשר היתה הכביסה תלויה על החבל, שמה פעמיה סוף סוף לביתה, לנוח ולהינפש מהטרחה המרובה.

שכנתה שחפצה להתחמם קצת בשמש, ראתה את הצלחתה של שכנתה, ולא יכלה ״לכבוש״ את מידותיה הרעות לקחה מספריים וחתכה את חבל הכביסה. ואבוי, הבגדים המכובסים והנקיים נפלו לבוץ, וכל היופי וההדר התערבב בבוץ ובסרחון.

האשה שכיבסה את הבגדים השקיפה מלמעלה, וראתה את אשר עשתה לה שכנתה הרעה, ובאמת שחפצה להשיב לחבירתה כגמולה, אלא שפשוט ״בכוחות עליונים״ העבירה על מידותיה וניגשה לבגדים המלוכלכים ללא אומר ודברים, וחזרה על הפעולה פעם נוספת, וגם

כשבא בעלה מבית המדרש לא סיפרה לו מאומה, וקיבלה את הכל באהבה.

יושב בשמים הצופה ורואה את כל מעשה בני האדם, ראה את אשר נעשה, וראה את גבורת נפשה העילאית, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, האשה הנזכרת שהיתה עקרה כחמש עשרה שנה, "זכתה לפרי בטן", ולאחר כתשעה חודשים נולד לה בן וכשגדל האיר ומאיר את כל העולם כולו, הלא הוא "הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א".

ראה והתבונן, כמה ומה אפשר "לזכות" כאשר חוסמים את הפה.

אני מבטיח שלא אדבר יותר לשון הרע

לפנינו סיפור מופלא, המוכיח כאלף עדים על הרווח וההצלה הבאים כתוצאה מזהירות מלשון הרע. את המעשה שמענו ממשפחת חדד ברמת אלחנן, והוא אירע לאחד האחיינים שלהם המתגורר בטבריה. פרטי הדברים התפרסמו בגליל וגרמו לחיזוק רב בענייני שמירת הלשון.

הילד בן העשר שיחק להנאתו בחצר מאחרי ביתו. החצר ממוקמת במדרון, ובאחת ה"גלישות" שעשה מלמעלה למטה, פגע באבן גדולה, ומעוצמת ההתדרדרות הוסטה האבן ממקומה, ואף אחד לא שם לב שבאותו רגע הגיח מן החור נחש ארסי ענק, באורך כשני מטרים והכיש את הילד. אחיו הקטן אמר לאחר מכן שהבחין ב"איזה חבל יפה המתגלגל על הריצפה".

הילד החל להקיא, מאוחר יותר התעלף, ומצבו "החמיר" מרגע לרגע. המשפחה שלא ידעה שמדובר בהכשה, לא ייחסה משמעות חמורה לשינויים הבריאותיים הללו. רק אחרי שמצבו התדרדר ביותר, הובא מומחה שקבע שהילד הוכש, וצריד להבהילו "בדחיפות" לבית החולים.

בחדר המיון התלחשו כבר הרופאים שלא מדובר בהכשה סתמית, אלא בנחש ארסי מאוד. במשך הלילה הראשון היה הילד חסר הכרה והרופאים הביעו דאגה ממצב בריאותו.

והנה, מיד למחרת בבוקר, עם האור הראשון, פקח החולה את עיניו וקרא בקול לכל הנוכחים שעמדו סביב המיטה: "אני מבטיח שלא אדבר יותר לשון הרע", וסגר שוב את העיניים.

מיד לאחר מכן חל שיפור ניכר במצב הילד, עד שבתוך ימים ספורים שב לתפקד כאחד האדם. הרופאים הביעו פליאה על השיפור המהיר

והצהירו, שלא נתקלו מעודם בתופעה דומה של הכשת נחש החולפת לאחר זמן כה קצר.

כל מילה מיותרת. (טובד יביעו חלק ב' עמוד צ"ו)

ביום הארבעים סגרנו את התנאים לחתונה

גודל חשיבותו של שמירת הלשון בפני בורא עולם, ולהוריד שפע של הצלחה וסיעתא דשמיא לאדם נראה מתוך מעשה שהיה וז"ל: כהורים, אשר עברו בעבר מצבים לא קלים בהשאת ילדיהם, מבקשים אנו בזאת לפרסם סגולה בדוקה ומנוסה אשר יש בכוחה לעורר רחמים במרום ולהחיש ישועה. שמענו את הענין ממשפחה שניסו הכל, הכל, הכל. ולאחר סגולה זו נושעו.

אנו כבני אדם איננו יודעים ומבינים דרכי שמים, ברם, למדנו מהם למצבנו אנו, וב"ה נושענו. יש לנו סיפור אישי בנושא, שנספרו להלן. אך ראשית כל: נבהיר את דבר הסגולה:

"לארגן ארבעים יממות רצופות של שמירת הלשון לזכות פלוני בן פלונית".

דוגמא לחלוקת השעות, מלכתחילה יש הרוצים לקבל על עצמם את כל היממה כולה, אך עד מהרה עלולים להיווכח ש"תפסת מרובה - לא תפסת". יש ללכת בהדרגה, משום כך כדאי לזכות עוד אנשים בעסק, לחלק את היממה לכמה וכמה אנשים, שכל אחד יקבל על עצמו להישמר בשעות הנוחות לו, כך יצטברו ארבעים יממות רצופות, 960 שעות, בהן נמנעו בני אדם מלשון הרע לזכות ישועת פלוני בן פלונית בזיווג הגון במהרה או לענין אחר.

לתועלת הציבור, נסכים לפרט כאן איך חילקנו אנו את היממה בין אחד עשר בני אדם: ראובן קיבל על עצמו לשמור פה את פיו ולשונו מלדבר לשון הרע בשעות שבהן בוודאי יוכל לקיים את הקבלה: מ-11:00 בלילה עד 7:00 בבוקר, כך במשך ארבעים יום רצופים. החליט כי בשעות האלה יהיה במטה, כנאמר "אל תחטאו... אמרו בלבבכם... על משכבכם ודומו סלה".

שמעון, המתפלל בדרך קבע בשעה 7:00, קיבל על עצמו להישמר מלה"ר מ-7:00 עד 8:30 במשך ארבעים יום. הוא הכניס בשקית התפילין שלו פתק המזכיר לו שעליו להישמר. לוי, שהינו מלמד הנמצא בכתה מ-8:30 עד 11:00 ברציפות, קיבל על עצמו לארבעים יום לנצור בשעות אלה לשונו מרע. כיון שחשש אולי בכל-זאת עלול הוא להיכשל בין מורים

וילדים, ביקש מזוגתו, הנמצאת בדרך כלל אז לבד בבית, שתקבל על עצמה גם היא להישמר בשעות הללו. כך שבכל מקרה תתבצע שמירת הלשון בשעתיים וחצי הללו. יוסף, שהינו סופר סת״ם הנמצא לבדו בחדר בשעות הבוקר, קיבל על עצמו להישמר מ-11:00 בבוקר עד 13:30 בצהרים. שעתיים וחצי של שמירת הלשון לזכות זיווגו של פלוני, במשך ארבעים יום.

חלקה של סבתא, מ-13:30 עד 16:00, השעות שבהן היא נחה בדרך כלל והטלפון מנותק. מחשש שמא תשכח מכך, גם הסבא קיבל על עצמו שמירה בשעות הללו. לתזכורת כיוונו שעון מעורר בכל יום שיזכיר להם את חובת השמירה.

יהודה, מוסר שיעור מ 16:00 עד 17:30 בבית הכנסת, נטל את חלקו בענין בשעה וחצי הללו. זבולון המשתתף בשיעור דף היומי מ-17:30 עד 19:00 קבע לו את חלקו בשעה וחצי בהן עוסק הוא בתורה שמגנא ומצלא. זוגתו, אשר על פי רוב מ- 19:00 עד 20:00 עסוקה עם הילדים, בחרה לה את השעה עם הילדים לארבעים יום הבאים.

הקושי הוא מ. 20:00 עד 23:00. שלוש שעות בהן השיחות בבזק מוזלות, וכל הארץ מלאה שיחות מדן ועד באר שבע. נפתלי שקיבל על עצמו שעה אחת, מ-20:00 עד 21:00, החליט כי במהלך ארבעים הימים הקרובים, הוא פשוט מוציא את הטלפון בשעה הזאת, אין טלפונים וחסל. לכשראה שעלול לשכוח מכך - כיון את הסלקום שלו לצלצל בשעה הזו, הצלצול מזכיר לו שעליו להוציא את הטלפון.

זוגתו שהגדילה לקבל על עצמה מ-21:00 עד 22:00, החליטה כי בשעה זו, במשך ארבעים יום, היא לא פותחת את הדלת. לא נמנעה מלהסביר את הענין לשכנתה שתמהה על כך שמידי יום בשעה קבועה אינה ניגשת לדלת. השכנה היתה המומה, אף היא הצטרפה לשמירה בשעה זו.

בנימין, שקיבל על עצמו להישמר מ- 20:00 עד 23:00, החליט לקבוע שיעור בארבעים הלילות הקרובות לשעה זו. כך יוכל להיות בטוח שבע״ה ישמר וינצל. בעקבות קבלה זו נמנע מלצאת לחתונה של ידיד, עקב שחשש שמא יכשל. התנצל בפני הידיד בדברים כהוויתם, והלה הבין אותו היטב. כך היינו חבורה של אחד עשר איש, בני משפחה, גיסים ובני דודים, שהתאחדנו סביב השעון, למשך ארבעים יום.

והנה כמה עצות טובות: א. תמיד טוב לאחוז פתק בכיס, בו נאמר: ״קבלתי על עצמי להישמר בשעה זו, אנא סייע בידי שלא אכשל״. זהו פתק של תפילה לה׳, פתק של תזכורת. ומועיל מאד כפתק שניתן להציגו בפני חבר המשוחח עמד בשעה ״שלך״. אל תתבייש, היה גאה, הגבה לבד בדרכי ה׳.

ב. בפסק הזמן שכל אחד קיבל על עצמו, בשעה הנוחה לו, יכול הוא לתכנן לעצמו גדרים וסייגים איככה לא יכשל כגון: לא לענות לטלפונים (עבור מה יש תא-קולי) ?, לא לגשת לדלת וכדו'. לקבוע שיעור או עיסוק מסוים.

ג. כדאי שכל אחד שקיבל על עצמו, ישדל עוד אדם שישמר באותן שעות מלשון הרע. כך, אף אם ח"ו נכשל - יש סיכוי שהשעות נשמרו על ידי בן הזוג.

ד. עיקר הקבלה הינה שלא "לדבר" לשון הרע, ושלא "לשמוע" לשון הרע. במקרה חריג שמישהו בסביבתך מדבר, בקש ממנו ברורות שיפסיק לבלתי תיכשל. באם אינך יכול קום והסתלק מן המקום. תגדיל לעשות אם תנסה ללמד זכות בפני המספר על זה שדבר עליו. אך אם אתה מכיר את רוע טבעו של המספר, שכל מה שתכריעהו לכף זכות, הוא יגנהו יותר, בודאי השתיקה בשעת מעשה עדיפה.

ה. יש לזכור במיוחד להישמר בשבתות וערבי שבתות שאז הסדרים של כולם משתנים, אך הקבלה צריכה להישמר בכל תוקף.

התועלת בחלוקת השעות אם קבוצת בני אדם לוקחים על עצמם את ענין שמירת הלשון ברצינות לשעות מוגדרות, אין ספק שזה משפיע עליהם היטב לשאר השעות. מצוה נחקקת בנפש. הטהרה של שמירת הלשון נספגת היטב בנשמה. וזה שזכה לשעתיים נקיות - יודע זאת היטב. מלבד זאת: זה משפיע על הסביבה. אנשים בסביבתך יודעים כי בשעות האלה הם נשמרים בסביבה שלך מלדבר לשון הרע, בכך שלא להרגיז אותך. יהי נא מורא שמים חל עליהם בעקבות מורא בשר ודם: העיקר שההרס הנורא של לשון הרע - ימנע מסביבתנו.

יתר על כן: על פי רוב, אנשים רציניים ממשיכים בשמירת הלשון גם לאחר ארבעים היממות - אחר שראו כמה הדבר משפיע עליהם לטובה. ידועה אמרתו של הרב הצדיק רבי יהודה סגל זצ"ל: "אין לך משפחה בעולם שלא נשתנו ענייניה לטובה אחר שקבלו על עצמם להיטיב דרכם בשמירת הלשון".

הגענו לענין זה אחר שהעניינים עם בתנו המבוגרת התנהלו בכבדות, ואחריה חיכה בננו שגם הוא הלך והתבגר. במהלך הפעם הראשונה שערכנו את "ארבעים היממות הללו", התחיל שידוך מסוים לקרום עור וגידים. לבנו התרונן, הודינו להשי"ת בכל לב. ביום השלושים ושמונה נערכו השלבים המכריעים, הצד השני הבטיח לענות לנו תשובה מחרתיים, ביום שבו חל יום הארבעים. היינו נדהמים, איזו שמחה תהיה לכל האחד עשר שהשתתפו - שבדיוק אחר ארבעים היממות ישמעו את הבשורה הטובה, שהם היו לה מליצי יושר בזכות שמירת הלשון.

בדיוק ביום הארבעים "נפלה" עלינו תשובה בסגנון הזה: "הכל מוצא חן בעינינו. לא מצאנו כל פגם. אבל ליבנו אומר לנו שזה לא השידוך המתאים". התשובה נפלה עלינו כרעם, בדיוק ביום הזה. ראינו בכך אות ורמז משמים שארבעים היממות הללו לא התנהלו כפי הקבלה, כנראה היו זלזולים. איננו מבינים דרכי שמים, אולם זו היתה התחושה שלנו. התקשרנו אל כל האחד עשר, סיפרנו להם את שקרה, ואכן שמענו שהיו כמה ששכחו כמעט מכל הענין. מיד התחדשנו והתחזקנו מחדש; "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם". הפעם ביתר שאת. התחלנו מחדש.

אחרי ימים ספורים בלבד, עלתה הצעה שהתחילה להתקדם יפה. ביום העשרים ושמונה זכינו בסיעתא דשמיא לשדך את הבת המבוגרת בשעה טובה ומוצלחת. החבורה הנלהבת; שהיתה נרגשת כולה, החליטה אחר מספר ימים כי ימשיכו הלאה ובזכות שמירת הלשון יעזור השי"ת גם עם הבן הבוגר המחכה.

התחלנו מחדש באותו ענין ובאותן שעות, היו ניסיונות "אך באנו להיטהר" וסייעו בידנו. אחר עשרה ימים מיום ההתחלה, התחילו עניינים להתקדם. ביום השלושים - שבועות ספורים בלבד אחר שידוך הבת - זכינו ובננו שיחי' היה לחתן.

מאז, המלצנו את הענין לכל מכרנו, תוך שאנו מוסיפים כי אנו מוכנים להשתתף וליטול חלק בשעות. מה נאמר ומה נדבר? רואים נסים ונפלאות בכך, ממש ישועות כהרף עין - זאת רק באם הקבלה נלקחת ברצינות ונשמרת היטב. יש לכך עשרות עדים. כנראה שכח שמירת הלשון עצום במרומים. (ספר סם החיים בסופו)

להימנע מלדבר לשון הרע ולו רק פעם אחת

רבי ישראל מסלנט זצ"ל אמר וז"ל: כדאי לאדם ללמוד מוסר כל ימיו רק אם בשביל כך ימנע מלדבר לשון הרע ולו רק פעם אחת עכ"ל. והנה אם נתבונן בדברי צדיק יסוד עולם זה, נבין ונתאר לעצמנו שכיום בישיבות ובכוללים נוהגים ללמוד חצי שעה של לימוד מוסר, (אע"פ שר"י מסלנט התכוון ליותר)

אם נכפיל חצי שעה כל יום למשך שבוע, נקבל שלוש וחצי שעות. כפול ארבעה שבועות חודש נקבל ארבע עשרה שעות בממוצע. נכפיל ב-12 חודש שנה נקבל 168 שעות. נכפיל שוב ב- 70 שנות חיי האדם, נקבל 11760 שעות. נחלק אותם לימים של 24 שעות נקבל 490 ימים.

זאת אומרת: שנה שלימה ועוד 125 ימים שלמים!!! יום ולילה, כיפור ותשעה באב, סוכות ופסח, לימוד ללא הפסקה אפילו לא לרגע אחד.

כל זה כדאי לאדם ללמוד אומר רבי ישראל מסלנט כדי שרק פעם אחת ינצל מאיסור לשון הרע.

כדאית כל הטרחה

ועוד סופר על אותו צדיק (רבי ישראל מסלנט) ש"החפץ חיים" פנה אליו בצער, באומרו לו שרבים מאוד רוצים לקנות את כל ספריו, אבל את הספר "חפץ חיים" על שמירת הלשון רק מעטים מאוד רוצים לקנות, מכיון שעד היום דיבר כל אחד כפי שרצה, פתאום בא יהודי בשם ה"חפץ חיים" וכותב שאסור לדבר לשון הרע ומי שמדבר אין לו חלק לעולם הבא, ולכן מעטים מאוד קונים ספר זה.

אמר לו רבי ישראל מסלנט אפילו אם כל טרחתך היתה רק בשביל להוציא אנחה מלבו של יהודי בזה שאינו שומר את פיו, כדאית כל הטרחה.

והנה אותו אדם יוציא מלבו אנחה על שאינו שומר פיו, ואפילו שמחר הוא ידבר לשון הרע, כדאית כל הטרחה של החפץ חיים.

ראה והבן כמה חשוב בעיני בורא כל העולמות שמירת הלשון, ואפילו רק פעם אחת או אפילו בשביל אנחה אחת.

העיקר לזכות לעולם הבא

הגאון מוילנא זצ"ל באגרתו "עלים לתרופה" כתב וז"ל: והעיקר לזכות לעולם הבא בשמירת פיו!! (וראה שלא כתב הגאון שהעיקר לזכות לעולם הבא הוא בלימוד התורה, אע"פ שלא היה באחרונים מתמיד כמותו, שלא ביטל תורה כל ימי חייו אלא עשר דקות בלבד!!! אלא כתב שהעיקר הוא בשמירת פיו)

וזה יותר מכל התורה והמעשים!!!

מבהיל ביותר!!!

הפה קודש קודשים

כי הפה קודש קודשים, ועד יום מותו צריך האדם להתייסר ולא בתעניות וסיגופים, אלא רק ברסן פיו ובתאוותיו וזוהי התשובה, וזה כל פרי העולם הבא, וזה יותר מכל התעניות וסיגופים בעולם, ובזה יכופר לו כל עוון, וניצול משאול תחתית.

מקבל שכר גם שלא היה לו חשק לדבר לשון הרע

וכתב שם עוד בשם המדרש: שעל כל רגע ורגע שחוסם פיו, זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער.

והנה למי שקשה לו לנצור את פיו ובכל זאת עשה מאמצים וקיים את ציוויו של האלוקים ולא דיבר לשון הרע. שהרי על מה הוא מקבל שכר? לא על כל החודש, לא על כל היום, אלא על כל רגע ורגע. ואפילו אם לא היתה לו הזדמנות לדבר, וגם אם לא עמדו ניסיונות בפניו, הרי הוא מקבל שכר על שתיקתו.

משל למה הדבר דומה? לאדם שמינוהו שומר על מקום פלוני והרי הוא יושב ושומר ומקבל שכר על השמירה. תאמר, הרי בכל העת שישב על משמרתו לא היה אפילו ניסיון גניבה אחד, אם כן למה יקבל שכרו? הרי שלא כך הדבר. אלא הוא את שכרו מקבל בכל מקרה, על ישיבתו.

כך האדם השומר פתחי פיו, מקבל שכר גם על אותן שעות בהן לא היה לו עם מי לדבר ולא נתקף בחשק לדבר לשון הרע. רק משום שקיבל על עצמו את חובת השמירה!.

הסגולה הטובה מכל הסגולות שבעולם

כתב החפץ חיים בספרו "חובת השמירה" פרק ו': "מי האיש החפץ חיים בעולם הבא אוהב ימים לראות טוב (בעולם הזה) נצור לשונך מרע וכו'. (תהילים ל"ד י"ג)

וסגולה זו היא טובה מכל הסגולות שמחפשים אנשים להצלחה.

מכל הצרות שבעולם אציל אתכם

בעולם המסחר ידוע על מקצועות שלעוסק בהם יש סיכוי להתעשר. כך הוא מקצוע שמירת הלשון, כפי שמבטיח הח"ח. הוא מוכיח זאת מתוך

העובדה שאדם המוצא חן בעיני הקב״ה מזמנים לו מן שמיא עניינים שיש בהם תיקונים רבים למעשיו, ובגללם זוכה להגיע לעוה״ב, כמו שנאמר (משלי, פרק ח׳ פסוק כ״א) ״להנחיל אוהבי יש״.

והעוסק בשמירת הלשון הוא הוא המוצא חן בעיני הקב״ה בכך שמסיר קטרוג מבניו. מידותיו של הקב״ה הו חסד ורחמים, הוא אוהב אותנו ורוצה לזכותנו בדין ולחפות על כל פשעינו, ומי שמנסה להפריע הוא השטן שמקטרג ומפריע. היש דרך לסתום את פי המקטרג?

כן.

יש ״פטנט״ מצויין לסתום את הפה המקטרג עלי אדמות. חז״ל אמרו שבעל לשון הרע הוא הנותן כוח למקטרג העליון, כמו שנאמר (תהילים, פרק ע״ג פסוק ט׳) : ״שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ״. שתו בשמים פיהם. זה המקטרג בשמים, הפותח פיו ע״י הלשון הרעה המתהלכת בארץ.

לאור האמור לעיל ניתו להבין את הבטחת הקב״ה : מכל הצרות שבעולם אציל אתכם. באיזה תנאי? אם ״בשוט לשון תחבא״. (איוב, פרק ה׳ פסוק כ״א.)

יש לנו פתקה, ״קוויטלי״, מהקב״ה בעצמו ובכבודו, המבטיח להצילנו מכל צרות שבעולם, אם נחביא עצמנו מלשון הרע. היש לנו דרך יעילה מזו לסתום את פיו של המקטרג ולהינצל מכל הצרות המאיימות עלינו?

האפשר שלא להתאמץ ולמסור את הנפש בעד פתקה שכזו? רק על פי הדברים האמורים לעיל ניתן להבין מה שאומר הח״ח שמי שאומר שקשה לו לקיים מצוה זו, אזי או שחסר דעה הוא, או שמפקפק ח״ו בדרשות חז״ל ואינו מאמין לדבריהם.

מה מוטל עלינו לתקן לאחר אסונות קשים

נשים ירושלמיות פנו אל עמוד ההלכה מרן הגריי״ש אלישיב שליט״א ושאלה בפיהן : ״מה מוטל עלינו לתקן לאחר אסונות קשים שהתבטאו בעיקר בפטירת נשים צעירות רח״ל״?

תשובת מרן שליט״א היתה : ״יש לתקן את עניין שמירת הלשון, ולארגן שיעורים ללימוד ההלכות.

כי הצרות באות על ביזוי ת״ח, וע״י החיזוק בשמירת הלשון לא יגיעו לידי כך״.

מרן הגאון שליט״א קבע בפסקנות : ״הקב״ה לא סובל את זה!

והוסיף: "גם אצל נשים שייך חטא זה, כיון שאינן מכבדות דיין את בעליהן".

חטא הלשון נורא מאוד

בהקדמה לספר "כוכבי אור", מהדורא תנינא, מובאת איגרת מהג"ר חיים ברלין זצ"ל, בה הוא מספר מה שאירע לאחר פטירת רבי יצחק בלאזר זצ"ל וזה לשונו:

והוא ציווה בצוואתו שלא להספידו כלל. ואמנם רוח הבריות היתה נוחה הימנו בפי כל חכמי העיר (ירושלים) ולומדיה, וגם בפי כל העם שהקיפוני כולם שלא להשמע לצוואתו, כמו שלא שמע ה"נודע ביהודה" זצ"ל לצוואת "הפני יהושע" זצ"ל. אך הגאון מרא דאתרא הר"ש סלאנט החזיק בדבר ופסק, שלא לזוז מצוואתו.

ואנכי הייתי מפשר בזה והספדתיו הספד גדול בפניו. ואמרתי בהספדי, שהגם שציווה שלא להספידו, אמנם מצינו בתורה במותה של שרה אמנו, "שהספד" "ובכי" הם שני ענינים, כלשון הכתוב "לספוד לשרה ולבכותה". ובכי הוא על העדר והאבידה שהגיע לנו במיתתו, ומצוות הספד הוא על תלמיד חכם. נאמר בתורה על נדב ואביהוא בלשון: "ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", ולא נאמר יספידו.

על כן אם ציווה המנוח שלא להספידו נשמע אליו בזה שלא לספר שבחו כלל, אולם על שלא נבכה על העדר לא ציווה כלל. ולאשר בחייו היה מעורר את העם למוסר ולבכי גם עלינו לקיים היום מצוות בכיה ולא הספד, והארכתי עוד בדברי מוסר עד שגעו כל העם בבכיה.

וזה היה ביום י"א מנחם אב. ויהי בליל שבת קדש שלאחריו סמוך לאור הבוקר, בא המנוח אצלי בחלום ואמר לי: "יישר כח" על שלא הגדת עלי שבח. ושאלתי ממנו "מה נעשה בדינו בעולם ההוא". ואמר לי שדין של מעלה חמור מאד שאי אפשר לשום אדם בעולם הזה לשער כלל. "וביחוד מקפידים על דיבורים האסורים שנדברו שלא כהוגן".

ושאלתי עוד, איך עלה בדינו, והשיבני, שכל ימות החול לא הניחו לבוא אלי בחלום ולתת לי "יישר כח" עד יום השבת, שנתנו לו מנוחה והניחוהו הראות אלי בחלום. יותר לא דבר מאומה ונעלם ממני, חלף הלך לו ולא ראיתיו עוד, והקיצותי וכו'.

חתן הגר״י בלאזר זצ״ל, הג״ר חזקיהו יוסף מישקובסקי זצ״ל הוסיף על דברי האיגרת הזאת, כי שמע בעל פה מהגר״ח ברלין זצ״ל שאחרי שאמרו לו בחלום, שדין של מעלה חמור מאד וכו׳ והוסיף ואמר:

״אמנם על תלמיד חכם יש הרבה מליצי יושר, אולם מקפידים מאד על חטא הלשון! עכ״ד.

תלמידי מו״ר הגר״א לאפיאן זצ״ל בישיבת ״כנסת חזקיהו״ זוכרים ברטט כיצד היה מו״ר זצ״ל מספר מעשה זה בהתרגשות שיצאה ממעמקי הלב ושואג כארי: ״אבל חטא הלשון נורא מאוד!!!״ וחוזר ואומר ״חטא הלשון נורא מאד!!!״

נורא מאד חטא הלשון.

אף אחד אינו בא להגן ולסנגר על החוטאים בחטא זה!!!

והיו הדברים מרטיטים את לב השומעים, והכל עמדו נפעמים לנוכח חרדת הדין ויראת החטא אשר השתקפו בהזדעזעותו הגדולה ובהתרגשותו הרבה של רבינו זצ״ל.

אכך, מה נורא הוא חטא הלשון. (ילקוט לקח טוב פרשת מצורע)

תפילה לשמירת הדיבור

ריבונו של עולם, יהי רצון מלפניך שתזכני היום ובכל יום ויום לשמור את עצמי ובני ביתי מלספר ומלקבל מלשמוע ומלקרוא לשון הרע ורכילות, אפילו על איש יחידי, וכל שכן מלהתרעם על מדותיו של הקב״ה, ונזהר מלדבר ומלשמוע דברי שקר, חנופה, ליצנות, אונאת דברים, הלבנת פנים, גאוה מחלוקת וכל דיבורים אסורים. וזכנו שלא לדבר כי אם דבר הצריך לענייני גופנו ונפשנו ושיהיו כל מעשינו ודיבורינו לשם שמים.

פרק י״ב - שכרה של השבת הקדושה

מצינו במסכת שבת (דף ע״ה ע״ב) משנה מפורשת: ״כל הכשר להצניע ומצניעים כמוהו והוציאו בשבת חייב חטאת עליו, וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו

והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניע״. ובגמרא: כל הכשר להצניע״ למעט מה, רב פפא אמר למעט דם נדה, מר עוקבא אמר למעט עצי אשרה״. ומ״מ כולם מודים שהמצניע חייב.

והנה רש״י פירש שם: אם נעשה חביב לאדם, והצניעו חייב, אח״כ אם הוציאו. אף שהוא מאוס מאד, (כהלשון שתיקנו בתפילה): ״ושקצונו כטומאת הנדה״, ועכ״ז אם חביב בעיניו להוציאו חייב סקילה ע״ז.

והמבין דבר בעיני השכל אם הם פקוחות, מה ענין חיוב מיתה אם מחבב דבר מאוס כזאת שהוא מאכל חתולים, התורה מחייבתו סקילה.

והנה מדה טובה מרובה ממדת פורענות לכל הפחות חמש מאות פעמים (יומא ע״ו ע״א) אף דבר קל כדם שאינו שוה רק כל דהוא, אם עשה מצוה קלה כזאת בחביבות, יכפל שכרו חמש מאות פעמים לעולם הבא, כערך מסקילה לחיים. העושה מצוה רבה בכמה מאות שקלים, כמה דמי נדה יש כאן, ולכל חלק יכפל שכרו חמש מאות פעמים כערך מסקילה לחיים בעולם הבא שכולו טוב ״היש קץ לזה״.

והמבין דבר יבין מזה מה בין העושה מצוה בלי שמחה ובין העושה בשמחה, כי״רוב השמחה מורה על החביבות״. ולכן אמר דוד המלך ע״ה (תהלים, קי״ט, קס״ב) ״שש אנכי על אמרתו כמוצא שלל רב״. (כתבי הסבא מקלם חנוכה ופורים עמוד נ״ה)

כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים, ונותנים לו משאלות לבו ואמר רבי שמעון בר יוחאי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין רבי אומר כל המשמר שבת אחת כתיקונה, מעלה עליו הכתוב כאילו שומר כל השבתות מיום שברא הקדוש ברוך הוא עולמו עד שיחיו המתים, שנאמר ״ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם״ (מכילתא תשא סוף פרשה א׳)

השבת מקור הברכה

את המעשה הזה שמעתי מהגר״ז סורוצקין זצ״ל גאב״ד לוצק. בשנותיו הצעירות כיהן כרב בעיירה ז׳טל, העיירה שבה נולד ה ״חפץ חיים״. בז׳טל היה בחור יהודי שהחליט לנסוע לארץ ישראל ביחד עם ה״חלוצים״. היו אלה צעירים שנתפסו לציונות, כשאחת מגמתם ״לזרוק״ את כל מטען היהדות מאחוריהם, ובבואם ארצה היו באמת מגשימים מטרה זו, בטענה שבארץ ישראל כבר לא צריכים לשמור שום דבר מדיני היהדות ר״ל.

אותו בחור בז׳טל, ברצותו לצבור לעצמו מעט כסף להגשמת מטרתו, רכש בכסף שאביו נתן לו מכונית שבה היה מסיע אנשים מן העיירה לתחנת הרכבת ובחזרה. מכיוון שכבר נתפס לרעיונות הנפסדים של ה״חלוצים״, הפסיק להקפיד על שמירת השבת כהלכתה, הוא היה מאחר בכניסתה ומקדים ביציאתה, ופעם אחת אף נתפס כשהוא מגיע לעיירה

אחרי כניסת השבת: מיד קם רעש גדול במקום, כולם רצו לרב והתריעו על הפריצה הנוראה. הרב שלח מיד לקרוא לבחור, אך זה המציא איזה תירוץ על מעשיו, ונתן הבטחה שיימנע מזה להבא. אבל אחרי כמה שבועות שוב חזר על מעשהו, והוא נתפס בנסיעתו אף בשעה מאוחרת יותר, ושוב קרא לו הרב והוא התנצל פעם נוספת, אבל במהלך הזמן כבר לא הועילו כל המחאות, כי הבחור נעשה ממש למחלל שבת בפרהסיא.

הגר"ז סורוצקין חיפש עצות שונות איך "לרסן" את הבחור הזה. הוא רצה לקרוא לאביו, אלא שהאבא חלה ונאלצו לאשפז אותו בבית חולים בוילנא, כך שהוא לא היה בביתו. הלך הרב והזמין את אמו של הבחור, אלא שזו התעקשה לטעון שלא יתכן שהבן שלה מחלל שבת.

הגר"ז סורוצקין זצ"ל הפטיר על כך באומרו, כי אותה אם, ברחמיה המדומים על בנה, המחישה את פסוקו של הנביא, "נשים רחמניות בישלו ילדיהן", שמרוב רחמנות הו מבשלות ושורפות את ילדיהן!...

והנה, הזדמן הרב לוילנא, לרגל אסיפת רבנים שנערכה במקום, ובה השתתף גם ה"חפץ חיים". למחרת בבוקר יצאו כל הרבנים לתחנת הרכבת כדי לחזור למקומותיהם, ובתוכם גם הרב סורוצקין. בבואו לתחנת הרכבת, ראה שיש עוד זמן עד לנסיעה, ולכן יצא מן הקרון כדי לשאוף מעט אוויר בחוץ.

ה"חפץ חיים" נשאר בקרון שלו, בהיותו עסוק בתפילה. כאשר התהלך הרב סורוצקין בבית הנתיבות הבחין לפתע באביו של אותו בחור, והאבא בראותו את הרב מיהר לקראתו בשמחה.

לשאלה, מה הוא עושה במקום, ענה אבי הבחור, כי היתה לו סבתא צדקנית שבאה אליו פעמים רבות בחלום, וכל מה שהיא אומרת לו, הוא אמת. והנה, לפני זמן מה באה אליו שוב בחלום ואמרה לו, הנה, זה כבר כמעט שנה שאתה שוכב כאן בבית החולים ולא מצליחים לרפא אותך. צא מבית החולים וסע ל"חפץ חיים" לבקש ברכה, שמעתי לעצתה, התגנבתי מבית החולים ואני רוצה לנסוע עתה לראדין.

"אינך צריך לנסוע עד ראדין", אמר לו מיד הרב סורוצקין, ה"חפץ חיים" נמצא כאן ברכבת, תיכנס אליו ותבקש ברכה...

מוחו של הרב סורוצקין פעל עתה "בקדחתנות". זו ההזדמנות הטובה ביותר, אמר לעצמו, לחסל את פרשת חילול השבת של הבן הסורר. מיד ניגש לר' הלל, נכדו של ה"חפץ חיים" שעמד לא הרחק ממנו, ולחש באוזנו את כל המעשה עם היהודי ובנו, בהוסיפו, שמן הראוי לבקש מה"חפץ חיים" שיתנה את הברכה בתיקון המעשים של הבן.

ר' הלל הסכים לרעיון, אבל עד שנכנסו פנימה לקרון כבר סיים ה"חפץ חיים" את התפילה והוא מסיר את התפילין ואותו יהודי כבר עומד לידו.

כשסיים לסדר את התפילין שאל את היהודי מה רצונו. היהודי התחיל לבכות וסיפר שהוא מאושפז כבר מזה שנה בבית חולים ואינו רואה שום שינוי. הוא סיפר גם על סבתו שנראתה לו בחלום, שאמרה לו ללכת לבקש ברכה מהצדיק.

ענה לו ה"חפץ חיים": מה אתה רוצה ממני? האם ישראל מאיר הוא הנותן ברכות? הרי אנחנו אומרים בתפילה: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה", אם השבת מרוצה, היא נותנת ברכות, ואם השבת מברכת גם אני מסכים, גם אני נותן ברכה, אבל אם השבת אינה מרוצה, ואם הבן נוסע בשבת והבת מסתרקת בשבת, כי אז השבת אינה מרוצה והיא לא תתן שום ברכות, ואז איך אני אתן ברכות? וה"חפץ חיים" חזר על זה עוד פעם.

היהודי התפרץ בבכי והבטיח שהוא יפעיל את השפעתו על בנו ובתו שלא יחללו עוד את השבת, ה"חפץ חיים" הבטיח לו, שאם השבת תהיה מרוצה, כי אז הקב"ה יעזור לו וישלח לו רפואה שלמה.

ראינו ממש איך "רוח הקודש" מדברת מגרונו של ה"חפץ חיים", סיים הרב מלוצק את סיפורו. הוא גם ידע מה שאני לא ידעתי, על הבת, שאף היא מתרשלת בשמירת שבת. ואכן, האב טרח עתה בכל כוחו שבנו ובתו יתקנו את דרכיהם ותוך חודשיים זכה לרפואה שלימה. (שאל אביך ויגדך)

זה תיקון שלך לחילול השבת

מעשה בימי ר' ישראל בעש"ט זצ"ל, שהרב ר' מיכל היה בעיר בברוסלאו, פעם אחד בא לפני הרב מיכל יהודי לבקש ממנו שיתו לו תיקון על חילול שבת בשוגג שאיחר בנסיעתו והוא לא אשם משום שהעגלה נשברה בע"ש, עד שתיקנוה איחר לבוא העיירה.

הרב ר' מיכל נתן לו תיקון חמור מאד כפי מה שכתוב ב"רוקח" להתענות סכום רב ולגלגל עצמו בשלג וכמה סיגופים, האיש הזה ראה שקשה לו לקיימם ולא עשה כמצות הרב.

ופתאום שמע שר' ישראל בעש"ט בא לעיר תכף נסע לבעש"ט וביקש ממנו תיקון על חילול שבת, אמר לו הבעש"ט תקנה חבילת נרות ותדליק אותם בביהכנ"ס שיהיו דולקים בליל שבת וזה תיקון שלך. כששמע האיש דבר כזה עומד ומשתומם בחושבו מה יועיל תיקון זה על חילול שבת, אמר לו בעש"ט עוד הפעם אל תתעקש כי זהו התיקון שלך.

אז אמר לו האיש תסלח לי כבוד הרב, הייתי אצל ר' מיכל ונתן לי תיקון כל כך קשה אשר לא יכולתי לעשות, אמר לו הבעש"ט ז"ל, לך תגיד לרבי מיכל שאני גוזר עליו שיבוא אצלי ביום שישי לשבת.

כששמע ר' מיכל קם והלך, ונתגלגל הדבר כדבר שקרה לאיש ובא ברגלו העיירה, ובינתיים חשך היום וכשהגיע לפתח ביתו של הבעש"ט, היה הבעש"ט רוצה לקדש והנה ר' מיכל בא.

ותיכף קיבל אותו בסבר פנים יפות ונתן לו שלום ואמר לו למה איחרת, והשיב לו סיבת התעכבות העגלה.

ואמר לו מזה תלמד שלא לתת תיקון חמור למי שלא חלל שבת אף פעם ורק פעם נזדמן לו שחלל בשוגג ואז קבל על עצמו שלא להכביד בתיקון כל אחד.

והסביר לו ש"עיקר התשובה" והתיקון שבירת לב וחרטה כמ"ש "לב נשבר ונדכא אלקים לא תבזה", וזה התיקון דוקא למי ששמר השבת ורק פעם אחת בשוגג.

בפסוקים אלה הרבי מוסר את נפשו ממש

בחור אחד היה בעיר, שידע לחקות עד להפליא את "קידושו" של הרבי מראדושיץ היה מתנועע ועושה עוויות בפניו ומניע ידיו, מקמט מצחו ומעמיד פנים של מכוון כוונות ואחר פותח בסלסול הניגון ובקולו של הרבי.

סיפרו לרבי על מעשה החיקוי של תלמידו. קרא אליו ושאל: נודע לי, שאתה יודע לחקות את הקידוש שלי. האמת הדבר? אמת, רבי. אם כן, הצג נא את הקידוש לפני. אם כבוד הרבי לא יתרעם עלי, מוכן ומזומן אני לעשות זאת. אל תירא אמר הרבי.

ואכן התחיל הבחור "לקדש", אך כשהגיע לפסוקים, "ושבת קדשו באהבה וברצון הנחלנו, זכרון למעשה בראשית", "קידש" בפשטות ואמר את הפסוקים ללא ניגון וללא עוויות.

מדוע לא המשכת באותו הניגון ובאותן התנועות? שאל הצדיק. בפסוקים אלה הרבי "מוסר את נפשו ממש", ודבר זה לא אוכל לעשות בשום פנים ואופן השיב הבחור.

תחיו מאה שנים כל אחד ופרנסה בשפע כל החיים

מעשה שהיה פעם אחת אצל רבי מאיר מפרימשלאן (שם עיר ברוסיה) שהרבה השתדל למצוא דג לכבוד שבת לא מצא, והיתה השעה כבר מאוחרת, ולא היו עוד דגים בבית הרב.

והצדיק ובני ביתו נהיה להם עגמת נפש, מפני שהיו אצלו אורחים.

והנה סמוך לעת ערב באו שני אנשים, שסובבו בכפרים למצוא עופות וביצים מהערבים, כדי למוכרם, והביאו שני דגים גדולים שקנו אותם בכפר אצל הנוכרים והביאו אותם לרב.

ונעשה "שמחה גדולה" בבית הרב וכששמע הרב זאת, ציווה להכניס את שני האנשים אליו עם הדגים, וכשראה הרב את הדגים שמח מאוד מאוד.

ומגודל שמחתו אמר לשני האנשים, תחיו מאה שנים כל אחד כי כעת החייתם אותי ונתקיים בהם ברכת הרב, וחיו כל אחד מאה שנה, והיתה להם פרנסה בשפע כל ימי חייהם.

הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם

לא צומות דרש ה"חפץ חיים", גם לא גלגולי שלג וסיגופים.

"אם תקבלי על עצמך את שתי הקבלות שאפרט, יקום בנך ויבריא מחליו". הבטיח לאם שמיררה בבכי נסער על מחלתו של בנה יחידה לאחר שגם טובי הרופאים בווינה התייאשו ממנו.

האשה קיבלה על עצמה לקיים כל שיאמר לה ה"חפץ חיים" ובאורח פלא, החלים הבן היקיר וקם ממיטת חוליו, את הסיפור שמע הרב משה ברנשטיין, תושב רמת אלחנן, מהגאון רבי שמחה קפלו וצ"ל, רבה של "צפת".

"היה זה בימיו האחרונים של הגאון זצ"ל, מרא דאתרא דעיר הקודש צפת", מספר הרב משה ברנשטיין. נכנסתי אליו וביקשתיו שיספר לי מתולדותיו של הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, במקום זאת העדיף רבה של צפת להעשירני בסיפור מופלא אודות הסבא קדישא, רבן של כל ישראל, מרן בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל.

וכך סיפר הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל: היה זה בימי בחרותי ב"ישיבת מיר". את לילותי העברתי בביתה של אחת המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים.

ביום שישי אחד, שמעתי את בעלת הבית שואלת את בעלה האם הוא מתכונן לצאת לשוק בעיירה הסמוכה. כשהשיב בחיוב, פתחה האשה ואמרה בקול רועד: "השתדל לשוב הביתה בזמן, אל תאחר את כניסת השבת. סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה כי בנפשנו הדבר".

והנה, בהגיע עת חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה וצפתה מבעד לחלון האם בעלה ניראה באופק.

"לא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתיה לפשר הפחד האופף אותה, "הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להיכנס לחרדה כה גדולה? הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש?.

דבריי לא הרגיעו את האשה, ובמקום להשיב סיפרה לי, מכלי ראשון, את שעבר עליה לפני כמה שנים.

לבני הזוג לא היו ילדים "זמן רב". בנסי נסים נולד להם "בגיל מבוגר" בן יחיד. והנה לפתע חלה הבן היקיר, והיה שרוי בסכנה עצומה. שיחרה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים ועד לווינה הגיעה, שם ישבו כידוע גדולי הפרופסורים בעולם כולו, אך גם הם לא מצאו מזור לחליו של הילד, ולא די שלא ריפאוהו, עוד הודיעו לאמא הדוויה באופן חד משמעי: "ימיו של הילד ספורים".

שבורה ורצוצה הילכה האם ברחובות ווינה. כשהתכוננה כבר לשוב לביתה שבמיר, ניגש אליה יהודי מתושבי המקום ואמר לה: "בדרכך למיר את עוברת דרך העיירה ראדין. היכנסי אל ה"חפץ חיים" והשיחי בפניו את דאגתך. אולי הוא, ברוב קדושתו, ימצא מרפא למחלתו של בנך.

במר נפשה סרה האשה לביתו של רבי ישראל מאיר הכהן שהיה כבר זקן מופלג ו"כמעט" שלא קיבל קהל.

בתחילה סירבו בני הבית להכניסה אך לאחר שבכתה ומיררה ברוב יגונה, הכניסוה לחדרו של קדוש ישראל.

"מה כבר יכולני להושיע לך" אמר ה"חפץ חיים". כשהייתי צעיר יותר, היה לי כוח לצום על חולי עמך בית ישראל. היום כבר אין ביכולתי לעשות זאת".

והאשה אינה מרפה. היא מגבירה את בכייתה, ואחד מבני הבית שידע על מצבה הקשה לחש באזני ה"חפץ חיים" שהמדובר בבן יחיד והצער הוא איום ונורא.

"לפתע" התרומם ה"חפץ חיים" ממקום מושבו, ואמר לאם הממררת בבכי: "אם תקבלי עליך שתי קבלות שאפרט להלן, מבטיחני שבנך יירפא בעזרת השם ממחלתו".

האשה נתעוררה לחיים. "אקיים כל מה שיושת עלי", הבטיחה, בסתר ליבה היתה כבר מוכנה "לצום שנתיים ימים", העיקר שתזכה לראות ברפואתו של בנה.

אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממנה צומות, לא מטיל עליה מגבלות קשות. שני דברים בפיו:

א: קבלי על עצמך להניח את מפת השבת עם הפמוטות על השולחן כבר בשעת חצות של יום ששי.

ב: כשמגיעה שעת הדלקת הנרות לא יעשו בבית שום מלאכה, דהיינו לא מזמן שהאשה הדליקה את הנרות, אלא מהשעה הקבועה בהלכה להדלקת נרות שבת. כמובן שהאשה קיבלה על עצמה ללא אומר ודברים את שתי הקבלות הללו והבטיחה לקיימן ככתבן וכלשונן. והנה, פלא פלאים, כבר בשובה לביתה חל שיפור ניכר במצבו של הילד החולה, ובתוך זמן קצר מאד קם לגמרי ממיטת חוליו. הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם. כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בישיבת מיר. וזו היתה הסיבה שהאשה האיצה בבעלה לבל יאחר וישוב בזמן לביתו, וזו גם היתה הסיבה שעמדה בפתח הבית בשעה כה מוקדמת.

משמיים שילמו לך שכרך מושלם בזכות שמירת שבת

באחת הערים שבצפון אפריקה, היה יהודי עני, ששירת כשמש בבית הכנסת, זה היה עיסוקו היחיד, ולא עבד כל עבודה אחרת, מקופת בית הכנסת קיבל קיצבה זעומה, ומזה התפרנסו הוא ומשפחתו בדוחק רב.

בתוקף תפקידו, היה רגיל לפתוח שערי בית הכנסת, ולנעול אותם בתום התפלה.

באחת מלילות השבת, נותר אחרון, כדרכו בקודש, ועמד לנעול את השערים. או אז, הביטו עיניו במחסן הקטן, שהסתתר מאחורי הדלת הראשית, ולפניו התגלה מחזה מרהיב, "ערמה ענקית של כסף וזהב היתה מונחת בקרקעיתו של המחסן", הם מבהיקים ומאירים את כל הפינות, באורם כי רב.

קום אזור כגבר חלציך! וקח מלוא חופניך כסף וזהב. די לך מחסור ועוני, כך הסיתו יצרו. לעומת זאת, היצר הטוב מזכירו, כי הלילה ליל שבת קודש הוא, ואסור לו להרים אף אבן טובה אחת.

ככל שהמשיך לעמוד בסמוך לערמה הנוצצת, ראה שהוא נאחז במלכודת היצר, אף הוא הראה לו דרכים של "היתר". פעם עולה במוחו, שאפשר לקחת מקל להזיז בעזרתו אבן טובה אחת עד לפתח ביתו, והרי הוא אינו נוגע ממש ב"מוקצה". עוד "עצה, " עולה בדעתו, הרי פיקוח נפש הוא, ודוחה שבת. וכאשר תשאל, איזה מין פקוח נפש הוא זה? אף הוא יענה לעצמו: פרנסת משפחתו ברוכת הילדים, וכי מילתא זוטרתא היא?.

משראה, כי יצרו הולך ומתגבר עליו, ועומד הוא לעשות מעשה, החליט לסגור את הפתח וללכת לביתו. בדרכו, היה חוכך בדעתו, אם לא טוב היה לקחת מקצת מהמרגליות לביתו, הרי בזה, לא רק שיוכל לפרנס את משפחתו בריווח ולא בצמצום. אלא יעשה בזה גם מצוות, יפריש מזה צדקה לעניים, כמעט שחזר על עקבותיו.

אך לכלל מעשה לא הגיע.

תוך כדי הרהורים הגיע לביתו. בקדשו על היין, ובאכלו את סעודתו הדלה, תיאר העני "בדמיונו", כמה טוב יהיה בשבת הבאה, אם הייתי מרים "רק" אבן טובה אחת, מאותה ערמה ענקית, אז היינו קוראים "לשבת עונג" באמת, כך התרוצצו במוחו כל הלילה, הרהורם ומחשבות.

ביום שבת, השכים קום ורץ לבית הכנסת. פתח את שעריו, ותוך כדי כך הציץ למחסן, וראה כי הערימה הוכפלה מהרצפה ועד לתקרה, סדורות צפופות אבנים טובות מבריקות כעין הקלל.

אם הייתי יכול, לפחות להסתיר את אלה מעין הרואים היה טוב, חשב בלבו, ועם צאת השבת, הייתי שוכר חמור להעמיס על גבו את כל הכבודה הזאת.

בינתיים, באו ראשוני המתפללים. כדי לא לעורר תשומת לב מיוחדת, פתח את דלת ביהכ"נ עד הסוף. כך התכסה פתח המחסן, ונסתר מעיני הרואים. והלך למקומו הקבוע להתפלל תפילת שחרית, והשתדל שלא לעורר תשומת לב מיוחדת. בראותו אחרי התפילה כי הערימה עדיין במקומה, ואיש לא נגע בה, נחה עליו דעתו. הוא הלך "בשמחה" לביתו לאכול סעודת שחרית.

גם בתפילת מנחה, חזר וראה העני אותו מחזה. אך הפעם היה נדמה לו, כי התווספו עוד אבניים טובות. מתוך הנאה מיוחדת, נעמד להציץ בהם ולהתענג במחיצתם. "בחיוך על שפתיו", הזכיר את הנאמר על נרות חנוכה "ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד". בטוח היה כי לאחר תפלת ערבית, יוכל להשתמש בהם, ועליו לשכור חמור כדי

להטעין עליו את המשא הכבד והיקר הזה. לאחר תפילת ערבית של מוצאי שבת, ״כמעט פרחה נשמתו,; בראותו לתדהמתו ״שכל הערימה נעלמה ואיננה״. נכנס למחסן, בדק בקרקעיתו ובקירותיו, אך כל בדיקותיו העלו חרס בידו אין אף אבן טובה אחת, הכל נגה ואיננו כאילו נבלעו בעמקי האדמה.

מדוכדך ומדוכא שב לביתו, בברכו על כוס ההבדלה, ביטא בכוונה מיוחדת את המילים, ״אנא ה׳ הצליחה נא׃, הצלח מזלנו״. זמן רב ישב והרהר אחרי ההבדלה, מי יכול ליטול הוו עתק זה, והרי איש לא ראה את האבנים טובות, ואף אחד לא ידע כלל על הימצאם. ״אך רבות מחשבות בלב איש ועצת ה׳ היא תקום״.

ואתה, אישי הקורא, הסכת ושמע, מה רבו מפלאות תמים דעים ה׳, ״המשלם שכר טוב לשומרי מצוותיו״, וכל השומר שבת מחללו, זוכה לרכוב על במתי ארץ ולאכול נחלת אבתיו.

באותה עיר, היה עשיר גדול, ולו בית מסחר ענקי, רגיל היה האיש, לנסוע פעם או פעמיים במשך השנה למדינות רחוקות, כדי לקנות משם סחורות. כל סוחרי העיר היו מביאים לו רשימותיהם, לפני כל הפלגה רחוקה, והוא היה קונה סחורות עבורם, ולוקח מהם שכר טרחתו.

מיודענו השמש ״חסך״ סכום כסף קטן, בנותיו שעבדו בבתי העשירים, הרויוחו מעט כסף ונתנוהו לאביהם, וביום הכסה, יום נסיעת העשיר עמד העני בפתח חנות העשיר ובידו צרור קטן של כסף, כדי למסרו לו ולבקשו שיקנה בזה דבר מה.

אחרי שכל הסוחרים מסרו את כספם ורשימת קניותיהם לסוחר הנוסע, נותר השמש העני, מזדנב בסוף השורה ומתבייש לגשת אליו. ואתה ידידי, מה רצונך כי אקנה לך? פנה אליו העשיר במאור פנים. רק זה יש לי. ענה העני בגמגום, בהושיטו לאיש שיחו את צרור הכסף הקטן.

ומה אקנה לך בזה? נשאל השמש. מה שלבך חפץ, איני יודע מה ניתן לקנות בזה, אתה בודאי בקי יותר ממני, למצוא משהו זול וטוב, ענה העני בהכנעה ובביישנות.

נטל העשיר את צרור הכסף של העני, וציין בפנקסו לקנות לו משהו מכל הבא אל היד. הרישום נעשה בשולי הפנקס, אחרי הרשימות הארוכות של הסוחרים העשירים.

האנייה הפליגה למרחקים, ובבטנה נמצא העשיר. בהגיעו למדינת הים, ירד מהאנייה וקנה לכל חבריו הסוחרים סחורות לפי הרשימה שבידו. לאחר שסיים את קניותיו, עלה על האנייה והתכונן לשוב לעירו.

בהציצו בפנקסו, גילה כי שכח לקנות "משהו" לעני. לא ידע האיש אם ירד במיוחד בשביל לקנות לעני, אך בזוכרו את עמידתו המבוישת, ובתארו לעצמו את העלבון הגדול שינחל אם לא יקנה לו מאומה, החליט לבקש מרב החובל לעכב את ההפלגה לכמה שעות, עד שילך ויחזור.

בבואו לשוק, פגש איש אחד מחזיק בידו קופסה, ומכריז בקולו, שמחירה הוא שלושים דינר. מה יש בקופסה? שאל את הרוכל, זאת לא אגיד, ענה הלה. אם רצונך לקנות תן לי 30 דינר, והרי לך את הקופסה, חכך הסוחר בדעתו ולא ידע מה להחליט, לבסוף כשראה שבידו בדיוק הסכום הזה 30 דינר כספו של העני, הסכים לקחתה.

כשפתח את הקופסה, התפלא לראות, כי בתוכה נמצאים חתולה וארבעה גוריה, הצטער האיש על "מציאה" זו. מה יעשה העני בחתולים אלה? הרהר בלבו, לא די לו שצריך להאכיל את ילדיו הרבים, יצטרך מעתה לדאוג למזונותיהם של החתולים.

החליט העשיר לבדוק אם יש דבר נוסף בקופסה, והנה להפתעתו הנעימה, מצא בתחתית הקופסה דינרי זהב רבים. התחתית היתה כפולה, והכילה סכום רב של דינרים עבור העני. בעגון האניה, ירד האיש בלב שמח, על כי עזר לו ה', לקנות הרבה יותר "ממשהו" עבור העני.

חבריו הסוחרים שמעו, כי שב העשיר ממסעו וילכו אליו לקחת את סחורתם. רק השמש העני לא בא. הוא התבייש ללכת אליו, אשתו הפצירה בו שיגש אליו, "ויטול" את שקנה עבורו.

אך הוא לא יכל להתגבר על הבושה הגדולה. אין טעם ללכת אליו, הוא בודאי קנה לנו "משהו קטן", או שכח בכלל לקנות אמר לאשתו.

עברו "שבועיים" מאז שחזר העשיר ממסעו, וציפה לבואו של העני, לקחת את רכושו הרב. אך מיודענו העני, לא הלך לעשיר, אשתו ניסתה להפציר בו מדי יום, שיגש אליו, אך הוא לא שמע בקולה. יום אחד החליט הסוחר לשלוח את משרתו לקרוא לו, בתחילה סירב לבוא, אך לאחר הפצרות רבות, ניאות ללכת לבית העשיר.

למה לא באת לקחת סחורתך? שאל העשיר את העני, שעמד לפניו נכלם ומבוייש. כי התביישתי ענהו קצרות. צחק העשיר צחוק רב ויאמר לו: אין לך במה להתבייש ברכוש הרב שמגיע לך, תוך כדי כך, הראה לעני את הערימה הענקית של דינרי זהב. כל הערימה הזו שלך היא, אמר לו במאור פנים.

בתחילה, לא האמין השמש העני למשמע אזניו. הוא חשב כי הסוחר העשיר צוחק ומהתל בו, מה עוד, בשמעו את צחוקו הרם, נתקיים בו הכתוב "העשיר יענה עזות" אמר אל לבו. סובב את ראשו וחשב ללכת לביתו.

אך העשיר לא נתנו ללכת. קרא לו ואמר: הסכת ושמע ידידי, את כל הקורות אותי, בתחילה אודה על האמת, שכחתי לקנות לך מאומה, פתח את סיפורו. כשעיינתי בפנקסי וראיתי, כי רק לך לא קניתי כלום, ירדתי במיוחד מהאנייה וחיפשתי דבר שעולה שלשים דינר.

בדרך, פגשתי איש אחד המכריז כי הוא מוכר קופסה גדולה תמורת שלשים דינר. היססתי אם לקנות "חתול בשק", כי הלה לא רצה לגלות מה יש בקופסה, אך משראיתי כי גם כספך הוא שלושים דינר בדיוק, לא פחות ולא יותר, חשבתי כי זוהי "מציאה מהשמיים" והחלטתי לקנות את זה.

בעלותי אל האנייה פתחתי את הקופסה, ונוכחתי לדעת כי זה באמת חתול בשק. הצטערתי רבות על כי הסכלתי עשה, אך המעוות לא יוכל לתקון, בדקתי בתחתית הקופסה, והנה חבויים בה דינרי זהב רבים.

משסיים הסוחר את סיפורו.

ביקש ממנו השמש, שיגיד למשרתו לשים את כל הדנרים בערמה אחת גדושה, שתיראה כגבעה קטנה. מילא העשיר את מבוקשו. מתוך אנחת רווחה וסיפוק, עמד השמש וסיפר אף הוא את סיפורו.

לפני מספר חודשים ראו עיני, באחת מלילות שבת כי במחסן שבבית הכנסת, ישנה ערמה ענקית של כסף וזהב כמעט שהסיתני יצרי לשלוח יד ולקחת משם, "ולו רק טובה אחת". אך התגברתי על יצרי ולא עשיתי לי אלקי כסף וזהב, הייתי בטוח כי ערמה זו תישאר בשלמותה גם במוצאי שבת, ומה גדלה אכזבתי, בהיווכחי לדעת כי בליל מוצאי שבת, פרחה כל הערמה ואיננה.

אתה כנראה נשלחת מהשמיים, "להשיב אליי" את כל הערימה הגדולה הזו. מגיע לך ויישר כוחך השמיע העשיר קריאת עידוד והתפעלות בנועם חן לאזני העני.

תוך כדי לחיצת יד חמה, זירזו לשכור חמור, לשאת את כל המשא היקר לביתו.

אמר העני אף לך מגיע חלק מהאוצר הזה, שכר טרחתך, אני לא אקח אף דינר כסף אחד טען העשיר. "זוהי מתנת ה'", ומשמיים שילמו לך שכרך משלם, בזכות שמירת שבת.

מאותו יום נהפך השמש העני לאחד מעשירי העיר.

יחד עם זאת, לא זנח תפקדו הראשון הוא המשיך בנאמנות לשרת בתור שמש בית הכנסת, וחי כל חייו חיים טובים ומאושרים.

בקרוב יוולד לך בן שיאיר את העולם בתורתו

בעיר "קראקא" היה אדם נכבד ושמו היה רבי ישראל, חנות רחבת ידיים היתה לרבי ישראל, של אריגי משי מכל הסוגים ומכל הגוונים, רבי ישראל הרבה במעשי חסד וצדקה ובנוסף לכך היה "גם" תלמיד חכם גדול. שמו הטוב התפרסם ברבים, והרבה אנשים פקדו את חנותו ביודעם שהוא ישר ונאמן.

מנהג קבוע עשה לו ר' ישראל, שבכל יום ששי בהגיע שעת חצות היה נועל את חנותו, ופונה לביתו להתכונן לשבת, ומעולם לא שינה ממנהגו זה. בשמים היתה "נחת רוח" רבה ממנהגו של רבי ישראל והשטן נתקנא בו וחפץ היה לנסותו.

והנה ביום שישי אחד, הופיע בחנות שר גדול ונכבד וביקש לקנות אריגי משי מעולים בכמות גדולה, רבי ישראל הוציא את גלילי האריג מהמדפים, והראה לשר כשהוא מסביר את טיבו של כל אחד מהם.

לאחר שבדק השר את האריגים, ביקש לגזור לו כמויות גדולות מהסוגים שמצאו חן בעיניו, ובעל החנות התחיל למדוד את המטרים הדרושים ולגזור את הבדים לפי הוראות הלוקח, המדידה התארכה זמן רב ועדיין לא נשלמה הזמנתו של השר.

והנה לפתע הבחין רבי ישראל שהגיעה שעת חצות היום, ואז פנה בהתנצלות אל השר, וביקש ממנו שיבוא פעם אחרת כיון שממהר הוא לביתו.

השר הפציר בו מאד שהסחורה נחוצה לו מאד, אך רבי ישראל לא נכנע להפצרותיו, כיון שנוהג הוא תמיד לסגור את החנות בחצות היום. השר אמר לו שיקנה את הסחורה ממקום אחר, אך רבי ישראל לא נרתע מאיום זה ובשלוות נפש נעל את החנות ופנה ללכת.

אז שינה לפתע השר את נימת דיבורו, וגילה לו ששליח הוא מהשמים שבא "לנסותו" אם ישמור על מנהגו, ואמנם עמד הוא בנסיון.

ולכן הודיעו כי "שכרו רב" מאד ובקרוב יוולד לו בן זכר ש"יאיר את העולם בתורתו". לימים נולד לרבי ישראל בן, שנקרא בפי כל רבי משה איסרליש "הרמ"א". הוא כונה רבי משה איסרליש על שם אביו שהיה ידוע בכינויו איסרל- לאזרש, והיה חותם את שמו : משה בן לא"א ישראל המכונה משה איסרליש מקראקא". (שליט"א)

ממהרים להכנס לתוך הברכה

כבר ידוע שהגאון רבי ישראל מאיר מראדין בעל "חפץ חיים", היה מתריס כנגד קלי דעת המאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת ממנה.

וכך אמר: ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון: "בזעת אפיך תאכל לחם", ואילו השבת נתקדשה ונתברכה בברכת ה'.

בני בינה ממהרים אפוא להיכנס לשבת ולקבל בהקדם ברכתה האלוקית, וכשתמה השבת, הם מאחרים לצאת ממנה כדי לא להיכנס מיד "לקללת ימי המעשה". ואילו קטני אמונה הופכים באיוולתם את היוצרות: הם מאחרים להיכנס לתחומי הברכה, ונחפזים בקוצר שכלם לצאת מן הברכה של שבת המלכה...

כמה חביבה השבת

היה הגאון רבי נחמן זצ"ל רבה של "מזריטש" אומר כמה חביבה השבת על ישראל שבה שבת אל, וכמה חביבה השבת על הקדוש ברוך הוא כאשר בה שובת ישראל. (בישישים חכמה עמוד של"ט)

השבת שקולה כנגד כל המצוות

שמירת השבת עולה על כולנה כי השבת "שקולה" כנגד כל המצוות.

ומצאתי כתוב בספר "מעם לועז", שבעיר קושטא לפני שעלה הסולטן מג'יד למלוכה, היה אדם אחד שהיה ירא שמים בתכלית ושומר שבת כהלכתו, וביום מותו קברוהו קרוב לשכונת הגויים, כי שם היה בית תבשיל של ישראל.

ובאותו זמן היה גוי אחד, שבכל לילה אחר חצות היה הולך לקברות ישראל וגונב משם את התכריכים של מתי ישראל. ובאותה לילה הלך הגוי לגנוב גם את התכריכים של האדם הזה, והנה עוד לא הספיק לעשות כלום הוציא פתאום הנפטר את ידו מתוך הקבר, ותפס את הגוי בצווארו והפך את רגליו למעלה, ולא הרפה ממנו.

באשמורת הבקר קמו הגוים השכנים, וראו את הפלא הזה שמתוך הקבר יוצאת יד ותופסת אדם אחד בצווארו ורגליו של האדם הזה נמצאים כלפי מעלה, כיון שלא ידעו שזה ישמעאלי, הלכו והודיעו את הענין לחברה קדישא, ובטרם שיגיעו אנשי החברה קדישא למקום, נעשה כבר

רעש גדול בעיר והתחילו לרוץ כל אנשי העיר מקטנם ועד גדולם לבית הקברות כדי לראות את הפלא, איך שהרגליים מתנענעים כלפי מעלה.

והחברה קדישא הודיעו את הענין לרבנים, והלכו גם ישראל לראות את הפלא. ובינתיים הישמעאלים הודיעו את הנעשה גם למלך, ותיכף קרא המלך למשנה, והלכו גם הם לראות את הפלא.

וכאשר הגיע המלך, אמר לרבנים רצוני שתבקשו מהנפטר הזה שימסור בידי את הנתפס, ואני אערוך לו את המשפט. תיכף נגשו חכמי ישראל ליד הקבר, ובקשו את הנפטר שיעשה כדבר המלך, כדי שיתקדש שם שמים ברבים, והנה פתאום נעלמה היד, והגוי נפל על הארץ כמעט חצי מת.

נתפזרו כל ההמון שנאסף לבית הקברות, ואת הגוי לקחו לפי פקודת המלך אצל רופא בית המלך, והשגיחו עליו שומרי המלך עד שנתרפא. לאחר שנתרפא הביאוהו לפני המלך ושאל אותו המלך ויאמר לו שיאמר לו את כל האמת, מה הוא הלך לעשות שם, ויאמר הגוי למלך את האמת, שהוא רצה לגנוב את התכריכים, וזו היא מלאכתו מימים ימימה, ומזה הוא מתפרנס, אבל הלילה ההיא קרה לו דבר מוזר מאד, בזה שיצאה יד הנפטר מן הקבר ותפסתו, ויצא דינו לתליה ותלו אותו בפומבי, ונעשה קדוש השם גדול.

והרב מרא דאתרא דרש לעם ואמר להם: שידעו שהאדם הזה לא זכה לזה אלא מחמת שהיה "שומר את השבת כהלכתה" בכל נפשו ובכל מאודו, הן במלבושים מיוחדים, והן ע"י תוספת קדושה, שזכה לעשות מלבושים לנפשו.

ומזה נלמד כמה "גדול" כוחו של השומר שבת כהלכתו, ושהשומר שבת כהלכתו מתקן בזה "תיקונים הרבה". (אהבת חיים פרשת חיי שרה)

נותנים לו משאלות לבו

נאמר בתלמוד: כל "המענג" את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים, ונותנים לו משאלות לבו. ואמר רבי שמעון בר יוחאי: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין. (שבת קי"ח)

ועוד נאמר בתלמוד: כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו", שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם, מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו: "וסר עוונך וחטאתך תכופר". (שבת קי"ט:)

שמר כל השבתות מיום בריאת העולם

הובא במכילתא: רבי אומר: כל המשמר שבת אחת כתיקונה, מעלה עליו הכתוב כאילו שומר כל השבתות מיום שברא הקדוש ברוך הוא עולמו עד שיחיו המתים, שנאמר: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם". (תשא סוף פרשה א')

המלאכים באים לביתו לברכו

ובזוהר הקדוש נאמר: שיש מלאכים בשמים שהם מיוחדים לכך להסתכל באלו ששומרים שבת ומענגים אותה כהלכתה והם "מברכים אותם", ויש איתם רבבות מלאכים שעונים אמן.

והברכה שמברכים היא "אז תתענג על ה'", שבעולם הבא יתענגו על השם יתברך, כיון ששבת היא מעין עולם הבא. (זהר פרשת פקודי)

מלאכתו נעשית מאליה

על הפסוק "ששת ימים תיעשה מלאכה" (שמות ל"ה, ג') מדייקים חכמי ישראל ואומרים: צא וראה, שלא נאמר: "ששת ימים תעשה מלאכה", אלא נאמר: "ששת ימים תיעשה מלאכה", בכך מבטיחה התורה לכל מי שישמור שבת כהלכתה, שיזכה לסייעתא דשמיא ולברכת ה' ממרום בששת ימי המעשה, עד שייראה לו כאילו מלאכתו נעשית מאליה. (השבת והלכותיה עמוד 414)

השבת מליצה יושר

מעשה באשה מקשה ללדת שהיתה בסכנה גדולה. בעלה התייפח בבכי לפני "החפץ חיים", וביקשו שיעורר רחמי שמים, אמר ה"חפץ חיים" לרבנים שישבו לפניו, צריך למצוא לה מישהו שיש לו "זכיות של שבת" שינדב את זכותו לטובת היולדת.

מיד אמר הבעל: שהוא מקבל על עצמו לעשות גדולות למען השבת! השיב לו ה"חפץ חיים": שעכשיו נחוץ זכות על מעשה טוב שכבר נעשה בעבר, ולא יועיל קבלה על העתיד.

נענה אחד הרבנים ואמר, שהוא השפיע פעם על בעל חנות שיסגרנה בשבת, ובזכות זה תוושע האשה ותלד. אמר החפץ חיים: "זכות זו יכולה לעזור ליולדת", וכך היה שהאשה ילדה בשלום.

השבת שומרת עלינו

אחד מגדולי סופרי ישראל כתב: "מבלי הפרזה" אפשר לומר: כי יותר ממה ששמרו ישראל את השבת, השבת שמרה עליהם.

לולא השבת שחידשה ורעננה את נשמתם והחדירה בהם חיי רוח ונשמה לכל ימות החול, כי אז תלאות ימות החול היו מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה, עד שלבסוף היו יורדים לדיוטא תחתונה של חומריות ושפלות מוסרית ושכלית.

מלירדר בזכות השבת

מסופר בתלמוד: אמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת התארחתי אצל בעל הבית עשיר אחד בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב "משוי ששה עשר בני אדם", ובו היו קבועות שש עשרה שרשראות של כסף. אל השלחן היו מחוברות קערות, כוסות, צלחות, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים.

כשהכניסו המשרתים את השלחן אמרו לבעל הבית: "לה' הארץ ומלואה", כדי שלא יתגאה, וכשלקחו את השלחן בתום הסעודה אמרו: "השמים שמים לה', והארץ נתן לבני אדם".

אמרתי לו: "בני! מפני מה זכית לעושר כה גדול"? אמר לי קצב הייתי, וכל בהמה נאה שהגיעה אלי, לא מכרתי אותה אלא אמרתי: "זו תהא לשבת" אמרתי לו: "אשריך שזכית, וברוך המקום שזיכה אותך לכך".
(מסכת שבת קי"ט.)

פשטידת שלום בית

פעם אחת באו איש ואשה לפני רבי ישראל המגיד מקוזניץ בכדי להתגרש. לאחר ששמע הרב לאיזה מטרה באו, התחיל לשדלם בדברים שיתפייסו ויעשו שלום ביניהם.

אולם הבעל שהיה איש תמים ופשוט מאד עמד בשלו: אי אפשר לדור עם אשה זו שאינני יכול להנות הנאה מרובה מהפשטידה שלה ולקיים מצות "עונג שבת" כהלכתה. כל ימי החול טען הבעל, הריני עובד קשה כדי להרויח פרנסתי, ובאכילתי אני מסתפק בפת יבשה בלבד. אני מקמץ ומצמצם בימות השבוע כדי שאוכל לענג את השבת כהלכתה.

והנה אשתי זאת מונעת ממני את העונג הזה, כשאני בא בשחרית של שבת מבית הכנסת, הריני מקדש על הכוס, נוטל את ידי ומיסב לסעודה. והיא, האשה הזאת, מגישה לי דגים ממולאים, כבד מרוסק עם בצל, "טשולינט", ואחרי כן מנה הגונה של בשר עוף או עגל, חתיכה הראוייה להתכבד בה, אבל הצרה היא שכאשר אשתי מגישה לי אחרי כן את הפשטידה, שוב אין לי כל תיאבון, וכמעט שאין לי הנאה מהפשטידה.

ועתה סיים הבעל את דבריו, יאמר נא רבינו הקדוש בכבודו ובעצמו, האם יכולים ורשאים לדור עם אשה שכזו, שמשביתה את עונג השבת שלי? לאו! לא אוכל להמשיך עמה את חיי, ואני רוצה לגרשה. חיוך קל עבר על שפתי הצדיק

והוא פנה לשמוע את תשובתה. רבינו הקדוש! השיבה האשה בעלי זה, מיד לאחר שהוא מקדש על היין קידושא רבא, הוא דורש ממני להעלות מיד על השלחן את הפשטידה, ואילו אני, שאשה פשוטה אני, מנהג אבותי בידי: מתחלה אוכלים דגים ממולאים, כבד מרוסק עם בצל, "טשולינט", ואחרי כן בשר מבושל או צלי, ואת הסעודה מסיימים בפשטידה.

פנה אליהם הצדיק ואמר מצאתי "עצה" טובה להשלים ביניכם. מעתה תכין האשה מערב שבת שתי פשטידות: אחת לאכלה אחרי הקידוש, והשניה בסיום הסעודה. מצא הפתרון חן בעיני הזוג ונתפייסו.

מאז הנהיגו בבית הצדיק, וכן זרעו אחריו, להכין שתי פשטידות לשבת קודש, ואת הפשטידה שנועדה לאכלה לאחר קידוש היו מכנים בשם "פשטידה של שלום בית"...

הפשטידה של שבת

ובהקשר להנ"ל מסופר על "החפץ חיים" שכאשר הגיע ל"מוסקבה", פשטה השמועה בין יהודי העיר, ומיד התאספו אנשים רבים כדי לקדמו בשלום. בין הנאספים היה גם הנדבן הידוע רבי זליג פרסיץ, שהצטער על כך שהחפץ חיים "לא הודיע" על בואו, ולא הכין לו קבלת פנים כראוי לו בתחנת הרכבת.

כשראה מר פרסיץ כי הכבוד שחולקים לו הוא למורת רוחו של הצדיק, פנה אליו ואמר: על כבודך רבי, הנך רשאי למחול, אבל מה עם כבוד התורה?

השיב לו הצדיק בבת צחוק קלה, אמור נא לי רבי זליג, האם מכינה אשתך פשטידה לכבוד שבת? בודאי רבי השיב האיש. ובכן, המשיך הצדיק האם אשתך היתה מרשה לך לאכול את הפשטידה של שבת בערב שבת? וכשהלה השיב בשלילה, אמר לו הצדיק:

כן הוא הדבר בענין הכבוד, "הכבוד הוא בבחינת הפשטידה של שבת לעולם הבא" יום שכולו שבת. ולהנות עתה מהכבוד הזה, הרי זה כאכילת פשטידה של שבת בערב שבת... (השבת והלכותיה עמוד 432)

רפואה בזכות השבת

מסופר על האדמו"ר רבי ישראל אביחצירא זצ"ל (בבא סאלי), שיום אחד הופיע לפניו בחור על כסא גלגלים, הבחור ישב לפני האדמו"ר וסיפר שנפצע במלחמת יום הכפורים, ולאחר סידרת ניתוחים נשאר רתוק לכסא גלגלים כאשר רגל אחת בכלל לא מתפקדת, מצב הרגל אף החל להתדרדר והיה חשש שיצטרכו לקטוע לו אותה.

אותו בחור שהיה מרוחק מתורה ומצוות שוכנע במצב של יאוש לנסוע לנתיבות אל הצדיק, אולי יש אמת בכל אותם סיפורים ששמע על ה"נסים" שיכול הצדיק לעשות, שמע הרב את סיפורו של הבחור, פנה אליו ושאלו: תפילין אתה מניח בכל יום? לא, ענה הבחור, על השבת אתה שומר? - לא, באה התשובה.

אם כן, התפלא הרב, "תן תודה שרגל אחת שלך בריאה" הרי את הכח אנו מקבלים מאתו יתברך, ואם אין אנו עושים את רצונו, בידו לקחת מאתנו את אשר נתן לנו ולשתק אותנו כליל, ואתה שאינך הולך בדרך התורה והמצוות, מה שכן יש לך הוא מתנת חינם.

משששמע זאת הבחור "פרץ בבכי מר", שגרם התרגשות אצל כל הנוכחים, לאחר שנשתררה דומיה בחדר, היישיר הרב את מבטו אל עיני הבחור ושאלו: אם אברכך ברפואה שלמה, ותוכל לקום על רגליך, האם תהיה מוכן לקבל עליך עול מצוות? כן, באה התשובה.

אם כן, אמר הרב תן לי את ידך, ואני מברך אותך ברפואה שלמה לעבודתו יתברך, לאחר שנישק הבחור את ידי הרב, אמרו לו הנוכחים "לנסות" לקום על רגליו, להפתעתו הצליח מיד לעמוד, ואף לצעוד מספר צעדים ללא עזרת איש...

בעודו "המום" מהשינוי הכביר שחל במצבו, ניסה להלך במהירות יותר גדולה, ועד מהרה מצא את עצמו ליד דלת דירתו של הרב. בקפיצה יצא החוצה, והחל לרוץ כשהוא פונה לעוברים ושבים בשאלה, היכן יש טלפון ציבורי? הטלפון הקרוב ביותר היה "בישיבת הנגב" מרחק "כמאתיים מטרים" מבית הרב, לשם הגיע הבחור "בריצה", ובהתרגשות לא רגילה דיבר עם משפחתו, וסיפר להם בפרוטרוט את אשר קרהו בבית הרב.

בחורי הישיבה ששמעו בהשתאות את סיפורו לא האמינו למשמע אוזנם, אך לאחר שחזר על סיפורו נתפסו לאוירת התעלות נפלאה, שלבו יד ביד ויצאו "בריקוד של שמחה" ביחד עם הבחור להודות להקדוש ברוך הוא על הישועה הגדולה.

יותר מאוחר הגיעו רבים לבית הרב והשתתפו שם בסעודת הודיה מיוחדת לכבוד הנס הגדול. הבחור המאושר שמר את הבטחתו ושינה באופן יסודי את אורחות חייו, אך לא רק הוא חזר בתשובה, אלא רבים שנוכחו ושמעו את הסיפור לא שכחוהו זמן רב והתחזקו באמונה וביראת שמים.

(מאור ישראל)

התפרץ החפץ חיים בבכי

מסופר על עשיר גדול שחי בזמנו של ה"חפץ חיים" זצ"ל, וכפי גודל עושרו וממונו כן גודל צרותיו, שהתבטאו במחלתו הקשה ומחלות בני ביתו, אשר כל הרופאים אמרו נואש ולא יכלו להעלות ארוכה ומרפא למחלותיהם.

יהודי זה היה "רחוק" מאד מתורה ומצוות, והפעיל את עסקיו אף בשבתות כבימי חול רגילים. לימים נזדמן לעשיר זה להפגש עם סוחר גדול שהיה ירא שמים ומדקדק במצוות, ובאותה הזדמנות תינה לפניו את צערו, כי מצבו בכי רע, וכי כל הממון הרב שיש לו אינו שוה מאומה, בו בזמן שכל משפחתו סובלת יסורים קשים ומרים, ומיני מחלות שונות שאין להן תרופה.

הסוחר הציע לעשיר לגשת אל ה"חפץ חיים" ולבקש את ברכתו. אולם העשיר שהיה רחוק מחיי תורה ומצוות, דחה כלאחר יד הצעה זו, באומרו: וכי "הרב הוא מלאך" שתהיה באפשרותו לשנות את הטבע? אך הסוחר הפציר בו מאד עד ששיכנעו לגשת לצדיק.

כשנכנס הלה לבית הרב "פרץ בבכי מר", ובתוך כך סיפר על היסורים והמחלות שלו ושל בני ביתו, וביקש והתחנן מהרב שיואיל בטובו לברכו.

אך הרב במקום לברכו, אמר לו תן לי את ידך, ואז "לחץ" הרב את ידי העשיר ואמר:

"לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה", אם ברצונך ברכה, תתחיל לשמור שבת ואז הברכה תבא מאליה.

התנצל העשיר בפני הרב ואמר: אדוני הרב! וכי סבור אתה שיכול אני בקלות לשמור שבת, והרי יש תחת ידי עשרות מפעלים וסגירתם ביום שבת תגרום לי הפסד של הון עצום?

כשמוע הרב את דברי העשיר, שוב לחץ את ידו באומרו: לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, והרי כבר אמרתי לך, שהשבת היא ורק היא הברכה, ואם תשמור את השבת, הברכה תבא מאליה. העשיר לא ידע את נפשו מרוב צער ולא היה מענה בפיו.

אך לאחר זמן מה התעורר כאילו ממחשבתו ואמר: אדוני הרב, חשבתי ברגע זה על פתרון נפלא, הרי בעוד כעשרים יום תסתיים השנה הנוכחית, ואז אסכם את ההכנסות וההוצאות של כל המפעלים והחנויות, ולאחר מכן אתחיל לשמור את

השבת, ואם כן, תרשה לי אדוני הרב לחלל רק עוד שלש שבתות...

כששמע הצדיק דברים אלו, "התפרץ בבכי" ואמר: בני בני, וכי חושב אתה שהשבת היא שלי, שאוכל להרשות לך לחלל אותה, אילו השבת היתה שלי באופן פרטי לא היה איכפת לי להרשות לך לחלל כמה וכמה שבתות, אולם השבת היא של הקדוש ברוך

הוא בורא כל העולמות, ואם כן איך אוכל להעיז להרשות לך לחלל שלש שבתות?

"התרגש" העשיר מדבריו של החפץ חיים האמתיים והמאלפים, ובקול חנוק מדמעות אמר: אדוני הרב, אילו הייתי יודע שהשבת היא כל כך חמורה, לא הייתי מעיז לחלל אפילו שבת אחת, מקבל אני עלי בלב שלם להתחיל לשמור שבת.

ואז בירכו הצדיק בברכת רפואה שלמה לו ולכל בני משפחתו, ואכן לא עברו "ימים מועטים", וכולם התרפאו רפואה שלמה, ומני אז שקד על שמירת השבת ושאר מצוות.

שכרה של הדלקת נרות שבת

סגולה לאריכות החיים

מעשה באחד שהאריך ימים, ולא מצאו לו "זכות" מדברים שאינם כתובים בתורה, שראוי ליתן עליהם שכר גם בעולם הזה, אלא מה שהוסיף, שלא היה מדליק נרות לשבת כי אם "בשמן זית", אף אם היה ביוקר!!! (יעלזו חסידים)

בזכות הנרות השבת נצלנו והכרנו אחד את השני

יהודי שזה מקרוב הגיע ארצה "מרוסיה", אחרי נדודים ותלאות שפקדוהו בסיביר, עדי הגיע לחוף מבטחים, פתחתי עמו בשיחה, ומהא לדא, גולל בפני סיפור מענין מאד שקרה אתו בזמן מלחמת העולם השניה.

בעיר "לודז" שבפולניה התגורר מודענו היהודי האמיד ורבי אברהם שמו, הוא ומשפחתו חיו ברוב אושר ועושר, עד פרוץ מלחמת העולם השניה, העמיד משפחה ברוכה בת תשע נפשות, אשר הצעיר ביניהם היה "שלמהלה" עוד בקטנותו ניכרו בו כשרונות מעולים ויופי, אשר עלו על שאר אחיו ואחיותיו.

מדי ערב שבת בשבת היה "מתבונן" הנער באמו עת הדליקה נרות שבת, משום מה היה מתבונן בהם ארוכות כשפניו מזהירות מתוך הנאה ושמחה.

באחד מערבי השבתות הללו, כשהאם הדליקה נרותיה כהרגלה, ניגש הילד סמוך לנרות, ובלי לשים לב נפל על ידו נר דולק וגרם לו כויות וכאבים עצומים, אולם אחרי מאמצים רבים נרפאה ידו, אך נשארה לו צלקת "לזכרון".

מלחמת העולם השניה פרצה, קלגסי הנאצים פלשו לפולניה והביאו עמם הרס ואבדון לאומה בכללה, ולתושביה היהודים בפרט, המלחמה התפשטה לכל רחבי אירופה, ובכל מקום בו הגיעו הצוררים הוגלו והושמדו יהודים ללא רחם.

כוס התרעלה הגיעה "גם" למשפחת ר' אברהם, המשפחה כולה נלקחה למחנות ריכוז, ומשם לתאי הגזים פרט לרבי אברהם עצמו, שהצליח להימלט לרוסיה כל עוד נפשו בו, ובעוד מצפה הוא למצוא מנוח מתלאותיו ואבלו הכבד, הוגלה לסיביר על ידי ממשלת רוסיה.

רבי אברהם לא אמר נואש, וכיהודי הנאמן לעמו ולדתו החל עושה למען הגברת הדת במקום גלותו, אף על פי שדבר זה היה בחזקת סכנת נפשות, פעולתו בשטח זה התרחבה, וביום מהימים הצליח לייסד "בית כנסת".

ומעשה שטן בדמות קצין מהצבא האדום, בשם "נטישקה" החל להתערב במעשיו של רבי אברהם, "ריח אנטישמיות" נדף ממנו, והיה משתדל להציק, לצערם של האנשים אשר בפיקודו, וביחוד על היהודים.

לא פעם אחת אמר על רבי אברהם, כי "יוציאהו להורג" באם לא יחדל מדרכו בקודש, אך רבי אברהם אשר מסירותו למען צורכי הדת גדולה היתה, לא שעה לאיומיו של צורר זה, והמשיך בדרכו ביתר שאת בעוד שסכנת מות ריחפה עליו.

אולם גם תלאותיו וגלגוליו הגיעו לסיומם, ובאחד הימים נודע לו כי שחרורו קרוב, וכי עליו להתכונן כדי לצאת לישראל, הוברר לו כי מאמציו הרבים, ביחס לבקשת יציאה נתקבלה, אך מה דאב לבו על כי אין איש שיוכל לנהל את העניינים "במסירות" כפי שהוא ניהלם, ואשר יוכל להתגבר על רשעתם של הצוררים למיניהם.

"בערב האחרון" לפני צאתו לדרך נכנס לבית הכנסת, אשר כה אהבו וטיפחו כדי לשפוך שיחו לפני קונו, הוא "הדליק נרות" לזכרון משפחתו שנספתה, והשתפך בהתרגשות ובהתפעלות במזמורי תהילים ו"מרגע לרגע" הלך קולו וגבר.

קולות אלה הביאו את הקצין "נטישקה" לראות מה הם הקולות הבוקעים לפתע בחלל הלילה, וכשראה את רבי אברהם "בתפילותיו" קפץ עליו רוגזו, והחל "להפשיל את שרווליו" על מנת להרביץ לרבי אברהם.

פניו של רבי אברהם "החווירו" ומתוך רעד החל נותו קולו ב"שמע ישראל" אדיר, ובתוך כך נתגלתה ידו של הלז, "וצלקת" גדולה משריפה נראתה עליה.

צעקה פתאומית הושמעה "שלמהלה", "בני שלמהלה", החי אתה? פניו של נטישקה להטו מסומק.

וכשראה לפניו הנרות נתן קריאה "אבא", מה גרמתי לך, מחול לי אבא, מחול לי, ויתנפלו איש על צוואר רעהו ויתמוגגו מבכי ומשמחה, השנים הצליחו להתחמק ולהגיע לחופי הארץ, והתחילו להאחז בה ולעובדה, ובעזרת השם הצליח שלמהלה להתחתן בישראל, ולקח לו אשה בת רב ידוע בארץ, ומתגוררים בעירו של אברהם אבינו באר שבע וגר ביחד עם אביו רבי אברהם חיים טובים ומאושרים.

ורבי אברהם ובנו שלמהלה רואים בערב שבת את "הנרות" דולקים אומרים "בזכות" הנרות האלו נצלנו והכרנו אחד את השני.

אכן "זכותה של מצוה" לעולם עומדת!!!

חזרנו בתשובה בזכות נרות שבת

משפחת פ. לא היתה שומרת מצוות, אך הנה גדלה הילדה וצריכים היו לשלוח אותה לגן ילדים, ובקירבת הבית לא היה אלא רק גן דתי. החליטו ההורים כי עדיף לשלוח אותה לגן בקירבת הבית, גם אם הוא דתי, מאשר לשולחה לגן שאינו דתי, הנמצא במקום רחוק יותר.

ביום שישי אחד חזרה הילדה לביתה ואמרה לאמה: הגננת אמרה שאת צריכה להדליק נרות...

התרגזה האם ואמרה: אנחנו לא מדליקים נרות, וזהו... חזרה הילדה והפצירה באמה: אבל הגננת אמרה!... גערה בה האם וצעקה: הניחי לי, בבקשה, אצלנו לא מדליקים נרות!

הילדה לא הרפתה והודיעה לאמה בצורה נחרצת: אם את לא תדליקי נרות, אני אדליק! האם יצאה מכליה והזהירה את הילדה כי תעניש אותה בצורה קשה אם תעיז להמרות את פיה.

אבל הילדה לא שמעה אליה, הלכה לבדה לחנות המכולת ובקשה שתי נרות. בעל החנות חשב לעצמו: הלא אין הם מדליקים אף פעם נרות, מה קרה, איפוא, שהילדה באה לבקש נרות? אין זה אלא שיש להם יום זכרון במשפחה, ולכן נתן בידיה שני "נרות נשמה". הלכה הילדה הביתה, הסתגרה בחדרה והדליקה את שני נרות הנשמה.

לפתע נכנסה האם לחדר הילדה וראתה לתדהמתה שני נרות נשמה דולקים...

מה זה? שאלה בסערת רוח.

את לא רצית להדליק ענתה הילדה הדלקתי אני שני נרות, אחד בשבילך ואחד בשביל אבא!

האם באה, כנראה, מבית שעוד ידעו שם על ענינים אלה, וכאשר ראתה שבתה הדליקה שני נרות נשמה ואומרת שאחד בשביל אבא ואחד בשביל אמא חלף בה "רעד" פנימי עמוק, ולמחרת כבר הלכה בעצמה לבית הכנסת. ומאז והלאה התחילה להדליק נרות בכל ערב שבת.

ומכוח הנרות נהפכו היא ובעלה לבעלי תשובה. (שאל אביך ויגדך ח״ב עמוד קל״ה)

פרק י״ג - שכרו של שלום בית

גדול השלום שהשם שנכתב בקדושה אמר הקב״ה: ימחה על המים כדי להטיל שלום בין איש לאשתו (במד״ר י״א ט״ז)

״שלום בית״ אין פירושו הסרת קטטה, מריבה, עימות וניגוד בין איש לאשתו, אלא הוא ביטוי לסיכום המעלות הגדולות של ״אהבה ואחוה שלום וריעות״, בהם מברך עם ישראל כל איש ואשה המתאחדים בקידושין ובנישואין לשם חיי קדושה ונשיאות ראש.

ואין שלום הבית ענינים הפרטי של בני הזוג בלבד, אלא הוא יסוד מוסד לבנין כל קהל ה׳, ההולד ומתבסס הולך ונבנה מבתים שלמים אשר שלום הבית ביסודותם.

* * *

כך אמר להם הקב״ה לישראל: בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם ״אלא״ שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראים זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה, וגזל, ודבר מכוער, שלא תבואו לידי פסול לעולם.

לכך נאמר ״הגיד לך אדם מה טוב ומה ה׳ דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך״ אל תקרי והצנע לכת עם אלהיך אלא והצנע לכת עמך אלהיך. כל זמן שאתה הולך עמו בצנעה יהא הוא ג״כ עמך בצנעה, לכך נאמר והצנע לכת עם אלהיך. (תנא דבי אליהו רבה פרק כ״ח)

* * *

בסיום תפילת שמונה עשרה, לפני שאומרים עושה שלום פוסעים אחורה שלשה פסיעות ואח״כ אומרים עושה שלום, זה מלמדנו ״שבשביל השלום״ לא להיות עקשן, ולעמוד על דעתך.

כדי שיהא שלום בבית, כדי שהשכינה תכנס הביתה, כדי שהילדים לא יסבלו, כדי שגם אתה לא תסבול, צרכים לפעמים לחזור קצת אחורה, ולותר, ואזי נעשה נחת רוח לבוראנו.

ידוע ומפורסם לכל עד כמה הקפיד רבינו הסטייפלר לא לקבל נשים בביתו, אף לא לקרוא בכתב נשים, גם אם הנוסח לבד נוסח ע"י אשה, אבל אין רבים יודעים שבענייני שלום בית קיבל הוא בביתו נשים למען יוכל הזוג להמשיך ולבנות בית קדוש ונאמו בישראל.

איש ואישה שזכו שכינה ביניהם ואיך יעלה על הדעת בשביל התנצחות וקטנוניות לגרש את השכינה ממעונה (הרב חיים זונלפד זצ"ל)

אומר הקב"ה זה שלי

ות"ח, כד אתי ב"נ מבי כנישתא, יהכון עמיה מלאכין קדישין מהאי גיסא, ומלאכין מהאי גיסא, ושכינתא על כלהון, כאימא על בנין. ובהאי שעתא, יפול מצדך אלף ורבבה מימינך וגו', רק בעיניך תביט וגו', כי אתה ה' מחסי וגו', לא תאונה אליך רעה וגו' : (בא וראה כשהאדם בא מבית הכנסת הולכים עמו מלאכים קדושים מצד זה ומלאכים מצד זה והשכינה על כולם כאם על הבנים ובאותה שעה נאמר עליו יפול מצדך אלף ורבבה מימינך רק בעיניך תביט כי אתה ה' מחסי לא תאונה אליך רעה)

כל דא, אם איניש יעיל לבייתיה בחדווא, ויקבל אושפיזין בחדווא. וכד אתי שכינתא ומלאכין, ויחזו שרגא נהרא, ופתורא מתתקנא, ואיניש ואיתתיה בחדוה, האי שעתא שכינתא אמרת, זה שלי הוא, ישראל אשר בך אתפאר : (כל זה אמור אם האדם נכנס לביתו בשמחה ומקבל האורחים בשמחה וכשהשכינה באה עם המלאכים ורואה נר דולק ושולחן ערוך "והאיש והאישה הם בשמחה" באותה שעה אומרת השכינה "זה שלי" ישראל אשר בך יתפאר) ואם לאו, שכינתא אזלת, ומלאכין עמה, וייתי יצר הרע עם חיליה, ואתחברו עמהון, ויאמר זה שלי הוא, ומן חיילין דילי. ומיד שורה עליו ומטמאתו, ויסתלק י"ה, מן איש ואשה, וישתאר אשא עם אשא. ומאכלו טמא. וע"ד, ואל תתאו למטעמותיו של רע עין. ודאי פתורא דיליה היא מלאה קי"א צוא"ה. ואין צואה, אלא יצר הרע, שהוא טמא : (ואם לא שאין שם נר דולק ושולחן ערוך ושמחה בין איש לאשתו השכינה הולכת משם והמלאכים עמה והיצר הרע בא עם צבאותיו ומתחברים עמהם עם האיש והאישה ואומר זה שלי ומצבאותי הוא ומיד שורה עליו היצר הרע ומטמא אותו ומסתלק י"ה מהאיש ומהאישה דהיינו י' המאיש וה' מהאישה ונשאר אש עם אש ומאכלו טמא ועל כן אל תתאוו למטעמותיו של רע עין ודאי שהשולחן שלו הוא מלא קיא צואה ואין צואה אלא יצר הרע שהוא טמא) (זהר הקדוש)

אל תשכח לעזור בבית

אברך בן תורה נכנס למרן בעל "קהלות יעקב" זצ"ל, לקבל הדרכה בלימוד. ישב רבינו ובמשך שעה ארוכה הדריכו בסדרי הלימוד ובדרכיו, באר היטב, בהם כלל את כל השיטות הקיימות בלימוד, ואיזו מהן היא הדרך הישרה שיבור לו האדם.

כאשר פנה האברך ללכת עמוס במגילה ארוכה של הוראות והדרכות, ביקשו הסטיפלר לשוב. יש לו דבר מה להוסיף: "ואל תשכח לעזור בבית" אני רואה שאתה בן תורה, הוסיף ואמר, ומתמיד בלימודך במסירות נפש גדולה, אבל גם בני הבית דורשים תשומת לב. כשתשוב כעת לביתך, תשאל אם עזרתך דרושה בדבר מה...

אבל אשתי מוכנה "שאקדיש כל כולי למען התורה", שואל האברך, ורבינו משיבו בלבביות: אמנם זוהי מצותה וזוהי חובתה, אבל חובתך, החובה שלך, היא לעזור בבית!!!

בקישוטים של האשה לא נוגעים

מעשה והביאו לפני "הסטיפלר" ספר תורה מאמסטרדם, ומסרו לסופר סת"ם להגיהו, כדי לקיים בזה מצות כתיבת ס"ת. עלה רבינו לבית הסופר, ומצא שהניח את הס"ת מעל הארון שבחדר הספרים, מקום בו אמורים להימצא דברי נוי לקישוט הארון.

אמר לו רבינו: "בקישוטים שהאשה מניחה לקשט בהם את הבית, לא נוגעים!!!

לא קרא כתב של נשים

ידוע ומפורסם לכל עד כמה הקפיד רבינו "הסטייפלר" לא לקבל נשים בביתו, אף לא לקרוא בכתב נשים, גם אם הנוסח לבד נוסח ע"י אשה.

אבל אין רבים יודעים שבענייני שלום בית קיבל הוא בביתו נשים למען יוכל הזוג להמשיך ולבנות בית קדוש ונאמן בישראל.

יש תוספת בשלום בית

מרן הגרא"מ שך זצ"ל רגיל תמיד להדריך חתנים צעירים החפצים בשלום ביתם ע"י "דרך אחת" והיא כלשונו: לוותר ולוותר ולוותר!

לאברך שהסתפק אם לקרוא לבנו הנולד לו על שם אביו או על שם אביה של אשתו, ולאשתו אין שום קפידא בענין יעץ מרו הרב שך, שבכל זאת יקרא לילד על שם אמה של אשתו, בנימוק: אמנם אין כאן חסרון בשלום בית, אבל יש בה משום תוספת בשלום בית, ועל ידי כך יתרבה ויתווסף

שלום ביתו.

לפני שדפק על הדלת סידר את מלבושו

דוגמא מאלפת על "הקשר הרוחני" שבין איש לאשתו, סיפר ת"ח אחד שפעם התלווה למרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל בדרך לביתו, וכשהגיעו לפתח הבית, לפני שדפק על הדלת, תיקן וסידר את מלבושו, אותו אברך חשב לתומו שכנראה צריכים לבוא אורחים ורצה ללכת.

אך הגאון זצוק"ל אמר לו שאין לו עתה אורחים, אלא, כאשר נכנס לביתו לפגוש את אשתו, בשבלו זה "כהקבלת פני השכינה", כי האשה מרמזת לשכינה, ולכן מתקן ומסדר הוא את מלבושיו.

וכשנפטרה אשתו של הגאון זצוק"ל הנ"ל לבית עולמה, אמר הגרש"ז, שאינו צריך לבקש ממנה מחילה כנהוג, משום ש"מעולם" לא פגע בה והיא לא פגעה בו!!! מבהיל

ריקודו של רבי מאיר שמחה

מקורבו של רבי מאיר שמחה זצ"ל, הגביר ר' יוסף שרשבסקי, סיפר כי פעם נכנס לרבי מאיר שמחה ונתגלה לפניו מחזה שלא ייאמן:

הרב רוקד במעגל עם בעל, אשה והילד שלהם, גדול הדור, ה"אור שמח", מחזיק ביד אחת את הבעל ובידו השניה את הבן והבעל והבן מחזיקים בידי האשה! ר' יוסף ממש לא ידע את נפשו מרוב תדהמה לנוכח "חזיון בלתי שכיח" שכזה והיה כולו תמיהה גדולה.

והנה, לכשנסתיים הריקוד וכולם התיישבו, סיפר לו רבי מאיר שמחה מה שקרה:

הבעל ואשתו באו אתמול לפניו כדי לקבל גט. הבעל הירצה את הטענות שלו, והאשה שטחה את טענותיה היא. ואז שאל אותם רבי מאיר שמחה: וילדים יש לכם? השיבו הם: כן, יש לנו בו אחד. ואצל מי יהיה הבן אחרי הגט, אצל האבא או אצל האמא? שאל רבי מאיר שמחה כאילו לעצמו, ומיד ענה להם: תבואו אלי מחר ביחד עם הילד.

ואכן, למחרת שוב באו והילד אתם. נטל רבי מאיר שמחה את הילד והושיבו על ברכיו והתחיל לבכות. "בני", אמר הגאון, "אתה נשאר מעתה יתום חי", בלי אבא, בלי אמא. התחיל הילד לבכות גם הוא, ואחריו

פרצה האם בבכי מר, וכשכולם בכו - התייפח גם האבא, ואז החליטו שניהם לא להתגרש.

וכולנו יחד התחלנו לרקוד מרוב שמחה!...

ממקצת שבחו של ה״אור שמח״

רבי שמואל עלקין זצ״ל היה גאון גדול, ובהיותו ישיש עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים. מחונן היה בזכרון נפלא ומיוחד במינו, כי הוא ידע בעל פה ש״ס, רמב״ם, שלחן ערוך, טור, ש״ך, ט״ז, ראשונים ואחרונים. בזה כולם נוכחו לדעת, שהרי היה לעת זיקנתו סגי נהור, והיה לומד כל הזמן ומצטט מכל מקום כאילו כל ספר פתוח לפניו.

בחגיגת שבע ברכות לבתי, סיפר מעשה שקרה בהיותו בן שתים עשרה שנה, והוא התגורר אז בדוינסק.

הדבר היה מחצית השנה לאחר שה״אור שמח״ נתמנה לרב העיר. העיר דוינסק עומדת על נהר דוינא, שהוא נהר גדול, המשתרע על יותר מאלף ק״מ, ומוצאו בצפון מערב רוסיה והולך דרך לטביה אל מפרץ ריגה בים הבאלטי. טבעי הדבר, כי נהר בסדר גודל זה מחייב נקיטת צעדי זהירות מתאימים, שמא יעלה על גדותיו ויציף את העיר כולה.

ואמנם, דאגו מהנדסי העיר להתקין פתחי ניקוז בגובה מסויים של דפנות הנהר, כדי שבמקרה של זרימה מוגברת של מי גשמים יתנקזו המים דרך הפתחים וימנעו סכנת שטפון מן העיר.

והנה, באותה שנה היתה זרימת המים לנהר כה חזקה, עד שפתחי הניקוז לא הועילו להקטין את הגאות והמצב היה שחסרו שלושה עשר סנטימטר בלבד עד שהמים יעברו את גובה הנהר ויגיעו עד לגשר, כך שסכנת הצפה ושטפון איימה על העיר כולה.

בהלה אחזה בתושבים ורבים מהם כבר התחילו לברוח. הגויים רצו מפוחדים ומבוהלים אל הכומר, אך הוא עצמו היה אחוז פחד ויאוש, וכי מה יש להם לגויים לעשות לעת צרה? אמר, איפוא, הכומר: הסכנה מוחשית וגדולה, מוכרחים ללכת לרב של היהודים. וכך הם רצו אל ה״אור שמח״ זצ״ל. משלחת נכבדה, בראשות ראש העיר, באה לבית הכנסת, שבו שהה הרב, וראש העיר נכנס אליו ותיאר לפניו את המצב.

לאחר ששמע רבי מאיר שמחה את פרטי המאורע, אמר להם להביא לו עגלה, ולאחר שהעגלה הובאה יצאו ונסעו אל הגשר שמעל הנהר.

הרב עלקין סיפר, כי הוא עמד ליד רגליו של רבי מאיר שמחה ושמע כל דבר שאמר. אותה שעה הספיק הנהר לגאות עוד יותר והמרחק מן הגובה המירבי ירד עד לשבעה סנטימטר. כולם רעדו ממש מפחד.

רבי מאיר שמחה פתח ואמר:

שר של ים, אני גוזר עליך שתעצור, אבל המים המשיכו לעלות. ואז חזר ואמר פעם שניה: שר של ים, אני המרא דאתרא, ואני גוזר עליך שתעצור, וגם בפעם הזאת לא עזר. חזר רבי מאיר בפעם שלישית ואמר: אני המרא דאתרא, אני גוזר עליך לעצור, ואם לא תעצור, אשים אותך בחרם!.

והנה, ממש באותו רגע נפסקה גאות המים, וכל הנוכחים פרצו בצעקות צהלה.

ראש העיר התכופף לעומת הרב ונשק על ידו! (שאל אביו ויגדך ח״ב עמוד ק״א)

לתת מקום חם לשכינה

כאשר הגאון רבי חיים זוננלפד זצ״ל רבה של ירושלים היה שומע ששלום הבית מופר באיזה משפחה ״מידי״ היה מתעטף באצטלא דרבנן שלו ושם פעמיו לאותו בית.

לא אחת היו נקישותיו באישון לילה מעירות את הצדדים הניצים משנתם ובעניים אדומות ומנומנמות היו שומעים לקחי מוסריו.

שכינתא בגלותא היה מוכיחם!!!

השכינה גלתה ממקומה ומצאה מעון בביתי ישראל איש ואישה שזכו שכינה בניהם ואיך יעלה על הדעת בשביל התנצחות וקטנוניות לגרש את השכינה ממעונה האין אתם חשים בצערה של השכינה האין אתם מוכנים לותר במשהו כדי להשיבה למעונה.

טוב ויפה היו בני הזוג נעתרים ומתרצים אבל מה החרדה הגדולה הזאת שחרד רבינו באישון לילה ואפילה האם היה העולם חרב אילו היו דוחים את הענין ליום המחר.

בני חביבי היה רבה של ירושלים משיב חז״ל סיפרו שהמשיח יושב בשערי רומי וחובש את פצעיו אך לא בפעם אחת אלא מתיר תחבושת רוחצה וחובשה מתיר אחרת וחובשה ומדוע שמא יקרא לגאול את ישראל שלא יצטרך להתעכב.

וכי כמה יהיה עליו להתעכב דקה אחת או שתים עד שילפף את כל התחבושות כולן, הוי אומר שכאשר המדובר בגאולה גם דקה אחת זמן רב הוא.

אף כאן אם חז"ל אומרים שריב בין בני הזוג מגרש את השכינה ממעונם והשכנת שלום "משרה את השכינה" ביניהם כיצד ניתן להמתין לילה שלם.

רבי זליג ברוורמן עושה שלום בית

הצדיק הירושלמי רבי זליג ברוורמן, למד בחברותא עם יהודי שהתקשה בראייתו, ופעם אחת התלונן בפניו היהודי, כי אשתו מציקה לו מאוד, כי בגלל ההגבלה בראייתו הוא אינו מסוגל לעזור לה בעבודות הבית והיא מעליבה אותו וקוראת לו בטלן וכיו"ב. ביקש היהודי מר' זליג, אולי יוכל לעזור בהשכנת שלום בביתו.

עברו כמה ימים והיהודי נראה יותר שמח ומעודד, והוא אומר לר' זליג: כנראה שהתפללתם טוב עבורי, כי שלום הבית התחיל להשתפר, והיא כבר לא מלאה טרוניות נגדי. עבר עוד זמן מה, והכל הסתדר על הצד הטוב ביותר. ולא ידע היהודי כמה טוב התפלל עבורו אותו צדיק.

מסתבר כי רבי זליג בירר ומצא שבזמן שהבעל יוצא לתפילה, יוצאת האשה לשוק כדי לערוך את קניותיה, ובדיוק באותה שעה נכנס ר, זליג לביתם, מנקה את הריצפה ושוטף את הכלים, וכאשר חזרה האשה הביתה ומצאה הכל נקי ומסודר, בטוחה היתה שבעלה תיקן את עצמו, וממילא הכל היה טוב ויפה!...

כיצד להכרית מחבלים מכרם בית ישראל

העם היהודי נתון בפחד מפני אימת המציקים והמחבלים. הבה נשמע מה מייעצת לנו תורתנו הקדושה בשאלה כיצד להכרית כורת ומחבל מכרם בית ישראל.

על הפסוק בסוף פרשת יתרו (שמות, פרק כ' פרק כ"ב) "כי חרבך הנפת עליה ותחללה, "אומר רש"י: "שהמזבח נברא להאריך ימיו של

אדם והברזל נברא לקצר".

״ועוד שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל.

והוי דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות ולא מדברות, ע״י שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה למשפחה ביו אדם לחבירו. על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות״.

הרי לנו״מירשם בדוק״ כיצד להנצל מכורת ומחבל, רח״ל. להטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה ובין אדם לחברו. (טובד יביעו ח״א עמוד ת״ט)

הגמ״ח הגדול ביותר בעולם

הערים ירושלים ובני ברק, מיוחדות באוכלוסייתן החרדית אולם יש להן איפיון נוסף הגמחי״ם להלואות כסף בלא ריבית, להשאלת מכשירי רפואה, למוצצים ולעריסות וכו׳. באזור מגורי גיליתי שאחת מדיירות השכונה עורכת חתונות במחיר הקרן לחסרי אמצעים. אצל השרברב שכני לבנין אפשר להשיג בהשאלה כלי עבודה הנדרשים לתיקון ברזים וצינורות מים.

אולם ברחוב שבו אני גר מצויים שני דיירים, שעליהם ברצוני לספר.

מולנו מתגורר אדם ששמע על אשה ללא בעל, העמוסה לעייפה בטיפול בחמשת ילדיה. נודע לו שהיא נתקלת בקשיי פרנסה ומתקשה לחנך את ילדיה לבדה. לכן החליט להעניק למשפחה זו את כל הכנסתו החודשית. בעקבות החלטתו, הוא יוצא יום יום לעבודה משמונה בבוקר ועד ארבע אחר הצהרים, ואת ההכנסה החודשית שלו הוא מעניק למשפחה המצויה במצוקה קשה, זה שבע וחצי שנים.

יתר על כן, לאחר העבודה המאומצת הוא מופיע בבית המשפחה, משוחח מעט עם הילדים, לוקח את המבוגרים שבהם לתפילת מנחה ומעריב, ומחנך אותם להתנהג עם אמם בדרך ארץ, המעניין שבדבר הוא, שאותו אדם ממשיך במנהגו הטוב, אף על פי שמפעם לפעם, בהתאם למצבי רוחה, נוזפת בו אמם של הילדים ואף על פי שהוא סבור שהיא כפויית טובה, אין הוא מחסיר אף יום בעזרתו לאותה משפחה.

בנוסף לאדם זה, כך מספרים לי, זכתה שכונתנו שגרה בה אשה בעלת תכונות יחודיות. היא שמעה על אדם שיש לו ארבעה ילדים הזקוקים לאם. מצבם נגע ללבה. לכן, בכל בוקר, עם צאת אביהם להתפלל, היא נכנסת לביתו, מעירה את הילדים, דואגת להלבשתם, מכינה עבורם

אוכל, ומזרזת אותם להגיע בזמן ללימודיהם. בסמוך לשעה שמונה היא עצמה יוצאת את הבית ללמד בבית הספר הסמוך.

בשובה מבית הספר היא פונה קודם כל לביתם של אותם הילדים. האב, כמובן, עדיין מצוי במקום עבודתו. היא שופתת תבשילים על האש ומכינה אוכל עבור הילדים ואביהם. את הילדים הקטנים השבים מהגן היא עצמה מספיקה לקבל במאור פנים, מתעניינת במה שעבר עליהם בגן או בחדר, ומציעה להם לאכול.

את הטיפול הזה בילדים היא כבר עושה מספר שנים ללא לאות, אפילו במזג אויר גרוע, ואף בתקופת מחלה.

כדי ליצור היכרות עם דמויות הוד כאלה אני מציע לקורא שיתבונן ויבחין שלא רק ברחובי מצויים אנשים כאלה, אלא בכל בית ״כל אב ואם הינם גומלי חסדים זה לזה״, ושניהם יחד לילדיהם.

האם משום שאתה קורא יקר עושה את כל המתואר לעיל, לא עבור אחרים אלא למען משפחתך שלך, לאשה ולילדים שהקב״ה נתן לך, נפגמת המצוה הגדולה.

האם פרנסת המשפחה שאתה אחראי לה יום יום, אינה דאגה כבדה הרובצת על כתפיך? האם הסיוע היום יומי בבית, הוא פחות מהמצוות שעושות הדמויות שהוזכרו בפתיחת המאמר.

האם את, קוראת יקרה, אינך אשה מופלאה שהרי כבר שנים רבות, ללא הפוגה, את מטפלת בילדיך, ובמסירות רבה. מדי יום את מכינה ארוחות לבעלך ומסדרת את הדירה עבור המשפחה.

האם משום שהטיפול הוא בילדים שהקב״ה העניק לך את האפשרות ללדת אותם אישית, ולא אספת אותם מן הרחוב, נפחת ערכן של פעולותיך הרבות למענם.

את ההתייחסות הזאת לנושא מלמדת אותנו הגמרא כתובות נ׳ ע״א באומרה: ״עושה צדקה בכל עת״ (תהלים ק״ו) זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים.

אנו למדים שכל ילד הוא בנו של בורא העולם, וילד הנולד למשפחה הוא למעשה פקדון שניתן בידי ההורים בכדי לזכותם על ידי שידאגו לגידולו התקין ברוחניות ובגשמיות, אלא שבחסדו הגדול רצה להקל עלינו את הטיפול בו לכן הוא העביר את הרך הנולד דרך גופם של ההורים, כדי שיחושו קשר אליו, וירגישו שהוא חלק מגופם.

להיבט זה מתייחס רבי ירוחם ליבוביץ זצ״ל, המנהל הרוחני של ישיבת ״מיר״, וכך הוא כותב: ״הנחתנו שמעשה שהאדם עושה לטובת עצמו,

אינו מעשה חסד, היא טעות. לדוגמא מצות צדקה ודאי שהיא מעשה חסד ואמרו חז"ל (פסחים ח'. ע"א.) שהאומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור ומעשהו הוא מעשה חסד אף על פי שהוא עשאו לתועלת עצמו, כי הכוונה אינה מגרעת את המעשה.

אמנם ידונו עמו בשמים על עניו לשמה, אבל בענין חסד אין כאן שום חסרון. וכן מניין לנו שאסור לעשות חסד לתועלת עצמו...

ואם כן, באמת, הוא טעות מה שאנו חושבים שחנווני העסוק כל היום במקח וממכר ומרויח בכך את פרנסתו, אין זה חסד. מכיון שהפעולה בפני עצמה בוודאי שהיא מעשה חסד.

אדם הולך ערום יחף, ורעב, וזה בא, מאכילו, משקהו ומלבישו הלא אין לך חסד גדול מזה, ומה איכפת לנו אם הוא מריוח מזה גם כן. היכן מצינו שאסור לקחת ממעשה חסד לטובת עצמו, הלא יכול הוא לכוון כאן גם לשם חסד.

כשאדם יביט במבט כזה על העולם, יראה שכל כולה, כל מעשיה ופעולותיה, כל עסקיה אך עסקיה חסד הם" (דעת חכמה ומוסר ח"א, סי' נ"ו.)

והנה לא רק חנווני ממלא תפקיד עושה חסד גם בעל ואשה עושים מדי יום מאות מעשי חסד עם בן הזוג ועם ילדיהם, ומקיימים בכך מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט.) הפעולות נחשבות למצוות אף כשהן נעשות עבור בן המשפחה, ואף על פי שהצורך לעשותן מובן מאליו.

כך לימדתנו התורה: כאשר נצטרעה מרים, והוסגרה שבעה ימים, המתין לה כל עם ישראל עד שהתרפאה, כדי לגמול עמה חסד, "מידה כנגד מידה", על שכאשר הונח אחיה הפעוט על פני המים ביאור, לא הלכה משם, אלא המתינה, בכדי שתוכל להיות לו לעזר במצוקתו. כלשון הפסוק "ותתצב אחותו מרחוק, לדעה מה "יעשה לו" (שמות ב, ד. סוטה ט'. ע"ב.) בזכות אותה המתנה ליד המים, היו מים לעם ישראל במדבר במשך ארבעים שנה.

יתר על כן, החובה לעשות מעשה חסד לבן משפחה "עדיפה" וקודמת לעשייה עבור מי שאינו בן משפחה. על כך כותב הרב חיים פרידלנדר זצ"ל, בחוברתו "וידעת כי שלום אהלך": "לפי כללי התורה בצדקה וחסד, כל הקרוב, קרוב קודם. עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמים (בבא מציעא ע"א ע"א.) עני קרוב משפחה, ועני ורחוק, קרוב קודם, "ומבשרך לא תתעלם" (ישעיהו נ"ח ז'.)

ואין לאדם "קרוב יותר" מאשר בן זוגו, שהרי אשתו של אדם כגופו. לכן, חיוב החסד של האחד כלפי השני הוא הגדול ביותר. כלומר, בניגוד לדעה הרווחת לעיתים, שמעשה חסד הם בעיקר כלפי זרים, אומרם חז"ל ש"עיקר" מעלת החסד היא כלפי בן הזוג".

ה״סבא מסלבודקא״ רואה את החסד כלפי בני משפחה יותר ערכי ומושלם, מאשר חסד עם מי שאינו קרוב. זאת, משום שבכל מעשה חסד ונתינה לזולת קיים גם פגם: בושתו של מקבל החסד, שהרי אדם נולד עם תכונה של רצון לתת ולהעניק, והוא חש בושה כאשר הוא נזקק לאחרים.

לעומת זאת, קבלת סיוע מבן משפחה, אין בה בושה כל כך, וככל שהמקבל קרוב יותר לנותן החסד, בושתו פחותה או אף אינה קיימת כלל. מכיון שהאישיות הקרובה ביותר לאדם היא בן הזוג, נמצא שהוא האישיות הפחות מתביישת כאשר גומלים עמה חסד, ולכן החסד עם בן הזוג הוא מושלם. ללא פגם הבושה (אור הצפון א, קס״ב.)

משום כך אברהם, מורם ורבם של גומלי חסדים, שכל ימיו רדף אחר עשיית חסד, לא זכה לתואר ״רודף צדקה וחסד״ (משלי כ״א, כ״א) אלא על אשר גמל חסד ״עם״ שרה אשתו (בראשית רבה נ״ח, ט׳), בעוד שתואר זה אינו מוזכר כאשר גמל חסד עם אורחים זרים, בהכניסו אותם לביתו.

בדבר זה נכשלים רבים וטובים, כאשר הם מסוגלים לקפוץ ממיטתם באישון לילה כדי לעזור לחבר, או לכל אדם המצוי במצוקה, בעוד שלבן זוגם אינם ששים לסייע, או שאינם מתחשבים ברגישיות פעוטות שהוא מביע, בעוד שהם רגישים מאוד לתחושות זוטרות של הזולת. אצל אחרים אפשר לגלות שאומנם הם אינם מסייעים לאף אדם, אך להוריהם הם ממהרים לעזור.

הדוגמה האחרונה הינה חיובית, אך היא צריכה ללמד, עד כמה יש לסייע לבן הזוג. ומה עוד שבמקרים אלה בן הזוג חש תחושת קיפוח, שהרי בן זוגו מוצא זמן ובעיקר עניין לעזור להוריו, בעוד שאת בקשותיו של שותפו לנישואין הוא דוחה על הסף. סיבות רבות גורמות לתופעה זו, העיקרית שבהן היא, שבן הזוג מצפה ששותפו לנישואין ״יבין אותו״ ויסתדר לבדו, בעוד שמאחרים אינו מצפה לכך.

פעמים הדבר נובע ממה שהמסייע לאחרים זקוק מאוד לתמיכה חברתית, והיא ניתנת לו בשפע על ידי אלה שהוא עוזר להם, בעוד שבן זוגו אינו מעניק לו יחס דומה של הוקרה על עזרתו, או אף אם הוא נותו הרי אלה נראות מובנות מאליהן ואין בהן משהו מיוחד. ומה עוד ש״מקובל״ שהעוזר לאחרים נחשב ל״בעל חסד״, דבר שאינו מקובל כל כך כלפי המסייע לשותפו לנישואין. לעיתים העזרה נובעת מאי נעימות לסרב, בעוד שהדבר קל לו יותר עם בן זוגו שכבר התרגל לסירוביו.

אולם כאמור העזרה לבן הזוג ״חשובה יותר״ ונחשבת ל״מצוה מושלמת״. יתירה מכך אומרים בשם ר׳ חיים ויטאל זצ״ל שמי שגומל חסד עם כל באי עולם אך אינו עושה כן לבן זוגו בורא עולם אינו מחשיבו ל״בעל חסד״ כלל. (הבית היהודי הרב שמחה כהן ח״ב)

עד היכן מגיע כחה של מחלוקת

והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל (במדבר י"ז, כ')

עוון המחלוקת. קובע הגרי"ל חסמן זצ"ל בספרו "אור יהל" (חלק א' עמ' קפ"ז) מטמטם ומשחית לבבות בני ישראל להסירם מאחרי ה'! ראיה לדבר: אחרי שנענשו החוטאים בדבר קרח ונאבדו מתוך הקהל חלקם נשרפו וחלקם נבלעו, לכאורה, לא היה צורך בעדות נוספת מן השמים על צדקת אהרן ומשה מחד, ועל פשעי קרח ועדתו מאידך. אף על פי כן עדיין לא שככה אש המחלוקת, והמשיכה לבעור בכל הדור ההוא דור דעה! וכמו שנאמר: "וילונו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ואהרן לאמר, אתם המיתם את עם ה'".

גם המגיפה בעם, ככתוב, "ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות", לא הועילה לכבות אש זרה זו. וראיה לכך, ממה שנאמר אחרי המגפה "והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל וגו'", משמע להדיא שעד שלא פרח המטה עדיין היו תלונות.

מה גדול הוא איפוא עוון המחלוקת!

לא רציתי "להפציץ" את העולם

פעם אחת, מספר בנו של ה"חפץ חיים": זצ"ל בספרו "שיחות החפץ חיים" (עמ' פ'), התלקחה מחלוקת בישיבה (בראדין) בקשר למשגיח הישיבה הרב ר' י' ז"ל. מחצית בני הישיבה עמדו לצידו של המשגיח והמחצית השניה התנגדו לו. כדי להכריע בין הצדדים, הושיבו בית דין שהיה מורכב מטובי הלמדנים של הישיבה, ושני הצדדים באו לטעון טענותיהם בפני בית הדין.

תחילה העלימו את כל הענין מה"חפץ חיים", אך מאוחר יותר, כשנודע לו הדבר, היתה לו "עוגמת נפש גדולה" מזה. הוא נכנס לישיבה ודיבר כשעתיים במרירות נפש על "עוון מחלוקת", וזה היה תורף דבריו:

הרמב"ם פוסק בהלכות "דעות" כי כת מספרי לשון הרע אין להם חלק לעולם הבא, מקור הדין בתוספתא פאה פרק א'.

בספרי על הלכות לשון הרע, אמר בעל ה"חפץ חיים", השמטתי הלכה זו בכוונה תחילה, כי לא רציתי "להפציץ" את העולם. אבל גם אם לא העתקתי דין זה, סוף סוף הלכה הוא.

הגמ' מספרת בפרק חלק שהתנאים נקבצו פעם, והחליטו למנות את שלמה המלך בין אלה שאין להם חלק לעולם הבא, לפי שהכתוב אומר עליו "כי עשה את הרע בעיני ה'". עודם מדברים בענין זה, ואש יצאה ושרפה את הספסלים שעליהם ישבו, אף שהיה בזה לכאורה אות, שאין מסכימים עמם בשמים, לא השגיחו בזה והתקבצו שנית להוציא החלטתם לפועל. גם בפעם הזאת עכבו אותם משמים על ידי בת קול.

ויש לתמוה, מה איכפת להם בשמים מהחלטות בני אדם, שראו לנכון להפריע להם בדיוניהם? אלא, האמת היא שמיום שניתנה תורה לבני אדם נמסרה הרשות לבית דין של מטה, וכפי שמחליטים כאן למטה, מקיימים בבית דין של מעלה. ואם היו פוסקים שאין לשלמה חלק לעולם הבא, באמת לא היו יכולים להכניסו לשם. גם אם אליבא דאמת ראוי להצדיקו.

כמו כן, אמר ה"חפץ חיים" בנידון דידן. כל אחד מבעלי המחלוקת חושב "אני פועל למען האמת, ומכיון שאני בן תורה ומתיגע בלימודי בודאי לא ידחוני מעולם הבא".

אמנם דעו לכם! אם הרמב"ם מעתיק דיו התוספתא להלכה "לא יועילו" בעולם הבא "שום" עצה וזכות!

הנכם חושבים שגם אני אצטרף לחבורתכם? דעו כי עם כל חביבותי ללומדי תורה אני אומר לכם:

"מוטב לי שיאבדו אפילו שבעים ישיבות" משאכנס לחבורה של כת בעלי לשון הרע!

עם סיום דבריו הסתלק מהמקום.

אם יראו שם את אימת הדין אוי ואבוי

לאחר ההתקוממות ברוסיה בשנת תרס"ח, התכנסו "בראדין" אנשי ההמון. מספר הגרח"א זייטשיק זצ"ל בספרו "המאורות הגדולים" (עמ' שכ"ב) ויסדו "חברא קדישא" חדשה בנוסף לחברה הקיימת שעמדו בראשה "בעלי בתים", ועמדה להתפתח מזה מחלוקת גדולה.

בשבת בשעת התפילה עלה ה"חפץ חיים" זצ"ל על הבימה ואמר:

"אחים! לו היו נותנים לי אלפים רובל שאבוא לדרוש לא הייתי מסכים, אני זקנתי וכל שעה יקרה לי, ובכסף לא הייתי מוכר את זמני. אבל רואה אני הכרח לדרוש לפניכם.

אני נמצא פה יותר מחמישים שנה והריני זוכר את כל היהודים שעמדו אתי בבית הכנסת, איפה הם כולם היום? נשארו מהם רק המצבות בבית הקברות. רבים מכם עדיין לא היו אז בין הנולדים, ורבים שהיו אז ילדים נמנים כעת עם הזקנים. הלואי שכולנו נאריך ימים, אבל סוף סוף הרי נבוא כולנו "לשם", ונהיה נאלצים למסור דין וחשבון על מה שעשינו כאן.

ודעו לכם רבותי! ענין המחלוקת הוא דבר חמור מאד, שאף מי שמקיים "הרבה מצוות כאילו זורקן" לצרור נקוב. עצום

אני משוכנע שאם יראו שם את "אימת הדין", יתפסו בכל קש כדי להנצל, ויאמרו שהיה בעירנו יהודי בשם ישראל מאיר שחשבו אותו לתלמיד חכם, והוא ראה הכל ושתק. ולכן אני מבקש מכם שלא תזכירו את שמי. יש לי חבילה שלי ואינני יודע איך אני אעבור את הדין, א"כ איך אוכל לקבל עלי אחריות של אחרים. ?"

תוך כדי הדברים פרץ בבכי, וכל גופו החל לרעוד מפחד.

מתוך השפעה זו נרעש גם הקהל וקיבלו עליהם לבטל מיד החברה החדשה, והתקינו "תקנה" למשך שלוש שנים לא לקבל דמי קבורה ולעסוק בזה כראוי, בגמילות חסד של אמת. (לקח טוב ח"ד עמוד קפ"ט)

מילה קטנה שלום בית גדול

אם היה לנו מושג איזו השפעה יש למילה אחת היוצאת מפינו, לחיוך אחד הנראה על פנינו, היינו מעניקים לאירועי החיים התייחסות שונה לחלוטין.

את הדברים שמענו מפיו של אחד הרבנים ברמת אלחנן שבבוקר אחר, לאחר תפילת שחרית, ניגש אליו אחד הרבנים הידועים בבני ברק, המתעסק בענייני שלום בית, ואומר לו:

"ישר כוח גדול מגיע לך" על הצלחתך להשכין שלום בבית פלוני. מה שאני לא הצלחתי לעשות במשך זמן רב למרות הניסיון שהצטבר אצלי וההתמחות הגדולה שיש לי בעניינים אלה, עשית אתה "במילה אחת".

האברך היה בטוח בכל מאת האחוזים שהרב טעה בכתובת, וניגש אל האדם הלא נכון. "הייתי שמח מאוד לקבל את השבחים הללו", אולם צר לי להודיע להרב שליט"א שאין לי כל מושג על מה הוא מדבר. מעודי לא התעסקתי בהשכנת שלום בית, בוודאי לא בשבת האחרון, וברי לי שיש כאן טעות בכתובת.

אבל הרב בשלו, נשאר על עמדו, וממשיך לדבוק בגירסתו, שרק בזכות האברך "חזר" השלום אל הבית, לאחר תקופה ארוכה מאוד של מריבות ותככים.

אבוא ואספר לך מה היה, ותדע את גודל השכר שיש לך בשמים, בזכות מילה אחת שהוצאת מפיך.

נכון שלפני כמה ימים, שאל הרב, ניתקלת בבן ישיבה ששקד על תלמודו בהיכל בית המדרש "בהתמדה רבה", ואתה לא התעצלת אלא באת לאביו של אותו בחור "וטפחת" לו על כתפיו תוך כדי נתינת מחמאה אישית בנוסח "אה, איזה בן יש לך! איזה מתמיד! אשריהם להורים שגידלו בן שכזה".

שניות ארוכות לקח לאברך כדי להודות "באשמה" ולהיזכר שאכן עשה את הדברים המיוחסים לו.

ובכן דע לך, ידידי, ש"המחמאה הקטנה" הזו שלא לקחה לך יותר מכמה שניות, החזירה את השלום המיוחל לביתו של אבי הבן, ובלי שהתכוונת לכך זכית לקיים את אחת המצוות הגדולות ביותר בתורה, "השכנת שלום בין איש לאשתו", אמר הרב.

אותו רב, שהתפרסם כאחד "המומחים" היותר גדולים בענייני שלום בית, הסביר שאחת הסיבות העיקריות המטלטלות כיום את שלום הבית מתבטאת בחוסר ההערכה של בני הזוג זה אל זה. אלא שהבעייה אינה מתחילה בכך. "הגורם העיקרי" למריבות הוא שהאיש, וכן האשה, אינם מעריכים את... עצמם, את כוחותיהם וכישוריהם, וכשאדם נמצא במשבר אימון שכזה כלפי עצמו, הוא גם לא יעריך את זולתו.

ברגע שהאדם מרגיש את עצמו במצב מרומם, ומכיר את הכשרונות וההישגים אליהם הגיע, ישתפר בהדרגה מצב הרוח שלו, ואז ייקל עליו להעריך ולכבד אנשים אחרים.

הכלל הוא שכאשר יש לאדם אור בעיניים הולך האור הזה ומתפשט על כל סביבותיו, ואז תהיה לו אפשרות להאיר פנים לאשתו ולילדיו, להתייחס אליהם כראוי, ולהרגיש שאכן ביתו הוא המקום הטוב ביותר עלי אדמות.

"זה מה שפעלת במחמאה שאמרת באוזניו של האבא על אודות בנו", סיים הרב ההוא. "גם הוא ידע שיש לו בו מצויין, אבל כששמע את זה מאדם אחר, שלכאורה אין לו כל אינטרס מיוחד לומר זאת, עלו "המניות" שלו בעיני עצמו, וכשחזר אחר כך הביתה הביט על רעייתו ועל הסובב אותו באור אחר לחלוטין, עד שהיה לו העוז לבוא ולהכריז: "כל הבעיות נגמרו. אנחנו חוזרים לחיים רגילים, כבימים כתיקונם". והכל בזכות מילה שהוציא האברך, ללא כוונה. לא יאומן.

ובאמת, מה איכפת לנו לפרגן ולפזר שבחים על ימין ועל שמאל, במיוחד אם זה מגיע, גם אם לא מדובר בבעיות קריטיות כמו שלום בית.

פעמים רבות קורה, וזה קורה לכולנו, שאדם מצוי במצב רוח קודר, ולא משנה כלל מאיזו סיבה, והנה מגיע מולו חבר ומשבח בפניו את בנו או מעניק לו כל מחמאה מסוג אחר. האדם הזה, שעד לפני רגע היה כל כולו מושפל, שבור ונכא רוח, יהפוך את עורו ויהיה לאדם המאושר ביותר בעולם.

אז למה כל כך קשה לנו להוציא מילה טובה מהפה. ? (טובך יביעו ח״א עמוד קפ״ה)

איך מדברים בני זוג

בפרשת תולדות מספרת התורה שרבקה קראה ליעקב בנה הקטן ״ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך״, ולכן היא מצווה אותו שיברח אל לבו אחיו חרנה. ברם, כשרבקה אומרת את העניין ליצחק, היא נוקטת בסיבה אחרת: ״קצתי בחיי מפני בנות חת״.

וקשה, מדוע לא אמרה גם ליצחק את הטעם האמיתי שהיא חוששת מעשו ותפסה בטעם אחר?

וראיתי לאחד מרבותינו האומר ״תירוץ מבהיל״. מהיכן ידעה רבקה שעשו אחיו מתנחם להרגו? בנביאות. ואם כן היא צריכה לבוא לבעלה יצחק ולגלות לו שראתה בנביאותה על הסכנות הצפויות לבנם הקטן יעקב, ואין זה נאה שאשה תבוא לבעלה ותגלה את מה שהוא עצמו עדיין לא יודע, ותציג את עצמה כיותר חשובה ממנו. אין זו שפה נקייה, וכך לא מדברים לבעל!

איזו עדינות הנפש!

הרי לנו מושג עד כמה צריכים בני זוג לשמור זה על כבודו של זה, ולא לפרוץ פרץ אפילו בשיחה קלה שביניהם. (טובך יביעו ח״א עמוד קמ״ח)

החיסון הגדול ביותר

כשהשתחרר אחד היהודים המפורסמים מן הכלא הרוסי, בו סבל יסורים איומים, שאלוהו כל העתונאים: איך החזקת מעמד במצבים שגדולים וטובים ממך לא החזיקו בו אפילו זמן קצר? התשובה שהיתה בפיו מלמדת אותנו ״לקח עצום״. וכך אמר:

החיזוק היחיד שהעניק לי את האפשרות להתגבר "על כל המכשולים" היה ש"מעולם" לא ראיתי את הורי כועסים האחד על השני. כל "ימיהם" התייחסו זה לזו בנחת ומתוך קירבת הדעת, וכל אחד סייע לזולתו בכל מה שאפשר, וכך התגברו הם עצמם על כל נסיונות החיים בהצלחה...

אפשר ללמוד מכאן עד כמה משפיעה התנהגות ההורים על ילדיהם, עד שגם בן כזה שישב שנים רבות בכלא, יכול היה לשאוב עידוד וחיזוק כה מופלאים, בגלל שלא ראה את הוריו צועקים אחד על השני, לא ראה שסותרים זה את זה בדבריהם. מבהיל הרעיון.

הסגולה לשלום הבית

לפעמים חושב האדם כי שלום הבית שלו "ישתפר" אם ישהה יותר זמן בביתו, עם אשתו וילדיו, ויתבטל מלימוד התורה.

וצריך לדעת שלא כך הם פני הדברים. מי שחושב שזה הפתרון לבעיות המתעוררות בביתו, כדאי שיידע שהמדובר בפתרון של אנשי חלם...

אדרבה. כאשר האשה רואה את בעלה קשור לערכים רוחניים, היא מעריכה אותו הרבה יותר מאשר אם היה יושב בביתו. בעל כזה שאינו הולך ללמוד בבית המדרש, בדרך כלל קם מאוחר ממיטתו, ואז בני הבית מזלזלים בו, והדבר מביא להעכרת היחסים בין הבעל לאשתו.

פעמים רבות ראינו בעינינו שינוי לטובה בשלום הבית כאשר הבעל מתחזק בלימוד התורה, ושומר בצורה היותר נעלה את "ברית ה'". הסיבה לשיפור נובעת מכך שהבעל מרוצה מעצמו, וממילא הוא רגוע יותר, וכל כולו פורח ומלבלב. אם חז"ל אומרים שהאשה ניחונה בתכונות מיוחדות המאפשרות לה, יותר מאשר לבעלה, להכיר בטיבם של אורחים, הרי בוודאי שהיא יודעת להבחין בטיבו של בעלה בעצמו... וככל שהבעל מתחזק יותר בעבודת השם ובלימוד התורה שלו, כך יוטב לו ולמשפחתו. (טובד יביעו ח"ב)

נעילת שער

חז"ל אומרים (אבות פ"ד מי"ז): "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". בעלי המוסר ממחישים את מאמר חז"ל זה כך: ניקח לדוגמה רגע של הנאה, של אושר ושמחה שהיה לנו בעולם הזה רגע של לידת בן משפחה, של שתית כוס מים צוננים ביום חם, אם נכפיל ונשלש את אותו רגע עשרות פעמים, נגיע לעוצמה של אושר שהלב לא יכול להכיל! עכשיו ניקח את כל התענוגות שיש בעולם, כל החתונות, כל המאכלים, הכל הכל הכל, ועוד נוסיף לזה את התענוג העילאי שהיה לרבי עקיבא איגר כשה' האיר את עיניו בדברי הרשב"א, את כל הנאות העולם הזה של כל מיליארדי האנשים, ואפילו הנאת נשימת האויר של כולם עדיין לא נגיע לתענוג של "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא"! ו"קורת רוח" פירושה הנאה של "ריח" בלבד! זוהי "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא". ננסה, אפוא, לתאר לעצמנו מה הם "חיי העולם הבא" בעצמם, עליהם מבקשים אנו שנזכה להם!

* * *

ידועים דבדי חז"ל בענין חיי העולם הבא: "אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי: עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר (משלי ח, כ"א) "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא" (סנהדרין ק' ע"א) וצריך ביאור, מהיכן למדו במערבא שהקב"ה יתן לכל צדיק ש"י "עולמות" בדווקא, היכן נאמר בפסוק שה"ש" הוא "עולמות" אולי מדובר בנהרות אפרסמון או דבר אחר...

הענין הוא כך: אדם נכנס לחנות באמריקה ושואל כמה חפץ מסויים עולה, אומרים לו "זה עולה עשרים"! והוא תמה עשרים מה אבל כוונת המוכר ברורה: עשרים דולר! ואין צורך לפרט זאת. כמו כן כשנכנס אדם לחנות בארץ ישראל ואומרים לו שהמחיר הוא עשרים, ברור שהמחיר הוא עשרים שקלים! בצרפת. הכוונה לפרנקים, באנגליה הכוונה ללירות שטרלינג, וכן בכל מקום ומקום המטבע המיוחד לו.

כך גם לענייננו: השפה של התורה היא עולמות. על פחות מזה לא מדובר כלל!!! לא צריך לפרט! כשהקב"ה אומר: "להנחיל אוהבי יש", ברור שכוונתו לש"י עולמות! כי זוהי הרי המידה של התורה!

לאחר שביארנו בארוכה "גדול" שכרן של מצוות, הן בעולם הזה, וכ"ש לעולם הבא, נבאר לעצמינו מה הן "המטרות העיקריות" לדעת דברים אלו, כיון שאם כל כונתנו רק כדי להשתעשע בדברים אלו, לא עשינו כלום ולא עלתה בידנו מאומה, אלא העיקר הוא "והשבות אל לבבך" שהדברים יכנסו ללב, ומשם לכלי המעשה שגומרים לעשות בפועל את המעשה.

וכלל הדבר הזה נכתב באגרתו של הרמב"ן זצ"ל וז"ל: "וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש דבר אשר תוכל לקיימו"

העיקר הראשון - לעשות עסק מדברים קטנים

הנה התורה בפרשת כי תבא אומרת: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו", ופירש רש"י שם, ואמרת אליו שאינך כפוי טובה.

התורה הקדושה לימדתנו "יסוד גדול מאוד", אומר הגאון רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל בספרו "דעת חכמה ומוסר", והוא: לעסוק "עסק" מדברים קטנים, שהרי אם כל העלאת הפירות הביכורים לירושלים בקול המון חוגג, אינה אלא כדי לעמוד בעזרה ולומר שאינך כפוי טובה, מאליה תתבקש המסקנה, כי יש כאן עשית "עסק" בדברים שהם לכאורה פחותי ערך.

לכשנתבונן בתורתנו הקדושה, נראה, שכל "יסוד התורה" הוא עסק בדברים קטנים, חז"ל מספרים על רבי מתיא בן חרש שניקר את שני עיניו, ובלבד שלא יכשל בהבטה כל שהיא, וכו אמרו בשבת שפרתו של רבי אלעזר בו עזריה, היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה בשבת, אך חז"ל הבהירו שלא היתה זו פרתו, אלא פרת שכנתו, והוא עצמו סבר שזה מותר, ולכן לא מיחה בה, ולכן ניקראת על שמו, ואע"פ הושחרו שיניו בתעניות על שעבר על דעת חברו ולא מיחה בשכנתו.

וכך אם נוסיף ונתבונן, נבחין, כי על "כל" צעד ושעל מסרו חז"ל נפשם על דברים קטנים, משום שהם מהוים את יסוד התורה, ואת יסוד "עבודת האדם", מתוך כך נבין עד כמה רחקנו ממדרגה זו, שכן כל עסקו של האדם כיום, הוא רק בדברים גדולים.

וכשנעמיק עוד נראה שלא זו בלבד שאיננו בדרגה זו, אלא גם איננו מכירים את פחיתות דרגתנו בזה, שאם לא כן, מדוע אנו תמהים על חז"ל שמסרו נפשם על דברים הנחשבים בעינינו למידת החסידות, הסיבה לתפיסה זו הרווחת אצלנו היא, "הזלזול", בגינו מתקטנים הדברים עד שעם הזמן גם דברים העומדים ברומו של עולם, נחשבים למותרות ולמידת חסידות.

"העצה" היעוצה לאדם היא: "שיעשה עסק מדברים קטנים", כדי להחשיבם, ומתוך כך הוא יכיר בחשיבותם, עצה זו יכול האדם ללמוד מפרשת ביכורים, האמת היא, שכל הבריאה כולה אין בה דברים קטנים, כשם שבבית המלך כל תנועה וכל פעולה נמדדת בקנה המידה של מלכות, כך צריכה להימדד כל פעולה וכל תנועה בהיכלו של מלך מלכי המלכים.

דבר זה מתבאר מתוך דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא, וזה לשונו: כי הקונה מזוזה בזוז אחד, וקבעה בפתחו, ונתכיון בעניינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכולם "חביבות וחמודות" מאוד, שבכל שעה אדם מודה בהם לאל עכ"ל.

מכיון שיסוד כל הבריאה, "אין עוד מלבדו", צריך שיתגלה האין עוד מלבדו בכל דבר שימצא ויתגלה ויארע בה, לפיכך, אין דבר בבריאה שנוכל לכנותו בשם דבר קטן, בסעיף הראשון של השולחן ערוך אורח חיים כותב הרמ"א, וז"ל: "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו, והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדברו במושב המלך ".

אף כאן רואים אנו שאין שום דבר קטן, שכן כל פעולותיו צריכים להיות תחת הרושם של "שויתי ה' לנגדי תמיד", והובאה ידיעה זו בסעיף הראשון בשולחן ערוך, בגלל גודל חשיבותה, אדם שיאמר שהוא רחוק ממדרגה זו של שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא אמנם צודק.

אבל כאשר אינו יודע כלל, ש"יסוד החיים הם עבדות", ושאין לו בעולם הזה כלום בלעדי החיים לכבוד ה' ולשמו יתברך, חסרה לו הידיעה "היסודית ביותר", אדם זה אין לו מושג במהות מעלת האדם, אשר הידיעה הראשונה שלו היא השויתי.

תנו רבנן, כשחלה רבי אליעזר אמרו לו תלמידיו רבנו, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא, "אורחות חיים" היינו: העמדת רגליו של האדם על דרך האמיתית, זאת בקשו תלמדי רבי אליעזר מרבם, על כך השיב להם, שכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים, הכלל הראשון של האדם, כלומר, הצגת רגליו על הבסיס הנכון, הוא, לדעת את הסעיף הראשון, דעו לפני מי אתם מתפללים.

אם רגלי האדם עומדות על בסיס זה, כל התורה והמצוות יסבובו סביב ציר זה, אולם מבלעדי זה לא ימצא האדם שום דרך לקיום תורה ומצוות, כי חסר לו את היסוד הראשון.

"יסוד הדברים" הוא כאמור, שבכל הבריאה אין דברים קטנים, כיון שתכלית הכל הוא ה"אין עוד מלבדו", הרי זה מחייב שכל דבר הוא גדול ונשגב, העצה היעוצה לאדם, לדקדק בדברים קטנים וליתן להם ערך וחשיבות.

העיקר השני - להגיע למצות התשובה

להגיע למצות התשובה. הלא מצות התשובה היא אחת מו התרי"ג מצוות שקיימות בתורה הקדושה, ומן הדרכים להגיע לתשובה אמיתית, היא עשיית "חשבון הנפש" ובפרט בחודש "אלול", וכמו שפירש רבי אלימלך מליזנסק זצ"ל בספרו "נועם אלימלך ", אין לך אדם שאין לו שעה, מי

שאין לו שעה מיוחדת להתבודד עם קונו ולחשוב על תכליתו, אינו נחשב בגדר אדם כלל.

ומהו החשבון שיש לחשוב באותו עת, אומר בספר "מסלת ישרים", הפסד מצוה כנגד שכרה, כי היצר מטעים לאדם מתאוות נועם צוף שקריו, וזה השכר שיש לחוטא בעולם הזה, אבל צריך לחשוב מהו ההפסד שכנגד שכר זה, וכמה צריך לסבול על כל רגע של עבירה, וכמה גלים יעברו על נפש החוטאת, וכן הפסד מצוה.

וזה אחד מן הדברים הטובים שמובא בספר זה, להראות לקורא כמה שכר אפשר להפסיד מכל תנועה ותנועה, וכנגד זה כמה שכרו גדול למי שעושה עסק מדברים קטנים, ובפרט מעשה בצער, ועל ידי כך יגיע לידי אהבת ה' ויראתו, וירצה לחזור לאביו שבשמים, אב הרחמן ומקור הרחמים, החפץ בתשובת כל יהודי ויהודי.

העיקר השלישי - להתחזק העבודת ה'

מסופר על סוחר יהודי שנסע ליריד הגדול כמו שאר חבריו, ושם קונים את החפצים בזול ומוכרים אותם ביוקר במקומות אחרים, ומכיון שאותו יהודי היה סוחר ביהלומים, וגם עשיר גדול, לקח עמו הרבה כסף להוצאת הדרך ולקניית היהלומים. ובעזרת ה' יתברך גם הפעם עמדה לו סיעתא דשמיא, ומצא מוכר יהלומים שהיה מוכן למכור לו בסכום אשר נקב עליו, שהיה מוצא חן, הן בעיני המוכר והן בעיני הקונה, והשאיר לעצמו סכום של שלושת אלפים ש"ח להוצאת הדרך.

והנה כאשר הוא יוצא את העיר, שומע הוא שעטות סוסים שדוהרים אליו ומבקשים שיעצור, ואכן הוא עוצר, והנה האיש שרדף אחריו אומר לו, תשמע, הממשלה רוצה להחרים את כל הרכוש, ולא ישאר בידי מאומה מכל היהלומים שבידי, ולכו אני מציע לך לקנות אותם בכל מחיר שתרצה.

אמר לו היהודי הסוחר, תראה לי את הסחורה, ונראה מה שוויה, והוא מראה לו את היהלומים, והוא רואה שכל מה שהוא קנה לא שוה אפילו אבן אחת שהוא מציע למוכרה, והוא מצטער בלבו במה הוא יכול לשלם לו, הרי אין לו כסף חוץ מהוצאת הדרך, והנה צצה לו מחשבה בלבו, אמר לו הסוחר אני יכול לתת לך רק אלפיים ש"ח תמורת כל היהלומים, ובאלף שישאר אני אצטמצם להוצאת הדרך, הלה קפץ על המציאה, ואמר לו מה שיש לך תתן לי, כי מה שוה לי אם המדינה תחרים לי את כל רכושי.

והנה היהודי הנ״ל בראותו שלא נשאר לו הרבה כסף להוצאת הדרך, התחיל לקמץ באכילתו, ולא אכל בשר על האש, כדרך הגבירים, אלא היה אוכל רק את השאריות של המזון, ולא היה יושן בבתי מלונות מפוארים, כדרך הרגלו, אלא היה יושן באכסניות שהיו מיוחדים לעניים ולאלו שאין הפרוטה מצויה בכיסם.

כך נדד ממקום למקום, עד שיגמר השבועיים של טלטולי הדרך, והנה כאשר הגיע לאחת האכסניות פגש בו יהודי מעירו, ושאל אותו האם אתה אותו גביר מעיר פלונית, והשיב לו בחיוב, אמר לו א״כ מה מעשיך פה במקום של עניים וקשי יום.

והיהודי הגביר התחיל לספר לו את הכל מהחל עד כלה, ולכן אין לו כסף מיותר לישון בבתי מלונות ולאכול כדרך הגבירים.

אולם שואל אותו חבירו, אבל עם כל זה הרי אין אתה יכול לסבול סבל כזה, שהרי מעודך קטן, רגיל היתה לכל מיני תענוגים, ולאכול אוכל חשוב, ואיך לא נשברה רוחך באמצע הדרך, השיב לו הסוחר היהודי שהאמת כדבריו, שאכן כבר לבו נשבר בקרבו, ואין הוא יכול לסבול את המצב הזה.

אבל כשאני מגיע לידי שברון, אני פותח את הקופסה של היהלומים שקניתי בזול, ואני אומר לעצמי, הנה עוד יום אחד עבר, והרי סוף סוף אני יהיה עשיר גדול מכל זה, וכדאי לסבול את הצער הזה.

ומסיים ה״חפץ חיים״ במשלו הנחמד, שכידוע אדם לעמל נולד, ואין אנו יכולים לסבול את עמל התורה והמצוות, שהרי הם קשים לנו, אבל כשהאדם מגיע לידי שברון, הוא מסתכל בכל השכר הגדול השמור לו לנצח נצחים עד אין סוף, אכן הוא מתמלא בשמחה ואומר לעצמו, כמה כדאי לסבול פה בעולם הזה, שהרי מוכן לכל מעשה אפילו קטן שכר של עין לא ראתה.

וזה אחת מן המטרות בחיבור ספר זה, ״להראות״ שאכן ״כדאי״ לו לאדם לסבול הרבה, בעד מצוותיו ותורתו שהרי ״יש״ שכר לפעולתו.

אולם כדי שלא יהיה לאדם שאננות לומר, שלא צריך להתאמץ הרבה שהרי יש שכר גדול, כדאי לכתוב כאן בסוף הספר ענין של שאיפה לגדלות

שאיפה לגדלות יסוד האדם

מורי ורבותי! אמר פעם המשגיח בישיבה האמצעית ב"סלבודקא", כשרצה לחזק את תלמידיו - הבה נתאר לעצמינו.

בעיירה אחת שני ישרי דרך, איש וזוגתו. ל"ע, חשוכי בנים. "ריבונו של עולם", הם מבקשים כמו חנה בשעתה, "תן לנו זרע אנשים"! עומדת האישה בפינה אחת של הבית, עומד האיש בפינה השניה, ואומרים: "רבש"ע! תן לנו ולד ואנחנו נקדיש אותו לשמים. כשמואל בשעתו נעלה אותו אליך ריבונו של עולם". הולכים לגדול פלוני, לתלמיד חכם שיתפלל, הולכים לישיבות הפזורות מסביב ומבקשים מהם שיתפללו.

ובא לפקודת השנה. האמא היקרה הזאת נפקדה בזרע אנשים, ולזמן שהתחילו תשעה ירחי לידה שלה, החמירו על עצמם בכל מיני קבלות מיוחדות. הרבו בתפילות, הרבו בצדקה, הרבו בחסד. הגיע היום המיוחל. נמצאת האשה בחדר הפנימי, המיילדת. נקראה, האיש עומד בחדר החיצון, אסף אל הבית מנין אנשים, וכבר כמה שעות עומדים ואומרים תהילים, על מה אומרים תהילים? אומרים תהילים על הלידה המוצלחת כך שהולד יהיה לה' ולתורתו.

הגיע הרגע. הפעיה של התינוק נשמעת. "מזל טוב"! "מזל טוב". השמחה רבה. קובעים את יום הברית לאחר שמונה ימים. כל העיירה משתתפת בברית. נותנים לרב את הסנדקאות, נותנים לדיין את קריאת הברכות. האבא בעצמו עומד ואוחז את התינוק והדיין אומר את הברכות. "אלוקינו ואלוקי אבותינו, קיים את הילד הזה לאביו ולאימו, ויקרא שמו בישראל: "יצחק אלחנן"!

יצחק אלחנן נולד, יצחק אלחנן קרוי שם. יצחק אלחנן יונק, יצחק אלחנן נגמל. יצחק אלחנן מגיע לגיל שלוש. האבא עוטף את יצחק אלחנן הקטן בטלית שלו, מוליך אותו אל המלמד דרדקי, והאמא משתרכת אחריו ובידה שקית עם סוכריות. "יצחק אלחננל", אומר המלמד, עלה בבקשה על הכסא, ומן הכסא עלה על השולחן, ותגיד ביחד איתי את "האותיות הקדושות" של הרבונו של עולם. תגיד ביחד איתי קמץ אל"ף אה'!

קצת מתקשה הקטן, אבל בכל זאת יוצאות המילים מפיו, והאמא זורקת את הסוכריות ואומרת לו, "יצחק אלחנן שים לב! כשיודעים להגיד קמץ אל"ף אה'. באים מלאכים וזורקים סוכריות מן השמיים.

אני מוכרח לומר לכם מורי ורבותי וידידי, אני לא יודע עד כמה המנהג הזה קיים, הוא בוודאי קיים במקומות מסויימים, אבל כמה חינוך יש בזה. ואני רוצה להוסיף, כמה אמת יש בזה! מפני שגם הסוכריות שנזרקות שם מידיה של האמא, "אלו הם ידים של מלאכים"! מלאכים זורקים את הסוכריות ואין שום נפקא מינא אם הידים הפרקטיות הם של האמא.

"קמץ אל"ף אה', קמץ בי"ת בה' " הרב שם את הידים על ראשו של יצחק אלחנן, ואומר לו "יצחק אלחנל, תגדל ותהיה גדול בישראל. תאמר אמן!" "אמן!" פועה הילד הקטן, והאבא והאמא והאבא תוך כדי בכי, צועקים ומחזרים אחריו: "אמן" עם כל הלב.

יצחק אלחנן בן 4, יצחק אלחנן בן חמש. יצחק אלחנן הולך לחיידר, יצחק אלחנן לומד. ההורים, לא מפסיקים, לא מונעים ולא חוסכים ממנו שום דבר. אבל, מבחינים פה ושם, שהראש איננו כל כך מבריק. ישנם איזה קשיים. יצחק אלחנן עולה לכיתה עוד יותר גבוהה. הקשיים מתגברים קצת, אבל, בכל זאת, עושים מה שאפשר.

יצחק אלחנן כבר בן 13. מלמדים אותו את דרשת הבר מצוה. לא כל כך קל, אבל גם הבר מצוה עוברת. מכניסים אותו לישיבה קטנה, בקושי בקושי הוא גומר את שלושת השנים של הישיבה קטנה. יצחק אלחנן צריד להיכנס לישיבה גדולה, האבא והאמא, יודעים שצריך לתת לו עזרה מיוחדת. נותנים לו אברך, נותנים לו בחור מבוגר יותר.

ויצחק אלחנן - בעצם - ילד טוב, אבל קשה לו. כשאנחנו רואים מישהו שנתקל בקשיים, כמה קשה לנו. אדם עוד לא חדר אל קשייו של חברו בכלל, ולקשיים בלימודים וברוחניות בפרט. בני האדם, לא יודעים כמה מאושרים הם צריכים להיות כאשר לפחות נדמה להם שאין להם קשיים, ובעיקר, מאושרים הם צריכים להיות כאשר הם מחוננים ע"י כשרונות. אבל מה נעשה שבני אדם מבזבזים את כל הטוב והיקר שיש במוחם ובליבם...

נחזור אל יצחק אלחנן. קשה לו. מנסים לעזור לו. הוא נעזר. הוא משתדל, אבל זה לא כל כך הולך. הוא בו 18, הוא בן 19. הוא כבר בן 20, רואים ההורים שזה לא הולך לו.

מתקבצים כמה יועצים שרוצים את "טובתם" של ההורים; "כנראה", אבל גם כביכול. הכביכול' הוא כי הם באמת כן רוצים את טובתם של ההורים, אבל הוא בכל זאת כביכול כי הם לא יודעים איך לרצות את טובתם של ההורים... הם אומרים להם, להורים, הבן שלכם כל כך מוכשר. לא מוכשר ללמוד תורה, יעשה דברים אחרים, עבודת כפיים. הרי הוא לא יפסיק להיות ירא שמים, הוא לא יפסיק להיות תומך תורה, הרי החינוך שלכם קבוע בקרבו. ממה אתם חוששים? אבל ההורים חוששים וחוששים עד שסוף כל סוף הסכימו בעצתם של ידידים.

יצחק אלחנן יוצא לשער החיים, אבל גם עכשיו לא היה דבר טוב שלא היתה ידו של יצחק אלחנן בו. אם היה איזה גמילות חסדים בעיירה, יצחק אלחנן, אם היה איזה חברה' בעיירה - "חברה ש"ס", "חברא קדישא", "חברה משניות", "חברה חיי- אדם", "חברה עין-יעקב",

"חברה תהילים", הכל היה בהנהגתו של יצחק אלחנן. לא היה נצרך שלא היה נפקד על ידי יצחק אלחנן.

יצחק אלחנן בא לפרק האיש קדש', הוא נשא לאשה את זוגתו הצדקת ויחד המשיכו בעבודת הקודש. המשיכו בגמילות חסדים, המשיכו בצדקה, המשיכו בתמיכת התורה, המשיכו בכל דבר טוב.

ליצחק אלחנן נולדו בנים ובנות כולם יראי שמים, כולם הולכים בדרך ה', כולם בני תורה, מהם תלמידי חכמים גדולים, לבנים נולדו נכדים וגם נינים. יצחק אלחנן בן 60, יצחק אלחנן בן 70, יצחק אלחנן בן 80.

הגיע עת כל האדם. יצחק אלחנן מונח על מיטתו, מסביבו כל בני משפחתו ומסביב כל בני משפחתו, כל בני העיירה. הרב, הדיינים, השוחט, המגיד, כולם. כולם עומדים סביב מיטתו של יצחק אלחנן והגיע הרגע: "שמע ישראל, ה' אלוקינו ה' אחד!" ויצאה נשמתו ב אחד', יללה גדולה עלי ארץ.

יצחק אלחנן נשמתו עולה למרום, הוא מגיע לשמים. גדודים של מלאכים מקדמים את פניו, "ויבא איש צדיק", מימין מלאכים, משמאל מלאכים, ובתווך צועד לו בצעדים מאוששים יצחק אלחנן. הוא הרי יודע מה עבר עליו, הוא מוכן לגשת לשולחנו של מקום, הוא מוכן לגשת למשפט.

הוא אמנם יודע, יצחק אלחנן, שהמשפט בשמים קשה מאוד, "מי יעמוד לפניך בדין", אבל בכל זאת הוא הרי יודע שהוא נושא איתו את המטען היקר. אוצרות אוצרות של מעשים טובים, אוצרות של מצוות, של גמילות חסד, של כל יקר וגדולה. הוא צועד בצעדיו המאוששים, גוו זקוף, עיניו למטה, כמו שהוא צעד למטה עלי אדמות כאיגרת הרמב"ן "עינך יביטו למטה ולבך למעלה", והוא הולך לעבר שולחנו של מקום. בית דין של מעלה.

והנה הוא רואה בצד שמאל דלת צרה. "מה זה שם? " שואל יצחק אלחנן. הוא פותח את הדלת חרך צר, האש מתלקחת. "אוי גהינום!" הוא בורח. מה ליצחק אלחנן עם גהינום? יצחק אלחנן ממשיך לצעוד, חיוך על שפתותיו, הוא רואה גם בצד ימין דלת. הוא ניגש אל הדלת, קשה לו קצת לפתוח, הוא כביכול מכניס רגל, מכניס אחרי הרגל גם את הראש, ומה רואות עיניו? צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה. "הו", חושב יצחק אלחנן, "זה המקום"!

הוא פורץ פנימה, אבל הוא מרגיש שמחזיקים אותו בעורפו וסוחבים אותו החוצה. הוא נעמד בחוץ, החיוך עדיין על שפתותיו.

אבל פתאום הוא שומע כרוז, והכרוז מכריז: "יצחק אלחנן, שמאלה!"... אני שמאלה?! למקום של האש מתלקחת? איך זה יתכן, טעויות

בשמים?!... אבל הכרוז ממשיך: "יצחק אלחנן שמאלה!"... עוד פעם, שמאלה ולא ימינה?

המקום שלי לא בגן עדן? שפתותיו כבר לא מחייכות, והוא שואל "הגידו נא לי דיינים מומחים, למה שמאלה?!" "גש הלום!" אומרים לו. הוא ניגש. "ידענו יצחק אלחנן. ידענו את כל מעשיך הטובים, ידענו את חסדיך, ידענו את צידקתך, ידענו צדקותיך, ידענו הכל, אבל יצחק אלחנן, שמאלה!"

והכרוז ממשיך, "רוצה אתה לדעת מדוע שמאלה, מדוע לא ימינה? יצחק אלחנן, רצחת!!"

"אני רצחתי? את מי לא החייתי, מה לא עשיתי כדי להחיות בן אדם! אנא! במתותא מכם, את מי רצחתי? " "יצחק אלחנן, יודע אתה את מי רצחת? רצחת את הגאון הגדול, רבם של כל בני הגולה, "הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור!"

ומן השמים עונים לו: "יצחק אלחנן אתה צדיק, אתה בעל חסד, שכרך הרבה מאוד... אבל יצחק אלחנן, שמאלה! שמאלה, מפני שרצחת. רצחת את הפוטנציאל שלך, רצחת את ה"בכוח" שלך, רצחת את מה שהיית מסוגל להיות!...

נכון, היה קשה לך. אבל עוד קצת, יצחק אלחנן, עוד התגברות. אילו היית ממשיך, אילו היית מתגבר, אכן היית הופך ליצחק אלחנן, הגאון הגדול בתורה. ומאחר שלא עמדת במשימתך ולא ענית על הציפיות - ויותר מכך, נקודת השבירה היתה ברגע שהפסקת לשאוף - יצחק אלחנן, רצחת! אין שום ברירה".

בגב כפוף, בעינים זולגות דמעות אבל מתוך הבנה וקבלת הדין, הוא חוזר והולך, אבל הפעם, שמאלה.

בצד ימין יושבים צדיקים ונהנים מזיו השכינה. מי יושב שם. ? מבין יצחק אלחנן, אלה ששאפו, אלה שהמשיכו לשאוף, אלה שלא נשברו, שם! על יד רבי עקיבא איגר, על יד ה"חזון איש", ע"י ר' חיים עוזר. על יד אביי ורבא, על יד משה רבינו, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה. אבל הוא יצחק אלחנן, יצחק אלחנן של המשל, הוא יושב שם בגיהנום. הוא יקבל את שכרו, אבל בכל זאת גיהנום. הוא עשה חסד, אבל בכל זאת רצח!

"נו, תגידו אתם? ", שאל המשגיח של הישיבה האמצעית בסלבודקא את תלמידיו, "לא צדקו בשמים שאמרו לו ליצחק אלחנן רצחת"?! הנה תראו מה יצא מיצחק אלחנן! והרי יצחק אלחנן הוא לא בעל כישרון, לא היו לו את הכוחות המיוחדים, את האיכויות המיוחדות, ובכל זאת תיראו מה יצא ממנו!"

והנה אני פונה אליכם, ידידי היקרים כמה אלפים ורבבות מסתובבים היום ברחובות, ואפשר ממש לקרוא על מצחם את ראשי התיבות פ״נ פה נטמן! פה נטמן הגאון הגדול ר׳ יעקב, פה נטמן הצדיק ר׳ אורי, פה נטמן, הגאון הגדול ר׳ יורם... מה אתם מסתובבים עם פ״נ על המצח?! כל אחד הוא מצבה חיה למה שיכול היה להיות ואיננו.

מורי ורבותי! כל הבעיות של כלל ישראל מתחילות מהבעיה שלנו של כל יחיד ויחיד, אם אנחנו לא משתדלים למלא את יעודינו יש את הצרות של ה כלל ישראל׳, כל אחד יטפל בעצמו גם מתוך מחשבה על כלל ישראל כי עד כמה שזה נוגע לאחריות, היא מתחילה ממך.

ידיד יקר! בידינו הדבר! בכוחינו, הקדוש ברוך הוא נתן לנו את הכוחות. מדוע? מפני שבני תורה אנחנו, בנים לכל דבר! זוהי הצהרה שלנו: ״בני תורה אנחנו, בנים לכל דבר, תורה, את הורתינו ולנו את משמר. נפש וגוף את חובקת, דופק חיינו רק את, אל תוך תוכנו חודרת לטעת חיים לעד. תורה, אנו בנים לך, ברית בינינו כרותה, כל עוד בצילך אנו חוסים אין אנו בנו תמותה!״ כך סיים ראש הישיבה בהתרגשות.

הדרך לעליה - עקשנות דקדושה

לכולם היו עיכובים בדרכם;. למשה רבינו, רחל אמנו, אברהם אבינו וכו׳, החפץ חיים וכו׳ ובכל זאת הצליחו! ואיך? - מהם נלמד ובעקבותיהם נלך!

דברים נפלאים ויסודיים לכל הצלחת האדם - מהגה״צ ר׳ ירוחם זצ״ל. אומר הגה״צ ר׳ ירוחם ליבוביץ זצ״ל: כשאדם רואה זאת ב״חוש״, איך שמכל מעשיו שהוא רוצה לעשות הסוף הוא כי ״עורבא פרח״, מפני כמה מיני עיכובים וקיטרוגים הקורים בדרכו, פעם עיכוב זה, ופעם אחר, בלי סוף ממש:

הנה מתעוררת השאלה: אם כן איך ואיפה זה נתגדלו הראשונים ואבות העולם ז״ל - איך זה נצחו כל אלה העיכובים, אשר כמונו כן אצלם התרחשו למדי על כל צעד וצעד?

ברם האמת היא כי אמנם דווקא בזה, דוקא פה הוא המקום שנתגדלו הגדולים כי מעולם לא נרתעו מפני כל עיכוב, אצלם לא היה שום דבר לעיכוב! ומאמין אני באמונה שלימה: ״שלא יתכן כלל״ להתגדל ולהתהוות לאברהם אבינו ע״ה, אם לא ימלא את כל העולה בדעתו וברצונו, כי כל דבר ודבר, גם הכי קל, אם אך רצו והחליטו לעשותו, הנה כל קושיות העולם לא היו עומדים בעדם... כי אם רק הסכימו והחליטו לעשות, אז נצחו ומלאו ככל שהסכימה דעתם! בזה ורק בזה מתגדל כל גדול!

וכך מוצאים אנו במדרש שמובא שם, איך שבדרכם לעקידה בא השטן וטעו לו כמה טענות, וכן ליצחק, והם לא נכנסו עמו כלל בשום ויכוחים, אלא על כל טענותיו ענו לו באחת: "על מנת כן"! הביאור של "על מנת כן" הוא, "יהיה מה שיהיה, הדבר מוכרח להיעשות"!

ובמדרש תנחומא גם מביא לא רק ויכוחים, אלא את כל העיכובים בפועל שעשה להם השטן. כיון שראה השטן שלא קיבלו ממנו, הלך ונעשה לפניהם נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו, בואו אחרי, ירדו אחריו, כיוון שהגיע עד חצי הנהר הגיע המים עד צווארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים, וכו' ויבש הנהר, ועמדו ביבשה...

ידע אברהם וכן יצחק, כי היסוד במה לגדול אינו אלא באחד: "**בכל העקשנות**" הדבר מוכרח להעשות!!! אך כאן הוא המקום להתגדל.

וכן מצינו במשה רבינו ע"ה: שהתפלל תפלות כמנין "**ואתחנן**"... ולא נענה, והיה חוזר ומתפלל עוד עד שאמר לו הקב"ה "רב לך" - נצייר נא, אם אחד יבקש דבר מה, ולא ימלאו את בקשתו, יתכן שיבקש עוד פעמים אחדות, אבל אם אחר שביקש כמה פעמים ולא מלאו את בקשתו, הרי ודאי שלא יבקש עוד, וגם שאינו מן הדרך ארץ והנימוס להפציר כ"כ - וא"כ מניין לקח לו משה רבינו כ"כ הרבה עקשנות עד כמנין "ואתחנן"? אלא זה יוצא רק מהיסוד שידעו כי מקום ואופן ההתגדלות הוא רק בעקשנות, לא איכפת לי כלום, הדבר מוכרח להיות, וכן יהיה! וכן ברחל אמנו: מה לא עשתה כדי להשיג וולדות, כמה מיני תחבולות, ואחר כל זאת היא אומרת: "נפתולי אלקים נפתלתי" וכפירוש רש"י מלשון עיקש, נתעקשתי והפצרתי וכו' וגם יכולתי שהסכים על ידי... ידעה שאחותה ראויה יותר ממנה, ותקנא במעשיה הטובים, ושום דבר לא עכבה מלהיות שוה לאחותה. - כמה עקשנות, ונצחה! - הסכים על ידי!

וזהו ענין מה שאמרו חז"ל: "ארבעה דברים צריכים חיזוק, תורה, מעשים טובים, תפלה, ודרך ארץ", שאין הביאור כמו שלומדים תמיד מצד גבורה, אלא, כפי דברינו עכשיו, שחז"ל למדו לנו ענין העקשנות דקדושה - כי צריך האדם להחליט כי ימשיך במעשיו, ולא יחזור לאחוריו בשום אופן, "מוכרח להיות, וחסל"! ודווקא באופן זה יצליח וינצח!

חושבים אנחנו כי ל"החפץ חיים" זצ"ל עלה הכל בנקל: החפץ חיים נתגדל רק הודות לעקשנותו הרבה, - עכשיו, כשרצה ליסע לא"י, אירע לו מאורע שעיכבהו, וחשבתי ששוב לא יחשוב ליסע, כי הרי רואה שמן השמים מעכבים אותו, אבל כתבו לי שהח"ח זי"ל קרא לחתנו, ומסר מודעה בפניו: ידע הבע"ד שלא יפעול אצלי כלום! אני אסע!

וכן, קודם שהדפיס את ה״משנה-ברורה״ קרה אצלו מקרה נורא ר״ל, שאחר במקומו היה נחרב לגמרי רק ממקרה זו בלבד, אולם גם אז מסר מודעה, ואמר שיוכל להיות ח״ו עוד יותר רע ו״הוא״ לא יפעול אצלי כלום! אני מוכרח להשלים את מה שהחילותי! ורק בזה נתגדל.

כל חולשתינו היא רק שאין לנו עקשנות כלל, וגם הננו עדינים יותר מדאי, וכשהננו עדינים, הרי ביחס ״אליו״ (לבעל-דבר) הננו ודאי עדינים, ומכש״כ אל עצמנו שאין אנו יכולים להשיב פנינו ריקם... ובזה כל החורבן שלנו ר״ל.

ידע אדם יסוד זה: - שאם הוא רוצה לגדול כל שהוא, עליו להיות ״עקשן״... ! (דעת תורה - בראשית עמוד קפ״ו).